

بهرگت چوارم

تهفسیر

سُورَةُ الْفَصْلِ

بهکوردی

بهشمردی ابن کثیر

شهر حکردنی
ماموستا کامه ران که ریم

نووسینه وه و ئاماذه کردنی
زانستخوازیکی شەرعى

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

پیشہ کی ماموستا کامہران کہ ریم (رحمہ اللہ تعالیٰ) :

ئهم سورہ ته یہ کیکہ لہ سورہ ته مہ ککیہ کان ، سورہ ته کانی قورئانی پیروز یان مہ ککیہ وہ یاخود مہ دنه نیہ ، سورہ ته مہ ککیہ کان ہے ممویان لہ لایہ نی عہ قیدہ و بیروبروای موسلمانان ئہ دوین به تایبہ تی ئه و سی خالہ گرینگہی کہ پہ یوہ ستہ بہ پہ رستنی اللہ تعالیٰ وہ واتا (الاًلُّوھِيَّةِ تَعَالَى) اللہ تعالیٰ ، وہ باسی پہ یام و پہ یام بہ ران دہ کا ، وہ هروہا ئیشات کردنی زیندو بونہ وہ لہ رؤٹی داوایدا ئہ مہ ئہم سی خالہ گرینگہن کہوا موشریکین بروایان پی نئہ کرد ، وہ سورہ ته مہ ککیہ کان به تایبہ تی لہ سہر ئہم سی خالہ تہ رکیز ئہ کن و جہخت ئہ کنه وہ ، وہ ئہ مہ بریتیہ لہ گرینگترین ئاماں جہ کانی ئہم سورہ ته کہ ہے مہ سورہ ته مہ ککیہ کان بہ ہے مان شیوه گرینگی ئہ دهن بہ ئہم روکنائی ئیمان کہ باسمن کردن.

سہرتای سورہ ته کہ بہ باس کردن لہ قورئان دہست پی دہ کات کہ لہ لایہ نی اللہ تعالیٰ وہ ہاتوتہ خوارہ وہ ئہم قسہ یہ راست نیہ کہوا موشریکہ کان ئہ لین : ئہم کیتابہ ئہ وہ محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) بُخُوی دروستی کردوہ و ہلی بہستوہ یاخود دہیانوت قسہ ئہ فسوناویی رابردوہ کانہ وہ یاخود جنوکہ پی و توہ وہ یاخود لہ ئہ حبارو روہبانہ کان ئیستفادہی کردوہ !!

نہ خیر بہ لکو لہ لایہ نی اللہ تعالیٰ وہ ہاتوتہ خوارہ وہ ، وہ ئہ وہ ندہ بہ لگہی تیدا یہ کہ دہ لالہت دہ کا لہ سہر راستیہ تی پیغہ مبہری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) کہ قورئان بُخُوی ئہ و موعیجزہ بہ رده و امہ زیندو وہ وہیہ کہ ہے تا رؤٹی قیامت کہ کہس ناتوانی وہ کہ ئہم قورئانہ بینی وہ ہیچ ئینسانیک ناتوانی وہ کہ ئہم قورئانہ بینی بُویہ ئہ مہ گہ و رہ ترین بہ لگہیہ لہ سہر ئہ وہی کہوا ئہم قورئانہ لہ لایہ نی اللہ تعالیٰ وہیہ .

پاشان سورہ ته کہ باسی باہتی وہ حی و نیگا و پہ یام و رسالہ ئہ کات وہ حہ قیقه تی پیغہ مبہری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) باس دہ کا کہ ئینسانیک وہ کو ئینسانہ کان ، بہس اللہ تعالیٰ تایبہت مہندی کردو ته وہ بہ وہ حی ، وہ ریزی لینا وہ و کردویہ تی بہ پیغہ مبہر ، وہ پیغہ مبہر ایہ تیش دہست ناکہ ویی بہ هے ول دان بہ لکو ریزی کی اللہ تعالیٰ یہ کہوا ئہ بینی لہ هر عبديک لہ عہ بدہ کانی کہ خوبی بیہ ویت ، وہ اللہ تعالیٰ خوبی لہ نیوان خہ لکہ کاندا کہ سیک ہے لدہ بڑی ، واتا ہیچ کہس بہ ئارہ زووی خوبی نیہ

که وا بوته پیغه مبهر (علیهم الصلاة والسلام).

وه هه رووهها سوره ته که باسی ئه و همان بو ئه کات که وا ئینسان سه رنجی بدا لهم ژیانه چون دروست بوه نمونهی ئاسمانه کان و زهويي ، ئا بهم شیوه دروست و جوان و دهقيقه الله تعالى چون به پته وئي دروستی کردوه ، وه چاوي ئه و که سانه راده کيشی بو بینيني ئه و مه لکوتھی الله تعالى ئه و که سانهی که وا معریضن و پشتیان کردوتھ ئایه ته کانی الله تعالى ، ئایا ئم کونه جوانه بهو دهقيقیه هه ر له خویي وه بوه ؟! به لام تاریکای کوفر به رچاوي گرتون له وھی که وا ئیمان بهم حه قيقه ته بهینن خویان يه کلا بکنه وه له گەل الله تعالى دا به لکو ئه وانه شوین ههوا و نه فسى خویان ده کهون .

وه له پاشان سوره ته که له ناوجونى ئه و قومانه مان بو ده کا که به رهه لستى پیغه مبهر انيان کردوه و بپروابان به پیغه مبهر ان نه هیناوه (علیهم الصلاة والسلام) به لکو باسی ئه وانه مان بو ده کا که خویان پېي ئه و پهري خاوهنى قورهت و هېزه که به هېز و قوه ته کەی خویان ئه نازين جه به رونيان ئه وندھ گەوره بwoo له لايەن خویان ده يانوت (**مَنْ أَشَدُّ مِنَ الْقُوَّةَ**)^۱ وھ کو قهومى عاد که خویان بهو پهري بھېز و ده سه لاتدار ئهزانى که چى الله تعالى زور بھئسانى له ناوی بردن ، ئه مه دھرسه بو هه موو ئه و که سانهی که خویان زور به زلهیز و به توانا و بهو پهري خاوهنى قودھرت و هېز ئه ناسن وھ به قودھرت و هېزه کەيان ئه نازن ، وھ ک لھو اقيعى ئه مرؤىي ئيمەدا ئه بنين دھولەتھ زلهیزه کان بهو پهري تاوانا و چەك و هېز و ئه صليحه کانی خویان ئه نازن ئه بىي ئه و بزانن که له پيش ئه وانه وھ که سانىك له ناو چوه و الله تعالى له ناوی بردوون که زور بھېز و به تاوان بعون ته نانهت له جسم و ماده و له وھی که وا هه يانبوو به خوشيان نه يان ئه زانى چون له ناو چوون ، بو يه ئه مانهی ئىستا ئه بىي ئاگەداري خویان بن ئه و هېز و ده سه لات لھ ماوهی لھ حزه يەك الله تعالى له ناوی ئه بات ، ئه مه ش دلنە وايی کردنە بو موسلمانان که وا هه موو شتىك دونيا و هېز و مه قدره تى ئینسانه کان نيه ، به لکو ده سه لات و هېيمەنەت و قوه تى الله تعالى زور لھ وھ بھر زتر و بلندتر و گەوره ترىکه .

بو يه ئه بىي ئینسانى موسلمان هيچ كاتىك توشى ئي حابط نه بىي واتا توشى دارمان نه بىت ، نه لىت : والله لھو اقيعى ئه مرؤىي ئيمەدا زلهیزان و ئه و دھولەتanhى که ئه و پهري ده سه لات و هېزيان هه يه به سه رماندا زالن و ئيمە هيچمان بو ناكرىي ئه وھ لھ كەم و كز ئيمانى خۆمانه که واماڭ لىھاتوھ ، ئه گەر ئيمە سه رنج بدھينه الله تعالى قوهت و هېز و عيزهت و ده سه لات و گەوره الله تعالى بھس بگەرینه وھ بو ئيمانه کەمان ئه وانه بھلە حەزات له ناو ئه چن (داوا ئه كەم لھ الله تعالى هر يە كىيڭ لھ ئيمە بگەرینيي وھ بو

تفسیر سوره (فصلت)

ئەو ئیمانەی کەوا پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و ئەصحاب و شوینکەوتوانی لەسەرى بۇن كەلەماوه يە كى كەمدا ئەو زلھىزانە قورىشىان لەناو برد بەلكو پىغەمبەرى خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) كاتىك وەفاتى كرد جزىرەي عەرب ھەمووی فەتح كرا بۇو وە ھەمووی لە ژىر دەستى دابۇو .

لەپاشان سورەتە كە باسى ئەو موجرىيەمان بۇ دەكا كە اللە تعالى لەناوى بىردىن وە اللە تعالى دلنەوابى مۇسلمانان دەكا بەوهى كەوا ئىتىھ رېگەي ئىيان بىگرنە بەر ، بۆيە لەدواي ئەوهى كە باسى مۇسلمانان و لەخوا ترسان ئەكا ئەوانەي كەوا لەسەر دينى اللە تعالى ئىستقامتەيان ھەبۇو و لەسەر شەريعەتى اللە تعالى روېشتۇون اللە تعالى چۆن رېزىي لىنداون ! بەوهى كەوا ئەمن و ئەمانى پىي بەخشىون وە بەتايمەتىش پىيان ئەبەخشى لەرۆزى قيامەتدا لەبەھەشتە كەيدا كە ئەمە عاقىبەت و دوا رۆزى مۇسلمانانە كە ئەبى بەئەپەرىي دلىان پىي خۆش بىكەن چونكە ئىنسان ئەبى سەيرى عاقىبەت بىكا وە عاقىبەت گەورە ترین شتىكە كە ئىنسان بەدەستى بەھىنى ئەويش بەھەشتە كەى و بىنېنى اللە تبارك و تعالى يە ، وە ئەوجۆرە كەسانە لەگەل پىغەمبەران و صديقىن و لەگەل شەھىدە كان و لەگەل صالحىدا ئەبن و ئەبنە رەفيق و هاوريي ئەوانە بۆيە ئەگەر تو لەدونياشدا ھەولت دا و تىكۈشايى كەوا ديندارى بکەيت و دينى اللە تعالى سەر بخەيت ئەگەر لەواقيعشدا بۆت نەچوھ سەر بەس لەدل و دەرون و ئاكار و ئەفعالەكانى خۆتدا جى بەجيٽ كرد وە سەرئەنجام بە و ئىمانەوە روېشتى دلىابە بەئىزىنى اللە تعالى ئەبىتە هاوريي پىغەمبەر و هاوريى صەحابەكان و هاوريي صەدىق و شەھىدە كان (عليه الصلاة والسلام). وە لەپاشان دا سورەتە كە باسى ئەو ئايەتە كەونيانەمان بۇ دەكا لەمەلە كوتى اللە تبارك و تعالى لە ئاسمان و زەۋى و ئەستىرە و خۇر و مانگ و ئەو مەلکوتە كە اللە تعالى دروستى كردوھ كە پېرىھتى لە حىكمەت و عەجائىب ، وەمەوقىفى مولىحە كانمان بۇ باس دەكا كەوا كويىن لەئاستى ئەو ھەمو بەلگە گەورانە سەرەرايى بىنېنى ئەو ھەمو موعجىزە گەورانەي لە كائيناتدا چاۋيان بەھۆي تارىكايى كوفرەوە كويىر بۇوە و حەقىقتە نابىنин .

وە لە كۆتايدا سورەتە كە بەوە كۆتاىي دىت كە اللە تعالى وەعدى داوه بەئىنسانىت بەوهى كەوا بىناو ئاشنیان بکات بە سرىي ئەم كەونە وە بەھەندىتكە لە نەھىنەكانى ئەم كەونە لەداھاتوودا وە كۆ اللە تعالى دەفرەرمۇيى : (سَنِرِيْهُمْ آيَاتٍ نَّا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ)^۱ ئىمە نىشانىان ئەدەين لەبەلگە كانى خۆمان لەئاسۇي ئاسمانە كان و زەۋىي وە ھەروھا لەنەفسى خۆشىاندا كە چەند عەجائىب ھەيە لە ئاسمانە كان و زەۋىي ، وەلەناو نەفسى خۆياندا ئەگەر سەرنج لە خۆيان بىدەن بۇ ئەوهى بۆيان دەربكەوېي كە قورئان

۱: سورە فصلت ، اية: ۵۳.

تفسیر سوره (فصلت)

حهقه فه رموده‌ی الله تعالیٰ يه و له سه‌ری برون و بیکه‌ن به برنامه‌یان و هه‌رچی به برنامه‌ی پرو پوچ هه‌یه وازی لی‌بینین له‌ری‌بازه دونیاویه‌کان له‌وانه‌ی ئینسانه نقوصانه کان دروستیان کردون که سه‌یر ئه‌که‌یت ئه‌مرق شتیک ئه‌لی بؤیه‌یانی شتیکیتر ئه‌لیت !! الله تعالیٰ ده‌فرمومویی : (أَوَلَمْ يَكُفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) ^۱ ئایا الله تعالیٰ به‌س نیه به‌وهی که ئاگاداربه به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا ؟!

سوره‌ته که ناوی (فصلت)ه ، له‌بدر ئه‌وهی له‌سه‌ره‌تا ئه‌فرمومویی : (حُم (۱۱) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)
(۲) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۳) ^۲
که‌لیمه‌ی (فصلت) یانی واضح و به‌یان کراوه و روونکراوه‌ته‌وه و لیکدراوه‌ته‌وه و شی کراوه‌ته‌وه ئایه‌ته کانی الله تبارک و تعالیٰ هه‌موو مه‌عانيه کانی دیاره وه واضح و روونه بؤیه ئه‌م سوره‌ته ناو نراوه به سوره‌تی (فصلت).

۱: سوره فصلت ، ایة: ۵۳.

۲: سوره فصلت .

بسم الله الرحمن الرحيم

حم (١) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٢) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٣) يَشِيرًا وَنَذِيرًا فَاعْرَضْ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٤) وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْنَةٍ مَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقُرْ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ (٥)

مانای ئايته كان :

حم (١)

الله تبارک تعالی لەسەرتاوه باسى قورئانى پىرۆزمان بۆ دەكات (حم) له حروفه موقوطە عانەن کەوا زۆربەي زاناييان ئەلین تەنها الله تعالى خۆيى ئەزانى کەوا مانای چىه ، بەلام محقيقىن له مفسيرىن دەفرمۇون: ئىشارەتە بۆ ئىعجازى ئەم قورئانە ئىيە قورىش ياخود ھەر كەسيكىتىر كە ئەلین : ئەم قورئانە ئى الله تعالى نىھ و ئىنسان دايىاوه ! خۆ لە (حم) ياخود له و ھەرفانە پېيك ھاتون كە له حروفى عەرەبىيە ئىيەش وەرن وەك ئە و قورئانە له حورفە كانى بىن قورئانيكىتىر دروست بىكەن ، تەبعەن الله تعالى تەحدايى كردن کەوا بىن تەنانەت يەك سورەتىش بىن وەكەس نەيتوانىيە ھەتاوه كو ئىستا !! وە ئەم قورئانە ١٤٠٠ سال زىاتەرە ھەتاوه كو ئىستا الحمد لله بەھىچ شىيەيەك پروپوچى و بەتالى بەھىچ شىيەيەك لەھىچ لا يە كەوه نەھاتوه و كەس نەيىنیو بەلكو ھەمووى حەقائىق و راستەقينەيە ، ئەمەش بەسە بۆ ئەوهى كەوا موعجيزە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) بى .

ئەفرمۇون : زاناييان بۆيە ئەم مانايانەيان كردوه ، چونكە زۆربەي كات لەدواى ئەم حروفه مقطعاوە و باس باسى قورئانە .

تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٢)

الله تعالى دەفرمۇويى : ئەم قورئانە هاتۆتە خوارەوە لەلای خوايە كەوه كەوا رەھمان و رحيمە ، كە دووناون لەناوه كانى الله تعالى .

ئەم دووناوه : (الرحمن، الرحيم) سيفەتى رەحىمەتى لى لازم دەبى ، واتا بەدى ئەكرىنى ، واتا الله تعالى

تفسیر سوره (فصلت)

الرَّحْمَنُ هُوَ الَّذِي نَادَاهُ وَهُوَ سَيِّفَتِ الرَّحِيمِ بِرِيَتِيهِ لَهُ رَحْمَةٌ ، وَاتَّا اللَّهُ تَعَالَى خَاوِهِنِي رَحْمَهُتَهُ ، نَهَكَ وَهُوكَ ئَهْشَعَرِيَهُ كَانَ ئَهْلَتِينَ : ئَيْرَادِهِي رَحْمَهُتِي يَهُ ! ! يَانِي تَهْئَيْلِي رَحْمَهُتَهُ كَهْنَ بَهْئَرَادِهِي رَحْمَهُتَهُ ، چونکه ئَهْوَانَ سَيِّفَتِ الرَّحِيمِ ئَيْشَبَاتِ نَاكَهَنَ ، بَهْلَامَ ئَهْهَلِي سُونَهُ وَ جَهْمَاعَهُ دَهْهَرَمَوْنَ : بَهْلِي الرَّحْمَنُ نَادَى اللَّهُ يَهُ وَهُ الرَّحِيمُ نَادَى اللَّهُ يَهُ وَهُ سَيِّفَتِهِ كَهْشِي رَحْمَهُتَهُ .

ماناكانی الرحمن له گەل الرحيم :

الرَّحْمَنُ : يَانِي رَحْمَهُتَهُ وَ مَيْهَرَهُ بَانِيَهُ كَهْزَورَ گَهْ وَرَهِيَهُ .

الرَّحِيمُ : وَاتَّا رَحْمَهُتَهُ كَهْ بَهْرَدَهُ وَامَهُ .

واتَا گَهْ وَرَهِي رَحْمَهُتَهُ وَاتَا گَهْ وَرَهِي مَيْهَرَهُ بَانِيَهُ لَهُ الرَّحْمَنُ دَاهْ بَيْنِيَنِهِ وَهُوَ وَهُ بَهْرَدَهُ وَامَهُ مَيْهَرَهُ بَانِيَهُ لَهُ الرَّحِيمُ دَاهْ بَيْنِيَنِهِ وَهُوَ .

بُويه زانيايان دههرمون : الرَّحْمَنُ هُوَ بُؤْ كَافِرُ وَ مُوسَلِمَانُ ، وَهُ الرَّحِيمُ بَهْسَ بَهْتَنَهَا بُؤْ مُوسَلِمَانَانَ .

ههروه کو اللَّهُ تَعَالَى دَهْهَرَمَوْيَيِ : (بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفُ رَّحِيمٌ) رَحْمِيَش سَهِير بَكَهَنَ بُؤْ بَهْهَشَتَهُ وَ بُؤْ هَتَا هَتَايِي ژياني داها تَوَوَهُ كَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَحْيِمَهُ بَهُ بَهْنَدَهُ كَانِيَهُ .

كتاب فصلت آياته قرآنًا عربًيا لقوم يعلمون (٣)

الله تعالى دههرمون : ئَهْمُ قورئانه که لَه لَاهِيَنِي اللَّهُ تَعَالَى که الرَّحْمَنُ وَ الرَّحِيمُ هُوَ ، هَاتَوْتَهُ خواره وَهُ بُؤْخِي چِيَهُ ؟ (كتاب فصلت آياته) کتبييکه (فصلت) يَانِي بَهْيَانَ كَراوهُ وَ شِي وَ لَيْكَدَراوهُتَهُ وَ تَهْوَضِيَخَ كَراوهُ ئَاهِيَتَهُ كَانِي زَورَ وَاضِيَخَ وَ روونَهُ ئَاهِيَتَهُ كَانِي كَيْشَهِي تَيَداَنِيَهُ وَاتَا خَهَلَكَ تَيَيِّي دَهَگَاتَ ئَهْگَهَرَ سَهْرَنْجِي بَدَهَنَ .

که چِي يَهُ ؟ (قرآنًا عربًيا) لَه حَالَه تَيَكَدا که قورئانِيکي عَهْرَبِيَهُ (الْقَوْمُ يَعْلَمُونَ) قورئانه بَهْعَهْرَبِيَهُ هَاتَوْتَهُ خواره وَهُ بُؤْ که سَانِيَكَ که وا زانيارِينَ وَ بُؤْ که سَانِيَكَ که وا بِزانَنَ ، يَانِي جَاهِيلَ تَيَيِّي نَاكَاتَ .

بُويه پَيويسَتَهُ لَه سَهْرَئِيَنْسانِي مُوسَلِمَانَ زانيار بَيِّنَه تَاوَهُ کو لَه ئَاهِيَتَهُ كَانِي اللَّهُ تَعَالَى تَيَيِّي بَگَهَنَ ، کافره کانَ گَوييَانَ لَيَبُوو بَهْلَامَ ئَهْيَانَوتَ تَيَيِّي نَاكَهَينَ ، بَهْعَهْرَبِشَ بَوَوَ ئَهْيَانَوتَ تَيَيِّي نَاكَهَينَ وَ نَاجِيَتَهُ دَلْيَانَه وَهُ .

بَشِّيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثُرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٤)

الله تعالى ده فه رمومی : (بَشِّيرًا وَنَذِيرًا) ئەم قورئانە موزدە دەر و ترسینەریشه ، سەیرى ئەم دوو حالتە و ئەم دوو وەصفە بکەن ، ئەلی : قورئانى پىرۆز موزدە دەرە بە کىي ؟ وە ترسینەرە لەچى و بەرامبەر بە کى ؟!

موزدە دەرە بە كەسىتكە كەوا شويىنى بکەۋىت موزدەى بەھەشت و موزدەى بىينىنى الله تعالى ئەداتى !! موزدەى سەركەوتى دونيا و قيامەتى ئەداتى ، وە ترسینەریشه بۇ كەسانىتكە كەوا شويىنى نەكەون و بەوه الله تعالى توشى هەلاك و عەزابيان ئەكەت لە دونيا و لە قيامەتدا .

كەواتە بىيىستە دەعوهى ئەم ئىسلامە بە هەردوو شىوازە كەدا بىرات ، بەداخەوە ئەمرو ئەبىينىن كەسانىتكە لەرىگەى دەعوه و بانگەوازدا ئەلی : بەخوا من نامەوېي باسى شتى ناخوش بکەم بۇ خەلکى ! ئەلی باسى جەھەنم ناكە ؟ ئەلی ئەو الله تعالى خۆيى لە قورئانە كەيدا دەفه رمومىي : (بَشِّيرًا وَنَذِيرًا) ياخود كەسانىتكان هەيء بەس خەلکى ئەترسىن باسى بەشارەت و موزدە ناكەن ! ئىمەش بەوانە ئەلین : باشە تو لە الله تعالى شارە زاترىيى ، الله تعالى لە قورئانە كەيدا هەردووکى هىنا ، ئەبىن پىغەمبەرە كە (عليه الصلاة والسلام) خودى خۆيى بەشىر و نەذىر بىت وە ئەبىت قورئانە كە بۇخۆيى بەشىر و نەذىر بىت الله تعالى واي ناردوه موزدە بۇ ئەو كەسانەى كەوا بەقسەى ئەكەن مال و يېرانى و عەزابى دونيا و ئاخىرەتىش بۇ ئەوكەسانەى كەوا پاشتى تى ئەكەن ! .

الله تعالى ده فه رمومىي : (فَأَعْرَضَ أَكْثُرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ) كەچى سەير ئەكەى الله تعالى باسماڭ بۇ ئەكەت و خەبەرى خەلکە كەيان ئەداتى و ئەفه رمومىي : زۆرينىي زۆرى خەلکى پاشتىان كەدە ئەم دين و ئەم قورئان و ئەم ئىسلامە ! وە نابىستان نايانەوېت تىيىگەن .

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقُرْ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ (٥)

الله تعالى ده فه رمومىي : (وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ) ئەلین : ئىمە دلىمان داپوشراوە بەغىلافىك داپوشراوە بە داپوشەرىيىك (مّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ) لەوهى تو داوا ئەكەى وە لەوهى تو بانگەوازى بۇ ئەكەيت ئىمەي بۇ بانگەواز ئەكەيت ئىمە تىيى ناگەين ! (وَفِي آذَانِنَا وَقُرْ) گۈيىمان كەرە و نابىستى لە ئاستى قسە كانى تو ! (وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ) لە تىوان ئىمە و تۆدا پەردى هەيء ناتوانىن ئىمە لە تو تىيى بگەين ! ناتوانىن لە گەل تۆدا خۆمان تىكەلاو بکەين و ئەوهى تو ئەتهوېت ئىمە لە سەربى بىرقىن (فَاعْمَلْ إِنَّنَا

عَالِمُونَ ئىشى خۆت بۆخۆت ئىشى خۆمان بۆخۆمان ، برو تۆچى ئەكە بۆخۆت بىكە ئىمەش چىمان بويى ئەيکەين .

جا ئەمە ئىستا له ئايىتە كاندا باسکرا لەواقىعى خۆماندا ئەيىنин زۆريش بەئاشكرا و به رۇونى ئەيىنин ، سەير بکە ئەھلى حەق كە دېيى دەست دەگەرېي بە قورئان و سونەتى صەھىھى پىغەمبەرى خواوه (صلى الله عليه وسلم) زۆربەي زۆرى خەلک پىشتى تى ئەكەت بەس بەحەق تۆ لەسەر ئەو دەعویە برويت بەراستى زۆربەي خەلکى پىشتت تى ئەكەن چونكە خەلک نايانەوېي ئەو حەقىقەتە بىيىتن ، خەلک شوينكەوتە ئارەزووە كانى خۆيەتى و شوينكەوتە ئازادى نەفسە كە خۆيەتى و شوينكەوتە شەيطان و شەيطانە كانە يانى ئەوانە كە تىكىدەرن و ئەوانە لەسەر رىگە راست راوهەستاون شەيطان خۆبى و شەيطانە كان كە لەسەر ئەم رىگە راستە راوهەستاون ئەوهندە زۆرن ئەو شەيطانانە ناھىلەن خەلک بەراستى و دروستى لەسەر ئەم رىگايدا برووا !! بۆيە پيوىستە لەسەر ئىنسانى موسىمان گوئى نەداتە خەلکى بەخەلک و زۆرينى نەخەلەتتى .

إِبْنُ كَثِيرُ دَهْفَرِ رَمُوْيَى :

حٰم (١١) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٢)

(يقول تعالى : (حٰم (١١) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٢)) يعني : القرآن منزل من الرحمن الرحيم) قورئان هاتۆتە خوارەوە لەلايەن خوايىك كە رەھمان و رەھيمەك .

إِبْنُ كَثِيرُ ئَايَةِ تِيكَمَانَ بَوْ دَهْيَىنِي : (قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدْسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ) ^١ ئەيانوت ئەم قورئانە تۆ دروستت كردە و تۆ هەلت بەستوھ ! الله تعالى بە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەھرمۇسى ئەيى محمد (صلى الله عليه وسلم) تۆ پىيان بلى : (نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدْسِ) جوبرايىل ناردویەتى (روح) يانى گيان (الْقُدْسِ) يانى ، پىرۆز رۆحى پىرۆز كە جوبرايىل ناردویەتى (من رَبِّكَ) لەلايەننى پەروەردگارەوە (بِالْحَقِّ) بۆ ئەوهى خەلکى ھەموو عىبادەت بکات و ئەوه حەقە باقىيە كە يىرى ھەمووی بە طالە .

تفسیر سورة (فصلت)

إبن كثیر ئایه تیکیترمان بۇ دەھینى : (وقوله : وَإِنَّهُ لَتَنزِيلٌ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۱۹۲) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (۱۹۳) عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ (۱۹۴))^۱ والله ئەم قورئانە له لايەنى پەروەردگارى ھەموو عالەمە كانەوە (نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ)^۲ ئەو جوبرايىلە ھىنناوېتى كە ئەمینە له سەر ئەو وەحىيە كە ھىچ خيانەتىكى له و پەيامە نە كردوھ و بەراستى دروستى له لايەنى الله تعالى وھ بۆتۆي ھىنناوە (عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ) بۆسەر دلى تو بۆئەوهى تو بىيت بە كەسىك كەوا خەلکى بىرسىنى له عەزابى الله تعالى وھ خەلکى بىرسىنى له عەزابى الله تعالى ئەگەر شوينى نە كە وتن .

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۳)

إبن كثیر دەفەرمۇنى :

(وقوله : (كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ) أي : بىنت معانيه وأحکمت أحكامه) واتا : بەيان كرا ماناكانى وھ شىكرايە وھ و لىيڭدرايە وھى ماناكانى (وأحکمت أحكامه) وھ ئە حکامە كانى پتەوھ وھ ئە حکامە كانى ھىچ جۆرە لادانىك و ئىنحرافىك و ھىچ جۆرە زولم و غەشىك و خراپىيە كى تىدانىيە ئە حکامە كانى ھەمووی عەدلە (وأحکمت أحكامه).

نەك وھ كۆ ئەوانەى ئەمرۇ بەداخەوھ زۆر بەداخەوھ ئەوانەى ئەمرۇ سەير ئە كەى دەميان كەردىتەوھ بە كەيفى خۆيان نەقد لە الله تعالى ئەگرن وھ نەقد لە قورئان و لە ئىسلامە كەى الله تعالى ئەگرن ، هەر دەلىن : چۈن ئەبى وابى و چۈن ئەبى پىاو و ۋەن جياواز بن وھ چۈن ئەبى لە میراتدا وابى !؟ چۈن ئەبى لە حدودا وابى !! يان چۈن ئەبى دەست بىردرىت ! چۈن ئەبى دادكارى عارەق خۆربىرىي ! الله تعالى لە قورئانى پىرۇزدا دەفەرمۇنى : (لا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ)^۳ نابى كەس چاو بخشىنىتەوھ بە حوكىي الله تعالى دا و بلى چۈن ئەبى وابى !؟ ئەگەر وابوتىرىي ئەوھ ئەوكسە كافر ئەبىت با باش بىزانىت !! .

ئەو ئایەتىنەى الله تعالى وابەجوانى و پتەوېي دارىزراون بەھىچ شىوه يەك باطل لەم لاو لەم لاى بۇيى نايەت ، ھەروھ كۆ لەم سورەتەدا الله تعالى باس دەكا و دەفەرمۇنى : (لا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ)^۴ .

۱: سورة الشعرا .

۲: سورة الرعد ، اية : ۴۱ .

۳: سورة فصلت ، اية : ۴۲ .

تفسیر سوره (فصلت)

إِنَّ كَثِيرَ دُفَّهَ رَمُوْيَّا : (قُرْآنًا عَرَبِيًّا) ئەم قورئانە بەعەرەبى ھاتۆتە خوارەوە (أي : في حال كونه لفظا عربيا ، بینا واضحا ، فمعانیه مفصلة ، وألفاظه واضحة غير مشكلة).

لېرەدا رەدى ئەو قەومىيانە ئەدەينەوە كەوا قەوما يەتى ئەپەرسىن ! ھەيدەلىي : بەس قەومى كورد ! يان دەلىن : بەس قەومى تۈرك ، يان بەس فارس ، يان بەس عەرەب ، يان يان ، ، ،

الله تعالى بۆخۆي ئىرادە و حىكىمەتى وابۇوھ ئەم قورئانە بەعەرەبى بىتىرىي ، بەئىنگلىزى و بەفارسى و بەتوركىش بىناردايە مخلوق و درستكراو ئەبى عەبىدى الله تعالى بن ئەبى بەندەي الله تعالى بن و بلىن : (سمعنا واطعنا) ئەم عەرەبى و فارسى و كوردى و تۈركى كە خستوتىيانە ناومانەوە كەوا بەم شىوه يەى عونصرىيەت بەكاربەتىرىي كە دەمارگىرى قەومىيات بىكىرى ئەوھ رىگەي شەيطانە و ئىنسانى پىي كافر ئەبىت پەنا ئەگرین بە الله تعالى ، لەبەر ئەوھ زۆرئەبىنин ئەلىي : ئەو قورئانە بۆ عەرەبە پىي پەتىيە كانە بۆ ئىيمە نىيە ، ھەر بەم كەلىمە يە كافر ئەبى بازانى ئەگەر وەدەلىت .

ئىمەى موسىمان ئەبى بازىن كەوا الله تعالى لەسەر دوو گروپ و فيرقەي جىايى كردوينەتەوە موسىمان و كافره لەوە زىاترمان نىيە تو موسىمانى ياخود كافريي !!

الله تعالى دەفەرمۇيى : (هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ^١) ئەبى ئىنسان بەم شىوه يە جىابكىرىتەوە نەوەك لەسەر ئەساسى چىنایەتى و قەوما يەتى لەسەر ئەساسى رەگەز و لەسەر ئەساسە كاپىتەر ئەمانە گشتى رىگەي شەيطانە باش بازانە، ھەمووھ ئەو رىگەيە كە شەيطان لەسەرى دانىشتوھ رىگە راست و دروستە كەي الله تعالى مان لىي تىك ئەدا ، لەبەر ئەوھ ئىنسانى موسىمان كاتىك كە سەرنج ئەدات و سەير ئەكەت ئەگەر كەسيك شوينىكە و تى ئىسلامى راستەقىنە بىي و شوينى الله تعالى كە وتبىت ئەگەر تۈرك بىي يان ئىنگلىز و فارس و عەرەب و ھەر قەومىكىتەر ئەوھ برايەتى وھ خۆ ئەگەر باوک و كور و براي بى عەشىرەتى بىي وھ ئەو كەسە شوين ئەم دينە نەكە وتبى ئەبى رقى لى بىت و خۆيى لى بەرىي بکات ئەگەرنا كافر ئەبىت ئەو كەسە .

ھەروھ كو الله تعالى دەفەرمۇيى : (لَا تَجُدُّ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ^٢) لەدینى ئىسلامدا ئەوھ ناخوات كە ئەوھ باوکە و ئەوھ كورە و ئەوھ براتە و ئەوھ عەشىرەتە إلا ئىيان جىامان ئەكتەوھ ھەروھ كو الله تعالى دەفەرمۇيى :

١: سورة التغابن ، آية ٢:

٢: سورة المجادلة ، آية ٢٢:

(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ)^۱ کەس براى ئىمە نىھ إلا ئىماندار نەبى ئەوهى بپوادار نەبىت برامان نىھ ، چونكە اللہ تعالی ئەو برايەتىھى لەچىدا كۆكىرده وە لەئىمانداريدا كۆكىرده وە .

بۇيە ئاگادارى خوتان بن جياكىرىدە وە جياوازى لەسەر ئەساسى قەومىيەتى شتىكى كۆفر و گۈمرايىھ (پەنا ئەگەرين بە اللہ تعالی) بۇيە قەومىيە كان دەلىن : كېشە ئىمە دىن نىھ گرينىڭ ئەوهى قومە كەمان سەركەۋىنى ! ! اللہ تعالى واتەندا ؟!

اللہ تعالى حىكمەتى وابووه قورئانە كە بەعەربى بىنيرى (قُرْآنًا عَرَبِيًّا) وە كۆ وە تمان ئەوهى اللہ تعالى كردويمەتى ، (لَا يُسَأَّلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسَأَّلُونَ)^۲ تو نايت پرسىار بکەيت بلەت : بۇچى بەكوردى نەينارد بۇچى بەوه نەينارد ! ! بەلكو ئىمە بەندە وە عەبدى اللہ تعالى بىن (سمعنَا واطعنا).

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْسِيٍّ : ئەمە وەك ئايەتىكىتىرە كە دەفەرمۇونى : كقوله : (كِتَابٌ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدْنِ حَكِيمٍ خَبِيرٍ)^۳ ئەمە كتىبىكە ئايەتە كانى بەپتەويى اللہ تعالى هەمووى هيئاوه و هېچ جۆرە باطلىكى تىدا نىھ وەدوا تر بەيانى كردوھ لەلايەنى خوايەكەوھ كەوا كارزان و شارەزاو لىزانە وە هەموو كارەكانى لەجىنگىايى خۆيەتى .

(أي) : هو معجز من حيث لفظه ومعناه) واتا خەلکى بى دەسەلات دەكا وە كۆ ئەوهى لەمە بىنن چ لەفرەكەى وە چ مەعناكەى ، اللہ تعالى دەفەرمۇونى : (لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ)^۴ ئەم قورئانە بەھېچ شىوھىيەك قىسى پروپوچى تىدا نىھ وە نابىنى لەم لا و لەو لا و لەھېچ جىھىتىكە وە ئەم قورئانە بەشىوارىيەك بى كە قەولىكى پروپوچى تىدا بىستىن ! بەھېچ شىوھىيەك شتى واتى تىدا نىھ (وَلَا مِنْ خَلْفِهِ^۵) كە ئەلىت : (مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ^۶) مەبەستى چىھ ؟ يانى لەھېچ جىھەتىك و لەھېچ لا يەتكە وە تو ناتوانى باطلىك لەم قورئانە بدۇزىتە وە ، يان باطلىك رووى تىكىقات يان شتىكى پروپوچ رووبدا ، بەلكو هەمووى حەقه و راستە و هەمووى يەقىنە .

بۇچى ؟ (تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ) چونكە لەلايەن خوايەكەوھ هاتوھ كەوا كارزان و كاربەجىي يە وە حميد يانى محمود يانى مەخلقۇ و دروستكراوھ كان هەمووى سوپاسى ئەكەن لەسەر نىعەمەتە كانى

۱: سورە الحجرات ، ایة ۱۰:

۲: سورە الأنبياء ، ایة ۲۲:

۳: سورە هود ، ایة ۱:

۴: سورە فصلت ، ایة ۴۲:

تفسیر سوره (فصلت)

هه موو جوړه نیعمه ته کانی له مادی وله مه عنه وي .

(وقوله : **الْقَوْمِ يَعْلَمُونَ**) بټه و میک که وا بزانن و شارهزا بن و زانا بن ، (إنما يعرف هذا البيان والوضوح) به لام کې ئه مه ئه زانی ؟ ئایا هه موو که سیک ھهست به مه ده کا ؟
نه خیز ئه وهی ھهست به مه ده کات و ئه وهی ئه مه ده زانی ئه وهی بهم ئاشکرايہ ده زانی کین ؟
(العلماء الراسخون) به راستی شاره زایانن کهوا له عیلمدا دامه رزاون .

بَشِّيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٤)

إبن كثیر ده فه رموویی :

(**بَشِّيرًا وَنَذِيرًا**) أي : تارة يبشر المؤمنين ، وتارة ينذر الكافرين (ياني ئه بینی ئایه ته کان له لایه ک موژدہ ئه دات وه له لایه ک نه ترسینی ، موژدہ به ئیمانداران ئه دا وه کافره کانیش ئه ترسینی له وهی که وا شوینی نه که وتون .

فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ زوربهيان پشتیان کرده ئه قورئانه و دژی جولانه وه و نایانه وي
بیستن و نابیستن ، (أي : أكثر قريش ، فهم لا يفهمون منه شيئاً مع بيانه ووضوحاً). زوربهی زوری
قوريش تیئی نه ئه گه يشن لیئی له گه ل ئه وشدا زور زور واضحه هه تا بلی رون و ئاشکرايہ و شی
کراوه ته وی و روونکراوه ته وه هیچ ناروونیه کی ولو بسیکی تیدا نیه .

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْنَةٍ مّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقُرًّ وَمِنْ بَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ (٥)

إبن كثیر ده فه رموویی :

((**وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْنَةٍ**) ئهيان وت دلان په رده پوش کراوه (أي : في غلف مغطاة) پوشیه کی به سه ره وه
ئاليزراوه و ئه وه نابیستی که تو ئه یلیت ، (مّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقُرً) له وهی که تو بانگمان بُوی
ده که یت وه هه روهها له گویکانماندا گرانی هه یه .

وقر : يانی گرانی و که پری .

(أي : صمم عما جنتنا به) نابیستی ، (**وَمِنْ بَيْنِكَ حِجَابٌ**) فلا يصل إلينا شيء مما تقول) له نیوانی
ئیمه و تو دا په رده یه که یه ، ناگا ته ئیمه ئه وهی که تو ئه یلیت ، يانی تو چی ئه لیت ئیمه ئه وهی تو
نابیستین (**فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ**) أي : اعمل أنت على طريقتك ، ونحن على طريقتنا لا نتابعك . تو
له سه ریبازی خوت برټه ئیمه ش له سه ریبازی خومان ئه رؤین .

تفسیر سوره (فصلت)

ئیامی ابن کثیر چهند روایا تیکمان بۆ دههینى لە روایا تەکان باسی عوتبەی کورى رەبیعە مان بۆ دەکا ، کە چۈن قورىش ناردىان بۆلای پېغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کە وا بەھەم و شیوه يەك و بەھەم و سەرسیله يەك بىن پېغەمبەر خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) لەم دینەی دوور بخەنەوە ئەگەر چى ئە و سەرۋەتە تاوه کو بىکەن بەسەرۋەتە خۆيان وە بىکەن بەدەم راستى خۆيان و مال و ژنى جوانى بەدەنی وە ھەرچى ئىمتىازات ھە يە بىدەنی بەس تاوه کو واز لەمە دينە بىنی چىش ئەلى بەقسە ئە كەن !

سەيربەن خۆشە ويستانم ئەمە خالىكى زۆر گرینگە ئەمرۆ زۆرشت حەلى زۆر كىشە گرینگى پىي ئە كرىت ، کە چەند باسىك و بابهتىكى گرینگ ھاتۆتە رىگە ئىمە لەم رۆزگارە ئىمەدا ئا بەم روایا تانە دەتوانىن ئىمە حەلى ئەم رۆزى پىي بکەين بۇنمۇنە :

ئەمرۆ موسىلمان ئاوارىاندا وە بەلای ئىسلامدا ئەيانە وىي ئىسلام سەربخەن بەلام بەداخە وە رىگە پېغەمبەر ناگەنە بەر (عليهم الصلاة والسلام) وە بازاپانىن رىگە پېغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) چۆن بۇھ ؟

رىگە پېغەمبەران ئەوھ بۇوھ کەوا بەھىچ رازى نەبون تەنها بەوھى کەوا اللە تعالى ناردویەتى ، وە اللە تعالى ھەرھەشە ئىيى كردوون و تویەتى : ئەگەر ئىيە لە سەر ئەم دینە کە تەوحيدى اللە تعالى يە لا بچن و بەقسە ئەم دینە نەكەن و شىركى بىريار بەدن کە ئەم خىطابە بۆ پېغەمبەرە كانى بۇوھ ! ئەگەر شەرىك بۇ اللە تعالى قەرار بەدن ئەگەر قاچتان خواربەنەوە لەم رىگايەدا ئەوا عەزابتان ئەدەم ، لە بەر ئەوھ بەخوتان و شىونكە و توانتان بلىن ئەم صيراط المستقىم وە ربگەن ، ھەورە کو ھەمۇمان لەنويىزە كانماندا دەفەرمۇوين : (**اَهْدِنَا الصَّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ**)^۱ ئا يَا صراط المستقىم رىگە ئەلە تعالى يە ياخود رىگە ئىمە يە ؟ خۆمان دامان ناوە ياخود اللە تعالى دایناوە ؟

تۆ داوا ئەكەيت لە اللە تعالى و دەليت : يارەبى ئەو رىگە يەم بەھەتى کە تۆ داتانوھ و تۆ بۆت ناردوين و تۆ ھيدايەت پىي داوه ، ھەتاوه کو تەئە كىد ئەكەيتەوە دەليت : (**صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ**)^۲ رىگە ئەوانە ئە خۆت نىعەمەتت رشتوھ بەسەرياندا کە پېغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) (**عَبِرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ**)^۳ رىگە يەھود و نەصارا نا ، کەچى ئەمرۆ زۆربەمان رىگە يەھود و

۱: سورە الفاتحة ، ایة : ۶

۲: سورە الفاتحة ، ایة : ۷

۳: سورە الفاتحة ، ایة : ۷

نه صرایه !! چ له لایه نی عیباده ته و ده لی و چ له لایه نی سیاسه ته و ده لی و چ له لایه نی ئيقتصاده و ده لی له لایه نی کومه لایه تی و وه ته عیلەم وزانستی هەر هەموو لایه نە کانمان بۆتە ریگەی يەھود و نەصارا و ئەو ریگەمان گرتۆتە بەر ! كەچى تو لە نويزە كە تدا ده لی : خوايە ریگەی پىغەمبەر انام نيشان بده وھ ھيدايەتم بده بۆ ئەم ریگە يە خوت ئە داوايە ئە كەيت و ئامينيشى لە سەر ئە كەيت كەچى كە سەلام ئە يىدەيتە و ده لىت : نە خىر ئە و ریگە يەم ناوىت !! ياخود زۆربەي خەلکى ئەم ریگە يە ناوىت . كورەتەي باس كە باس دە كەين إن شاء الله ئە وھ يە كە موشريکە كان نارديان بۆلای پىغەمبەر يە خوا (صلى الله عليه وسلم) عوتىھى كورى رەبىعە كەوا وا ز بھىنى لە دينە چى ئە وىت پى ئە دەين ! ئەي كەين بە سەرۇك و سەرکردى خۆمان !! و كە ئە وھ ئە مەرق پى ده لىن (رئيس الجمهورية) وە كە ئە لىن : سەرۇكى پەرلەمان هەر ناوىتكى بى جا پى يان وەت بە كە يە خوت چى ئە لى بلى ئىيمە به قىسىت ئە كەين وە بى قىسىت ناكەين بەس وا ز لەم دينە بىنە ! پىغەمبەر يە خوا (صلى الله عليه وسلم) رازى نە بۇو بە وە وەتى نە خىر شتى وانىھ .

كەچى ئە مەرق ئە گەر موسىمانان ئە گەر روبۇي روپىي روپىي بەدەنلى كە قورىش دايىان بە پىغەمبەر يە خوا (صلى الله عليه وسلم) ئە چىن بۆي يان ناچىن ؟! بەداخە وە ئە چىن بۆي ، بۆيە لە بابهەتى شيرك و تە وھيدا يەك لە حزە تو نابىت تاخىرى بکەيت ، يانى بۇنۇمنە بلى : وەللە رائە وە سەتم مودە يەك ئە دەمە ئە و خەلکە هەتاوه كو لە شيرك دېتە ناو تە وھيدە و ، پىغەمبەر يە خوا (صلى الله عليه وسلم) هىچ كاتىك شتى واي قبۇل نە كردوھ بە لە حەزات نە يەھىشتۇھ كەوا خەلک لە سەر شيرك بىت ، مۆلەتى خەلکى نەداوه و بلى قەيناكە ئە مەرق ناسىبە يىنى وا ز دەھىن ! هەتاوه كو هاتۇون داوايان لى كردوھ كەوا ئەوان موسىمان دە بن بە مەرجىيەك ئە و بتانەھ يە باماوه يەك لە ناوياندا بى ئە وىش فەرمۇويەتى (صلى الله عليه وسلم) شتى وانىھ ، ياخود وتۈيانە : تو وەرە سالىك خوا كانى ئىيمە بېرستە ئىيمەش سالىك خوا كە ئە پەرسىن ؟! ئە وىش (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇويەتى : شتى وانىھ ، بەلكو إلا دەبىت بلى : لا إلہ إلہ محمد رسول الله ، نە خىر نارازىن بەرامبەر بەھەموو شتىك إلا الله تعالى نە بىت ئە بىت بەم شىۋىيە بلى ئە گەرنا قى يولى ناكەين .

ئەو پىداگىرىيە پىغەمبەر يە خوا (صلى الله عليه وسلم) لە سەر ئەم دينە سەير بکەن لەم رىوايە تانەدا كە ئىستا باسيان ئە كەين :

إِنْ كَثِيرٌ لَهُ ئِيمَانٍ عَبْدٌ كُورِي حُوْمِيدٌ لَهُ مُوسَنَدٌ كَهِي رِيوايَةٌ تِيكَمَان بُۆ دَهَهِينِي : (پە حمەتى الله تعالى يان لى بىت) بۆمان دە گىرىيەتە و لە جابرى كورى عبد الله (رەزا و رە حمەتى الله تعالى لى

تفسیر سوره (فصلت)

بیت) فه رموویه تی : (اجتمعت قریش یوماً فقالوا) قوریشه کان رۆژیک کۆبونه وه و و تیان : (انظروا أعلمکم بالسحر والکهانة والشعر ، فلیأت هذا الرجل الذي قد فرق جماعتنا) بزان کیتان شاره زاتره به سیحر و به کاهینه ت و به شیعر بایت بۆ لای ئەم پیاوە (مه به ستیان پیی پیغەمبەری خوا بwoo (صلی اللہ علیہ وسلم) به راستی جه ماعه ت و گروپی ئیمە قوریشی و هەممو پەرت پەرت کرد جیاوازی خسته نیوانمانه وه (و شتت أمرنا ، و عاب دیننا ، فلیکلمه ولننظر ماذا يرد عليه ؟) بابردا بۆ لای ، یانی وە فدیکی بۆ بنیرین با مفاوه ضاتی له گەلدا بکەین ، ئەمە به راستی ئەمری ئیمە پارچە پارچە کرد و دینی ئیمە پارچە پارچە کرد و دینه کەی ئیمە عەیدار کرد ھەر دەلی ئەمە باطلە و ئەمە ھەلەیە و ئەمە شیرکە و ئیمە بە کافر دانا با یە کیک قسەی له گەلدا بکا بزانی چ رەدیک ئەداتەوە بۆ ئیمە ؟ !

(فقالوا : ما نعلم أحدا غير عتبة بن ربيعة . فه رموویان : با عوتیه کوری ره بیعه بروات بۆ لای (فقالوا : أنت يا أبا الوليد .) رەئیان ھاته سەر ئەوھى کەوا ئەبو وە لید بروات .

(فأناه عتبة فقال : يا محمد ، أنت خير أم عبد الله ؟) بزانه له کوپی دەست پی دە کا بۆی ، ئە فه رموویی : دائە نیشی عوتیه له گەل پیغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) پیی ئەلی : تو چاکتریکی یان عبد الله ی باوکت ؟ ! کامتان باشن و کامتان ریک و پیاک بون ؟ ! وہ کامتان دیننان راست و پەوانە ؟ ! (فسکت رسول الله - صلی اللہ علیہ وسلم -) پیغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بی دەنگ بwoo و قسەی نە کرد .

(فقال : أنت خير أم عبد المطلب ؟) عوتیه بی فه رموو ئە مجارە تو باشتريکی یاخود عبدالمطلب ؟ ! تو دانا و زاناتری یان عبدالمطليبي باپيرت ؟ !

(مه به ستی ئەو بwoo کە عبد الله و عبدالمطليبي باوک و باپيرى له سەر ئەم دینه رویشتن کە تو پیی دەلی : شیرک کە دینی باو باپیرانمانه تو چۆن وا ئەلی ! تو باشتري لەوان ؟ !)

فسکت رسول الله - صلی اللہ علیہ وسلم - (پیغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بی دەنگ بwoo و قسەی نە کرد .

(فقال : فإن كنت تزعم أن هؤلاء خير منك) عوتیه فه رمووی : ئە گەر تو ئەلی : بەلی ئەوانە له من باشتەن ، (فقد عبدوا الآلهة التي عبت) ئەوانە ئەو پەرستراوە یان پەرستوھ ئەو لات و مەنات و عوزا یە یان پەرستوھ وھ ھاواريان بۆی کردوھ کە کردويانه بەواسطە له نیوانی خۆيان و اللہ تعالیٰ دا ئەوھى کە تو ئیستاکە دەلی ئەمە شتیکی ھەلەیە و بە عیبی ئە زانی و عەیداری ئە کەیت و بە شیرک و گومراپی ئە زانی ، کەواتە تو باو باپیرانی خوت بە موشريک داناوه له کاتيکدا ئە گەر تو بلی ئەوان باشتريکن ئا خر تو ھاتى

ئەم دینەی ئەوانى تىكدا تۆ دینە كەى ئەوانى عەيدار كرد .

عوبىتە فەرمۇرىي : (وإن كنت تزعم أنك خير منهم فتكلم حتى نسمع قولك) ئەگەر ئەشلىيت من لەوان باشتىرم بەلى دينە كەى من راست و دورستە و ئى ئەوان ھەلە يە تۆ قىسە بکە با گۈيت لى بىگرىن ! (إنا والله مارأينا سخلة قط أشام على قومك منك) والله ئىمە نەمان بىنييە لە تۆ شوم تر .

سخلة يانى : نىر و مىيى لە ئەولادى مەر و بىزنى كەتاۋە لەدایك ئەبىت ، يانى كارزىلە و بەرخۇلە . يانى نەمان بىنييە كارزىلەك ئەۋەندە شومتر وە كو تۆ تۆ لە و شومترى بۆ ئە و قەومە ئىمە .

(فرقت جماعتنا ، وشتت أمننا ، وعبدت ديننا) تۆ كۆمەلى ئىمەت ھەمووى پارچە پارچە كرد وە تۆ دين و ئەمرى ئىمەت لەناو بىردى وە تۆ دینە كەى ئىمەت عەيدار كرد (وفضحتنا في العرب) لەناو عەرەبىشدا ئابروى ئىمەت بىردى ! (حتى لقد طار فيهم أن في قريش ساحرا) ھەتاۋە كو ھەوال بلاوبويە وە كەوا لەناو قورىشدا ساھىرىتكى تىدایە ، ئەوه بە ھۆيى تۆۋە وامان بەسەرهات !! ! بېيغەمبەريان ئەوت ساھىر (صلى الله عليه وسلم) !! ! (وأن في قريش كاهنا). يان لەناو قورىشدا كاھىنەتكى ھەيە ئە و كەسە ئە كەسە خەبەر لەغەيپ ئەدا .

عوبىتە دەفەرمۇرىي : (والله ما ننظر إلا مثل صيحة الحبلى أن يقوم بعضا إلى بعض بالسيوف ، حتى نتفاني) وامان لىيھاتوھ چۆن ئافرەتىك حامىلەيە و ھاوار دەكا لەكاتى دانانى حەملە كەدا كە ئەقىزىنى ئىمەش ئاوا بقىزىنىن و ھاوار بکەين و بەشمېشىر لەيەكترى بىدەن ھەتاۋە كو كەسەن لەناو كەسە نەمېنىتە وە .

يانى ھەموومان تىك بەربىن و كەس كەس نەھىلىتە وە ئىمە ئاوامان لىيھاتوھ ! ئەها بىزانە بېيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەعوهى ئەكەت ئەمە دەلالەت ئە كا لەسەر تەسىرى دەعوه كەى لەناو قورىشدا ، دەلالەت دەكا لەسەر ئەوهى كەوا چۆن بەتەنها (صلى الله عليه وسلم) بەویرانە و ئازايانە بەرەنگارى ئە و ھەمو موشىركە ئە وە كە ئەبىتە وە كە سالەھاى سالە لەسەر ئە و دینە ھاتۇون ! لە عەمرى كورى لوحەيە وە ھەتاۋە كو ئەوان !! .

عوبىتە دەفەرمۇرىي : (أيها الرجل - إن كان إنما بك الحاجة جمعنا لك حتى تكون أغنى قريش رجالا) ئەگەر تۆ پارە و مالت ئەويى ؟ ! ئەوه وەرە واز لەوە بىنە ئىمە پارە و مالت بۆ كۆئە كە بىنە وە ئە و كاتە ئەبى بە دەولەمە نترينى قورىش .

عوبىتە دەفەرمۇرىي : (وإن كان إنما بك الباءة فاختر أي نساء قريش [شئت] فلينزوجك عشرة) اوھ ئەگەر تۆ ژنىشت ئەويى ؟ وەرە تۆ ئىمە دەيەها ژنت بۆ دەھىنەن چەندەت دەوېي بە كەيفى خۆت .

تفسیر سوره (فصلت)

(فقال رسول الله - صلی اللہ علیہ وسلم - : " فرغت ؟ ") پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) پیی
فه رموو: لی بوویه ته وه و ته واو ؟!

(قال : نعم) عوبته فه رمووی : به لی ، ته واو بووم .

(فقال رسول الله - صلی اللہ علیہ وسلم - : (بسم اللہ الرحمن الرحيم . حم (۱) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ (۲)) حتى بلغ : (فَإِنْ أَعْرَضُوا قُلْ أَنذِرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادَ وَثَمُودَ (۱۳)) پیغہمبهربی
خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه رمووی : له وکاتهدا ئەم ئایه تانە خویندەوە ، اللہ تعالیٰ کە ئەم
ئایه تانە بۆی نارد بۆی خویندەوە بە سەریاندا پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) کە گەیشته
ئەویی فه رمووی : ئەم قورئانە لە لایه نى اللہ رەھمان و رەھیمەوە ھاتۆتە خوارەوە ئەمە ئى من نىھ ئەمە
اللہ تعالیٰ ناردویەتى منى کردەوە بە پیغہمبەر ئەم قورئانە راستە و دورستە من ئىيۇ ئاگادار دە کەمەوە جا
ریگە تان گرت باشە وە ئەگەر ریگە تان نە گرت ئەوە اللہ تعالیٰ دە فه رمووی : (فَإِنْ أَعْرَضُوا) ئەگەر پشتان
تى کرد ئەوە من ئىيۇ ئە ترسینم بە ھەورە بروسکە يەڭ و بە عەزابىك لە اللہ تعالیٰ وە بۆئیوھ وە کو عاد و
تەمودى چۆن لەناو برد بە صاعيقە .

عوبته دە فه رمووی : کە واى وت (فقال عتبة : حسبك ! حسبك ! ما عندك غير هذا ؟) بە سە ، بە سە ،
لەمە زیاترت پیی نىھ ؟

پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه رمووی : (لا) نە خىر .

بۆ ئەلی حسبك چونكە ترسا گویى لە ئایە تە کان گرت : کە ئەلی ئەگەر پشت بکەنە ئەم دينە اللہ تعالیٰ
صاعيقە يان بۆ ئە نىرىي ئەوانىش ئەزانىن کەوا پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) راستگویە ترسا
لە وکاتهدا صاعيقە کە بى بۆيە و تى بە سە بە سە و تى لە وە زیاتر پیی نىھ ؟! پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ
علیہ وسلم) فه رمووی : نە خىر .

(فرجع إلى قريش) عوبته گەرايە وە بولاي قوريش .

پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) وەك ئەوانەي ئە مرۆ بەداخەوە نە چونە بەر دەمی پەر لە مان و
نە چونە بەر دەمی ئىنتخابات و نە چونە بەر دەمی ديموکراتيەت و ليبراليەت و عەلمانيەت و يەھود و
نە حصارا و باوهش بکەن بە ئە مريكا و روسيادا ! نە خىر بەلكو پیغہمبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم)
حەقى وەت با لە سەر ئە و حەقەش بکۈزۈرىي هىچ كىشە نىھ .

ئە وە يە يان برواي پیی ئە هيىن ياخود نا ، بۆيە ئىنسان دوو كە سە يان بروادارە يان بى بروايە وە جوابى
منه بۆ ئىيۇ ، (جا داوا ئە كەم لە اللہ تعالیٰ كەوا موسىلمانان ھۆشيار بکاتەوە و بگەرېنەوە سەر ئە و

تفسیر سوره (فصلت)

ریگه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) بلین ئیمه رازی نین به هیچ شتیک تنه‌ها به الله تعالیٰ نه‌بیت (لا الله الا الله) ئەمە مانای شەھادەتە کەمانه .

ئاپا ئەمرۆ موسلمانان لەسەرانسەری جىهاندا و لەسەرانسەری عالەمی بەناو ئىسلامى ئەو عەقىدە باشەيان راسخ و جىڭىر بۇوه لەناو دلىاندا ؟ ! بەتەنها بە الله نەبى رازى نەبن ؟ ! (يارەبى بمان گەرىنېتەوە بۆئەوە)

(فالوا : ما وراءك ؟) گەرايەوە بۇ لاي قورىش ، پىيان فەرمۇو : وەرە چىت بىنى ؟ ھەوال چىه ؟!
(قال : ما تركت شيئاً أرى أنكم تكلمونه به إلا كلمته .) عوتىه دەفەرمۇويى : والله ئىيە چىتان ئەۋىيى من ھەموويم بۆلایباس كرد .

(قالوا : فهل أجابك ؟) فەرمۇويان : ئەى جوابى دايىتەوە ؟ (قال : نعم ، قالوا : فما) عوتىه فەرمۇوىي : بەلى ، فەرمۇويان : ئەى چى وە ؟

عوتىه فەرمۇويىي : (قال : لا والذى نصبها بنية ما فهمت شيئاً مما قال) سوينىد بەو خوايىي كە كەعبەي بىنا كردوه والله ئى هىچ تىيى نەگەيشتم لهەوەي كە وەتى ، (غير أنه أندركم صاعقة مثل صاعقة عاد و ثمود .) تەنها ئەوە نەبى كە وا ترساندى بە ھەورە بروسكەيەي كە ئەگەر بىت چۈن عاد و ثمودى لەناو برد ئاوا لەناومان بەرىت !!

(قالوا : ويلك ! يكلمك الرجل بالعربيه ما تدرى ما قال ؟) فەرمۇويان : لەناو بچى بەعەرەبى قىسىم لەگەل كردى و نازانى چى وە ؟!

عوتىه فەرمۇويى : (قال : لا والله ما فهمت شيئاً مما قال غير ذكر الصاعقة .) والله چى وە تەنها لە صاعيقە تىيى گەيشتم كە وەتى بروسكەيەك و عەزابىك لە الله تعالىٰ وە دىيى ئەگەر ئىيە پشت ھەلبكەن . ئەم رىوايەتە ئەبو يعلى الموصلى و ئەبى بکرى كورى ئەبى شەبىه رىوايەتىان كردوھ بەلام ئىسناھ كەي ضعفى تىدايە ئىستا رىوايەتى تر ئەخويىنەوە وە بەمجمۇعى رىوايەتە كاندا رىوايەتە كە ئەچىتە مەرتەبەي حەسەنەوە ھەتاوھ كو (البانى) دەليت : باسى ئەمر رىوايەتانەمان بۇ دەكا و دەلى : لەسەر ئەنجمام ھەموو رىگە كان ئەگاتە ئەوەي كە حەدىتە كە حەدىتىكى حەسەن بىت .

إِنْ كَثِيرٌ رَّوَيَاهُ تِيكِيَ تِرْمَانَ بَوْ دَهْهِيَنِيَ : (وَقَدْ سَاقَهُ الْبَغْوَى فِي تَفْسِيرِهِ بِسْنَدِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضْيَلٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى قَوْلِهِ : (فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْدَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ) ئەگەر

تفسیر سوره (فصلت)

ئەوان ئیمانیان نەھینا و پشتیان کرده تۆ وە لەو ئیمانە ھەلاتن ، ئەوە ئەی محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) بلی من ئیزارى خۆم پىی گەياندن من ئیوم ترساند بە ھەروه بروسکەيەك و بەعەزابیك لەلايەنى اللہ تعالیٰ وە وە كۆ چۆن عاد و ئەمودى لەناو برد !

تبەعن عاد : قەبیله‌ی پىغەمبەر ھود بۇو ، وە ئەمود : قەبیله‌ی پىغەمبەر صالح بۇو(علیهم الصلاة والسلام) اللہ تعالیٰ ئەو دوو قەومە لەناو برد .

(فأمسك عتبة على فيه) ئەلى کە گەيشتە ئەويى عوتى دەستى خستە سەر دەمى پىغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کە گەيشتە سەر صاعيقە کە (ونا شدە بالرحم) داواى لېكىد و پىن وەت کەوا ئىمە خۆشە ويستى و خزم و کەس و کارايەتى لەنیوانماندا ھەيە ! تەخوا بىن دەنگ بە (ورجع إلى أهله) گەرايە وە بۆلای کەس و کارى (ولم يخرج إلى قريش واحتبس عنهم) وە نەگەرايە وە بۆلای قورىش خەبەرە كەيان بىداتى بەلكو چوو بۆ مالە وە خۆيى لەوان شاردە وە .

(فقال أبو جهل) ئەبو جەھل وەتى : (يا معاشر قريش ، والله ما نرى عتبة إلا قد صبا إلى محمد) ئەوە ناردويانە بۆلای محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) کەوا ئىقناعى بکا ئەويش ئەرواتە بۆمالە وە نايىت بۆلایان ئەبو جەھل دەلى : والله إلا عتبة چوھ پال و رىزى محمدە وە (صلی اللہ علیہ وسلم) نەھاتە وە بۆلای ئىمە ديارە رازىبىوھ و رازى كردوھ ، ياخود (وأعجبه طعامه) ناتىكى باشى داوهتى ديارە نانە كە واى لېكىدوھ کەوا بچىتە پال ئەو وەقسە ئەو بکات ، (وما ذاك إلا من حاجة [قد] أصابته) بەخوا لهوانە يە فەقيرى گرتىيى بۆيە بابچىن بۆلای (فاطلقوا بنا إلية) با بروئىن بۆلای .

(فاطلقوا إليه فقال أبو جهل : يا عتبة) روپىشتن بۆلای ، ئەبو جەھل بە عوتى وەت : ئەي عوتى (ما حبسك عنا إلا أنك صبوت إلى محمد وأعجبك طعامه) تو ديارە چويتە پال محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) وە خواردن و دەعوه تەكەى ئەوت بەدل بۇوە ديارە (إإن كانت لك حاجة جمعنا لك من أموالنا ما يغنىك عن طعام محمد .) ئەگەر خواردنت ئەويى ئەوە ئىمە خواردنى باشت بۆ كۆ ئەكەينە وەرە بۆ پال ئىمە .

ئەلى عوتى کە گۈيى لەم قسانە بۇو (فغضب عتبة) زۆر تورە بۇو (وأقسم ألا يكلم محمدا أبدا) وەتى ئەوە ئىپە باسى چى ئەكەن سوپىند بىي وەلە قەد قسە لەگەل محمد ناكەم (صلی اللہ علیہ وسلم) بابەتە کە ئەوە نىيە ، (وقال : والله لقد علمت أني من أكثر قريش مالا) عوتى فەرمۇيى : والله خوتان ئەزانىن کە من دەولە مەندىرىنى قورىشم پىۋىستىم بە مال و خواردن نىيە (ولكنى أتيتە وقصصت عليه [القصة] فأجابنى بشيء) من شتم بۆ ئەگىرايە وە بۆم باس كرد باسى ئەوەم كرد کەوا واز بىنى ئەويش وەلامى

تفسیر سوره (فصلت)

به شتیک داوه (والله ما هو بـشـعـر ولا كـهـانـة ولا سـحـر) والـله ئـوهـى ئـهـو خـوـینـدـيـهـوـهـ نـهـ شـيـعـرـ بـوـوـ نـهـ
كهـهـانـهـتـ بـوـوـ وـهـ نـهـ سـحـريـشـ بـوـوـ،ـيـانـىـ وـهـ كـوـ چـوـنـ بـلـىـ ئـيـمـهـ خـوـمـانـ هـهـ لـخـهـ لـهـ تـانـدـوـهـ كـهـ پـىـ دـهـلـىـ :ـ ئـهـوـهـ
كهـهـانـهـتـ وـ سـحـرـ وـ شـيـعـرـ دـهـلـىـ .

(وقرأ السورة إلى قوله :) ئايته کهی سوره‌تی فصلتی له سهره‌تاوه خوینده‌ووه هه‌تاوه کو گه‌یشه ((فَإِنْ
أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذِرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادَ وَثَمُودَ) فامسکت بفیه) ئه‌لی ده‌میم گرت یه کسر !
له‌بر چی ؟ چونکه ئه‌ترسا راسته و خو صاعیقه‌که بیته خوار ئه‌وه‌نده بروایان به باهه‌تکه هه‌بوو چونکه
الله تعالی باس ده کا له ئایه‌تکه کانیتردا ئه‌فرمومویی الله تعالی : ئه‌مانه تو به دروژن نازانن له‌دلی خویاندا
تو به راستگو ئه‌زانن ، به‌س له زاهیردا ئینکاری کاره کهی تو ئه‌کهن ! .
والله با پیتان بلیم : شیوعی هه‌بوه له‌لای من دانیشته و توییه‌تی که الله تعالی هیدایه‌تی داوه و توییه‌تی :
والله له کاتی شیوعیه‌تیه کهم له الله تعالی ئه‌ترسام ئه‌موت الله هه‌یه به‌س ئیمه خومنان هه‌لخه‌له‌تاندوه .
جا بازنان دیموکراتی و شیوعی و لینینی و لیبرالی و قهومی و ،، والله له‌ناخی خوتاندا چاک ئه‌زانن
که‌وا ئه‌وه حه‌قه به‌لام شه‌یطان سه‌ری لی تیک داون و چاوی کویر کردوون له‌ئاستی ئه‌م حه‌قدا ، ئیتر
له‌بر خاتری ئاره‌زووه کانتان بیت یان له‌بر عینادیتان بیت یاخود له‌بر خاتری هه‌رشتیک بی ئیوه نایه‌نه
سه‌ر ئه‌و ریگه‌یه !

ئه‌ویش ئه‌لی : (وناشدته بالرحم آن یکف) داوم لی کرد بهم خزمایه‌تیه که له‌نیوامنمان دا هه‌یه واز
بینی و ئه‌و قسانه نه کات (وقد علمتم آن محمدما إذا قال شيئا لم يكذب) ئه‌لی : ئیوه هه‌مووتان ئه‌زانن
محمد (صلی الله علیه وسلم) شتیک بلی درو ناکا ، والله ئه‌و قسه‌یه‌ش ئه‌هاته دیی ، (فخشیت آن ینزل
بکم العذاب .) من له‌وه ترسام بؤیه به جیم هیشت خیرا ده‌ستم گرت به‌سهر ده‌میدا و رام کرد خیر
هاتمه‌وه ماله‌وه خوم له‌ماله‌وه حه‌شاردا و تم نه‌وه کو صاعیقه که بیت بؤمان .

ئه‌م ریوایه‌تکه ضعیفی تیکایه به‌لام ضعیفیکی قورس نین بؤیه به‌مجموعی طروق ده‌بیته حسن .
(وقد أورد هذه القصة الإمام محمد بن إسحاق بن يسار في كتاب السيرة) ئیمامی محمدی کوری
ئیسحافی کوری یه‌سار له کتیبه کهی که السیرة یه دیت بؤمان باس ده کا (علی خلاف هذا النمط)
به‌لام وکو ئه‌مانه‌ی پیشوو نیه به‌لکو هه‌ندیک خیلاف هه‌یه له ریوایه‌تکه کاندا .
(فقال : حدثني يزيد بن زياد ، عن محمد بن كعب القرظي قال : حدثت أن عتبة بن ربيعة -)
ده‌فرمومویی : محمدی کوری که عبی قوریه‌ظی ده‌فرمومویی : پیم راگه‌یه‌نراوه که عوتبه‌ی کوری ره‌بیعه

تفسیر سوره (فصلت)

(وكان سيدا) يه كيڭ بولى له گەورەي قەومە كەى خۆبى (قال يوما وهو جالس في نادي قريش) لەناو دانىشتن و ديوەخانى قوريش دانىشتبۇ (رسول الله - صلى الله عليه وسلم - جالس في المسجد وحده) پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) بەتهنەلە مسجد الحرام بولۇ .

وتى : (يا عشر قريش ألا أقوم إلى محمد فأكلمه وأعرض عليه أموراً لعله يقبل بعضها) ئى قوريش با پىتىنان بلىم ئايى ناتانەۋىنى من بىرۇم لەگەل محمد (صلى الله عليه وسلم) بچىم و قىسىم بىكەم لەگەلیدا هەندىيڭ شتى بۆ باس بىكەم و بىدەم بەلكو قبولي بکات و واز بىنى ، (فتعطىه أيها شاء ويكتف عن؟) با تەمەعائى بخەينە بەردەم بەلكو واز لەم دينە ئىيمە بىنى ، (وذلك حين أسلم حمزة) لە كاتىكدا كە حەمزە موسىمان بولۇ ، ئىتىر كە حەمزە موسىمان بولۇ ئىتىر وردى ، يانى كاتى كە ئەوجۇرە كەسانە موسىمان ئەبن ئىتىر خەلک زىاتر هييمەتى بەرزىدە بىتەوە ، بە بەردەوام وايە ئەگەر ئىنسان نوصرەتى بۆ بىت تەبىعەتى ئىنسان وايە هييمەتى بەرز دەبىتەوە ، خوا نەخواستە ئەگەر نوشۇستى بى و مردىنى گەورە پىاوان بى ئىنسان دائە بەزىنى و توشى ئىحباط ئەبى ! وە لە و نابى وابى هەتاوه کو الله تعالى لەقورئاندا باس دەكا و دەفرەرمۇمىي : محمد (صلى الله عليه وسلم) ئەگەر بىكۈژرە ئان بىرىت ئىيۇھ چى ئەكەن ؟ ! پاشگەز ئەبنە وە ؟ !

خۆ بابەتە كە پەيوهست نىيە بە محمدەوە (صلى الله عليه وسلم) الله پەرسىن .

ئەلى : (ورأوا أصحاب رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يزيدون ويكثرون) بىيان كەوا ئەصحابى پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) رۆز بەررۆز زىاد ئەبن و زۆرتر ئەبن .

(فاللوا : بلى يا أبا الوليد) و تىيان : بەلى ئەى باوكى وەلید بىرۇ بۆ لايى . (فقم إلیه فكلمه .) بىرۇ قىسىم لەگەلدا بىكە .

(فقام إلیه عتبة حتى جلس إلى رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فقال : يا ابن أخي ، إنك منا حيث قد علمت من السلطة في العشيرة) تو لە ئىيمەتى تۆ تىكەلى ناو عەشيرەتى ئىيمەتى (السلطة) يانى تىكەلاإ بون و و تىكەلاويت هەيە لەگەل ئىيمەدا تو لەناو ئىيمەدای و ئىيمە ئەتناسين ، (والمكان في النسب) ئەزانىن نەسبى تو چىيە و چۆنە نەسەبى تو كە قوريشە و هەمومان ئەصالەتمان هەيە ، (وإنك قد أتيت قومك بأمر عظيم) بەس تو ئەزانى چىت كردۇ ؟ ! شىتكى زۆر گەورەت ھىتىناوه ، (فرقت به جماعتهم) تو جەماعەت و كۆمەلى ئىيمەت هەمۇوى پارچە پارچە كرد كەسانىت لە ئىيمە دورخىستەوە ، (و سفهت به أحالمهم) خەلکانى ج ناو قوريش وەچ لەدەور و بەرى قوريشى دەرەوت لىي پەرت پەرت كەردىن ئەوهى كە ئىيمە بە عقل و ژيرىمان دائەنا تو ئىيمەت هەمۇوى بەبى عەقل و بەگەمژە دانا لەسەر

تفسیر سوره (فصلت)

ئەو عبادەتانەی کە ئىمە ئەيکەين ، (وubit بە آلەتھم ودىنھم) توھەلسای ئەو پەرسىنەی کە ئىمە ئەيکەين وھ ئەو جۆرە عبادەتەی کە ئىمە ئەيکەين عەيدارت كرد ، (وکفتر بە من ماضى من آبائەم) سەيرى ئەم عبادەتە بىكەن ؟ تو باو باپىرانى ئىمەتھەمۇسى بە كافر دانا .

كەواتە يانى ئەوان خۆيان بەخاوهنى دين ئەزانى ، ئەوان بروايان بە الله تعالى هەبوو وھ ئەيانزانى كەوا الله تعالى ئەرز و ئاسمانى دروست كردوھ بەلام تەنها بەرۋىز و ئەبون وھ حەجيانتى ئەكەد وھ هەروھا صەدەقەشيان ئەكەد وھ هەروھا زولىشيان لائەبرد وھ يارمەتنى مەزلوم يان ئەدا ئەمانەيان هەمۇسى ئەزانى و ئەشيان كرد بەلام لەگەل ئەوشدا شىركىيان ئەكەد واتا لەجيانتى ئەوهى بلىن : (يا الله) ئەيانوت (ياهوبەل) يان (يا لات و منات و عوزا) وھ كو ئىستا ئەوانەي کە دەلىن : کە داواي صالحین دەكەن کە دەلىن : ياعبدالقادر يا فلان و يا فلان .

ئەوان وتيان : تو وتوتە ئەوانە كافرن کە وايان وتوھ ! ئەوان كافر و موشرىكىن ! تو ئىمە به موشريك ئەزانى ؟ ! تو ئىمە به كافر ئەزانى ؟ !

يانى چۈن ئەمرۆ كاتىك کە كەسانىك لەدين تىكىيەشىتون بەخەلکانىك دەلىن : بەس الله شوينى كەسيتر مەكەوھ ئەگەرنا تو موشريكى ، ئەلىن : ئەها ئەوھ تەكىرىيە ، ئەوھ خەلكى بە كافر ئەزانى .

بالفعل بۆخۆي وايە ئەگەر تو الله تعالى نەپەرسىنى يان الله تعالى لەگەل ئەويش شىتىر و كەسيتر بېرسى ئەوھ تو موشريكى حەقيقت وايە الله تعالى تەنانەت بە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇنى : (لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيْحَبَطَنَ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَ مِنَ الْخَاسِرِينَ)^۱ خۆتو لە پىغەمبەر نازدارترنى لەلاي الله تعالى !

الله تعالى دەفرەرمۇنى : ئەگەر پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) يالات و منهات و عوزا ئەوھ موشريكە و الله تعالى : (لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيْحَبَطَنَ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ئەگەر پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەوھ حالى بى ئەگەر شىرك بکات لەلاي الله تعالى ، ئەى چۈن دون و خوارى پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) و جگە لهو بلىن : ياعبدالقادر و شىرك پەياپكەن كافر و موشريك ئەبنەوھ .

جياوازى چىھە لەنيوان ئەوهى بلىت : ياعبدالقادر و يارسول الله ياخود بلى يالات و منهات و عوزا ؟ ! خۆھەردووكىيان پىباو چاك بۇون .

فەرقى چىھە بلى : ياد و يەغۇث و سواع لەگەل ئەوانەي ئىستا ! ئىستا ئەگەر كەسيتك بلى ياد و يەغۇث ھاوار بۇ ئىيە پىيى كافر ئەبىت يان نا ؟ خۆ ئەوانە صالحى قەومى خۆشيان بۇون ئەوانە

۱: سورە الزمر ، اية ۶۵:

تفسير سورة (فصلت)

که سانیک بون که صالحینی قهومه کهی خویان بون، ئەمرۆش تۆ بلی یا عبدالقادر و یا فلان هیچ فەرقیکت نیه له گەل ئەواندا و ئەبی بهموشیک.

جا پیغه مبهر (صلی اللہ علیہ وسلم) که ئاوای پیئی وتن و تیان : (وکفرت به من مضی من آبائهم ، فاسمع منی اعرض عليك امورا تنظر فيها لعلك تقبل منا بعضها .) تو وهره گوئی لهئیمه بگره ئیمه ههندیک شتت ئەدھینی به لکو تو قبولی بکەیت .

ددهه رمومی : (قال : فقال له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - : " قل يا أبا الوليد أسمع " . پیغامبری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فہ رمومی : بلی ئہی باوکی وہ لید .

عوبته (قال : يا ابن أخي ، إن كنت إنما ت يريد بما جئت به من هذا الأمر مالا جمعنا لك من أموالنا حتى تكون من أكثرنا أموالا .) تو ئيستا ئه مه ئه كەرى لە بەر چى ئەمە ئە كەيت ؟ لە بەر چى ئەم جۆرە دينەت هىنباوه لە بەر چى ئا وەھا ئە لېت !!

ئەگەر مالت ئەھویت ، ئەھو وەرە مالىيكت بۇ كۆدە كەينە وە لەھەمۇومان دەھولەمە نىتر بى .

جا لیئر با سهير بکه يين ئەمرۆ بانگە وازخوازنى ئىسلامى بەداخە وە ئىشە كەيان پتەق دۆلارە ، ئەگەر پتەق دۆلارييان بەدەنلى رازى دەبن يان نا ؟! بەلى ، بەس پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) رازى بۇو ؟! كېشە ئەمەرۆ چىھە ؟! كېشە خەلک ئەوهە يە كە دەبىت تەنها الله يېت نەك پارە و پتەق دۆلار بېت .

وتيان : مالت ئه ويٽ ئه تكهين به دهوله مه نترىنى كەسى خۆمان ، (وإن كىت ترىيد به شرفا سودناك عليانا) ئه گەر تۆ ئه تە ويٽ بىيت به سەيد و گەورەمان به سەرۋەك و رئيis جمهورمان بەھەر جۆرە ناوىيىكى سەرۋەكايەتى بى كە دەسەلاتى هەبى ئەوه ئه تكهين به سەرۋەكى خۆمان !!، نەك ھەر ئەوه نەدە بەلكو وتيان : (حتى لا نقطع أمرا دونك .) والله ي بى ئەمريت و بى قىسىت ناكەين .

من پرسیاریک له نیوہ ئەکەم ئایا قوریش کاتیک کە ئەمە بە پىغەمبەری خوا (صلی اللہ علیه وسلم) دەلی، کاتى کە پىغەمبەری خوا (صلی اللہ علیه وسلم) داواى ئەوهى لىنى ئەکریت کەوا (حتى لا نقطع امرا دونك .) بى قىسىت ناكەين چاوهرى ئەوهى ئەکرد کە ئەوان تەنها پىيى بلېن : زينا و عەرق خواردن و پياو كوشتن ھەرچى فەساد ھە يە ؟! ئەوهەتان پىيى بلېم بەقسەم دەكەن ؟! يان ئەوان لە عەقىدە و لەبەرnamە يە ولهريپاز و لەنەريتىيان وابۇو كەوا زولىش لابدەن ؟! وھ پياو چاڭى و شەھات و ناندان ھەمووی لەوانە و بۇ وھ ناندانيان پىش ئىسلامىش ھەبۇوھ ھەتاوه كۆ خزمەت كەدنى مەككە وھ خزمەت كەدنى كەعبە ئەوان ئەيان كرد ، اللە تعالى دەفرمۇويى : (أَجَعَلْتُمْ سَقَايَةَ الْحَاجِ وَعَمَارَةَ

الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ^۱ پیغمه مبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بُو بیر لہو ناکاتھو و بلی خو ئهوان ئه لیں هیچ بی قسه یه کت ناکهین !! با من بھو رازی بیم ئه لیم : ئه و بکھن وئه و بکھن و ئه و مه کھن لہ و شته باشانه ئه گھر هر هه مووشی نه کھن بھشیکی هر دھکن کھواته ئه مه مھ صلھ حھی زیاترہ لہ مھ فسہ ده ، کھواته شوین کھوتوانی من توشی عھزاب نابن بھھوی ئه مه و وہ توشی هیجرهی حہ بھشی یه کھم و دووہم نابن !! وہ توشی لیدان و کوشتن و برینه کانی قوریش نابن ! ئه و تا دایک و باوکی عمار ئه کوژریی ! وہ عه مار لہڑیر عھزابدا کوفری پیی ئه کریی ! ئه و تا پیغمه مبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) بُو خوی لہ طائیدا به رده باران ئه کریت !
با بینه وہ ئه مرؤ !

ئه مرؤ سهیر بکھن ئیسلامیه کان کاتیک که بانگھوازیان لی ئه کریت لہ لایه نی ئه میریکا و ئه وروپا وہ ، پیمان ئه لیں : وہرن ئیسلامیک بھرن بھریوہ با ئیسلامیکی میانرہ و بی واز لہ لا اللہ که بیین وہرن ئیوه هه موو برای یہ کترین ئینسانه کان هه مووی برای یہ کترین واز لہ و شته بیین ئیمہ شتان ئه دھینی پاره و ئه رز و خانو و هه مووشیکتانا پی ئه دھین !! چون یان نه چوون ؟! بھلی ، بھراستی ئه مه حالہ ته که بھم شیوه یه ، ھیشتا ئه وہی که بھ پیغمه مبهربی خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) دراوه هر زور زورتر بھو لہوی کھوا شتیکی کھمی بھھصیط دراوه بھمانه ، که بھراستی ئه میریکا و ئه وروپا تواني بچیتہ زیر کلیشهی بھناو ئیسلامیه کانه و بیت دینیان پی بگوریتھو و خه لکانیش بھداخھو و زور دلخوشن بھوی کھوا دھلیں ئیسلامیه کان سه رکھو تون !! ئیسلامی چی سه رکھو تون لہ کاتیکدا دھستوره که دھستوری شیرک و گومراییه ، ئیسلامه تیک که چون سه رکھو کھوی لہ کاتیکدا که تو قورئانت خسته لایه کیتھو و یه هود و نه صارات کرد بھ برای خوت ، ئه گھر بلی یه هود و نه صارا بر امہ ئه وہ تو بھ قسه یه کافر ئه بیت هیچ فھرقیکت نیه ئه و کاتھ لہ گھل کافردا چونکه قاعیده یه ک هه یه که ئیجھا عی اهلی علیمی لہ سه ره که دھلتیت : (من لم يكفر الكافر أو يشك في كفره أو صح مذهبه فقد كفر) ئه مرؤ گوییمان لی نایت کھوا دھلیں ئیمہ هه مووی برای یہ کترین !! ئه لیں : کیشہ مان نیه لہ گھل یه کتریدا لہ عه قیدہدا لہ گھل یه هود و نه صارادا ، تھوا دھبی ئیمہ دلماں بھو و خوشبیت !!

ئه لیں : واللہ کا کھ قهینا قسہ کھی تو راسته ، بھس ئه گھر ئه وہ نه بیت موسیمان ئه کوژریی !! ئیمہ ش دھلیں : بکوژریت باشتريکه لہوی بھ موشیکی بژین ، بکوژریم باشتريکه بھوی من بھ موشیکی لہ سه رذیاندا بژیم و بمینمہ وہ ، من ژیانم بُو چیه که موشیک بھم !؟ هر لہ بھر ئه وہی ئیسراحت بکھم

تفسیر سوره (فصلت)

، منهجه‌ی سلامت هلبزیرم نهک (سلامة المنهج) ئەلین : با سلامت بین ئەوه باشتريکه ، با كىشىمان نه بىت و با صيراعمان نه بىت .

ئىمە گۈپىانلى دەبىت لە طەواوغىتى گەورە بەناوى ئىسلامەوە كاتىك كە دەلىت : ئىمە ئەبى دينىكى تازە دابىنن كەوا عقد و عەداوەت و بەغضا و ئەم غەفلەت و جەھالەتە فرىي دەين بەلكو ئەبى لە گەل برايانى ئىنسانماندا بىزىن !!

تۆ ئەته ويىت لە گەل برايانى ئىنسانت دا بىزى !؟ پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) واى كرد ؟! جا ئەمرق خەلک لىيى تىكچوھ خۆشە ويستانم ، ئەوه لە تۈركىادا كەمال ئەتا تۈرك بەسەر يەوهتى ئەوه بۇ سى دەورى ئىنتخابات رۆيىشت كە گەورە تۈرين طاغوتە ! طاغوتىك بەسەرسەرمەوە بىت و بەحوكىم ئىسلام حوكىم نە كەم چ دلىكىم بەو ئىسلامە خۆشىت ؟! بەس بلى والله من خەلفيەتىكى ئىسلامىم ھەيە والله لە تۈركىا موسىلانان حوكىم ئەكەن !؟ حوكىم چى ئەكەن !! پاشان ئەوه لە مىصر دەستورە كە شىرك و گومرايىھە كەپىي كافر دەبىت .

پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) لەم ئايەتە پېرۋەزە كە خويىندمانەوە لەو سىرەيە بۆ خۆتان سەير بکەن چى خراوەتە بەرددەمى پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ھەموو شتىكى خرايە بەرددەمى ھەتا و تىان (حتى لا نقطع أمرا دونك وإن كنت تزيد به ملكا ملڪناك علينا). مەلىكايەتىت ئەۋىنى ؟ ئەتكەين بە مەلىكى خۆمان لە ئىستاواه تو مەلىكى ئىمە بە ! جا مەبەستم ئەوه بۇ خۆ پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) مەلكيان بوايە ئەوان ھەموو شتىكى غەلەتىانلى داوا نەئەكەد شتى باشيانلى داوا ئەكەد كەوا ئەمر بە باشه بىكەت ، بەس ئەوهندەيە تو رىگرىيانلى مەكە كەوا بلىن : يالات و ياهوبەل و يامنات و ياعوزا !!! رىگەي ئەوهمان لىيى مەگەرە كەوا الالوھيەت تەنها بۇ الله بگەرېنىھەو بەلكو بۇ غەيرى خواشى ئەگەرېنىھەو ، وەك ئەمرق كە دەلین : ئەگەر ئىمە سەير بکەين شتە كە زۆر خراپتىكىشە ! موشىكە كانى پىش و ئەيانوت الله و لات و منات ! ! كەچى ئەمرق الله ھەرنىيە ئەبى ھەر لات و مەنات ھەبى ئەبى تەنها دەستور ھەبى ئەبى تەنها ئەوه ھەبى كە خەلک دەيلەت ، دەلین : خوايە ئىمە تۆمان ناوىي ئىمە لە مەجلىسىكى پەرلەمانيدا دائەنىشىن خۆمان چىمان قەرار دا ھەر ئەوه يە !!

ئايانا ئەوه الله تعالى ئەوهى دەويىت و لىيى رازىيە ؟!

شىعاراتى پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ئەوه بۇ كە لە كاتىكدا ئەگەر ئومەتە كانيان نەھاتىان

تفسیر سوره (فصلت)

له گه لیاندا ئه یانوت : (**وَلَنْصِبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا**)^۱ ئیمە صەبر ئەگەرین له سەر ئىش و عەزابە کان وە له سەر ئازار و ئەشكە نجە کانتان ، چەندەھامان بىنيوھ لە قورئاندا کەوا كۆزراوه له بەر خاترى ئەم دينە پېرۋەزه ، ئەوهى نە خستۇتە بەر چاوى بلى مەصلحەت وادەخوازى !! لە باپەتى كوفر و شيركدا مەصلحەت و مەفسەدەتى تىدا نىھ ، باش ئاگاداربە نەلىت : وەللە با هەندىك شيرك و كوفر بکەين لە بەر ئەوهى مەصلحەتى دەعوهى تىدا يە ! ئا خىر چۈن شتى و ئەبىت !! ئەوه نە واقىضى ئىمانە بەم شيرك و كوفره تو ئىيانات هەلدە وەشىنىيە وە .

(وإن كان هذا الذي يأتيك رئيا تراه لا تستطيع رده عن نفسك، طلبنا لك الطب) ئەگەر ئەزانى جنۇكەت تى بەر بۇوه و ئەزانى كەوا شىت بۇوي ئەوه دكتورت بۇ بانگ ئەكەين ! چىت ئەويت بۆت ئەكەين ، (وبذلنا فيه أموالنا حتى نبرئك منه) وەللە مالى خۆمان ھەمۇسى كۆتايى پىنى دەھىنин ھەتاوه كۆ تو چاك ئەبىتەوه ، (فإنه ربما غلب التابع على الرجل حتى يداوى منه) لەوانە يە جىنى بە سەر خەلكىدا زال ئەبىت و نە خۆشى ئەكەت ھەتا تەداوى نەكەت چاڭ نابىتەوه (أو كما قال له) ھەروھ كۆ ئەمە يان شتىكى پىن وەت ، (حتى إذا فرغ عتبة رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يستمع منه) عوتىھ لىنى بۇويھوھ پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) هەر گوئى لىنى ئەگرت .

(قال : " أفرغت يا أبا الوليد ؟ ") پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : تەواو بويت ئەمى باوکى وهلىد ؟ كۆتايى هات ؟

(قال : نعم .) عوتىھ فەرمۇسى : بەلى .

(قال : " فاستمع مني ") پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : دەى گويم لىنى بىگرە .

(قال : أفعل .) عوتىھ فەرمۇسى : باشە بىلىي ئەوه من ئىيىستا گوئى لە تو ئەگرم .

پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : (قال : (بسم الله الرحمن الرحيم حم (۱) تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۲) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (۳) بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَاعْرَضْ أَكْثَرَهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (۴)) ثم مضى رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فيها يقرؤها عليه . (پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) بەردە وام بۇو له خويىندى سۈرەتە كە (فِلَمَا سَمِعَ عَتْبَةً أَنْصَتْ لَهَا) عوتىھ گوئى بۇ راگرت و گوئى بۇ شل كرد (وألقى يديه خلف ظهره) ھەردوو دەستى خستى پشتى خوييھوھ (معتمدا عليهما يسمع منه) كەوتە گوئى گرتن له پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) و ئىعتمادى كرده سەر دەستە كانى و گوئى لىنى ئەگرت ، ثم انتهى رسول الله - صلى الله عليه وسلم - إلى السجدة منها) لەم

۱: سوره ابراهيم ، آية ۱۲:

ریوایه‌ته دهلى : هه تاوه کو ئايەتى سەجده هات ئايەتى سەجده کە کە دەفه رموویي : (وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ
وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانُ
تَعْبُدُونَ (٣٧) فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَأَلَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾)
پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) سەجدهى برد (فسجد).

(ئم قال : " قد سمعت يا أبا الوليد ما سمعت) پاشان پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) پىتى فەرمۇو
گۆيىتلى بۇو گوئىم لى بۇو (فأنت وذاك) تەنها ھەر ئەوهندەيە .

يانى هيچ مساوه مەيە کى قبول نە كرد ، ھەر ئەوهندەيە هيچترم ناوىيى ئەبى ئىيۇھ بىن بەعەبدى الله تعالى
ناپى بىن بە عەبدى هيچ ئىنسانىك ، وە ئەبىت عىيادەت بۆ الله تعالى بکەن وە ئەبى تەحکمى شەريعەتى
الله تعالى بکەن وە ئەبىت بەقسەتى الله تعالى بکەن وە ئەبى لوت بەرز نەبن لە ئاستى الله تعالى وە من
لەوه زىاتر هيچترم قبول نىيە من تەنازول ناكەم لە دىنەم .

(فقام عتبة إلى أصحابه) عوبىه هەلسا و تەواو هيچى بەدەستەوە نەما و ھاتەوە بۆلای ھاورييى كانى
(فقال بعضهم لبعض : أقسم - يحلف بالله - لقد جاءكم أبو الوليد بغير الوجه الذي ذهب به .)
بەشىكىيان سويندىيان خوارد و وتيان : سويند بىت بە الله سەيرى ئەم كەلەمەيە بکەن (يحلف
بالله) ئىمانيان به الله تعالى ھەبۇو بەلام شىركىيان ھەيە بۆيە ئىمانە كەيان قبول نىيە ، (لقد جاءكم أبو الوليد
بغير الوجه الذي ذهب به .) بەخوايە بەو دەم و چاوهى رؤىشت بەغەيرى ئەو دەم و چاوهەوە گەرايەوە
!! (فلما جلس إليهم قالوا : ما وراءك يا أبا الوليد ؟) كاتىتك کە لەلايەن دانىشت وتيان : ئەوه چىيە چىت
بەسەر ھاتىيە و خەبەرمان بەدرىيى ئەى باوكى وەلید ؟

(قال : ورأي) عوبىه فەرمۇویي : پېitan بلیم چىيە ؟ (أني قد سمعت قولًا والله ما سمعت مثله قط) والله
قسەيە كم گۆيى لى بۇو هيچ كاتىتك شتى وام گۆيى لى نەبۇو ، (والله ما هو بالسحر ولا بالشعر ولا
بالكهانة) والله نەسيحرە و نەشىعەرە و نەكەھانە تە ئەوانەي کە جادووگەرن و خەبەرى غەيىب ئەدەن ،
(يا عشر قريش ، أطیعونی واجعلوها لي) ئەى قورىشىيە كان بەقسەم بکەن رجاتان لى ئەكەم ئەم قسەيەم
بەقسە بکەن ، (خلوا بين الرجل وبين ما هو فيه فاعتلزلوه) لىيى گەرین با بۆخۆيى چى ئەكەت و ئىمەش
چى بکەين وازى لى بىنن ، (فوالله ليكون لقوله الذي سمعت نبأ) والله ئەو قسەيەي و تى و كردى
والله خەبەرى خۆيى لەداھاتوودا بەشىوه يەك ئەگەيەنىت ، دينە كەيى محمد (صلى الله عليه وسلم)
كارىگەرى ئەبىت لەداھاتوودا بەشىوه يەك ، (فإن تصبه العرب فقد كفيتهم بغيركم) ئەمە ھەلدەستىت

تفسیر سوره (فصلت)

به رامبهر به جیهاندا ، تهبعهن ئەو کاته ئىمە و رازى نەبووین هىچمان پىيى ناکرېي بەس عەرەب بەمە رازى نايىت لىتى ئەدا لەسەر ئەم عەقىدە و دين و ئىماھى ئەگەر لىيان دا ئەوھ ئەوکاته ئەوان لىيان دا و ئېيۇھ رزگارتان بۇو ، واتا ئېيۇھ خۆتان ئەزىيەت مەدەن با ئەوان لىيان بدەن و عەرەب لەناوى بەرىت ، (وإن يظهر على العرب فملكته ملوككم) خۆ ئەگەر ئەويش سەركەوت ئەوھ مولكى ئەوھ ئەبىت بە مولكى ئېيۇھ ، (وعزه عزكم) عىزەتى ئەوھ ئەبىت بەعىزەتى ئېيۇھ ، (وكتتم أسعد الناس به .) وتنى ئىمە تاقەتمان نىھ بەرامبەرى و قوهتمان نىھ بەرامبەرى بۆيە لىتى گەرين با بروات بۆخۆبى ، لەبەرامبەر خەلىكىدا ئەمە ناوهسىنېرىت ئەوھى ئەوھى پىيى ئەيەتى شتىك رازى نايىت كەوا كارىكى شەخسى بىت بەلكو ئەمە دىنېكە ئەمە عەقىدەيە كە هيئاۋىھەتى بەھېچ شتىك رازى نايىت ، ئەوھ ئەوکاته دەرروا دەعوە كەى كە دەعوە كەشى روېشت خەلک يان ئەوھتا لىتى رازى نايىت و لەناوى ئەبەن با ئىمە دەستكاري نەكەين ئەوھ ئەوکاته لەناو برا ! يان ئەوھتا ئەو بەسەر خەلکىدا سەردەكەۋىت ئەوھ ئەوھ كاته ئىمەش سەيرى ئەكەين و سەرئەكەۋىن وە كۆئە دلخۆشى و بەختەوەرە ئەوھ ئەنلى ئىمەش دەبىت ئەوکاتە .

(قالوا : سحرک والله يا أبا الوليد بلسانه !) وتنىان : سحرى لى كردى والله تۆش توشى سحر بۇوی ئەى باوکى وەلید سحرى لى كردى ئەم پياوه بەزمانى .
(قال : هذا رأيي فيه) عوتىھ فەرمۇۋىيى : جا ئەوھ رەئى منه ، (فاصنعوا ما بدا لكم .) چى ئەلەين بىلەن وە چى ئە كەن بىكەن .

إبن كثیر ئەلەى : (وهذا السياق أشبه من الذي قبله ، والله أعلم .) تهبعهن ئەم رىوايەتىن ئاگادارىن بەممۇمۇنى رىوايەت خلاصە كەى ئەوھى بەمە جمۇمىي رىوايەتە كان دەچىتە پلەى حسن ، وە كۆ مەحقىقى كىتابە كە دەلەى البانى وتوپەتى : (هذه قصة أخرجها إسحاق فى المخازى فى سيرة ابن هشام بسىند حسن) لە محمدى كورى كعب قورظىيە وە بەمورسەلەيە وە بەلام عدى كورى حوميد و ئەبو يعلى و بەغەوى وە كۆ ئەوان كە باسەن كرد هيئاۋىيانە ئەوانەيان تەوصىلىيان كردوھ و ئىراسەلە كە نەماوە لە طریقىكتەرەوە لە جابرەوە وە كۆ باسەن كرد بۆيە دەلەى : سەنەدە كەى حسن ھ ، إن شاء الله .

وەھەرودە (صححها غير من سيرة المعاصرین) زۆر لە زانایانى ئەمروق كە سىرەيان باس كردوھ تەصحىحى ئەم رىوايەتەيان كردوھ .

جا لىرەدا خۆشە ويستانم ئەوھى لىرەدا بىستان سەبارەت بەم ئايەتىنە و بەم واقىغانە ئايىا مەخرجه بۆ ئىمە يان مەخرەج نىھ ؟ !

زۆر لە خەلکانىك دەلەين : چى بکەين و سەرمان لىتى شىۋاوه ؟

تفسیر سوره (فصلت)

کاکه ئەگەر بىئتهوھ بۆلای قورئان وسیره سەرت لىپى ناشىۋىت ئىمە هيچمان نىھ لە الله تعالى زىاتر تەواو ، يان الله يان نا ، يان قورئان يان نا ، رىيگەيان دا بىن لەسەر ئەم قورئانە بىرىن باشە ، وە ئەگەر ئەزىزەت و ئازاريان دايىن صەبر ئەگرىن وە كۆ بىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) صەبرىان گىرتوھ هەروھ كۆ الله تعالى دەفەرمۇسى : (فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ ۝) ^١ الله تعالى نالىت : بىر خەرىكە لە گەل ئەواندا و بچۆرە رىزيانەوە ھەندىكىيانلى قبول بىكە وە با ئەوانىش ھەندىكتلى قبول بىكەن تو موداھەن بىكە و بۆيان شل بىكە ! الله تعالى شتى وا ئەبد نالىت ، بەلكو دەفەرمۇسى : (وَدُوا لَوْ تُدْهَنْ فَيُدْهَنُونَ) ^٢ الله تعالى له ئايەتىكىترا دەفەرمۇسى : (وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كَدِّتَ تَرْكَنْ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا) ^٣ (٧٤) إِذَا لَأَذَّقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا (٧٥) ^٤ والله كەمىك بىچىت بەلايانەوە چەندەها عەزابى دونيا و قىامەت ئەدەين ، لەبەر ئەدوھ پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) تەنازاولى ھىچ كاتىك نەكردوھ وە ھىچ بىغەمبەرىك تنازاولى لەو حەقە نەكردوھ كە لاي بووه و گەياندویەتى .

ئىيۇھ سەيرى پىغەمبەر ئىبراھىم بىكەن (عليهم الصلاة والسلام) پىغەمبەر ئىبراھىم بەرامبەر بەو طاغىيە ئىيۇھ سەيرى پىغەمبەر ئىبراھىم بىكەن (عليهم الصلاة والسلام) پىغەمبەر ئىبراھىم بەرامبەر بەو طاغىيە عىراق كە نەمرود راوهستا تەنها خۆى و ژنه كەى و لوطى برازى بۇو بەس ئەم سى كەسە بۇون ، وتبان (كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبُغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ) ^٥ ئەدوھ عەزىزەتە ، ئىمە الله تعالى بۇ ئەدوھ دروستى كەدوين تاوه كۆعييادەتى الله تعالى بىكەين ، بۇ ئەدوھ دروستى نەكەدوين كەوا لەپەرلەمانىيىكدا دەست ھەلبىرين و دينى الله تعالى بىگۈرین ، خۆمان بەشارەزاتر و داناتر و بەحەكىم تر لە الله تعالى زىاتر بىزانىن ، خۆمان بەباشتىر بىزانىن لەدانانى ياسا و رىيسا لە الله تعالى بۇ ئەم خەلکە ! كى حەدى ئەمەي ھەيە ؟ وەرن خۆتان يەك لاي بىكەنهوھ ئەگەر دينى الله تعالى راستە با لەسەر دينى الله تعالى بىرۇين وە ئەگەر راستىش نىھ ئەدوھ خۆتان يەكلا بىكەنهوھ ناپېت پېت لەسەر ئەملا و ئەولا بىت

١: سورە الأحقاف ، ایة : ٣٥.

٢: سورە القلم ، ایة : ٩.

٣: سورە الإسراء .

٤: سورە المتحنە ، ایة : ٤

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مُّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۖ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ
 (٦) الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٧) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ
 غَيْرُ مَمْنُونٍ (٨)

مانای ئايته كان :

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مُّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۖ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ
 (٦)

الله تعالى ده فه رموويي : به پيغه مبهر (صلی الله عليه وسلم) تو بهو كافرانه بلنى كهوا من به شهريكم و
 مرؤفيكم و هـ كـ ئـ يـوهـ اللهـ تـعـالـيـ تـاـيـهـتـ مـهـنـدـيـ كـرـدـوـومـ بـهـوـيـ كـهـواـ وـهـيـ وـ نـيـگـايـ بـوـكـرـدـوـمـ كـهـ پـيـتـانـ
 رـابـگـهـ يـهـ نـمـ وـ پـيـتـانـ بـنـاسـيـئـنـ كـهـ پـهـ رـسـتـراـوـيـ ئـيـوهـ كـيـ يـهـ ؟!

پـهـ رـسـتـراـوـيـ ئـيـوهـ يـهـ كـهـ پـهـ رـسـتـراـوـهـ (إِلَهٌ وَاحِدٌ) هـمـوـوتـانـ ئـهـوـ بـزـانـ كـهـواـ ئـهـوـيـ كـهـ فـهـ رـزـهـ لـهـ سـهـ رـيـكـ
 بـيـپـهـ رـسـتـنـ تـهـنـهاـ يـهـ كـخـواـيـهـ وـهـ نـاـيـتـ ئـيـوهـ چـهـنـدـ خـواـيـهـ كـبـهـ رـسـتـنـ ،ـ (إِلَهٌ وَاحِدٌ) پـيـوـسـتـهـ هـمـوـ كـهـ سـيـكـ
 ئـاـگـايـ لـهـمـ فـهـ رـمـانـهـيـ پـيـغـهـ مـبـهـرـ بـيـتـ (صلـیـ اللـهـ عـلـیـهـ وـسـلـمـ) كـهـواـ بـهـ خـهـ لـکـیـ رـاـگـهـ يـهـ نـیـتـ لـهـ لـاـیـنـ اللـهـ تـعـالـيـ
 وـهـ كـهـ پـهـ رـسـتـنـ تـهـنـهاـ بـوـيـهـ كـخـواـيـهـ ،ـ نـهـ بـوـ نـهـ فـسـ ئـهـ كـرـيـتـ ،ـ (أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا هَوَاهُ)ـ نـهـ بـوـ
 كـهـ سـاـيـتـ ئـهـ كـرـيـيـ لـهـ زـيـنـدـوـوـانـ وـهـ نـهـ بـوـ كـهـ سـاـيـيـكـيـشـ لـهـ مـرـدـوـوـانـ ،ـ وـهـ نـهـ بـوـ هـيـچـ جـوـرـهـ شـتـيـكـ لـهـ ئـهـ رـزـ وـ
 لـهـ ئـاسـيـانـ ،ـ تـهـنـهاـ اللـهـ تـعـالـيـ نـهـيـتـ ،ـ تـهـنـهاـ ئـهـوـ كـهـ سـهـيـ كـهـواـ ئـهـ رـزـ وـهـ ئـاسـيـانـ درـوـسـتـ كـرـدـوـهـ ،ـ وـهـ ئـهـوـيـ
 كـهـواـ ئـيـنسـانـهـ كـانـيـ درـوـسـتـ كـرـدـوـهـ .

كهـ وـاـتـهـ :ـ (فـاـسـتـقـيـمـوـ إـلـيـهـ وـاسـتـغـفـرـوـهـ ۖ) هـمـوـتـانـ رـيـيـ رـاستـ بـگـرـنـهـ بـهـ ئـهـوـ رـيـگـهـ يـهـ بـگـرـنـهـ بـهـرـ كـهـ
 ئـهـ تـانـ گـهـ يـهـ نـیـتـ بـهـ اللـهـ تـعـالـيـ كـهـ جـيـ بـهـ جـيـ كـرـدـنـيـ فـهـ رـمـانـهـ كـانـيـ اللـهـ تـعـالـيـ يـهـ ،ـ وـهـ دـاـوـاـيـ لـيـخـوـشـبـوـنـيـ
 لـىـ بـكـهـنـ لـهـ گـوـنـاـهـهـ كـاـنـتـانـ ،ـ چـونـكـهـ ئـيـنسـانـ بـيـهـوـيـتـ يـاـنـ نـهـيـهـوـيـتـ دـهـ كـهـ وـيـتـهـ نـاـوـ هـلـهـ وـ گـوـنـاـهـهـ وـهـ ،ـ بـوـيـهـ
 دـاـوـاـيـ لـيـخـوـشـبـوـنـيـ لـىـ بـكـهـنـ بـهـ رـدـهـوـامـ .

ئـهـمـهـ ئـهـوـ ئـهـ گـهـ يـهـ نـیـتـ كـهـ ئـيـنسـانـ ئـهـ گـهـرـ بـيـتـ وـ چـهـنـيـكـ بـيـهـوـيـتـ ئـيـسـتـقـامـهـ بـكـاتـ وـهـ چـهـنـيـكـ بـيـهـوـيـتـ
 لـهـ سـهـ رـيـگـهـيـ رـاستـ بـرـوـاتـ نـاـتـوـانـيـتـ مـهـ عـصـومـ بـيـتـ لـهـ گـوـنـاـهـ ،ـ اللـهـ تـعـالـيـ بـهـ فـهـ زـلـ وـ مـيـهـرـهـ بـانـيـ خـوـيـيـ
 دـهـ فـهـ رـمـوـوـيـ :ـ (وـاسـتـغـفـرـوـهـ ۖ) ،ـ بـوـيـهـ لـهـ دـيـشـداـ هـاـتـوـوـهـ دـهـ فـهـ رـمـوـوـيـ :ـ ئـهـ گـهـرـ گـوـنـاـهـ نـهـ كـهـنـ اللـهـ تـعـالـيـ
 لـهـ نـاوـتـانـ ئـهـ بـاتـ كـهـ سـاـيـيـكـ درـوـسـتـ دـهـ كـهـواـ گـوـنـاـهـ بـكـهـنـ تـاـ دـاـوـاـيـ لـيـخـوـشـبـوـنـيـ لـىـ بـكـهـنـ .
 زـانـيـاـنـ لـهـمـ حـهـ دـيـشـهـ دـاـ دـهـ فـهـ رـمـوـوـنـ :ـ ئـهـمـهـ فـهـ زـلـيـ ئـيـسـتـغـفـارـ دـهـ رـئـهـ خـاتـ ،ـ هـرـوـهـ كـوـ لـهـ ئـايـهـ تـهـ شـداـ

تفسیر سوره (فصلت)

ده فه رمومویی : (فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ﴿١﴾).

(وَأَوْيْلُ لِلْمُسْرِكِينَ) عه زابی الله تعالی و دوزخ و سزا بۆ ئەو کەسانە بیت کە يە كخوا ناپەرسن کە الله يە ئەچن شەريکى بۆ بريار ئەدەن ، هەركە سېئىك شەريک بۆ الله تعالی بريار بدا الله تعالی دەفه رمومویی : سزا و عه زابی الله تعالی بۆ ئەو کەسە بیت .
ئەو کەسانە کىن ؟!

الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٧)

الله تعالی دەفه رمومویی : (الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ) بە تەبیعەتى حال ئىنسانى موشريک خۆى خاوین ناکاتەوە له شەريک ، (لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ) يەك لە مانا كانى ئەوهە يە کە باسى دەكەين إن شاء الله هەروھ کو إبن كثىر دەفه رمومویی : خۆيان له شەريک خاوین ناكەنەوە و زەكات يانى خاوین بۇونەوە نەفس له شەريک ، وەلەو زۆربەی زۆرى ئەھلى عيلم لە موڤەسirin دەفه رمومون : مە بهىست پىنى زەكتى مالە ، بۆيە إبن كثىر دەفه رمومویی : ئە توانرىيى كۆ بکرىيەتەوە هەردوو قەولە كە : چ ويل بۆ ئەو کەسانەي کە خۆيان له شەريک پاك ناكەنەوە ، وە ويليش بۆ ئەو کەسانەي کە مالە كانىان لە حەقى الله تعالى و زەكات نادەن .

(وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ) ئەوانەي کە بپوايان بە دوا رۆژى نىيە وە بپوايان بە رۆژى ئاخىرەت نىيە وە بپوايان بە زىندىوو بونەوە نىيە .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٨)

الله تعالی دەفه رمومویی : لە دواي باسى موشري باسى ئىيانداران ئەكەت ئىنجا وە باسى موحىدە كان ئەكەت ، ئەو کەسانەي کە موحىد و يە كخوا پەرسن و ئىيانيان هەيە بە تاقە خوايەك کە الله يە وە فەرمانە كانى جى بە جى ئە كەن ، چونكە ئەوهە ئىيانى هەبىت بە الله تعالى ئەوھ بە تەئە كىد ئەو ئىشانە ئەكەت کە الله تعالى پىنى راسپاردووھ ، وە كرددەوە چاکە كان ئەنجام ئەدەن ، ئەوانە الله تبارك و تعالى پاداشتى نە بپراوهە بۆ داناون .

(غَيْرُ مَمْنُونٍ) يانى (غىر المقطوع) هەتا هەتايىھ .

لە ئايەتە كەدا دەليلە لە سەر مەنھە جى ئەھلى سونە و جە ماھە لە سەر كردنى ئەھمالە كان و جى بە جى كردنى فەرمانە كان . واتا ئىيان تەنها كە لىيمەيەك نىيە بە دەم بوتىرىي ، الله تعالى هيچ كاتىك بە وە رازى

نابیت تو بلیت ئیمانم به الله تعالی هه يه و ئیتر فهرمانه کانی جى به جى نه كه يت .

إبن كثیر ده فه رمومي :

(قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مُّلْكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۝ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ) (٦)

(يقول تعالى : (قُلْ) الله تعالی فه رمومي تى : بلی ، (يا محمد لهؤلاء المكذبين المشركين) ئەي محمد (صلی الله علیه وسلم) ئا بهم كەسانەي كەوا تو به درق ئەخەنە و ئەلین : تو پىغەمبەر نيت ، يان ئەلین ئەم قورئانە فەرمایشتى الله تعالی نىيە ، بەلكو ئەلین : ئەصاطىرى سەرەتايىھە كانە ياخود شىعرە ، يان ئەلین : جادوھ ! ئا تو بهم موشريكانە بلېي !

ئىنجا تو سەير بکە خۆشە ويستانم تو سەيرى كەلىمەي موشرييك بکە ، ئەگەر ئىنسان موحيد نەبوو ئەوە به تەئە كىد موشرييك ، وە ئەگەر موشرييك بۇو ئەوە به تەئە كىد ئەوە ئەو ئىنسانە موحيد نىيە ، يانى نيتىان كەسيك كەوا موحيد و موشرييك بىت ، وە كۆچۈن ئىستا زۆر زۆر ئەبىستىن ئەو كەلىمەيەي كە بەسەر زاردا دىت عالم و عامى ئېكاتن و ئەلین : (قولەكە شىركە بەس خۆى موشريick نىيە) !! ئىمەش دەلین : نەمانزانىيە لە قورئاندا شتى وا ھېبىت قەولەكە شىركە بىت بەس خۆى موشريick نەبىت ! موشريick كىي يە ؟ ئەو كەسەيە كەوا شىرك ئەكەت ، كە نەلىت : يا الله رەحمەم بىن بکە بلیت : يا لات و مەنات و عوزا يان بلی يا ود و سواع و يەغۇث يان بلی يا عبدالقادر و فلان و فلان ئەوە كەسە موشرييك ، ئەو كەسە ئەوە موحيد نىيە و يەكخوا پەرسىت نىيە.

كى ئەتوانى بەوە بلی يەكخوا پەرسىت ! ؟ ناتوانى .

جا تو بەوانە بلی : (إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مُّلْكُمْ) من بەشەرىيكم وە كۆ ئىيە (يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ) كە الله تعالى نىگا و وەحى بۆكردۇم كە پەرسىراوى راستەقىنە ئىيە يەك پەرسىراوە ، دوان و سىيان و چوار نىيە ، بۆيە موشرييكە كان ئەيانوت : (أَجَعَلَ الْأَلْهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا ۝) .

إبن كثیر ده فه رمومي : (لا كما تعبدونه من الأصنام والأنداد والأرباب المتفرقين) ئەوها نىيە كە ئىيە دەپەرسىن لەبەكان و لەهاوشىيە كان كە بۆ خواتان داناواھە لەو خوايانە ئەكوا چەند ژمارەيەك لە خواتان داناواھە رىيە كە بەناوىكە وە ، (إنما الله إله إله واحد) بەلكو تەنها پەرسىراوى راستەقىنە كە الله يە كە دوو و سى و چوار و ئەو ژمارانە نىيە .

تفسیر سوره (فصلت)

بۆیه ده بیت خەلکی بزانی ئە مرۆ بۆ ئە وەی بگەریتەوە بۆ یە کخوا پەرسنی ، بگەریتەوە بۆ یە کخوا پەرسنی نەک دیموکراتیەت پەرسنی ، نەک عبدالقادر پەرسنی ، وە نەک بت وصەنەم پەرسنی ، نەک مەبادئ و یاسای دەستی ئىنسانە هیچ و پوچ و نوقسانە کان کەوا ئە پەرسنرین ، بهم شیوه یە نیه .

بۆیه الله تعالی دە فەرمۇبى : (فَاتَّقِيمُوا إِلَيْهِ) أىي : أخلصوا له العبادة على منوال ما أمركم به على السنة الرسل) ئىستقامە يانى : پوخته كىرىنى عىبادەتە كانت لە سەر ئە و شىوازە كە الله تعالی ئە مرى كردۇدە كە چۆن لە سەر زار و كىدارى پىغەمبەر خوادا (صلى الله عليه وسلم) ھىنناوېتى .

وات یە کخوا ئە پەرسنین ئا بەو فەرمانە كە پىغەمبەر پىيى و توين (صلى الله عليه وسلم) ، يانى نە شىرك ئە كەين وە نە بىدۇھە ئە كەين ، ئە وەش ماناي (لا الله الا الله محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم) ، ئىمە مۇسلمان كە هاتىنە ناو دىنەوە با بە تەقلید و نەرىتى دايىك و باوكىان وەرى نەگرین بەلكو بايىن بە مەنهج و بە عىبادەت و الله پەرسنی راستەقىنە وەرى بگرین ، وە ئاورىك بە دىنەوە و بزانىن كەوا ئىمە كىن ؟ تاوه كو خۆمان بە دۆزىنەوە ! ئا يَا ئىمە كە سىتك ئە پەرسنین كە الله تبارك و تعالى يە و هەموو عىبادەتە كانمان بۆ ئە و پوخته كرد وە بۆ ئە و قەراردا و بۆ ئە و رەوانە كرد بۆ كە سىترمان نە كرد ؟! پاشان لە سەر رىيازى ئە و پىغەمبەر محمدە (صلى الله عليه وسلم) يەن ؟!

خۆ ئە گەر وانە بیت ئە وە ئە وکاتە ئىمە مۇسلمان نىن بە هېچ شىوه یەك ، ئە وکاتە لە رىزى مۇسلمانان و موحىدان نىن نە چويتنە ناوەوە يان ئە گەر چوپىتىنە ناوەوە و پاشان ھەملان وە شاندىتەوە بە وەى كە لە غەيرى الله تعالى مان ئە پەرسن ئە وە لە وکاتەدا ئىمانە كە مان ھەلوە شاندەوە و دىنە كە مان قبول نىيە .

(وَاسْتَغْفِرُوهُ) داواى لىخۇشبوون و مەغفىرەتى لى بکەن ، (أىي : لسالف الذنب) بۆ تاوانە كانتان كە رابردووھ و كردوتانە و ئەنجامتان داوه ، يانى بىي هىوا مە بن الله تعالى إن شاء الله ليتىان خۆش دە بیت ، كاتىك كە پىيان دەلى : داواى لىخۇشبوون بکە نە تىجه كەى و بە روپومە كە ئە وە يە كە دەلىت : ليتىان خۆش دە بىم ، بۆيە لە چەندەها ئايەتەدا الله تعالى دە فەرمۇبى : (إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) ^۱ سوپاسى الله تعالى ئە كەين لە سەر ئە وە سەرەرای ئە نجام دانى تاوانە كانمان مەغفىرەتى ئە وەندە بەرفراوانە تاوانى بەندە كانى بە لا يە وە ئە ھەمەتى نىيە ئە گەر بىت و ئە و بە راستى بگەریتەوە بولاي الله تبارك و تعالى . ئە وەش يە كىتكە لە گەورە ترین رەددانە وەى خەوارىج كە كاتىك كە بە گۇناھى گەورە خەلک كافر ئە كەن

۱: سورە المائدة ، آیە: ۳۹.

تفسیر سوره (فصلت)

(وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ) أی : دمار لهم و هلاک علیهم) لهناو چون وسزا و مال ویرانی و ئاگری دۆزەخ بۇ موشريکە کان بىت .

الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاهُ وَهُمْ بِالآخِرَةِ هُمُ الْكَافِرُونَ (٧)

إبن كثیر ده فەرمۇویی :

((الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاهَ) ئەوانەی کە زەکات نادەن ،

جا با بزانىن کە لىمەی زەکات إبن كثیر چۈن شەرھى ئەکات :

(قال علي بن أبي طلحة ، عن ابن عباس : يعني : الذين لا يشهدون أن لا إله إلا الله . وكذا قال عكرمة) . إبن كثیر ده فەرمۇویی : عەلی كورى ئېبى طلحە لە إین عەباسەوە (رەزاو رەحىمەتى الله تعالى يانلى) . بىت) ده فەرمۇویی : (لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاهَ) يانى ئەوانەی کە شايەتومان ناھىن بە حق و بلىن لا الله إلا الله ، واتا نالىن : نە خىر بۇ ھەمووشىتك تەنها بۇ الله ، نە خىر کە س ناپەرسىتىن تەنها الله دەپەرسىتىن ، نە خىر عىبادەت بۇ کەس ناكەن تەنها بۇ الله نە بىت ، ئەوه مانای زەکاتە ، ئەوه يە خۆ خاوىن كردنه وەی دل و دەرون و قول و فعل لەشىرك . عەكرىمەش واى فەرمۇوە .

إبن كثیر ده فەرمۇویی : (وهذا كقوله تعالى) ئىنجا نمونەی ئەم تەفسىرەسى سەرەوە بهم ئايەتىنەمان بۇ دەھىنى وەك الله تعالى ده فەرمۇویی : (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا (٩) وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا (١٠))^١ بە تەئەكىد و بە تەھىقى ئەو كەسە سەرفراز بۇوە و رزگارى بۇوە لە دۆزەخ و ئاگری جەھەنەم کە خۆيى خاوىن كردە (زَكَّاهَا) خۆيى خاوىن كردە وە لەشىرك و خۆيى خاوىن كردە لە مەعاصى و بىدۇغ و گومرايى (وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا) مال ویران بۇوە و گىرۇدە عەزابى الله تعالى بۇو ئەو كەسە کە خۆيى حەشاردا لهناو تاوانە كاندا ، کە خۆيى نوقم كرد لهناو تاوانە كاندا (دَسَّاهَا) يانى : نەفسى خۆيى خستە ناو تاوانە وە واتا شاردەنە وە نەفس لهناو تاوانە وە .

(وكقوله) هەروە كە الله تعالى ده فەرمۇویی : (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى (١٤) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى (١٥))^٢ سەرفراز بۇوە و رزگارى بۇوى لە عەزابى الله تعالى و دۆزەخ ئەو كەسە (مَنْ تَزَكَّى) کە خۆيى خاوىن

١: سورە الشمس ، آیە : ١٠-٩ .

٢: سورە الأعلی .

تفسير سورة (فصلت)

کرده و له شیرک و خویی خاوین کرده و له بیدع و مه عاصی و دل و ده رونی خویی خاوین کرده و له پیشه ناشرینه کانی دل له حسد و نه عقد و له نه خوشیه خراپه کان (وَذَكْرُ اسْمِ رَبِّ) یانی پره دردگاریشی به زمانی کرد (فَصَلَّی) و نویزیشی ئه نجام دا.

لهم ئايتهدا ئيمان نيشان ئهدا ، كه ئيمان بريتىي له ئيعتقادى قهول و عمهمل ، سهيرى ئايته كه بكتى
ئهفه رمومى : (قدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ ۚ) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ (١٤) (اعتقاد وقول وعمل) وات ئهو
كه سه رزگاري ئهبيت كه ئيمانى لهدل و زمان و كرده و هدا دانا ، و سهيرى نويش بكتى چهند گرينگى
پيدراوه !!

به بی نویز ئىنسان مولمان نىه ، بؤيىه هەموو صەحابە لەسەر ئەوە كۆدەنگن كە ئەو كەسەئى كە نويز تەرك ئەكت ئەگەر بە تەمەبەلىش بىت و باوەرىي پىن ھەبىت ئەوە ئەو كەسە كاferه ، اللە تعالى دەفەرمۇيى : (وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ) .

إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الظَّالِمِينَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَلَا يَعْلَمُونَ (فَقُلْ هَلْ لَكُ إِلَيْ أَنْ تَزَكَّى) جَاءَ لِيَرْهَدَا كَمِّ إِنَّ كَثِيرًا كَهْ لِيمَهَى (تَزَكَّى) ئَهْ هَيْنِي ئَهْ يَهْ وَيَهْ بِيَكَاتَ بَهْ تَهْ فَسِيرْ بَوْ ئَهْ وَئَاهِهَ تَهْ (لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ)، ئَهْ مَهْ بِيَغَهْ مَبَهَرْ مُوسَى بَوَوْ كَهْ اللَّهِ تَعَالَى بَيْيَ دَهْ لَيْتْ : (فَقُلْ) ئَهْ مُوسَى تَوْ بَهْ كَيْ بَلَى ؟! بَهْ فَيْرَعَهُونَ بَلَى : (هَلْ لَكُ إِلَيْ أَنْ تَزَكَّى) ئَهْ تَهْ وَيَتْ بَيْتْ وَخَوْتْ خَاوَيْنَ بَكَهْ يَتَهَوْهَ لَهْ شِيرَكْ وَلَهْ مَلْهُورَى وَلَهْ كَافَرْ بَوَوْنَ ؟! بَيْتْ بَوْ ئَيْهَانَ وَبَيْتْ بَوْ رِيَگَهَى خَواپَهْ رَسْتَنْ .

که واته لیرهدا که ئایه تەکە دەلی (إِلَى أَنْ تَزَكَّى) ماناپ ئەوهەيە خۆت خاوین بکەوە لهشیرك ماناپ ئەوهەنیە بلۇ فیرعەون وەرە زەکات بده ، بەلكو مەبەستى پىيى شيركە پى ئەلې خۆت خاوین بکەرەوە لهشیرك .

بُویهِ ابن کثیر ئەمانەی هینا مەبەستى پىيى كەليمەي زەكانە تاوه کو بلى (الزَّكَاة) ماناي خۇ خاوىن كىردىنە وەيە لەشىرىك .

إبن كثیر دهه رمومی : (والمراد بالزکة هاهنا : طهارة النفس من الأخلاق الرذيلة، ومن أهم ذلك طهارة النفس من الشرك .) مه بهست به که لیمه‌ی (الزَّكَاة) که له ئایه ته که دا هاتووه بریتیه له خاوین کردنوه‌ی نه فس، له ره و شته ناسه بنه کان و ه گنگتر بینان خاوین کردنوه‌ی نه فسسه له شرك ، بو به ته ئه بست به کخوا

٣١ : سورة الروم ، آية :

١٨ : سورة النازعات ، آية :

په رست بیت و نابیت موشريك بيت ، نابیت دلت په یوست بیت به هیچ که سیکه وه له روانه گهی عباده تنهها الله تعالی نه بیت ، بؤیه نابیت عباده بؤ هیچ که سیک بکهیت تنهها الله تعالی نه بیت ، نابیت به هیچ شیوه یه ک له سهر منه هج و ربیازی هیچ که سیک برؤیی إلا ئی الله تعالی نه بیت ئه گه ر نا تو موشريکي .

(وزکاه المال إنما سمیت زکاه لأنها تطهيره من الحرام) ئه لى : زه کاتی ماليش که ناو براوه به زه کات له بهر ئه وه يه له حه رام رزگاري ئه کات و خاوييني ئه کاته وه ، (و تكون سببا لزيادته وبركته وكثرة نفعه) ده بیته هوكار بؤ ئه وه ي زوری بکات و بهره که تی تئ بکه ویت وه سودی زور بیت بؤ خویی و بؤ خه لکی ، (توفيقا إلى استعماله في الطاعات) . وه الله تعالی یارمه تی بدا بؤ ئه وه ي به کاری بهیني بؤ طاعه تدا .

(وقال السدي) ئیمامی سودی ده فه رموویی : (وَيُلْمُشْرِكِينَ * الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَةَ) کی ن ؟ (آی : لا يدینون بالزکاة .) ئه م ئیمامه هات بؤ قه وله که یتر ، قهولی ئه و زانایانه که ده لین : مه بہست به زه کات لهم ئایه تهدا زه کاتی ماله ، إبن کثیر ده فه رموویی : ئه وه تا ئیمامی سودی فه رموویه تی : ئه وان که وا زه کاتی ماله کانیان نادهن .

إبن کثیر ده فه رموویی : (وقال معاوية بن قرة : ليس لهم من أهل الزكوة .) مه عاویه کوری قره ده فه رمووی : ئه وان که له ئه هلی زه کات نین واتا ویل بؤ ئه و که سانه که له ئه هلی زه کات نین ، یانی زه کاتی ماله کانیان نادهن به فه قیر و هه ژاران .

(وقال قتادة : يمنعون زكاة أموالهم .) قه تاده ده فه رموویی : مالی خویان له زه کات مه نع ده که ن ، یانی زه کاتی ماله کانیان نادهن .

إبن کثیر ده فه رموویی : (وهذا هو الظاهر عند کثیر من المفسرين) ئه مه له لای زوربه که موسسیرین بهم شیوه یه ته فسیریان کردوه به شیوه یه ته فسیریان کرد که مه بہست پیی له که لیمه کی (زکاه) زه کاتی ماله ، واختاره ابن جریر .) ئه لى : إبن جریری طه بريش (رحمة الله) له ته فسیره که یدا ئه مه کی ئیختیار کردیه ، واتا ئه و که ئه و قه ولانه که هیناوه و تویه تی له و ئایه تانه دا ئه و مانایه هه لده گریت منیش ئه و مانایه هه لده بژیرم که بلین مانای (زکاه) زه کاتی ماله .

به لام إبن کثیر نقد ده گریت (وفيه نظر) ئه لیت : ئه گه ر ئیمه ورد بینه وه له با به ته که بهم شیوه یه نیه ، له بهر چی ؟

لأن إيجاب الزكاة إنما كان في السنة الثانية من الهجرة إلى المدينة) له بره واجب بعونى زهكات له كهيدا بwoo ؟ خوتان ئهزانن ته شريعى زهكات و صهلات و رۆز و ئهو شتاته له ئاخيره كاني بعثدا بwoo له فه ترييهى مه ديندا بwoo ، به لام ئهوده له سالى دووه مدا بwoo له هيجره ، (على ما ذكره غير واحد وهذه الآية مكية) ئهلى : چەند كەسانىك لە زانايان وايان باس كردوه كە زهكات ئا بهو ميقدار و نিচابەي كە هە يە زهكاتى مەر و مالات ئوابىي وە نە قدین ئاوا بى كشتوكال ئاوا بى وە زىر و زيو ئەمە لە مە دينه ئەم شتە تەفصىلى پىدرە خۆ لە مە كە ئەمە نە بwoo ! وە ئەم ئايە تەش مە ككىيە ، كەواتە مە بەستە كە ئە بىت زهكاتى نە فس بىت لە شىرك ، (اللهم إلا أن يقال) مە گەر إلا ئە وە نە بىت كەوا بلىن : (لا يبعد أن يكون أصل الزكاة الصدقة كان مأمورا به في ابتداءبعثة) بلىن : ئەصلى صەدەقە و زهكات ، واتا ئەي خەلک مالى خوتان صەرف بکەن بەس بەي ئە و ميقدارەي كە باس كراوه لە مە دينه ، ھەر بە موطلەقى ، يانى ئە و مالەي خوتان بې خشنە وە ھەر كەس لە دەستى دېت با خىر و خىرات بکات ئە وە ئە توانيں وابلىن ، بلىن : ئەمە پىش ئە مر كراوه كەوا موسىمانان مالى خۆيان بې خشن و بىكەن بە صەدەقە ھەر لە سەرەتا يې پىغە مېرىيە تىيە وە (صلى الله عليه وسلم).

(کقوله تعالی) هه روه کو الله تعالی ده فرمومبی : (وَاتُّوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ^ط) ^۱ ئەم سورە تەش سورە تىكى مە كىكىھ ئە وە تا ئە لىي : ئە و زەراعەت و بەرۇ بومانەي كە هە تانە كاتىك كە بەر ئە گىرىت حەقى فەقىر و هەزاران بىدەن .

(فاما الزكاة ذات النصب والمقادير فإنما بين أمرها بالمدينة) بهلام ئه و زه كاتهى كه ته حديد كرا كهوا
چهندىيکى لى دهر ئه كهيت و گه يشته ئه و هنده چهندىيک زه كاتهى كه واجب ئه بيت و ه چهندىيکى لى
دھرئه كهيت ئه مه له مه دينه ته حديد كرا و ته فاصللى بيهانكرا ، ويكون هذا جمعا بين القولين) و
ئه توانين ئه و قوله بيكلهين به جممع له نيوان ههر دوو قهوله كهدا ئه و هى كه ده لين : كه ليمهى (زكاه)
له ئايىه ته كهدا مه بهست پىي دوور كه و تنه و هى و خاويين بونه و هى لە شيريك ياخود ده لين : مه بهست پىي
زه كاتى ماله . ئه و ييش ده لىت : بهم قهوله ئه توانين بلين : مه بهست پىي هه ردوو كيانه ، ياخود سه ير
ئه كه ين ئه و زه كاتهى كه ئىوه و اده لين ئه و زه كاتهى كه وا نىصاب و مىقدارى تاييه تى لە پىشدا نه بوروه .

(كما أن أصل الصلاة كان واجبا قبل طلوع الشمس وقبل غروبها في ابتداء البعثة) ههروه کو چون نويثر له سهره تدا خو پینج نويثر دانه نرا به لکو دوو نويز بیوو له بیانیان و ئیواران . ئەی له کەیدا پینج نويز کە واجب كرا له سههر موسىماندا سال و نويك پيش هيجرهت ، بويه ئەلين : كەواته له پىشدا ئەم پينج

تفسير سورة (فصلت)

نویزه نهبووه ئەی کە لە ئایە تدا دەفه رموویی : (أَقِمِ الصَّلَاةَ^۱ مَهْبَسْتِي پى کامە نویزه ؟ ئەلین ئە و نویزه يە کە (قبل طلوع الشمس و قبل غروبها) ئە و دورکاتەی بەيانیان و عەصران .

(فلما كان ليلة الإسراء قبل الهجرة بسنة ونصف ، فرض الله على رسوله [- صلى الله عليه وسلم - [الصلوات الخمس) شەوپى ئىسرا پېش هيجرەت بە سال و نيوىك الله تعالى پېنج نویزه كەی فەرز كرد ، (وفصل شروطها وأركانها وما يتعلّق بها بعد ذلك) دواتر الله تعالى ئەركانە كان و شروطە كانى وە ئەوی پەيوەستە پىۋەيى بەيان كرد ، (شيئاً فشيئاً ، والله أعلم .).

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۸)

إبن كثیر دەفه رموویی :

(ثم قال بعد ذلك : (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ) ئەوانەی كەوا ئىياندارن وئەوانەی كەوا كار بە شەريعەتى الله تعالى ئەكەن ، ئەوانە پاداشتى نەبراوه بەيان هەيە .

إبن كثیر دەفه رموویی : (قال مجاهد وغيره : لا مقطوع ولا مجبوب) ئىمامى موجاھيد و غەيرى ئەوپىش وتوييەتى : ئە و ئەجرە بەرده وامە و نارىي و ناپچىرىت وە كۆتاپىي پى نايەت ، ئەم دوو كەليمەيە يەڭىمانايە يانى پەترا و نىيە ، واتا الله تعالى لىيان ناگىرىتەوە و بە بەرده وامى ئەياندارتى ، واتا بەھەشتى هەتا هەتايى .

(كقوله : (مَّا كَتَبْنَا فِيهِ أَبَدًّا)^۲ الله تعالى دەفه رموویی : (وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا)^۳ موزدە بىدە بە و ئىياندارانەی كە عەمەلى صالح ئەنجام ئەدەن كەوا ئەجرى چاكىيان بۇ هەيە (مَّا كَتَبْنَا فِيهِ أَبَدًّا) وە هەتا هەتايىه تىدا ئەمېنەوە لە و ئەجرەدا ، كەواتە نەپچراوه .

(وكقوله تعالى) هەروە كە الله تعالى دەفه رموویی : (عَطَاءً غَيْرَ مَجْدُوذٍ)^۴ الله تعالى پىيان ئە به خشىت بە بىن پەچران وە بىن قەطع وە بىن ئە وەيى كە لىيان بىگرىتەوە .

ئىمامى سودى دىت تەفسىرى كېتىر ئەھىنى كە وتوييەتى (غَيْرُ مَمْنُونٍ) يانى (وقال السدي : غير ممنون عليهم .) وە كە بىلىي منهت ناكرىي بە سەرياندا ، بەلام إین كثیر دەفه رموویی : (وقد رد عليه بعض الأئمة هذا التفسير) هەندىك لە ئىمامە كان رەدىان داوهتەوە و وتيانە ئەم تەفسىرە وانىيە ، بەلكو (غَيْرُ مَمْنُونٍ) يانى

۱: سورة الإسراء ، آية: ۷۸:

۲: سورة الكهف ، آية: ۳:

۳: سورة الكهف ، آية: ۲:

۴: سورة هود ، آية: ۱۰۸:

(غير المقطوع) نه ک يانی (غير ممنون عليهم) له بهر چی ؟

(فإن المنة لله على أهل الجنة) له بهر ئه وهی الله تعالى منهت ئه کا به سره ئه هلى به هشتد ، الله تعالى يه ک لمناوه کانی (المنان) ئه مه له حده دیشی صه حیح وارید بوروه که وا الله تعالى ناوی المنانه ، يانی به خشره الله تعالى ئه به خشیی ، عه طایای خوی ئه به خشیت به به ندہ کانی ، ؛ قال الله تعالى : (بَلِ اللَّهُ يَمْنُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلإِيمَانِ) الله تعالى ده فه رموویی : الله تعالى منهت ئه کا به سره تانه وہ که هیدایه تی داون بوئیمان .

(وقال أهل الجنة) وہ ئه هلى به هشتد ده فه رمووون : (فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ) الله تعالى پیی به خشین وہ لعنه زابی ئاگری دوژنه خیمهی پاراست ، که واته ئه لی ئه م ته فسیرهی سودی وانیه به لکو (غَيْرٌ مَمْنُونٌ) يانی (غير المقطوع).

ابن کثیر حدیثیکمان بو ده هیینی و ده فه رموویی : (وقال رسول الله - صلی الله علیه وسلم - : "إلا أن يتغمدني الله برحمته منه وفضل ".) پیغه مبهربی خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمووییتی : مه گهر الله تعالى خویی بیه خشیی به سه رما که وا به ره حممت و به فه زلی خویی ، لیرہدا مه بهستی ئه و حده دیتھی که پیغه مبهربی خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمووی که وا که س به عمه ملی خویی ناجیتھ به هشتد . مه بهست لیرہدا يانی ئه وہ نیه که وا به سه بھی عمه مل ، لیرہدا (لا يدخل أحد الجنة بعمله) ئه و پیتی باع عمله که باع ثمنیتی یه وہ کو زانایان باسی ئه کهن ، يانی به نرخی کاره که تو نه چویتھ به هشتد به لکو به سه بھی ئیشه که توی خسته به هشتد نه ک به نرخه که کی چونکه هیچ شتیک نرخی به هشتد نیه ، ئه بی ئاگاداری ئه و دوو حاله ته بین .

ئه لی پیغه مبهربی خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموویی : که س به عمه ملی خویی ناجیتھ به هشته وہ . و تیان هه تاوه کوه توش ئه پیغه مبهربی خوا (صلی الله علیه وسلم) ؟ فه رمووی : هه تاوه کو منیش مه گهر الله تعالى به ره حممت و فه زلی ئه و بچینه به هشتد و ره حممان پیی بکات . که واته الله تعالى منهت ئه کا به سه رماندا ابن کثیر ئه م حده دیتھی له بهر ئه م هوکاره هیناوه که بلیت : به لی الله تعالى منهت ئه کا به سه رماندا ، وہ ته فسیره که کی سودی بهم شیوه یه نیه و نه یی پیکاوه .

۱: سوره الحجرات ، ایة : ۱۷

۲: سوره الطور ، ایة : ۲۷

﴿ قُلْ أَنِّنُكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۚ ۝ ذُلَّكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩) وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيًّا مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءَ لِلسَّائِلِينَ (١٠) ۗ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِنَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَاتَنَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ (١١) ۗ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاءَتِ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ۚ ۝ وَزَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ۚ ۝ ذُلَّكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (١٢) ۗ

مانای ئایه‌ته کان :

﴿ قُلْ أَنِّنُكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۚ ۝ ذُلَّكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩) اللَّهُ تَعَالَى دَهْ فَهْ رَمُووْيَّى : ئَهْ يَ مُحَمَّد (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوْ پَییان بَلَى (أَنِّنُكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ) ئَيْوَهْ كَافِرْنَ بَهْ رَامِبَهْ رَبْهْ خَوَاهِي كَهْ وَاهْ زَهْوَى لَهْ دَوَوْ رَوْزَدَا درُوْسْتَ كَرْدَوْهْ ؟ ! سَهْ يَرَى ئَايَهْ تَهْ كَهْ بَكَهْنَ وَ وَرَدْ بَيْنَهْ وَهْ باَسَى خَلَقَ تَهْ كَا ، يَانِي پَییان بَلَى : چَوْنَ ئَهْ بَيْ بَهْ رَامِبَهْ رَبْهْ خَالَقَ تَوْ كَافِرْ بَى ! ! بَهْ هَمَانْ شَيْوَهْ چَوْنَ ئَهْ بَيْ تَوْ ئَيْمَانْ بَهْ كَهْ سَيْكَ هَبَيْتَ كَهْ خَالَقَ نَهْ بَيْتَ ، كَهْ وَاتَهْ ئَهْ وَهْيَ كَهْ خَلَقَ تَهْ كَاتَ ئَهْ بَيْ بَهْ رَسْتَرِيَّتَ نَهْ كَهْ ئَهْ وَهْيَ كَهْ خَوَاهِي مَهْ خَلَوقَهْ ، هَيْجَ كَهْ سَيْكَ خَالَقَ نَيْهْ تَهْ نَهَا اللَّهُ تَعَالَى نَهْ بَيْتَ كَهْ وَاتَهْ تَهْ نَهَا ئَهْ وَ شَايِستَهْيَ پَهْ رَسْتَنَهْ .

ئَى كَهْ وَاتَهْ كَهْ ئَهْ وَ شَايِستَهْيَ پَهْ رَسْتَنَهْ ئَيْوَهْ كَافِرْ ئَهْ بَنْ بَهْ خَالَقَ ! ؟ ئَهْ مَهْ نَاكَرِيَّيَ ئَهْ مَهْ شَيْتَى تَوْ بَهْ رَامِبَهْ رَبْهْ خَالَقَ كَافِرْ بَى ، ئَهْ مَهْ شَيْتَى تَوْ بَهْ رَامِبَهْ رَبْهْ مَهْ خَلَوقَ ئَيْمَانَدَارَ بَيْتَ ، شَيْتَى ئَهْ مَهْ تَوْ مَهْ خَلَوقَ بَهْ رَسْتَنَهْ بَهْ سَخَالَقَ نَهْ پَهْ رَسْتَنَهْ ، ئَيْوَهْ كَافِرْنَ بَهْ رَامِبَهْ رَبْهْ خَوَاهِي كَهْ وَاهْ زَهْوَى درُوْسْتَ كَرْدَوْهْ لَهْ دَوَوْ رَوْزَدَا . (وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۚ) ئَيْوَهْ دَيْنَ شَهْ رِيَكَى بَوْ پَهْ يَاهَهْ كَهْنَ ، اللَّهُ تَعَالَى ئَيْوَهْيَ درُوْسْتَ كَرْدَ (وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى) ^۱ هَيْدَاهِي تِيشِى دَانَ وَ بَهْ رَنَامَهْيَ بَوْ دَانَانَ وَهْ قَوْرَئَانِي بَوْ نَارَدَنَهْ خَوارَهَوَهْ بَوْيَهْ ئَيْوَهْشَ لَهْ سَهْرَ ئَهْ وَ قَوْرَئَانَ وَ بَهْ رَنَامَهْيَ بَرَوْنَ ، كَهْ چَى ئَيْوَهْ ئَهْ چَنْ بَهْ قَسَهْيَ ئَيْنِسَانِيَكَى مَهْ خَلَوقَى لَوازِى بَى دَهْ سَهْلَاتِى نَاتَهْ وَاوْ وَ نَوْقَسَانَ ئَهْ كَهْنَ دَهْ سَتُورَتَانَ بَوْ دَائِهَنِيَ وَ لَهْ سَهْرَيَ ئَهْ رَوْنَ ئَيْوَهْشَ ؟ ! ! چَوْنَ ئَهْ بَيْ شَتِيَ وَا ! چَوْنَ ئَهْ بَيْ رِيَبَازِي ئَيْنِسَانَهْ كَانَ هَلْبَرِيَنَ ! وَهْ چَوْنَ ئَهْ بَيْ مَرْدَوَانَ بَهْ رَسْتَنَ ئَيْوَهْ ! ? وَهْ چَوْنَ ئَهْ بَيْ زَيْنِدوَانَ بَهْ رَسْتَنَ ئَيْوَهْ !

بَهْ لَكَوْ دَهْ بَيْ تَهْ نَهَاهَهْ وَ خَوَاهِي كَهْ (الْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ الَّذِي هُوَ الْخَالِقُ). كَهْ چَى ئَيْوَهْ ئَهْ چَنْ شَهْ رِيَكَى بَوْ بَرِيَارَ ئَهْ دَهَنَ ! بَوْيَهْ گَهْ وَرَهْ تَرِينَ تَاَوَانَ ئَهْ وَهْيَهْ كَهْ شَهْ رِيَكَ بَرِيَارَ بَدَهَيَ بَوْيَهْ

تفسیر سوره (فصلت)

ئاگاداربن ، ئېبى هەمووتان گویتان لەوە بىت ، وە مۇسلمانان ھەموويان ئەوە بىزانن ھەركەسىك شەرىيکى بۆ اللە تعالىٰ بىيار دا ئەوە لەئىمان ئەچىتە دەرەوە ، بەلكو ئەبىت تەوبە بکات و بگەرىتەوە وە ئەگەر تەوبە نەكەت بە ئەبەدى لەجەھەنەمدا ئەسوتىي ئەگەر مالى دونيای ھەبىت و بىكەت بەصەدەقە و قوربانى و ھەرشتىكى پىيى بكا و بيدا بەعالەم ئەوە ھېچ سودىكى بۆسى نىيە .

چەندەها موشريك ھەبوون لەزەمەنى جاھيلىت دا كە پىغەمبەر(صلى اللە علیه وسلم) فەرمۇويەتى : ھېچ سودىكى و ئىستفادەيەكى پىيى ناگەيەنى ئەو خىر و صەدەقاتەى كە كردويەتى چونكە شەرىكى بۆ اللە تعالىٰ بىيار داوه .

اللە تعالىٰ دەفەرمۇويى (ذلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ) ئا ئەو خالقە پەروەردگارى جىهانىيانە ئەو پەروەردگارە ئەبىت بېھەرسىرىت ، وە ئەوەيە كەوا دەبىت بەقسە بىرىت نەك ئىنسانەكان و دەستورەكانيان ، نەك خۆمان رابىنن لەجيڭەيەك و دانىشنىن و بلىن خوايە تۆ عىلاقەت بەئىمەوە نىيە ئىمە خۆمان ئىشى خۆمان ئەبىن بەرىيۆھ ، بەداخەوە ئەمرۇ پەرلەمان ئا ئەوەيە ، گوئ ئەدەن بەخوا ؟! گوئى ئەدەن بەقورئان ؟! گوئى ئەدەن بەفەرمایشتى اللە تعالىٰ و پىغەمبەرەكەي (صلى اللە علیه وسلم)؟!

نەخىر بەلكو ئەلىن : قورئان و حەديث با بېچىتە ئەولاؤھ و شوئىيان مزگەوتەكانە گەل چى وت ھەر ئەوەيە لاي ئەوان شەعب و گەل خوايە و تەواو (والعياذ بالله)

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقَهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلْسَّائِلِينَ (١٠)

اللە تعالىٰ دەفەرمۇويى : اللە تعالىٰ لەزەويدا چى دروست كرد ؟! (وَجَعَلَ فِيهَا) لەو زەوييەي كە بەدوو روژ دروستى كرد چى كرد ؟ .

ئاگاداربن زۆر كەس لەم ئايەتە بەھەلە تى دەگا لە ژمارەي دروست بونى روژەكان بەھەلە تى دەگات هەتاوه كەپىنيومانەلەكتىبىدا وتويانە و دەلىن : واللە قورئان ھەلەتىدايە !! والعياذ بالله ! ئەوە عەقلى تۆ ھەلەتىدايە قورئان ھەلەتىدايە ، (خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ) دواترىش وتوپەتى :

كەلى دەپرسىن ھەلەتكەي چىيە ؟ و چۈنە ؟ دەلى : لەقورئان دەلىت : (فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ) ئەوە بۇو بە شەش (ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَاتَنَا أَئْتِنَا طَائِعَيْنَ (١١)

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ) دويتىرىش ئەوە بۇوە ھەشت !! ئى لايە كىتىرىشدا دەلىت : بەشەش روژ دروستى كردۇھ ! كەچى حىساب ئەكەيت دەبىتە ھەشت ؟!

بەداخەوە نايەت لەئايەتە كە تى بگات بايزانىن ئايەتە كە چۈنە لى ورد بىنەوە :

الله تعالیٰ که یه کم شت دروستی کرد زه‌وی دروست کرد به دوو رۆژ ته بعنهن ئاگادارین الله تعالیٰ ده توانی به کن فیکونیک دروستی بکات ، بهس حیکمه‌تی هه‌یه له‌ودا که بهشش رۆژ ئه‌رز و ئاسمانی دروست کردوه ، هه‌ندیک له ئه‌هه‌لی عیلم ده لین : پیمان نیشان ئه‌دا ئه‌و شتانه‌ی که پیویسته لیئی ئینسان ئتقانی تیدا بکات وه ریئک و پیکی تیدا بکا ئه‌وه په‌له‌ی تیدا مه کهن به‌وه‌ی به‌هه‌لش‌بی کاری تیدا بکه‌ن ئه‌وه به ئیتقان و نه‌رم و نیانی و به‌ریئک و پیکی و له‌سه‌رخویی کاره‌کان بکه‌ن و شته کان دروست بکه‌ن هه‌ندیک له‌زانایان ئه‌و حیکمه‌تە‌مان بۆ باس ده کا ، وله‌و حیکمه‌ت له‌لای الله تعالیٰ ئیمه نازانین حیکمه‌تی ئه‌و چیه به‌لام دلنيایين له‌وه‌ی کدوا به‌بین حیکمه‌ت نیه چونکه ئه‌ی توانی به کن فیکونیک ئه‌رز و ئاسمان دروست بکات .

ئینجا سه‌ییر بکه‌ن ئه‌رز و زه‌وی له دوو رۆژدا دروست کرد ، که‌واته یه کم جار زه‌وی دروست کرد به‌دوو رۆژ ، پاشان (**وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا**) (رواسی) شاخه ، شاخه‌کانی دروست کرد له‌سه‌ر زه‌مین ، ته‌بعدن بۆ ئه‌م چیایانه‌ی دروست کرد هه‌تاوه‌کو زه‌ویی مهلا و به‌ملادا نه‌که‌ویی تاوه‌کو له‌مپه‌ری خویی رابگریی ، (**وَبَارَكَ فِيهَا**) به‌ره‌که‌تی خسته ناوییی ، واتا الله تعالیٰ رزق و رۆزی نارده ناو زه‌ویی ، (**وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا**) الله تعالیٰ ئه‌و خواردن و خوارده‌منیه‌ی که بۆ سه‌ر زه‌ویی پیویسته الله تعالیٰ دروستی کرد تیدا ، ئه‌مانه‌ی له‌چه‌نیکدا دروست کرد ؟ ! (**فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ**) زانایانی ته‌فسیر ئه‌لین : (فی تمام أربعة أيام) یانی به‌دووه که‌ی پیشه‌وه له‌گه‌ل ئه‌مه‌ش بwoo به‌دوو ئه‌وه بوه چوار ، یانی به‌دوو رۆژ هه‌مووی کرد ، یانی به‌دوو رۆژ ئه‌رزی دروست کرد وه به دوور رۆژ شاخه‌کان و به‌ره‌که‌تی خسته سه‌ر زه‌ویی وه ئه‌قوات و به‌رو بوومه‌کانی له‌سه‌ر زه‌وی دانا ، هه‌مووی بwoo به چوار ته‌واو (**فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ**).

(**سَوَاءٌ لِّلْسَائِلِينَ**) (سواء) یانی به‌بی زیاده و نوقسان ، به‌چوار رۆژ (**لِلسَّائِلِينَ**) بۆ که‌سیک که‌وا بپرسیی که‌وا ئه‌رز چون دروست بwoo ئه‌وه پیکی ده لین : به‌چوار رۆژ دروست بwoo ، به‌دوو رۆژ ئه‌رزه که‌ی دروست کرد وه به‌دوو رۆژیش ئه‌وه‌ی که له‌سه‌ری دروست کرد الله تعالیٰ .

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَاتَنَا أَتَيْنَا طَائِعَيْنَ (١١)
الله تعالیٰ ده‌فرمودیی : (**ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ**) الله تعالیٰ رووی کرده ئاسمان (**وَهِيَ دُخَانٌ**) یانی دووکه‌ل و تاریکایی ، (**فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ**) به ئاسمان و زه‌مینی وت ، (**وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا**) جوابم بدهنه‌وه خوشی تان بی یان ناخوشی ئیوه له‌ژیر فه‌رمانی مندا بن ، ئه‌گه‌ر بته‌ویی و نه‌ته‌ویی

وهك دهلىن ده بى وابى ، وبالفعل ئە بى وابى .

ئىمە سەيرى هەموو خلق بکەين لە بەر دەستى الله تعالى دا وايە يان وانىھ ؟ ! يانى ئەگەر الله تعالى بە شەيطان بلى ياخود بەغەيرى شەيطان بە ئىماندار يان بە كافريك بەھەركەسىك بەلەھەزەيەك پىنى بلى دەبىت وابى وادەبى يان نا ؟ ! وائەبىت كەس ناتوانى مەشىئەت و ئىرادەت لە سەر الله تعالى وە بىت ، بەلام ئەمان و تيان (قالَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ) بەو پەربىي ملکەچىھە وە يا الله ئىمە فەرمانە كانت جى بە جى ئە كەين .

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ۝ وَزَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحَفِظًا ۝
ذُلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (١٢)

الله تعالى دەفرمۇوتى : (فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ) الله تعالى لى بۈويە وە لە دروست بونى ئاسمانە كان بە حەوت ئاسمان ، الله تعالى حەوت ئاسمانى دروست كرد (في يَوْمَيْنِ) لە دوو رۆزدا ئە وە بو بە شەش رۆز (وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ۝) واتا : الله تعالى نىگا و وەھى كرد و فەرمانى دا بەھەر ئاسمانىك كەوا چى تىدا بکرىي وە چى تىدا نە كېرىت ، (وَزَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحَفِظًا ۝) ئاسمانى دونياشمان واتا ئە و ئاسمانى كە لە ئىمە نزىكە الله تعالى رازاندىھە وە بەھەر ئەستىرە و بەھەر كەوا كىبانەي كەوا ئەدرەوشىئە وە ئاسمانى پىنى رازاندە وە رۇھە (وَحَفِظًا ۝) واتا كەدى بە پاراستن لە و شەيطانانەي جادووگەراندا ، جاران ئەيان توپى كە پىغەمبەر محمد (صلى الله عليه وسلم) هات لە ئاسمان ئىتر حەرەسىكى شەدىدى لە سەر دانرا نەياندە توپى بەر ز بىنە وە بەر ز بىنە تەوھە ئە وە الله تعالى بەھۆيى مەلائىكە وە ئاگىرى تى ئەگرتىن ، (ذُلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) الله تعالى بەم شىۋەيە ئە دىيىھىنا وە خوايىھى كە عەزىز و بالا دەستە وە كەس ناتوانى زال بىت بە سەریدا وە زانايە بەھەموو شتىك .

إبن كثیر دەفرمۇوتى :

(﴿ قُلْ أَنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۝ ذُلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩)﴾)
(هذا إنكار من الله على المشركين) ئەها (قُلْ أَنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ) ئەمە ئىنكارى كەدنى خوايى لە بەرامبەر موشريكە كان كەپتىيان ئەلى (الذين عبدوا معه غيره) كە لەگەل الله تعالى دا كەسانىتىر ئە پەرسىن ، (وهو الخالق لكل شيء) چۈن ئە بى ئىيە وابكەن لە كاتىكىدا كە ئە و خالقى هەموو شتىكە بەلكو دە بى ئىيە وە

تفسیر سوره (فصلت)

بپه رستن ، (القاهر لکل شيء) به سه ره ممو شتیکدا زاله الله تعالی ، (المقدر لکل شيء) وه هه ممو شتیکی خلق کردوه و ته قدری بیه هه ممو شتیکی کردوه . که سیتر هه یه وای کرد بیت ؟ نه خیز ، که واته هیچ که سیکیتر جگه له الله تعالی شایسته بیه رستن نیه .

که واته با ئیمه بهم شیوه یه با حیوار بکهین له گهل ئه و که سانه دا که رامان ده کیشن که وا به قسه یان بکهین ، که وا ئه لین : ئه بی قسه ئیمه له سه ره بیت ! ئیمه ش ئه لین : تو ئیمه دروست کردوه ؟ ! ئه گهر تو ئیمه دروست کردوه با بت په رستین ئه گهر تو ئیمه دروست نه کردوه تو ش دروست کراوی وه کو ئیمه تو شایسته بیه رستن نیت ، خو ئه گهر ئیمه تو بپه رستین ئه وه ئه و کاته ئیمه مو شریک ئه بین ئه وه تو ش بویت به طاغوت ..

هه ر که سیک بانگه واژی بکات بو ئه وه بیه رسترنیت و به قسه بکریئ له غهیری فه رمانه کانی الله تعالی ئه وه يه کیکه له طاغوته کان ، چونکه ته جاوه زی حدی خوی کردوه ، که واته گومانت نه بیت له و که سه ئی که پیت ئه لین : شتیک بکه که الله تعالی فه رمانی له سه ری نه کردی و پیچه وانه فه رمانی الله تعالی بیت ئه وه ئه و که سه طاغوته ، وه طاغوت زورن وه له سه ریوی هه ممویانه و شهیطان چونکه ئه و به برد و امی پیمان ده لین ئه و شته بکه که الله تعالی فه رمانی داوه که وا نه که بیت ، وه به که مجار به تاده م و دایکمان حه وایی وت له و داره بخو الله تعالی پیمان ده لین مه خو ! که چی شهیطان ئه لین : بخو ئه وه سه رکرده و سه ره گه وره طاغوته کانه .

وه پاشان شهیطانیه کان له هه ر تیره و هوزیک بن له هه ر جو ره ریگا و ریبا زیک بن ئه وه بیه ئیستجا به بو به رنامه الله تعالی نه کات ئه وه ئه و که سه طاغوته .

جا ئه وانه شایسته بیه رستن نین ، بؤیه الله تعالی ئینکاریان لین ده کات .

الله تعالی ده فه رمومی : (قُلْ أَنِّيْكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا) آیی : نظراء وأمثالاً تعبدونها معه ئه چن وه که سانیک دائنه نین وه ئه یخنه مه نزیله هی الله تعالی وه بو به قسه کردن و بو په رستن ! ؟ ناییت وابکه ن ، (ذلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ) ئه وه بیه که خالقی ئه و ئه رز و ئاسانه بیه ئه وه بیه که شایسته بیه رسنی ، (آیی : الخالق لالشیاء هو رب العالمین کلهم .) خالقی هه ممو ئه و شتانه ئه وه په روهدگاری جیهانیانه ئه وه که ده بیه بیه رسترنی .

إبن كثیر ده فه رمومی : (وَهَذَا الْمَكَانُ فِيهِ تَفْصِيلُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى) ئه م شوینه و ئه م ئایه ته ئیستا که الله تعالی باسی ده کات به یان و روونکردن وه بیه بو ئه و ئایه تانه بیه که به کورتی الله تعالی فه رمومیه تی : (خَلَقَ

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ^۱ لَهُ تَابِعَتْهُ كَانَتْرَادِ اللَّهِ تَعَالَى دَهْفَرِمُووْيَی : ئَهْرَزْ وَ ئَاسَمَانَهُ كَانَی بَهْ شَهْشَ رَوْزَدَا دروست کرد ، جا لَیِّرَهْ دَا تَهْفَصِيلَ بَهْ وَ ئَهْدَا كَهْ وَ شَهْشَ رَوْزَهْ كَهْ چَوْنَهْ .

(فصل هاهنا) يانی (بینا) يانی اللَّهِ تَعَالَى بَهْ يانی کرد و رَوْشَنِی کردَهْ وَ شَیْ کردَهْ وَ چَوْنَ کهْ وَ بَهْشَشَ رَوْزَ دروستی کرد (ما يختص بالأرض مما اختص بالسماء) ئَهْوَهْی که پَهْیوَهْستَه بَهْزَهْوَی وَ ئَهْوَهْشَی که پَهْیوَهْستَه بَهْ ئَاسَمَانَ که چَوْنَ اللَّهِ تَعَالَى دروستی کرد ، (فَذَكَرَ أَنَّهُ خَلَقَ الْأَرْضَ أَوَّلًا ؛ لَأَنَّهَا كَالْأَسَاسِ) يَهْ كَهْ مَجَارِ بَاسَی ئَهْرَزِی بَوْ كَرْدِينَ فَهْرَمُووْیِی : ئَهْرَزِی دروست کرد وَ كَوْ ئَهْسَاسِ وَ بَنَاغَهِ ، (وَالْأَصْلُ أَنْ يَبْدَأْ بَالْأَسَاسِ) دَائِيمَهْنَ لَهْ بَيْنَا كَرْدِنَدَا دَهْبَيْتَ بَنَاغَهِ دروست بَكْرِيَیِی ، (ثُمَّ بَعْدَ بَالْسَقْفِ) دَوَایِ ئَهْ وَ سَهْقَهِ کَهْ کَهْ ئَاسَمَانَهُ کَانَهْ ، بَوْيَهِ لَهْ بَيْشَدَا زَهْوَی دروست دَهْکَاتَ بَاشَانَ ئَاسَمَانَهُ کَانَ دروست دَهْکَاتَ .

هَرَوَهِ کَوْ اللَّهِ تَعَالَى دَهْفَرِمُووْيَی : (كَمَا قَالَ : **هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ**^۲)^۳ اللَّهِ تَعَالَى هَرَچَی لَهْ نَاوَ زَهْوِيَادِیَهِ بَوْ ئَیِّهِی دروست کردَهْ ، تَهْ بَعْهَنَ کَهْ ئَهْلَیتَ بَوْ ئَیِّمَهِی دروست کردَهْ يانی بَوْ ئَیِّمَهِی تَسْخِيرَ کردَهْ ، بَوْ ئَیِّمَهِی خَلْقَ کردَهْ تَهْ بَعْهَنَ ئَهْ وَشَتَانَهْ نَهْبَيْتَ کَهْ وَهَرَامَهِ ، نَابَيْتَ تَوْ ئَهْمَ ئَایَهِتَهِ بَكَهِيَتَهِ دَهْلِیلَ لَهْ سَهَرَ ئَهْوَهِی کَهْ وَهَمُوَ شَتِّیَکَ حَلَالَهِ بَوْتَوْ ئَهْمَهِ نَهْخِیرَ ئَهْوَهِی کَهْ حَهَرَامَهِ ئَهْ وَهَرَامَهِ ، بَهْ لَامَ ئَهْصَلَ لَهْ شَتَهَ کَانَدَا حَهَلَلِیَهِتَهِ ، (ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ) دَوَاتِرَ اللَّهِ تَعَالَى کَهْ روَوِیَ کَرْدَهِ ئَاسَمَانَ (**فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ**^۴) کَرْدِنَی بَهْ حَهَوَتَ ئَاسَمَانَ .

إِبْنُ كَثِيرٍ دَهْفَرِمُووْيَی : (فَأَمَا قَوْلُهُ : **أَنَّتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ**^۵ بَنَاهَا^۶ (۲۷) رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا (۲۸) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضَحَاهَا^۷ (۲۹) وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا^۸ (۳۰) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (۳۱) وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا^۹ (۳۲) مَتَاعًا لَكُمْ وَلَا نَعَمِكُمْ^{۱۰} (۳۳)).

بَهْ لَامَ لَهْ وَانَهِيَهِ يَهْ كَيِّكَ بَيْتَ ئَيِّشَكَالِي بَوْ دروست بَيْتَ بَلِيَتَ : ئَهْيَ بَا سَهِيرِي ئَهْمَ ئَایَهِتَانَهِ بَكَهِيَنَ کَهْ اللَّهِ تَعَالَى تَيِّدا دَهْفَرِمُووْيَی : (**أَنَّتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ**^{۱۱} بَنَاهَا^{۱۲}) يَا زَيِّنَدَوَوْ کَرْدَنَهُوَهِيَ ئَیِّوهِ لَهْ دَوَایِ مردَنَتَانَ ئَهْوَنَدَهِ گَرَانَهِ ! وَهِ ئَهِ گَهَرِ گَرَانَ بَيْنَ ئَهْ وَهِ دروست کَرْدِنَی ئَاسَمَانَهُ کَانَ زَوْرَ گَرَانَتِرِیَکَهِ لَهْوَهِيَ ئَیِّوهِ واَیِ بَوْ دَهْچَنَ لَهْ زَيِّنَدَوَوْ کَرْدَنَهُوَهِيَ ئَیِّوهِ ، يَانِي ئَیِّوهِ کَهْ ئَهْلِیَنَ : ئَیِّمَهِ زَيِّنَدَوَوْ نَابِيَنَهُوَهِ چَوْنَ واَیِهِ ئَهْمَ قَسَهِيَهِ بَهْ لَکُو زَيِّنَدَوَوْ کَرْدَنَهُوَهِتَانَ زَوْرَ زَوْرَ ئَاسَمَانَهِ ، تَوْيَيِ ئَيِّنَسَانِیَکَ دروست کَراَوِی دَوَاتِرِیَشَ

۱: سوره الأعراف ، آیه : ۵۴

۲: سوره البقرة ، آیه : ۲۹.

۳: سوره النازعات .

ده مریزیت و دواتریش زیندوو ئەکریته وە ئەمە بەرامبەر بەر دروست کردنی ئەم ھەموو مەلە کوتەی الله تعالیٰ کامیان گەورەتىكە ؟ ! حەتمەن مەلە کوت و ئاسمانە کان كە ھیچىشيان گران نىھ لە سەر الله تعالىٰ (أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا) ئەو ئاسمانەي بىنا كرد .

چى لى كرد (رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا) الله تعالىٰ قەوارەكەي بەرز كرده وە بلندى كرده وە الله تعالىٰ دروستى كرد بەم شىۋاژە بە حەوت ئاسمان (وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا) سەيرى بکە لەپىشدا باسى ئاسمان دەكەت (رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا (٢٨) وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا) شەوهەكەي تارىك كرد وە رۆزەكەشى رووناك كرد ، (وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا) لەدواى ئەوھە ئىنجا زەويى (دَحَاهَا) يانى چى ؟ خۆى خۆى تەفسىر ئەكاتەوە (أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا) (دَحَاهَا) يانى : ئەو پىداويسىتىانەي كە پىویست بۇو لەسەر زەويى ئەوھە زەويى راخست و پىداويسىتىيە کانى لەسەر دروست كرد ، ئاوى لى دەرهىنا وە هەروەھا ئەو نەباتاتەي كە لەسەر زەويى ئەرويت ئەو گڭو گىا و دار و درختانە ، (وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا) وە شاخە کانى دامەزراند لەسەريدا (مَتَاعًا لَكُمْ وَلَا نَعَمِكُمْ) ئەمە بۇ ئەوهە ئىيە لەسەرى بىزىن بۆخۇتان وە هەروەھا بۇ حەيوانە کانتان الله تبارك و تعالىٰ ئەم رزق و رۆزىيە دانا .

لەم ئايەتەدا چىمان بەر چاوا كەوت ؟

(وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ بَهْلَامْ (دَحَاهَا) وریا بن .

إبن كثیر دەفە رمۇۋىيى : (ففي هذه الآية أن دحي الأرض كان بعد خلق السماء) دھى : واتا راخستنى زەويى لەدواى دروست کردنی ئاسمان بۇو كەچى ئايەتە کانى پىشىۋو فەرمۇۋىان : يەكەمجار زەويى دروست كرد ئىنجا ئاسمانى دروست كرد ، (فالدھى) هو مفسر بقوله : أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا^۱ ئەلىت : ئەگەر سەيرى دھى بکەن ماناي چى دەگەننىي ؟ خۆى خۆى تەفسىر ئەكاتەوە لە قورئاندا تەفسىرى دەكانتەوە كە الله تعالىٰ دەفە رمۇۋىيى : (أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا) واتا الله تعالىٰ زەمينى راخست پاشان ئاوى تىدا دەرهىنا و نەباتاتى تىدا روواند ، (وكان هذا بعد خلق السماء) ئەمە لەدواى دروستبۇنى ئاسمانە ، (فأما خلق الأرض فقبل خلق السماء بالنص) بهلام ئەو نەصەي ئىستا خويندماňوھ لە سورەتى فصلت بەنەصى ئايەتە كە دەلى : زەمين لەپىش ئاسمانەوە دروست بۇوە ، (وبهذا أجاب ابن عباس فيما ذكره البخاري عند تفسير هذه الآية من صحيحه) بەم شىۋوھە يە إبن عەباس وەلامى كەسىتك دەداتەوە كەوا دېت پرسىyar لە إبن عەباس دەكا و دەلىت : لىم تىتك ئەچى بەراستى ھەندىيەك ئايەت ھەيە تىتى ناگەم وە لىم شىۋاواھ ، لە ئايەتىك دەلىت : زەويى لەدواى ئاسمان دروست بۇوە كەچى

تفسیر سوره (فصلت)

لەلايەكىتردا دەفەرمۇويى : زەۋى لەپىش ئاسمان دروست بۇوه ؟
إِبْن عَهْبَاسْ بْنُ عَبَّاسٍ شَيْوَهُ يَهِى بَوْ تَهْ فَسِيرَ كَرْدَ :

ئەلىت : و توپىھەتى : ئەمە دەھى يە ئەمەيان بەماناى دروست بۇونى زەۋى نىھ بەلكو بەماناىيە ئەوھەيە كە ئەوشتanhى لەسەر دروست كرد ، يانى زەۋى دروست كرد وھ ئاسمانە كانى دروست كرد ئىنجا هاتە وھ بۇ زەۋى ئاو و نەباتاتى تىدا دروست كرد ئەمە مانا كە يەتنى ، ئەلى ئەمە لەبوخارىدا هاتۇوه بەصەھىھى كە وھلامى كەسىكىدا وھتە . (فإِنَّهُ قَالَ

وقال المنهال ، عن سعيد بن جبير قال : قال رجل لابن عباس) إِبْنُ كَثِيرَ دَهْ فَرْمَوْيَى : المنهال دەفەرمۇويى : لە سەعىدى كورى جوبىر(كە فەرمۇويەتى : پىباوېتك بە إِبْن عَهْبَاسِ (رەزا و پەھمەتى الله تعالى لى بىت) فەرمۇو : (إِنِّي أَجَدُ فِي الْقُرْآنِ أَشْيَاءً تَخْتَلِفُ عَلَيْ) مِنْ لَهْ قُورْئَانِدَا هَنْدِيَكَ شَتَمَ بَهْ رَچَاوَ ئەكەۋىت لىيم تىيك نەچى كەئەنە هو ئىشكالىم بۇ دروست دەبى لييان ، هەركەسىك ئەگەر سەبىرى قورئانى كرد ئىشكالى بۇ دروست بۇو ئەو ئىشكالە لەخۆيەتى و لەقورئانە كەدا نىھ وەك لەم كەسەدا دروست دەبى ،

(قال : **فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ**)^۱ ئەلى : من ئەبىنم لەقورئاندا دەفەرمۇويى : لەرۆزى قيامەتدا چى نىھ ؟ ئەمە باوکە و ئەمە كورە و ئەمە عەشيرەتە ئەم شتە نىھ ئەمە ناخوا و ئەمە نىھ كەس ئەمە نابىنیتە وھ (ولَا يَتَسَاءَلُونَ) كەسىش پرسىيار لەكەس ناكا ، لەم ئايەتەدا وادھلىت ، كەچى سەبىر دەكەين لە ئايەتىكىتردا الله تعالى دەفەرمۇويى : (**وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ**)^۲ بەھەشتىيە كان رۇو ئەكەن يەكىتىرى وھ پرسىيار لە يەكترى ئەكەن وھ لە نىعەمەتى بەھەشت دان باسى ئەوھ ئەكەن كە الله تعالى چۇن يارمەتى داون وھ چى لى كردوون ، ئەلى : ئەى ئەوھ نىھ لە ئايەتى يە كەمدا دەفەرمۇويى : (ولَا يَتَسَاءَلُونَ) لەم ئايەتە تىريشدا دەفەرمۇو : (يَتَسَاءَلُونَ) يانى تەعارضىك دروست بۇوه لە عەقلى مندا ؟

ياخود الله تعالى لە ئايەتىكىتردا دەفەرمۇويى : (**وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا**)^۳ لەرۆزى قيامەت موجرىيە كان ناتوانن ھىچ شتىك لە الله تعالى دا بشارنە وھ ، كەچى لە ئايەتىكىتردا الله تعالى دەفەرمۇويى : (**وَاللَّهُ**

۱: سورة المؤمنون ، آية: ۱۰۱.

۲: سورة الطور ، آية: ۲۵

۳: سورة النساء ، آية: ۴۲

رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ^۱ موشريکمان هه يه له رۆژى قيامه تدا به الله تعالى ده فه رموويي : والله ئى من موشريک نه بوم ، يانى شيركه كەرى ئەشارىتەوە له الله تعالى ، واضحە قسە كەرى كابرا چۈنە ؟ (فقد كتموا في هذه الآية ؟) لەم ئايەتەدا شيركه كەيان شاردهوھ ، موشريکن كەچى دەلین موشريک نىن ؟ (وقال : أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا)^۲ فه رمووى : ئەم ئايەتە شىمان هه يه كە الله تعالى ده فه رموويي : زىندۇو بونەوهى ئېيە قورستريکە يان ئەو ئاسمانە كە ئەگەر قورس بىت لەلای الله تعالى وھ هيچيان قورس نىھ ، (إلى قوله :) هەتاوه کو گەيشتە ئايەتى **(وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا)**^۳ وا تىگەيشت كە ئەمە لەگەل دروست كەدنى زەمينىيەتى لى تىكچۇو نەيزانى كە دەھى غەيرى دروست كەدنە ، (فذكر خلق السماء قبل [خلق الأرض) فه رمووى : ئايەتە كە باسى دروست بۇونى ئاسمان دەكا پېش دروستبۇونى زەھى كەچى لە ئايەتە كە يتىدا ده فه رموويي : زەھى دروست بۇوھ ئىنجا ئاسمان دروستبۇوھ ، (ثم قال : **قُلْ أَنِّيْكُمْ لَكُفَّرُونَ بِالَّذِيْ حَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ**) (إلى قوله : طَائِعِينَ) ^۴ فذكر في هذه خلق الأرض قبل خلق السماء ؟) دواتر ئەم ئايەتە خويىندەوە كە وتى : ئەوه تا الله تعالى ده فه رموويي : زەھى دروست كەدوھ لەدوو رۆژدا ئايەتە كانى هەمو خويىندەوە تاوه کو گەيشتە ئەو جىڭىايە كە الله تعالى ده فه رمووى : دواتر ئاسمانى دروست كەدوھ ؟

(فذكر في هذه خلق الأرض قبل خلق السماء ؟) ئەم ئايەتە سورەتى فصلت دەليت : زەھى دروست بۇوھ ئىنجا ئاسمان دروست بۇوھ ؟

(وقال : **وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا**)^۵ ئەوه هيشتا كەسە كە ئىشكالى ماوه هيشتا پرسىيار دەكا ، ئەليت : وتى الله تعالى چىھ ؟ (**وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا**) كان : چى يە ؟ يانى له رابردوودا الله تعالى وابووه ئەم واتىگەيشتىوھ كە له رابردوودا الله تعالى غفور و رەھيم بۇوھ يانى ئىستا غفور و رەھيم نىھ ، ئەها زۆرجار ئەوتىرى كارەكت بۇو بە خەبرى كانە ، يانى ئەوه تىپەرى و رۆيىشت شتىك بۇو و كۆتايىھات ، (**عَزِيزًا حَكِيمًا**)^۶ (**سَمِيعًا بَصِيرًا**)^۷ يانى الله تعالى وابوھ و عەزىز بۇوھ و حەكىم بۇوھ و صەمیع بۇوھ و بەھىپ بۇوھ

۱: سورە الأنعام ، ایة : ۲۳

۲: سورە النازعات ، ایة : ۲۷.

۳: سورە النازعات ، ایة : ۳۰:

۴: سورە فصلت .

۵: سورە النساء ، ایة : ۹۶.

۶: سورە النساء ، ایة : ۵۶

۷: سورە النساء ، ایة : ۵۸

تفسير سورة (فصلت)

یانی کاتی خویی وابووه ئیستا وانیه ، (فکأنه کان ثم مضی .) ئەم شته وابووه و دواتر وانه ماوه ؟
قال - يعني ابن عباس(دەھەرمویی) : يانی ابن عەباس (رەزا و پەھمەتى الله تعالى لى بىت)
دەھەرمویی و وەلامى ئەم پرسىارانە ئەداتەوە ، تەبعەن ئەم بۆخویی لەخويدا كە ابن كثیر ئەمە مان
بۇنەقل ئەكەت ئەمە عىلەمیك و ھەندىك لەزانىيان رەحمەتى الله تعالى يان لى بىت كىتابىيان لەسەر
دانواوه ، ئىمامى شنقطى لەئاخيرى كىتابە كەيدا له (أضواء البيان) دا چەند ئايەتىكى هيئناوه كە لەلای تو
واھەست دەكەي تەعارض ھەيە بەلام تەعارض نىھ و ھەموويت بۆ حەل دەكەت ، ئەمە
مەمەجوعە يەك ئايەت بۇون بەلام شىخ شنقطى لەسەرەتاي قورئانە و بەتەرتىبىي مصحەفە و چەنیكى
ھېنابىت و بەرچاوى كەوتېت كە لەلای خوینەرى قورئان وَا ھەست دەكا كە تەعارض ھەيە
لەئايەتە كاندا ئە و شىيخە بەرىزە وەلاميان ئەداتەوە و ئەلىت : تەعارض نىھ بەلكو لەلای تو خەلەل
ھەيە ، بۆيە ھەركەسىك و تى ئەوە تناقوض لە قورئاندا ھەيە ئەوە وەلامى بىدەوە بلۇ تەناقوض لە قورئاندا
نىھ بەلكو لەخوتدا ھەيە لەم كىتابەشدا ئە و شىيخە يارمەتىت ئەدا بۆ وەلام دانەوە وەكۈ چۆن ابن
عەباس (رەزا و پەھمەتى الله تعالى لى بىت) يارمەتى ئەم پياوهى دا كە ئىشڪالى ھەبو و تىيى گەياند كە
ھەلە لەئايەتە كان تىكە يشتبوو ، ئىنجا با بزانىن وەلامە كانى ابن عەباس چىيە !!

١: سورة المؤمنون ، آية ١٠١.

٦٨ : سورة الزمر ، آية :

٢٥: سورة الطه، آية:

تفسیر سورة (فصلت)

(وَأَمَا قُولُهُ : وَاللَّهِ رَبُّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ) ^۱ (وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا) ^۲ تقدیت و دهليت : موشريکه کان سوینديان خوارد به الله تعالى کهوا ئهوان موشريک نهبوون ، ئهمهيان شاردهوه و موشريکيش بون ، کهچى لهئايهته کيترا ده فه رموويي : (وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا) ^۳ ناتوانن هيچ شتيك له الله تعالى بشارنهوه . بايزانين ماناکەي چىيە ؟

إبن عباس ده فه رموويي : (فإن الله يغفر لأهل الإخلاص ذنبهم) الله تعالى له ئەھلى ئىخلاص خوش ده بىت له رۆزى قيامه تدا له گوناھە کانى ، يانى له موشريک خوش نابىت ، ئاگاداربن بزانه شيرك چ تاوانىكى گەورەيە ، بەس له ئەھلى ئىخلاص ئەوهى (أخلص عبادته لله) عەمەله كەي پوخته كردهوه بۇ الله تعالى بەسى شيرك و رىاء و بەبى هىچ جۆرە شيركىك ئەوهى ئەوكەسە الله تعالى لىنى خوش ده بىت ، كاتىك كە ئەمان سەير ئەكەن ، (فقال المشركون) موشريکە کان كە سەير ئەكەن ئەھلى ئىخلاص و ئىمان ئەوانەي عىيادەتە کانيان پوخته كردهوه بۇ الله تعالى الله تعالى لىيان خوشبوو ! ئەوانىش تەماعيان هەلدەستىي و يەكسەر دەلين : با ئىيمەش بلىن موشريک نهبووين ، (تعالوا نقول : "لم نكن مشركين ") ، وەرن بل بلىن : ئىيمە موشريک نهبووين بەلكو رزگارمان بىت ، لهو كاتەدا سويند دەخون بە الله تعالى و دەلين : والله خوايە ئىيمە موشريک نهبووين كەچى درۆش ئەكەن ، ئەوه لەبر ئەوه بۇوه ، (فيختم على أفواههم) الله تعالى يەكسەر دەميان دائەخا ، (فتنطق أيديهم) لهو كاتەدا دەستيان قسە ئەكەن ئەلەن : بەلىن : ئىيمە موشريک بۇوين ، (فعند ذلك يعرف أن الله لا يكتم حديثا) ئايلەدا ئەزارىيى كە الله تعالى بەھىچ شىۋىھېك هىچى لەلا ناشاردەتەوه ئەوه بابەتى شاردنەوه و ناشاردنەوه كە بۇو ، (وعنده) ئالە و كاتەدا (يَوْمَئِذٍ يَوْدُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوْا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوِّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا) ^۴ ئا له رۆزەدا كافەرە كان حەز دەكەن پر بەدىيان حەز بەچى ئەكەن سەير بکەن ؟ ! (يَوْدُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوْا الرَّسُولَ) ئەوانەي كافربون و موشريک بون و غەيرى الله تعالى يان پەرستوه و سەرىپىچى پىغەمبەرى خوايان كردوه (صلى الله عليه وسلم) وە بەقسەيان نەكردوه و ياخى بون له پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەها دەلى : (وَعَصَوْا الرَّسُولَ) كەواتە لم ئايەتەدا دووشتمان بەدى كرد و بۆمان روون بۇوېوه كەئەویش ئەوهىي (لا اله الا الله و محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم) شيركىان ھەيە و

۱: سورة الأنعام ، آية : ۲۳

۲: سورة النساء ، آية : ۴۲

۳: سورة النساء ، آية : ۴۲

۴: سورة النساء ، آية : ۴۲

بیدع و گومرا ایان هه یه و شیرکیان هه یه و خویان له پیغه مبه ر دوور خستیه و (صلی الله علیه وسلم) و ه ریبازی غه یری پیغه مبه ریان و هرگر توه ، (لَوْ تُسَوِّى بِهِمُ الْأَرْضُ) خو زیا یه به زه ویه و ته خت بکرایانایه و ه هر نه بونایه (وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا) بوتان نیه و ناکری که هیچ شتیک له الله تعالی بشارنه و ه چونکه به زمانیش بلین وانیه الله تعالی ده میان دائه خات و دهست و قاچیان دیته قسه کردن ، ئه مه و هلامی ابن عه باس بسو.

ئینجا ابن عه باس (رهزاو په حمه تی الله تعالی لی بیت) ده فه رمویی : (وخلق الأرض في يومين) زه وی له دوو روژدا دروست کرد ، (ثم خلق السماء) پاشان ئاسما نه کانی دروست کرد ، (ثم استوى إلى السماء ، فسواهن في يومين آخرين) له دروژتیردا ئاسما نی دروست کرد (ثم دحی الأرض) پاشان زه مینی راخست و ئه و به رو بومه له سه ر دروست کرد له روهک و له نه باتات و له شاخه کان (ودھیها : أن أخرج منها الماء والمرعى ، وخلق الجبال والجحود والآكام وما بينهما في يومين آخرين) واتا دحی : بريتیه لهر اخستان بؤ ئه وهی ئاوی لی ده بھینی ، وه مرعی بريتیه له له رگا و ه بریتیه له نه باتات که الله تعالی تیدا دروستی کرد وه شاخه کانی تیدا دروست کرد وه لم و جه مدادت و به رد و داری وه (الآكام) جه معی (اکم) یه بانی گردولکه که له شاخ بچوکته (وما بينهما في يومين آخرين) له دروژتیردا ئه مانهی دروست کرد فذلک قوله : (دَحَاهَا) ئه مه مانای که لیمه یه تی ، (وقوله خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ) فخلقت الأرض وما فيها من شيء في أربعة أيام ، وخلقت السماوات في يومين . که واته زه مینی به دوو روژ دروست کرد وه ، زه مینی به دوو روژ دروست کرد وه به دوو روژیش به ره که تی خسته سه ری و ئه وشتانهی تیدا دروست کرد ، وه به دوو روژیش ئاسما نی دروست کرد ئه وه بووه شه ش روژ .

(وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا) ^۱ سمی نفسه بذلک ، وذلک قوله ، ای : لم یزل كذلك) ابن عه باس پیی ده لیت : که الله تعالی و تویه تی : (وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا) مانای ئه وه نیه که الله تعالی له رابدو و ابورو و ته او و اه نه ماوه ، نه خیر به لکو به برد و اه ه روایه و ه هر (غَفُورًا رَّحِيمًا) الحمد لله که وایه ، سوپاسی الله تعالی ئه کهین که غفورا رحیمه ، (وذلک قوله ، ای : لم یزل كذلك) یانی ه هر به برد و اه وایه ، (فإن الله لم يرد شيئاً إلا أصاب به الذي أراد، فلا يختلفن عليك القرآن) الله تعالی هه رشتیکی بیه ویت ئه یکات که واته تو قورئانت لی تیک نه چیت و قورئانت لی نه شیتویت ، (فإن كلا من عند الله عز وجل .) له هر

۱: سوره النساء ، ایة : ۹۶ .

۲ : ئه م حمدیه ئیامی بوخاری باسی کرد وله ابن عباسه و (رهزاو په حمه تی الله تعالی لی بیت) . (قال البخاری : حدثنيه يوسف بن عدي ، حدثنا عبد الله بن عمرو ، عن زيد بن أبي أنسة ، عن المنفال - هو ابن عمرو - بالحديث .)

ئەوھى ھەمووی لەلايەنی اللہ تعالیٰ وەيە .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (فَقُولَهُ : (خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ) ئينجا بايزانين ئەو دوو رۆزە چ رۆزىكە ، دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (يَعْنِي : يَوْمُ الْأَحَدِ وَيَوْمِ الْاِثْنَيْنِ) . رۆزى يەك شەمە و رۆزى دووشەمە ، لەرۆزى يەك شەمە و رۆزى دووشەمە اللہ تعالیٰ زەوی دروست كرد .

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَّ مِنْ فَوْقَهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلْسَّائِلِينَ (١٠)

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ :

(وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَّ مِنْ فَوْقَهَا وَبَارَكَ فِيهَا) واتا شاخە كانى له سەر دانا وە فيت و بەرهەكتى خستە ناو زەوی و زەمين ، (أىي : جعلها مباركة قابلة للخير والبذر والغراس) واى كرد كە زەوی قابيل بىت بۇ ئەوھى شتى تىدا بروىت و بەبرەكت و بەپىت بىت ، (وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا) وهو : ما يحتاج أهلها إليه من الأرزاق والأماكن التي تزرع وتغرس ، يعني : يوم الثلاثاء والأربعاء) اللہ تعالیٰ شاخە كانى دروست كرد وە پىت و بەرهەكتى خستە سەر زەوی وە ئەقواتە كان واتا ئەوھى كە خەلكە كەي پېۋىستىيە تى لە رزق و رۆزى و لەشويىنە كان ، وە ھەروەها لە وشتەي كە تىدا دەرروىت چ بە روپومى دارو درخت بى و چ دانە ويلىه بىت لە كەيدا ؟ ، يعني : يوم الثلاثاء والأربعاء) اللہ تعالیٰ لە يەك شەم و دووشەم زەوی و زەمينى دروست كرد وە لەسى شەمە و چوارشەمدا ئەوشستانەي خستە سەر زەوی ، (فەمَا مَعَ الْيَوْمَيْنِ السَّابِقِيْنِ أَرْبَعَةً) كەواتە لە گەل دوو رۆزە كەدا تەمامى دروست بۇونە كەي چوارە ، نەك ئەوانە كە ئەللىن : ئەو دوو ئەوھى دوو ئەوھى چوار ئەوھى دوو ئەوھى بۇو بەھەشت ! ! نەخىر ئەوھە ھەلەيە.

(وَلَهُذَا قَالَ تَعَالَى : (فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلْسَّائِلِينَ) هەر لە بەر ئەمەيە اللہ تعالیٰ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : واتا لە چوار رۆز بەبى زىياد و كەم دروست مان كرد .

بۇيە ئەگەر كەسيك ھاتتو پرسىيارى كرد زەوی لەچەند رۆزدا دروست بۇوه ؟ تۆش بەم شىوه يە وەلامى ئەدەيتە وە .

(أىي : ملن أراد السؤال عن ذلك ليعلمە .) هەركەسيك بپرسىيت بۇ ئەوھى بىزانى .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا) ئیامی موجاہید و عکرینه و دفه رمون : دهربارهی ئەم ئایه ته (وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا) جعل في كل أرض ما لا يصلح في غيرها (لهه ممو زهمیتیک شتیکی داناوه که لهزه مینیتردا ئەو شته نیه ، یانی واى داناوه لم زهمنه ئەوشته هه یه لهزه مینیتر شتیکیت هه یه ، (ومنه : العصب بالیمن ، والسابری بسابور والطیالسسه بالری .) ئەمانه جوریکن له جل وبه رگ جوره بورده يك هه یه له یه مەن که عەصبی پیی ده وتری جوریکه له عەبا له یه مەن ئەمە مە شهوره پیی ده وتری عصبی يەمانی ، وەسابری جوریکه له جل وبه رگ که زۆر جوان و تەنكە له سابور ئەویش شوینیکه ، والطیالسسه ئەویش جوریکه له پوشاك که سەوز باوه عالمە کان له بەری ئەکەن له ولاتی الری ، ئەلی : ئەمە هەر يك کە له شوینانه مە شهورن بەم شتانه .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ، وَقَتَادَةً ، وَالسَّدِيْيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : (سَوَاءٌ لِلْسَّائِلِيْنَ) أَيْ : لَمْ أَرَدْ السُّؤَالَ عَنْ ذَلِكَ .) إِنْ عَهَبَّاْس (رَهْزاً رَهْمَهُ تَعَالَى يَانِ لَى بَيْتَ) لَهُ كَمْ قَهْتَادَهُ وَ سُودَى فَرَمُوْيَانَه دَهربارهی ئایه ته : کە سیکە که ئەگەر بپرسیت ئەم زهويیه به چەند دروست بوه .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَقَالَ ابْنُ زِيدٍ : مَعْنَاهُ (وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءٌ لِلْسَّائِلِيْنَ) أَيْ : عَلَى وَقْتٍ مَرَادٍ مِنْ لَهْ حَاجَةٍ إِلَى رِزْقٍ أَوْ حَاجَةٍ) إِنْ زِيَادَ فَرَمُوْيَه تَعَالَى دَهربارهی ئایه ته : هەركە سیک شتیکی پیویست بىن له سەر مورادی ئەو کە الله تَعَالَى دروستی کردوه ، (فَإِنَّ اللَّهَ قَدَرَ لَهُ مَا هُوَ مُحْتَاجٌ إِلَيْهِ .) الله تَعَالَى ئەوهی دروست کردوه کە خەلکە کە پیی موحتاجە .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَهَذَا الْقَوْلُ يُشَبِّهُ مَا ذُكْرُوهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : (وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ) وَاللَّهُ أَعْلَمُ .) ئەم قەولەش وە کو ئەو ئایه ته يە کە الله تَعَالَى ده فەرمۇویی : چیتیان لى داوا کرد ئەوهی کە پیی بە خشین ، یانی هەركە سیک له شوینی خۆیی چى پیویست بۇوه الله تَعَالَى پیی بە خشیوھ ، الله تَعَالَى ش زاناتره .

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَاتَلَا أَتَيْنَا طَائِعَيْنَ (١١)
إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ :

(وَقَوْلُهُ : (ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ) دواي الله تَعَالَى لەدواي دروست بۇونى زهوى رووی کرده ئاسمان کە کاتیک دووكەل بۇو ، ئیامی إِنْ كَثِير ئەم (دُخَانٌ) بەوه تەفسیر ئەکات (وھو : بخار الماء المتتصاعد منه حين خلقت الأرض) بوخارى ئەو ئاوهی کە زهوى دروست بۇو لىنى بەرز بۇويھ وە بوخارەکە لەو بوخارەدا ئاسمانى دروست کرد ، (فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا) أَيْ : استجيما

تفسیر سوره (فصلت)

لأمری) به زهوي و ئاسانی و ت هردووكتان بین به عه بدی من و به قسهی من بکهن و ئيستجابه بکهن بو ئه مر و فه رمانی من ، (وانفعلا لفولي طائعتین او مکرهتین .) و چی تان پیی ئه و تریی ئه نجامی بدهن پیتان خوشبیت ياخود پیتان ناخوش بیت .

إبن كثیر ده فه رموویی : (قال الشوری ، عن ابن جریج ، عن سلیمان بن موسی ، عن مجاهد ، عن ابن عباس فی قوله [تعالیٰ] **(فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا)** قال : قال الله تعالى للسموات) ئیامی ثهوری له إبن جریج ئه ویش له سلیمانی کوری موسی ئه ویش له موجاهیده وه ئه ویش له إبن عه باسه وه (رہزا ورہ حمه تی الله تعالى يان لی بیت) فه رموویه تی : ده ربارهی ئهم ئایه ته **(فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا)** که الله تعالى به ئاسمانه کانی وتوه ، (أطليعی شمسی و قمری و نجمی .) خور و مانگ و ئه ستیره کان با هه مووی ده رکهون و ده ریان بخه ، (وقال للأرض : شققی أنهارك ، وأخرجی شمارک .) وه به زهويشی و ت : با رووباره کانت شهق بیهند لمه سره زهوي و ئاولیان پیدا بروات وه به روبومه کانت ده رکه ، (فقالت : أتینا طائعنی) و تیان : سمعا و طاععا ، ئهی الله تبارک و تعالی چیت به ئیمیه فه رمان کردوه ئه وه ئیمیه ئه وه ئه کین ، (واختاره ابن جریر - رحمه الله .) إبن جریر (رحمه الله) ئهم ره ئیمیه پیی په سهند بوروه (رہ حمه تی الله تعالى لی بیت).

إبن كثیر ده فه رموویی : **(فَالَّتَّا أَتَيْنَا طَائِعِينَ)** أي : بل نستجيب لك مطيعين بما فينا) ئیمیه و لامت ئه ده ينه وه وه عه بدی توین و تو ئه په رستین وه به قسهت ئه کین و ئیطاعت ئه کین وه هه رچیش تیانداھیه ، (ما ترید خلقه من الملائكة والإنس والجن جميعاً مطيعين لك .) هه موو به مه لائیکه و ئینس و جن موطيوعی توین .

حکاه ابن جریر عن بعض أهل العربية قال : وقيل : تنزيلاً لهن معاملة من يعقل بكلامها . وقيل إن المتكلم من الأرض بذلك هو مكان الكعبة ، ومن السماء ما يسامته منها ، والله أعلم .) ئهم جوره بابته وه کو چون که سیک له گهل عاقلیکدا قسه بکات ئه وه ئه وها قسه یان کردوه وه و تیانه ئه و شوینه که له زهوي قسه یان تیدا کردوه جیگه که عبه بوروه و له ئاسمانیش ئه و جیگه که عبه بوروه .

إبن كثیر ده فه رموویی : (وقال الحسن البصري : لو أبیا عليه أمره لعذبها عذاباً يجدان ألمه . رواه ابن أبي حاتم .) ئیامی حمه نی به صرى فه رموویه تی : ئه گه ر وايان نه و تیا یه سه مع و طاعه یان بو الله تعالی نه بروبا یه الله تعالی سزا یه ک و عه زاییکی ئه دان ئه وه ئازاری ئه و سزا یه یان پیی ده گه یشت .

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ۝ وَزَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحْفَظًا ۝
ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (١٢)

ابن کثیر ده فه رمومویی :

((**فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ**) اللہ تعالیٰ لئی بوویه وہ له دروست کرد نی ئاسما نہ کان کہ له دوو رؤژدا دروستی کرد کہ حهوت ئاسما ن بہو (أی : ففرغ من تسويتهن سبع سموات في يومين) واتا : حهوت ئاسما نی که دوو رؤژدا دروست کرد ، (أی : آخرين)نهوہ بہو به شہش ، (وھما يوم الخميس ويوم الجمعة .) کہ بریتی بون لہ رؤژی پینج شہمه له گھل رؤژی شہمه .

کہ واتھ له یہ ک شہمه وہ دھستی پیکردار اللہ تعالیٰ :

۱- یہ ک شہمه و دوو شہمه زھوی دروست کرد .

۲- سی شہمه و چوار شہمه زھوی دھی کرد و بہرہ کھت و پیت و فری خسته سہری .

۳- پینج شہمه و هے ینی ئاسما ن کانی دروست کرد اللہ تعالیٰ .

ئہ مہ شہش رؤژہ کہ یہ .

((**وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا**) وہ فہرمانی کرد بہ هہریہ ک لہ ئاسما ن کان کہ چی ئہ بیت نہ کہن وہ چی تیدا یہ بھقسہی بکھن ، (أی : ورتب مقررا في كل سماء ما تحتاج إليه من الملائكة، وما فيها من الأشياء التي لا يعلمها إلا هو) ئہ و فہرمانی خسته سہر هہر ئاسما نیک کہ ئیمہ نایزانیں و خویی ئیزانیت کہ چ فہرمانیکی پیکردون .

((**وَزَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ**) ئاسما ن کانی دونیا واتا ئہ و ئاسما نی کہ له ئیمہ نزیکه اللہ تعالیٰ رازاندوویہ تیہ وہ ، اللہ تعالیٰ ده فه رمومویی : ئاسما نی دونیامان رازاندیتھوہ بہ مہ صابیح بہو ئہ ستیرانہ ، (وھن الكواكب المنيرة المشرقة على أهل الأرض) ئہ و ئہ ستیره درہ وشاوانہ کہ زھوی جوان دہ کہن و ئہ رازینہ وہ وہ زھوی روشن ئہ کہ نہوہ ، ((**وَحْفَظًا ۝**) ای : حرسا من الشياطين أن تستمع إلى الملأ الأعلى .) اللہ تعالیٰ ئاسما ن کانی پاراست له ویدا مہ لائیکہ دانا کہ وا نہ توانن شہیطانیک برواتھ ئاسما ن کان ، ئہا ئہی بین نیزہ کیک یان ئاگریک کہوا دھرئہ چیت له پریکدا ئہ وہ مہ لائیکہ یہ دھیہ اویشته ئہ و شہیطانی کہ بیہویی بہ رزبیتھوہ ئاسما ن بیہویی هہوالیک بدؤزیت و هہوالی مہ لائیکہ بھینیتھ خواره وہ ، تاوه کو رؤژی قیامہت ئہ مہ ئاسما ن ئاوا پاریزراوہ .

ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (یانی : ئا ئہ وہ اللہ تعالیٰ دروستی کرد وہ کہ عزیز و عالمیمہ ، (أی : العزیز

الذی قد عز کل شیء فغلبه و قهره) که س نیه لهئاساتی الله تعالی سهربلند بکات و الله تعالی زاله به سه رهه موواندا وه به ده سه لاتداره ، (العلیم بجمعیح حرکات المخلوقات وسکناتهم .) زانایه به هه مهو بزته وه یه ک و جوله یه ک و هاتوو چویه کی مه خلوقاته کانی وه له کویدا ئه وهستن و له کویدا ئه جولین .
إِنْ كَثِيرٌ دَيْتُ بَابَهُ تِيكَ بَاسْ دَهْ كَاهْ تَهْ فَسِيرَهِ يِدَا كَهْ ئَهْ مَهْ كَيْشَهِ يَهْ كَهْ لَهْ نِيَوَانْ فَهْ رَمُودَهْ نَاسَهْ كَانَدَا لَهْ بَارَهْ حَهْ دِيَتِكَهْ وَهْ كَهْ ئَهْ مَهْ ئَيْسَتَا بَاسَمَانْ كَرَدْ لَهْ ئَيَاهَتَهْ كَهْ دَا ، اللَّهُ تَعَالَى بَاسَى شَهَشْ رَوْزَى بَوْ كَرْدِينْ ، لَيْرَهْ دَا لَهْ إِنْ جَرِيرَهْ وَهْ هَرَوْهَا لَهْ صَهْ حَيَّى مُوسَلِيمَهْ وَهْ حَهْ دِيَشَانْ بَوْ نَهْ قَلْ دَهْ كَاهْ كَهْ ئَهْ وَهْ دَوْ حَهْ دِيَشَهْ ئَيْسَتَا لَهْ كَهْ لَهْ ئَهْمَهْ دَوْ بَابَهَتَهْ ئَيْسَتَا بَاسَمَانْ كَرَدْ لَهْ ئَيَاهَتَهْ دَا ئَهْ لَى تَنَاقَضْ هَهْ يَهْ ، لَهْ بَهْرَهْ ئَهْ وَهْ دَهْ لَيْتَ حَهْ دِيَشَهْ كَانْ زَهْ عَيْفَنْ ، ئَهْ كَهْ رَجَى حَهْ دِيَشَهْ كَهْ لَهْ صَهْ حَيَّى مُوسَلِيمَشَادَا هَاتَوَهْ .

إِنْ كَثِيرٌ رِيَوَايَهْ تِيكَانْ بَوْ دَهْ هِيَنِي كَهْ إِنْ جَرِيرَهْ (مَحْقِيقَ دَهْ لَى : زَهْ عَيْفَهْ وَ مَنْكَرَ) فَهْ رَمُودَهْ تَىْ : إِنْ عَهْ بَاسْ (رَهْ زَاوْ رَهْ حَمَهْ تَىْ اللَّهُ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْتَ) فَهْ رَمُودَهْ تَىْ : (قَالَ هَنَادَ : قَرَأَتْ سَائِرَ الْحَدِيثَ - أَنْ يَهُودَ أَتَتِ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَهُودَ هَاتَهْ لَايْ پَيْغَهْ مَبَهْرَى خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَهْ هَاتَنْ ، (فَسَأَلَهُ عَنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) پَرْسِيَارِيَانْ لَهْ ئَاسَمَانَهْ كَانْ وَزَهْوَى كَرَدْ لَهْ پَيْغَهْ مَبَهْرَى خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَهْ چَوْنَ ئَاسَمَانَهْ كَانْ وَزَهْوَى درَوْسَتْ بَوَوهْ ؟

، فَقَالَ : خَلْقُ اللَّهِ الْأَرْضِ يَوْمُ الْأَحَدِ وَيَوْمُ الْإِثْنَيْنِ) پَيْغَهْ مَبَهْرَى خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَامَى دَانَهُوَهْ وَهْ رَمُودَهْ : اللَّهُ تَعَالَى زَهْوَى لَهْ رَوْزَى يَهْ كَهْ شَهَمَهْ وَدَوْوَشَهَهْ دَرَوْسَتْ كَرَدْ ، (وَخَلْقُ الْجَبَالِ يَوْمَ الْثَّلَاثَاءِ) وَهْ شَاخَهْ كَانِي لَهْ سَى شَهَمَهْ دَا درَوْسَتْ كَرَدْ (وَمَا فِيهِنَّ مِنْ مَنَافِعٍ) وَهْ هَرَچِيشْ لَهْ مَهْ نَفْعَ وَسُودِي تَيِّدا هَهْ يَهْ ، (وَخَلْقُ يَوْمِ الْأَرْبَعَاءِ الشَّجَرُ وَالْمَاءِ) وَهْ لَهْ رَوْزَى چَوارَ شَهَمَهْ شَادَا دَارَ وَدَرْخَتَ وَئَاوَى درَوْسَتْ كَرَدْ (وَالْمَدَائِنُ وَالْعُمَرَانُ وَالْخَرَابُ ، فَهَذِهِ أَرْبَعَةٌ) ئَهْ وَشَتَانَهْ هَهْ مَوْهْ لَهْ رَوْزَى چَوارَ شَهَمَهْ دَا درَوْسَتْ كَرَدْ ئَهْ مَهْ بَوَوهْ چَوارَ .

ئَيَاهَتَهْ كَهْ خَويَنَدَهْ وَهْ ﴿ قُلْ أَنْكُمْ لَتَكُفُّرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا ۚ ذُلِّكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩) وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَّ مِنْ فَوْقَهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلْسَّائِلِينَ (١٠)) لَمَنْ سَأَلَ(بَوْ كَهْ سِيَكَ كَهْ بِيرَسِيتَ كَهْ وَا بَهْ چَندَ درَوْسَتْ بَوَوهْ ، بَهْ وَنَدَهْ درَوْسَتْ بَوَوهْ ، (وَخَلْقُ يَوْمِ الْخَمِيسِ السَّمَاءِ) وَهْ پَيْنِجْ شَهَمَهْ شَانِي درَوْسَتْ كَرَدوَهْ ، (وَخَلْقُ يَوْمِ الْجَمْعَةِ النَّجْوَمِ وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَالْمَلَائِكَةِ) وَهْ لَهْ رَوْزَى هَيْنِي دَا خَورَ وَمَانَگَ وَئَهْ سَتِيرَهْ وَمَهْ لَائِيَكَهْ درَوْسَتْ كَرَدْ (إِلَى ثَلَاثَ سَاعَاتٍ بَقِيَتْ مِنْهُ) سَى سَهْ عَاتِي مَابَوَوهْ لَهْ رَوْزَهْ كَهْ تَهْ وَأَوْ بَيْتَ : فَخَلَقَ فِي أَوْلَ سَاعَةٍ مِنْ هَذِهِ الْثَّلَاثَةِ الْأَجَالِ(لَهِ كَهْ مَسَهْ عَاتِي كَهْ سَى سَهْ عَاتِي مَابَوَوهْ ئَاجَالِي درَوْسَتْ

تفسیر سوره (فصلت)

کرد ، واتا مه و عیدی مردنی هه ریه کیک له وانه‌ی که الله تعالیٰ ئیان مرینی دروستی کرد ، (حين یموت من مات) له وهی که ئه مریت .

(وفي الثانية ألقى الآفة على كل شيء مما ينفع به الناس) وله سه عاتی دووه‌می ئه و سی سه عاته‌ی که مابوو له ناوچونی به سه‌ر هه موو ئه و شتنه‌ی که ئینسان سودی لی ده کا ته قدری کرد به سه‌ریاندا له و سه عاتندما ئه وهی دروست کرد .

(وفي الثالثة آدم) وله سه عاتی سی یه‌می ئه و سی سه عاته‌ی که مابوو ئاده‌می دروست کرد (علیه السلام) که ئاخیر سه عاتی عصره .

(وأسکنه الجنة) وله خستیه ناو به هه شته وه (وأمر إبليس بالسجود له) ئه مری به ئیلیس کرد که سه جده‌ی بو بدریت ، (وأخرجها منها في آخر ساعة) وله ئاخیر سه عاتیشدا الله تعالیٰ ده‌ری کرده ده‌ره‌وه .

(ثم قالت اليهود) پاشان یه‌هودیه که وتنی : (ثم ماذا يا محمد؟) پاشان چی ئه‌ی محمد (صلی الله علیه وسلم) چاوه‌ری شتی تریان ئه کرد ؟

(قال : " ثم استوى على العرش " .) پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموویی : پاشان الله تعالیٰ چوه سه رعه‌رش .

(قالوا : قد أصبحت لو أتممت .) یه‌هودیه کان و تیان : والله راست کرد ئه گهر ته‌واوت کردبايه ، یانی قسه که یان پیی ته‌واو نه‌بوو کهم و کوری تیدابوو له‌لای ئه‌وان ، (.) قالوا : ثم استراح .) و تیان : تو بلی پاشان اسراحه‌تی کرد مه‌لی چوته سه رعه‌رشی خوی ، ئه‌وان ده‌لین : الله ماندوو بوو له و شه‌ش روزه له‌هه و ته‌مین روزدا چوو ئیسراحت بکا !!

(غضب النبي - صلی الله علیه وسلم - غضبا شدیدا) پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) زور توره بوو به توره بونیکی زور به هیز و توند ، (فنزل : **وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لَعْنَوبٍ (٣٨) فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ**)^۱ الله تعالیٰ ئه‌م ئایه‌تی نارده خواره‌وه که ده‌لیت : ئاسمانه کان و زه‌وی وه هه رچی له نیوانیاندا هه‌یه دروستمان کرد له شه‌ش روزدا وه ئیمه ماندوو نه‌بوین به ده‌ستیانه وه ، (فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ) صه‌بر بگرن له سه‌ر ئه وهی که ئه و کافرانه ده‌لیت . به لام ئه و حه‌دیته‌ی که ئیستا باسی ئه که‌ین له گهل ئه وهی که باسان کرد که له ئایه‌تی که‌دا ده‌لیت : له‌لای

۱ : (هذا الحديث فيه غرابة). ابن كثیر ده فه رموویی : ئه‌م حه‌دیته غه‌رابه‌تی تیدایه و حه‌دیته که صه‌حیح نیه .

۲ : سوره ق ، ایة : ۳۸-۴۹

ههندیک له زانایان ده فه رمومون : موتناقشه وه له لای ههندیکیش ده فه رمومون : صه حیح .

إبن كثير روايه تيكيت ده هيئى له إبن جريجه وه ئه ويش له ئه بو هورهيره وه (پهزا و په حمه تى الله تعالى يان لى بىت) فه رمومويه تى : (أخذ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - بيدي) پيغه مبهري خوا (صلى الله عليه وسلم) دهستى منى گرت (فقال : " خلق الله التربة يوم السبت) فه رموموى : الله تعالى خولى دروست کرد له رۆزى شەمەدا ، ئەۋ ئايەتهى کە باسمان کرد له رۆزى يەك شەمەوه دهستى پيکردى بهس لەم حەديثە دەلىت : لە رۆزى شەمەوه ، (و خلق فيها الجبال يوم الأحد) وە شاخە كانىشى لە رۆزى يەك شەمەدا دروست کرد ، (و خلق الشجر يوم الاثنين) وە دار و درەختى لە رۆزى دووشەمەدا دروست کرد ، (و خلق المکروه يوم الثلاثاء) وە لە رۆزى سى شەمەدا ناخوشىيە کانى دروست کرد ، (و خلق النور يوم الأربعاء) وە نوريشى لە رۆزى چوار شەمەدا دروست کرد ، (وبث فيها الدواب يوم الخميس) وە لە زەویدا دروست کراوه کانى کە بە سەريدا داده رۇن لە رۆزى يېنج شەمەدا دروست کرد ، (و خلق آدم بعد العصر يوم الجمعة آخر الخلق في آخر ساعة من ساعات الجمعة) وە ئادەم ميشى لە رۆزى جومعىدا لە ئاخىرى سە عاتى عە صردا دروست کرد ، (فيما بين العصر إلى الليل) لە نىوان عە صر و شەودا.

ئىمامى موسىليم بە صە حىحى داناوه بەرەقەم (٢٧٨٩) روايەتى كردوه وە غەيرى ئە ويش وە كۆ ئىمامى نەسائىي ، ئىمامى إبن كثير ده فه رمومويى : (فقد رواه مسلم ، والنمسائي في كتابيهما) موسىليم و نەسائىي لە كىتابە كانىدا روايەتىان كردوه ، (عن حديث ابن جريج به . وهو من غرائب الصحيح) بەلام دەلى :

لە حەديثە زەعيفە کانى ناو صە حىحى موسىليمە ، يانى لە ناو صە حىحى موسىليمدا ئەم حەديثە زەعيفە.

(وقد علل البخاري في التاريخ فقال :) ئىمامى بوخارى و تویەتى : ئەم حەديثە عيلەتى تىدايە ، عيلەتە كەش (رواہ بعضهم عن أبي هريرة [رضي الله عنه] عن كعب الأخبار ، وهو الأصح .) ئە بو هورهيره (پهزا و په حمه تى الله تعالى لى بىت) لە پيغه مبهري خواي (صلى الله عليه وسلم) اى نە كىراوه تەوه بەلكو لە كە عبى ئە حبارى كىراوه تەوه ، يانى ئە و راوه بىي كە و تویەتى : كە ئە بو هورهيره لە پيغه مبهري خواي (صلى الله عليه وسلم) اى كىراوه تەوه ئە و هەلە كردوه ، بەلكو ئە بو هورهيره لە كە عبى ئە حبارس كىراوه تەوه ، وە كە عبى ئە حباريش لە كىتابە پيшиنىيە کانى يە هود لە ئىسرائىلياتىيە کان ئە وەي كىراوه تەوه .

بۆيە ئەلى : ئە گەر سەيرى مەتنە كە بکەين لە گەل ئايەتە كەدا ئەلى : تەناقوض ئە بىنین ، ئەمە رەئى ئىمامى بوخارىيە ، وە رەئى ئىمامى إبن كثيرە ، وە هەروهە رەئى ئىمامى عەلى كورى مەدينىيە ، هەروهە زۆرىك له زانایان لهوانە إبن تىميە لە مە جموع باسى كردوه دلىت ك لەو هەلانەي كە لە صە حىحى

موسیمدا هاتووه ئەم حەدیثە يە ، وە رەئى ئىبن القیم ٥ .

بەلام زانابى تر هاتوون : ئەمە يان رەتكىرىدۇتە وە ووتىانە : نەخىر حەدیثە كە صەھىحە هىچ پەيوهندى نىھ بەرۋىزانى ئايەتە كە بەلكو ئەم رۆۋانە غەيرى ئەمە باسى شەش رۆز ٥ ئەويتر باسى حەوت رۆزە ئەمە يەك .

دووەم : تەرتىبە كە وە كۆ ئەو نىھ ، ئە كرىنى بلىن : ئەم تەرتىبەي لە حەدیثە كە هە يە زىادەيە لە وشتانەي كە اللە تعالى لە زەویدا دروستى كردۇ بۆ رۆۋانە ، لەوانە كى ئەم حەدیثە بە صحىح دائەننى ئىمامى موسىم خۆبى وە ئىبن الجوزىي وە البانى و ئىمامى معلمى ئەمانە يان بە صەھىح داناوه .

بەلام ئىبن باز بە زەعىفى داناوه ئەلىت : نەخىر بەلكو لەوانەيە كە لە كە عبى ئەحبارەوە هاتووه وە هەروهە شىيخ شوعىب ارناؤوط لە كىتابى مىسىدى ئىمام أحمىد حەدیثە كە بە زەعىف دائەننى ئەلىت : ئەمە يە كىكە لەو عىلماñە كە يېنى ئەوترىي عىلەمى عالى حەدیث كە زور گەرينگ ئەلىن : بوخارى و عەلى كورى مەدينى شارەزاترىكەن لەوە لە موسىم .

ھەتاوه كۆ ئەم بابەتە بۆتە كىشە لە نىوان دوو طائيفەدا ، گەرينگ ئەگەر بلىن حەدیثە كە صەھىح نىھ ئەوە ئەلىن : لەبەر ئەوەى لەئى يە كەم شەش رۆزە لەو حەدیثە باسى حەوت رۆز ئەكەت ئەو تەناقوضە ئىدا بەركە وتوه ، وە ئەوەشى كە ئەلىت : صەھىحە ئەلىن : نەخىر ئەوە پەيوهندى نىھ بەو شەش رۆزە كە لە قورئانە كەدا هە يە بەلكو ئەمە شەش رۆزى ترە و غەيرى ئەو شەش رۆزە يە . وە اللە أعلم بالصواب .

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذِرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ (١٣) إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ۝ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (١٤) فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكَبَرُوا فِي الْأَرْضِ بَغْيَرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَسْدُّ مَنَا قُوَّةً ۝ أَوْلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقُهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۝ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (١٥) فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لَنْدِيقَهُمْ عَذَابٌ الْخَرِبِيُّ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۝ وَعَذَابٌ الْآخِرَةِ أَخْرَى ۝ وَهُمْ لَا يُنَصَّرُونَ (١٦) وَأَمَّا ثُمُودٌ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذْتُهُمْ صَاعِقَةً الْعَدَابِ الْهُوَنِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٧) وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (١٨)

مانای ئایه ته کان :

فَإِنْ أَعْرَضُوا قُلْ أَنَّدَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مُّنْلَأٰ صَاعِقَةً عَادٍ وَثَمُودَ (۱۳)

الله تعالی ده فه رمووی : ئەگەر ئەوان وەلامی تویان نەدایە و بپروادر نەبوون و پشتیان کرد لە ئیمان و لە تەوحید و لە يە كخوا پەرسىنى و لە سەر شىرك و گومرايى خۆيان بەردە وام بۇون ، ئەى محمد (صلی الله عليه وسلم) تو پییان بلى ئەوا من ئىيە ئەترسینم بە عەزابىك و بەھەورە بروسكە يەك كەلەلايەنی الله تعالی و بۇتان دېيى وە كو ئە وەھەورە بروسكە كە بۆقهومى عاد و ئەمود هات و لەناوى بىردىن . واتا الله تبارک و تعالی پىغەمبەرانى بە موژده دەر و بە ترسینەر ناردوھ ، ئەگەر بىتنو وەلامى پىغەمبەران بەدەينە وە (عليهم الصلاة والسلام) ئەو موژده مان دراوه تى بەينىنى الله تعالی و بەھەشىتە كەى ، وە ئەگەر سەرىپچى الله تعالی بکەين ئەوھە الله تعالی سزاى بۇدان اوين لە دونيا و لە قيامە تدا

إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ۖ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (۱۴)

الله تعالی ده فه رمووی : (إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ) كاتىك ئە و پىغەمبەرانە يان بۆ هات يەك لە دەور و پشتیان وە لە پىش خۆيان و لە پاش خۆيان وە چ لە دواى يەك پىغەمبەرانىان بۆ هات ، پىغەمبەران بۆ هات ، پىغەمبەران بە قەومە كانى خۆيانىان ئەوت وە پەيامە كەيان برىتى بۇو لەم پەيامە (أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ۖ).

كەس مەپەرسىن لە الله تعالی زياتر ، عىيادەت بۆ كەسىتەر مەكەن لە الله تعالی زياتر ، وە رىباز و دەستورى كەس پىادە مەكەن و لە سەرى مەرۇن إلا دەستور و ياسا و فەرمایشىتە كانى الله تعالى نەبى ، واتا كافر بن بە هەموو شتىك تەنها الله تعالى نەبىت ، پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) تەنها بۆ ئەوھە هاتونون ، كە بەئىمە بلىن (أَلَا تَعْبُدُوا) كەواتە ئاگادارىن كافر بن بە هەموو شتىك (إِلَّا اللَّهُ) بە قىسەى كەس مەكەن (إِلَّا اللَّهُ) رىنمايى لە كەس وەرمەگىن (إِلَّا اللَّهُ) تەنها الله تعالى نەبى ، ئەوھە پەيامى پىغەمبەرانە (عليهم الصلاة والسلام) .

بەس بەداخەوھ ئەمرۇ سەير ئە كەين موسىلانان بەم شىوھىيە لە دىنە كەيان تىنە كە يىشتوون ، بەلكو بە تەقلیدى و بەعادەتى دايىك و باوكە وە ئەرۇن وە دايىك و باوكىش لە كاتىكدا لە دىنى الله تعالى تى نە كە يىشتوون وە ئە ولادى خۆيان بە تىنە كە يىشتووبي جىنى ئەھىلەن هەرروا بەم شىوھىيە بە تەقلید و عادات دىتەوھ كەوا نويزىك ئە كرېي و نازانى ئەم نويزە ماناي چى يە ، وە شايەت و مانىك ئەھىنەن نازانىن

تفسیر سوره (فصلت)

مانای چیه ، ئەمە ماناکەيەتى (اَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ط).

الله تعالى دەفەرمۇرىي : (قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ) وەلامى ئەم قومانە ئەوه بۇ ئەيانوت : ئەگەر الله تعالى ويستبايى ئىيمە موحىد و يەكخوا پەرسىتىن ، ياخود ئەگەر الله تعالى بىويستايىھ ئىوهى نەئەنارد بەلكو مەلايىكەي ئەنارد ، واتا ئىيمە بپروامان بە ئىنسان نىھ كەوا ئىنسانىك بىت و رىڭەمان پېشان بىدات ، بۆيە دەيانوت : ئەگەر خوا ئەوهى بىويستايىھ رېنومايان بکات مەلايىكەي ئەنارد ، (فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ) ئەوهى ئىوه پىيى هاتۇون لەو پەيامەي كە باسى لىوه ئەكەن ئىيمە بپروامان پىيى نىھ و پىيى كافرين .

با لىرەدا خالىك باس بىكەين :

سەيربىكەن موشريكىن بپروايىان بە ئىنسانەكانى خۆيان نىھ كەوا ئىنسانىك نىزام و ياسايان بۆدانايىي ، بەلكو دەيانوت ئەگەر خوا بىويستايىھ ئەوه مەلايىكەي ئەنارد ، يانى شتەكەيان ئەوهندە بەلاوه قورس و گران بۇو ، پەيامىكى وا ئىيمە ئىمانمان بە الله تعالى ھەيە بەلى بەلام ئەگەر الله تعالى بىويستايىھ ئەوه مەلايىكەي ئەنارد نەك ئىنسانىك بىت رېنهايان بکات .

جا من لىرەدا كەباسى موشريكىن دەكەم ئەوان زۆر بەھەلەدا چۈون چونكە الله تبارك وتعالى ھەردەبىت ئىنسانىك بنىرىت مەلايىكە چۆن ئەنېرىنى ، بۇنمۇنە جوبرايىل بە ٦٠٠ بالەوە ھەر بالىكى ئاسمانى داپوشتى بىت چۆن دىيى لەگەل تۆدا قىسە بکات ، يان دەبىت ئەو مەلايىكە الله تعالى بىخاتە سەر شىوهى ئىنسانىك ، وە كە خىستىيە سەر شىكلى ئىنسانىكىش ئەوكاتە تو ئەلىت ئەوه ئىسانانە ، يان الله تعالى دەفەرمۇرىي : ھەتاوه كۆ ئەگەر مەلايىكەش لەسەر زەمین بۇونايدى ئىيمە پىغەمبەرمان ھەر ئەنارد بۇيان ، جا لىرەدا ئەوان بىرۋېرواکەيان وابۇو كە ئەگەر الله تعالى بىويستايىھ وە ئەو عىيادەتەي كە ئىوه باسى ئەكەن ئەو يەكخوا پەرسىتىيە ، يان ئەگەر خوا بىويستايىھ رېنهايى ئىيمە بکا ئەوه مەلايىكەي ئەنارد نەك ئىنسانىكى وە كۆ ئىوه .

جا بالىرەدا ئاورىيەك بىدەينەوە سەر واقىعى ئەمرۆمان ، ئەمرۆ ئىنسانە كان ياسا و رېنهايى لەكتىي وەردەگرن ؟ لە ئىنسانە كان وەردەگرن وەرروو ناكەنە خواي ئىنسان ، ئەمرۆ خەلکى ئەلىن : ئىمانمان ھەيە بە الله و بە مەلايىكە و بە پىغەمبەرمان و بە كتىب و ائەلىن لەسەر زارەكى ، بەس دەلىن : نەخىر لەگەل ئەوهشدا ئىيمە رېنهايى لە خوا وەرناگرین !!

ئى تۆ سەيرى بەرامبەرييەتى ئەم دوو قەومە بکەرە وە قەومى قورىش ، كاتىك كە ئەلى : ئەگەر خوا ويستبايى مەلائىكە ئەناردى ئە و كاتە ئىيمە شويىنى ئە كەوتىن ، يانى ئەگەر بىانزا尼يا يە مەلائىكە يە لە ۱۰۰% ئەوان شويىنى ئە كەوتىن ، كەچى ئەمانە خۆمان لەسەرەدەمى خۆماندا لىيان بېرسە ئەوە خوانىھە و ئەوە قورئان نىھە و ئەوە پېغەمبەر نىھە و ئەوە مەلائىكە نىھە وەش دىنى راست نىھە ؟ ھەمووی ئەلىت : بەلىت ھەون ، بەلام ئەلى : شويىنى ناكەوين خۆمان بەنامە بۇخۆمان دائەنلىن .

فَإِنَّمَا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۝ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۝ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (۱۵)

الله تعالى دەھەرمۇسى : (فَإِنَّمَا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ) قەومى عاد كە پېغەمبەرە كە يان ھود بۇو (عليه السلام) ئەمان چيانلى بەسەرەتات ؟ الله تعالى دەھەرمۇسى : (فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ) يانى خۆيان بەزىل زانى لەسەر خوا وە لەسەر عەبدە كانى الله تعالى بەبى حەق واتا بەھەوا و ئارەزووی خۆيان (وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۝) ئەوندە بەتوانا و بەھىز بۇون لەشاخ خانويان دروست ئەكەد و بەردىان دا ئەتاشى خاوهنى ئەو جەستەيە گەورەيە بۇون وەخاوهنى ئەو ھىزە گەورەيە بۇون ، وە ئەياننازى بەقوەت و ھىزى خۆيان ، لەبەر ئەوە ئەيانوت كى لەئىمە بەقوەترە ؟ كى ئەتوانى ئىمە لەناو بەرىت ؟!

الله تعالى دەھەرمۇسى : پیتان بلى (أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۝) نابىن كە ئەو الله يەى كە ئەوانى دروست كردوھ لەوان بەھىزىتەر و بەتواناترە ! (وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ) ئەوانە بپروايان نەبۇو بەئايەتە كانى ئىمە ، بەلكو ئەوانە ئىنكاريان لەئايەتە كانى ئىمە ئەكەد ، يانوت ئەمە قەولى الله تعالى نىھە ، ئەيانوت ئەمە پېغەمبەر نىھە وە درۆ ئەكتە .

وە كۈوتىمان موشىكە كان ئىمانيان بە ربوبىتى الله تعالى بەلام ئىمانيان بە الالوهىتى الله تعالى نەبۇو وە ئىمانيان بە پېغەمبەران و پەيامەكانيان نەبۇو وە ئىمانيان بە رۆزى قيامەتىش نەبۇو ، بۆپە ئايەتە كان گىشتى باسى كە ئىيە ئەگەرىنە وە رۆزى قيامەت ، كەچى ئەوان ئەيانوت ئىمە بپروايان بە زىندىو بۇونە وە نىھە ، وە كە ئەلىم بپروايان بە الالوهىت نەبۇو نەك ھەر بەتەواوى بپروايان پىنى نەبۇوبىت بەلكو شەرىيکيان پەيا ئەكەد بپروايانى تەواو بە الالوهىت ئەوەيە كەوا شەرىيکى بۆ پەيا نەكەيت ، كەچى ئەوان كارەكانيان بۆ الله تعالى وە بۆ غەيرى الله تعالى ش ئەكەد .

فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لَّنْدِيقُهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى ۖ وَهُمْ لَا يُنَصَّرُونَ (۱۶)

الله تعالیٰ ده فه رموویی : (فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ) سزای ئه وان چی بوو ؟ الله تعالیٰ ره شه بایه کی زور گه وره یی بُوناردن ، بایه کی زور زور به هیز و به توانای بُوناردن .
(صَرْصَرًا) ئهم که لیمه یه زانایان به سی مانا ته فسیری ئه کمن :

۱- زور زور سارد بووه

۲- هه لکردن که ی زور زور به قوهت بووه .

۳- سه و تیشی له گه ل بووه

واتا (شدیدة البرود ، مع شدة الصوت أو الشديدة الهبوب)^۱ ئهمه مانای که لیمه یی صرصرا ، زور سارد بووه و هله گه ل ئه و شدا دهنگی کی زور گه وره یی لیوه هاتووه و هه رووه ها هه لکردن که شی زور به قوهت و ره نگ هه لکیشه ر بووه ، یانی ره نگی هه لکیشاوه له بنهوه .

الله تعالیٰ ده فه رموویی : ئیمه ناردمان بُوسه ر قهومی عاد ره شه بایه کی بهم شیوازه له چهند رۆژیکدا (فی **أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ**) ته بعن (سَيْعَ لَيَالٍ وَشَمَانَيَةً أَيَّامٍ حُسُومًا)^۲ له ئایه تیکیتردا باسی کردوه ، (**نَّحِسَاتٍ** به مانای له سه ریه ک و له سه ریه ک و ناخوشی دیئی ، واتا له چهند رۆژیکی زور شوم و به رده وام له سه ریه ک الله تعالیٰ ئه وهی بُوناردن (لَنْدِيقُهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ) بُونه وهی پییان پچیشین سزای سه رشورکه ر و ئیهانه کهر له دونیادا (وَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى ۖ) خو سزای ئاخیرهت له وه ئیهانه که رتر و سه رشورکه رتر و به عه زابترا به ئازارترا (وَهُمْ لَا يُنَصَّرُونَ) که سیش نیه رزگاریان بکات چ له دونیا و هچ له قیامهت .

وَأَمَّا ثُمُودٌ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَلَمَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۱۷)

الله تعالیٰ ده فه رموویی : (وَأَمَّا ثُمُودٌ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى) به لام ثه مودیش ئه وان ئیمه هیدایه تمان دان ، هیدایهت به مانای ئه وهی که دینمان بُون روشن کردن و په یامی خومانمان بُون واضح کردن و بُون روشن کردن و تیهانمان گه یاندن ، وه بانگیشمان کردن بُوسه ر ئهم ریگه یه ، ته بعنهن ئهمه

۱ : المعجم المفصل في تفسير غريب القرآن الكريم، ص : ۲۷۹.

۲ : سورة الحاقة ، آیة : ۷.

تفسیر سوره (فصلت)

هیدایه‌تی ظاهیر و بهانه ،

هیدایت له‌سهر دووبهشه :

یه‌که‌م : هیدایه‌تی ظاهیر و بهان : بریتیه له‌وهی که دینه‌که‌ی بُّ شه‌رح ده‌که‌ی و تی یده‌گه‌ینی به‌لام
ئه‌و گوئی پیی نادا .

دووه‌م : له‌گه‌ل هیدایه‌تی باطن و ته‌وفیق که له‌دوای ئه‌وهی بُّوت شه‌رح کرد و بُّیی ده‌رکه‌وت ئه‌چیتنه
دلیوه و به‌قسه‌ی ئه‌کات .

که‌چی ئه‌هله شه‌مود نه‌چوه دلیانه‌وه ، بُّییه الله تعالی هیدایه‌تی ظاهیر و بهانی دان به‌س هیدایه‌تی
باطن و ته‌وفیقیان و هرنه‌گرت وه موسته‌حه‌قی ئه‌وه نه‌بوون تاوه کو الله تعالی پییان به‌خشیت .

(فَاسْتَحْبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى) کویریان هه‌لبزارد و پییان خوشبوو له‌بری ئه‌وهی ریگه‌ی راست
وه‌ربگرن ، واتا به کویرانه بژین و زیان به‌رتی بکهن نه‌ک له‌سهر هیدایه‌تی الله تعالی .

ئه‌مرؤش به‌داخوه ئه‌بینین الله تبارک و تعالی ئه‌م قورئانه و ئه‌م حه‌دیش صه‌حیحانه وه ئه‌م زانسته
جوانانه‌ی ئیستا به‌ئیمه به‌خشیوه سه‌یر ئه‌که‌ین زانیان چه‌نیک خه‌م خوری ئه‌م مه‌یله‌تهن وه ریگه‌ی
راست بُّ خه‌لکی روشه‌ن ئه‌که‌نه‌وه که‌چی خه‌لکی کویرایه‌تیان پیی خوشه ئه‌یانه‌ویی به کویریتی
به‌سه‌ردونیادا برؤن نایانه‌ویی له‌سهر هیدایه‌تی الله تعالی برؤن ، هه‌رکه‌سیک هه‌ر ریبازیک هه‌لبز یریی
له‌غه‌یری قورئان و سونه‌تی صه‌حیحی پیغه‌مبهر (صلی الله علیه وسلم) وه‌غه‌یری دینی ئیسلام به‌راستی
ئه‌و که‌سه کویره وه به کویری به‌سه‌ر زه‌ویدا ئه‌روات .

الله تعالی ده‌فرمودی : (فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) ئه‌وانیش چیان بُّوهات ؟
ئه‌و هه‌وره برسکه‌یه که الله تعالی بُّیی ناردن ، سزا‌یه کی ئیهانه‌که‌ر ، به‌هه‌وی ئه‌و کوفر و تاوانانه‌ی
که ئه‌نجامیان ئه‌دا .

ئه‌گیرنه وه ئه‌لین : روژیکی زور‌گرم و ناره‌حهت هاته رییان زور بیتاقه‌ت بوون له‌گه‌رمادا پهله هه‌وریک
هات چونه ژیر سیبیه‌ری پهله هه‌وره که به‌حیساب ئه‌و که‌سانه توشی فینکایه‌تی بین و رزگاریان بیت
له‌کاتیکدا زانیان له‌پهله هه‌وره که ئاگر هاته خواره‌وه و هه‌موویانی سوتاند (صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا
كَانُوا يَكْسِبُونَ) .

وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (۱۸)

الله تعالیٰ دھفه رموویی : کی مان رزگار کرد ؟ ته بعهن ئاگادارین به برده و امی الله تعالیٰ ئیمانداران رزگار ئه کات ، ئه وانهی که له گەل پىغەمبەر صالح دابون الله تعالیٰ رزگاری کردن به هوی ئه وەی کەوا ئیبان و تەقوایان ھەبوو .

بۆیە ئەبى ئاگاداری ئەوه بین بەچى رزگارمان ئەبىت ؟ بە ئیمان و تەقاوا ، بە ئیمان و عەمەل ، ئەبى ئىعتقاد و قەول و عەمەلت ھەبى و لە سەر ئەم دینە بروئى و فەرمانە کانى الله تعالیٰ جى بە جى بکەيت وە الله تعالیٰ بىرسى لە ئاگىرى رۆژى قيامەت و دۆزخ و رجات ھەبى بە بەھەشتە كەى الله تبارك و تعالیٰ وە ئیيان پىی ھەبى الله تعالیٰ رزگارت ئە کات ، وە ئىستجا به بکە بۆ الله و پىغەمبەرە كەى (صلى الله عليه وسلم) الله تعالیٰ رزگارت ئە کات .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْفَهُ رَمُوْيَّيْ :

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْدَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مُّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ (۱۳)

(يقول تعالیٰ : قل يا محمد لهؤلاء المشركين المكذبين بما جئتكم به من الحق) ئەی محمد (صلى الله عليه وسلم) تو بەم موشريكانه بلى ئەوانهی کە بروات پىی ناكەن و بە دروت ئەخنه وە ، کە تو ئە و حەقهت بۆ هیناون پىيان بلى :

(إن أعرضتم) ئەگەر ئىيۇھ پشت هەلكەن لە ئیمان و ئىيۇھ بروام پىی نەھینىن و كافربىن بە من (عما جئتكم به من عند الله) لهەی لە لای الله تعالیٰ وە من بۆ ئىيۇم هیناوه (فإني أندركم حلول نقمة الله بكم) من ئىنざرتان ئەدەمىي و ئە تانترسىن بە سزاى الله تعالیٰ بۆ سەر ئىيۇھ ، (كما حللت بالأمم الماضين من المكذبين بالمرسلين) چۆن ئومەته کانى پىشىو کە الله تعالیٰ سزاى بۆ ناردن بەم شىيەش الله تعالیٰ سزا بۆ ئىيۇھ دەنېرىيى (صَاعِقَةً مُّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ) أي : ومن شاكلهما ممن فعل كفعلهما .) يانى ھەروەك كەسانى پىشىو وەك ئەوان چۆن الله تعالیٰ عاد و ثەمودى لەناو برد وە كەسانى وە كەوانىشى لەناو برد بەم شىيەش الله تعالیٰ ئىيۇھ ش لەناو ئەبات .

تفسیر سوره (فصلت)

إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ۖ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (١٤)

ابن کثیر ده فه رموویی :

((إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ)) که پیغامبه رانیان بو هات له دهورو به ریان چ له روانه گهی شوینیان بیت له پشت و له پاشیان و اتا له جیگه کانی دهورو به ریان له شار و شاروچکه کانی دهورو به ریان پیغامبه ره هاتووه ، یاخود چون له فه ترهی زمه نیدا الله تعالی یه ک له سه ره یه ک پیغامبه ری ناردوه .

ابن کثیر ده فه رموویی : ئه م ئایه تهش و ده ک ئه م ئایه ته و ایه که الله تعالی ده فه رموویی : کقوله تعالی : ((وَادْكُرْ أَخَا عَادَ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّدُرُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ)) ئهی محمد (صلی الله علیه وسلم) تو یاد که ره و کاتیک (أَخَا عَاد) یانی برای قهومی عاد ، مه بهستی له برای نهسه بیه نه ک برای ئیمانی ، چونکه ئیمه ئه زانین برایه تی له دیندا ته نهها بو مسلمانانه ، ئه ما له لایه نی نهسه به وه ئه و برایه تیه حیسابی بونا کریی ، بویه ئه بی ئاگادار بین کاتیک که ئه لین برای ئیمانی له سه رووی هه مویانه و دیه ، ئه ما برای نهسه ب ئه و برایه تیه سودی نیه ئه گه ر ئیمانی له گه لدا نه بیت ، جا لیره دا ده لیت : مه بهستی له برای ئیمانی نیه .

((إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ)) کاتیک که ئینزای قهومه کهی کرد له ئه حاقف ، ته بعنه (الأحقاف) جه معنی حقس ئه مهش به چهند مانایه که هاتووه ، ههندیک له زانیان ده لین : به مانای شاخ له لم ، یاخود شاخ له گه ل ئه شکه و ت ، یاخود وادیه که له حضرموت ، یاخود ئه هلی رمل بوون له لای به حره وه بوون ، ئه مانه هه مووی له یه مه نن ئاگادار بیه ئه حاقف له یه مه نه ، جا ده فه رموویی : کاتیک که له ئه حاقف بؤیان هات و ئینزاری قه وه کهی کرد له یه مه ن (وَقَدْ خَلَتِ النُّدُرُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ) خلت : به مانای مضت ، یانی چه نده ها پیغامبه ر ئینزاری قهومه کهی کردبوو له ملا و له ولایه وه یاخود که هاتبوون یه ک له سه ره یه ک .

ابن کثیر ده فه رموویی : (أَيْ : فِي الْقُرَى الْمُجَاوِرَةِ لِبَلَادِهِمْ) بهو شارانهی که وا هاوسيویه له گه ل بیلاده کهی ئه واندا ، (بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِمُ الرَّسُلَ يَأْمُرُونَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ) الله تعالی پیغامبه رانیکی زوری ناردوه ، ته بعنه ئاگادار بین ، ئه و پیغامبه رانهی که با سکراوه که الله تعالی له قورئاندا باسی کردوه که ۲۵ پیغامبه ره پیغامبه ران زور زور بیون وه زور بیه زوریان بو ئیمه باس

١: سوره الأحقاف ، آیه: ٢١.

نه کراوه ، بُویه ئەبینین ئەمەی کە باسکراون ئەمەئەوانە کە الله تعالىٰ بُو ئىمەی گىراونەتەوە ئەگەرنا زۆريان ھەن (خلىت الرسول بإنذارى قومها ، ممضت الرسول بإنذارى قومها).

(خَلَّتِ النُّدُرُ) يانى پىغەمبەران کە قەومە كانى خۆيان ئىنزار كرد و روپىشتن وە هاتن يەك لەدواى يەك بەقەومە كانىان دەوت کەوا تەنها الله تعالىٰ بېرسىن وە شەرىكى بُو پەيامە كەن ، (ومبشرين ومنذرین) موژدەيان ئەدانى كەوا ئەگەر بە قىسى الله تعالىٰ بىكەن بەبەھەشت و بەبىينى الله تعالىٰ ، وە ئەيانترساندىن ئەگەر الله تعالىٰ نەپەرسىن و سەرىپىچى بىكەن بەسزا و دۆزەخ ، (ورأوا ما أحل الله بأعدائه من النقم ، وما ألبس أولياءه من النعم) واتا ئەوان : بىيان كەوا الله تعالىٰ چى بەدوۋۇزمەنە كانى خۆى كرد لە عەزاب و غەزەب و سزايدى کە بُويى ناردىن وە چۈن ئەولىا و خۆشە ويستانى خۆشى چۈن لە نىعەمت ھەلکىشا ، (ومع هذا ما آمنوا ولا صدقوا) نەيمانيان ھىينا وە نەپروايىان ھىينا وە نەسەملاندىيان ، (بل كذبوا و جحدوا) ئەوان ئەو پىغەمبەرانە يان بە درۇخستەوە و ئىنكارى ئەو حەقەيان كرد .

الله تعالىٰ دەفەرمۇسى : و قالوا : (لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً) أي : لو أرسل الله رسلا لكانوا ملائكة من عنده ئەگەر پەروردگارمان بىيوىستايىھ مەلائىكەي ئەنارد لەجياتى ئىنسانىك ، كەواتە ئەو قەومانە بپروايىان بە الله تعالىٰ ھەبووھ لەلايەنى رىبوبىتى وە بپروايىان بە مەلائىكەش ھەبووھ ، وە ئەم بپوابۇونە وايلى نەكردن كەوا بىانخاتە ناو دائيرە ئىمانەوە ، چونكە ئىنكارى پىغەمبەرە كە خوايان كردوھ وە ئىنكارى پەيامە كەيان كرد ، تو بىت و ئىيانت بەھەمووشتىك ھەبى لە ئىسلامدا تەنها ئىيانت بە يەك شتىكى نەبىت كە زانراوه بەبەلگە و بەدەليل لەوقورئان و لەسونەت ثاپىت بۇوھ تو ئەوكاتە كافر ئەبىت ، ئەمرۇ زۆرم پىي سەيرە كەسانىك دەلىن : كاكە ئىمە بُو كافرین ؟ خۇ بپرامان بە خواھەيە ؟ ! با نويىش نەكەين و با لەسەر دىنيش نەرۇين ئىمە بپرامان بە خواھەيە ؟ !

ئىمەش دەلىن : شەيطان لە تو زىاتر باوهرى بە الله تعالىٰ زىاتر ھەبووھ ، شەيطان بەھىچ شىۋىھەيەك ئىنكارى خوايەتى الله تعالىٰ ناكا ، ئەصلن ئەو يەقىنى ھەيە بەبەھەشت و جەھەنەم چونكە لەبەھەشت هاتوتە خوارەوە ، بەلام لەسەر يەك ئەمر كافربۇو ، كەپى وترا سوچىدە بەرە و تى نابەم ، جا ئاگادارىن كافربۇون خۇ شتىك نىيە ئەوهندە قورس ! بُويە ئىمەش دەلىن : نەو الله با ھەموو كەسىك لە خۆيى بىرسىلى لەھەر كاتىكدا تاوه كو بکەۋىتە ناو كوفەرەوە و پىتى كافرېيت پەنا ئەگەرین بە الله تعالىٰ .

لە حەدىتىكدا پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) باسى كردوھ ئەفەرمۇسى : كەوا فيتنە دروست دەبى كە رۆژگارىك دىيى بەيانى موسىلما نە و ئىماندارە كەچى ئىوارە ئەكتەوە كافرە وە ئىوارە كەى

تفسیر سوره (فصلت)

کەسە کە مۇسلمان و ئىپاندارە کە چى بەيانىيە كەى کافرە .
ئەوھا لە شەو و رۆزىكدا کەسە کە کافر ئەبىت و مۇسلمان ئەبىت پەنا ئەگرین بە الله تعالى ، بۇيە پېویستە لەسەرمان ئاگاداربىن و بىزانىن ئەوانەيى كە ئىمان هەلدەوەشىنىتەوە چىيە ئەوانەش بخويتىنەوە الله تعالى دەفەرمۇۋىي : (فَإِنَّا بِمَا أُرْسَلْتُمْ بِهِ) أىي : أيها البشر (ئەي ئىنسانە كان ئەوهى ئىيە كە بۇئىمە تان ھىنناوە بە حىساب كە لەلايەنی الله تعالى وەيە (كَافِرُونَ) ئىيمە بروامان پىنى نىيە (أىي : لا نتبىعكم وأنتم بشر مثلنا .) ئىيە وە كۈ ئىيمە وان و ئىيمە شوينى ئىيە ناكە وين .
ئىيە سەيرى ئەم خالە بىكەن ، ئەوان شوين ئىنسان نەكە وتن ، بە كافرييەتى خۇيانە وە كارە كەيان هەلەيە چونكە حەتمەن دەبىت الله تعالى ئىنسانىك بىنرىيى وە كە الله تعالى بىغەمبەرى نارد دەبىت ئىنسانىك بىت تاوه كو تەحامول لە گەل ئىيمەدا بکات ، بەلام ئى ئەمرۇ سەير ئەكەيت شوين ئىنسانە كان ئەكەون ، يانى عەقلىيەتىان ئەوهندە گەندەل و خراپە شوين ئىنسانە كان ئەكەون .
باشه تو ئىنسانىكى وە كۈ من بۇ دەبىت تو رىگا بۇمن دابىتىي ! ؟ نەوالله ئەگەر تو دايىتىي ئەوه من بۇخۆم دايى ئەنیم ، بەلام بۇكەسمان دروست نىيە رىگا بۇ كەس دابىتىن ، بەلكو دەبىت الله تعالى رىگەمان بۇ دابىتىي تو نالىت (اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) ئەي ئەو كەسانەيى كە لهنوىزە كانتان دەلىن (اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) كەچى دواتر سەلام ئەدەيتەوە و دەلىت : رىگاى خوامان ناوىي خۆمان رىگە بۇخۆمان دائەتىن ئەوه ئەو پەرىيى بى ئاگايەتى و بى عەقلائىتىيە .

فَأَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَ قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (١٥)
إبن كثیر دەفەرمۇۋىي :

(قال الله تعالى : (فَأَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ [بِغَيْرِ الْحَقِّ]) أىي : بغو و عتوا و عصوا) قەومى عاد تەكەبوريان كرد و پشتىيان هەلكرد لە ئىيان وە ياخى بون لە سەر زەویدا ، (وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَ قُوَّةً ۖ) أىي : منوا بشدة تركىيەم و قواهم) ئەياننازى بەلاشە ولار و قوهتىيان (واعتقدوا أنهم يمتنعون به من بأس الله) و ايان ئەزانى بەو قوهت و هىزىهيان عەزايى الله تعالى لە خۇيان دوورئەخەنەوە ، يانى الله تعالى

١ : النبي صلى الله عليه وسلم: «يصبح الرجل مؤمناً ويمسي الرجل مؤمناً ويصبح كافراً، يبيع دينه بعرض من الدنيا قليل» (رواه مسلم: ١١٨).

٢: سورة الفاتحة ، آية ٦:

تفسیر سوره (فصلت)

والعیاذ بالله پییان ناویری و عه زابیان بُو نانیری و خویان ئه توانن به و هیز و توانای خویان عه زابی الله تعالی لخویان دوور بخنه وه .

الله تعالی ده فه رمومی : (أَوْلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً) ^۱ ای : افما یتفکرون (بُو بیرنا کنه وه (فیمن یبارزون بالعداوة ؟) له گهل کی دا ئه وان هاتونه ته مهیدان و دووژمنایه تی ؟ له گهل الله تعالی دا دینه مهیدان و دژایه تی له گهل الله تعالی ده کهن ؟

ئه و که سهی له گهل الله تعالی دا دوژمنایه تی ده کا پهنا ئه گرین به الله تعالی هه تاوه کو بلی بی عه قله که سیکی ، وه ئه و که سهی شوین مه نهجه جی الله تعالی و ته وحیدی الله تعالی و ریگای الله تعالی ناکه ونی ئه وه الله تعالی له قورئاندا پیی ده فه رمومی : (وَمَنْ يَرْغُبُ عَنْ مَلَكَةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفَهَ نَفْسَهُ^۲) هدر زور خویی گه مژه و بی عه قل کرد وه ئه و که سهی که وا شوین دینی باوکه ئیراھیم ناکه ونی که ته وحید و یه کخوا په رستیه ، جا ئه و که سهی له گهل الله تعالی دا خویی بخاته دووژمنایه تی و شده ره وه دیاره زور زور بی عه قله ، بُو یه ئه لی : ئه وان بیرنا که ونہ وه که وا له گهل کی دا مو ماره زه ده کهن و هاتونه ته مهیدانه وه ؟

(فإِنَّهُ الْعَظِيمُ الَّذِي خَلَقَ الْأَشْيَاءَ) ئه وه ئه و خوا یه گه وره یه که هه مو وشتیکی دروست کرد وه (ورک فيها قواها الحاملة لها ، وإن بطشه شدید) قوه ته هه مو وی له لای الله تعالی یه الله تعالی ته رکیبی قوه تی له هه مو وشتیکدا کرد وه و لیت ئه سیتیه وه ! نو به توب و ته یاره و بنه وه وی و به پاره و شوین که وتوانت ئه نازی ئه نازی الله تعالی ئه وهی پیت داوه و لیشت ئه سه نیته وه و پشتت ئه شکینی !!

(كما قال تعالى : (وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ) ^۳ باسی ئه وه ئه کات که الله تعالی خاوه نی هیزه ، ئه م ئایه تهی بُو ئه وه هینا وه ته وه (وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا) ئیمه ئاسه انمان دروست کرد به سه قفیکی مه رفوع به چی ئه وهی دروست کرد الله تعالی ؟ ! (بِأَيْدٍ) ئه مه لیره دا به مانای (بقوه العظيمة) به هیز و توانا لیره دا ئه م ئایه ته به و مانایه دیی وه به مانای دهست نایه ئاگادرین له ته ئیده وه هاتوه به مانای هیز و توانا دیی ، (وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ) وه الله تعالی ئیمه که ناره کانیهان فراوان کرد وه ئه و ئاسه انه فراوانه ئیمه کرد ومانه ، ئه وه هه مو و هیز و توانا گه وره یه که الله تعالی هه یه تی ئه وه الله تعالی دروستی کرد وه ، ئیوه ئیستا که ئینسانیکی زه عیفی بی ده سه لات و ائه زانی له موبازه ره دا له الله تعالی ده بھیت وه ؟ پهنا ئه گرین به الله تعالی .

۱: سوره البقرة ، ایة : ۱۳۰

۲: سوره الذاريات ، ایة : ۴۷

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحَسَاتٍ لَّنْدِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنَصَّرُونَ (١٦)

إبن كثیر ده فه رموویی :

(فبارزوا الجبار بالعداوة) ئهوان هاتنه مهيدان بۆ ئهوهی دووزمنایه تی بکەن له گەل الله تعالى دا ، (وجحدوا بآياته وعصوا رسوله) ئينکاري ئايته کانيان کرد و هياخى بون له پىغەمبەره کانى (عليهم الصلاة والسلام) فلهذا قال : **(فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا)** ئهوان به هىزەکەی خۆيان نازى له کاتىكدا هىز ئى الله تعالى يه ، الله تعالى ده فه رموویی : مادەم ئىوه و ائەزانن هىز ئى خۆنانه ئهوهش هىزىكى تر کە بريتىه له (ريخى صر صر) .

(قال بعضهم : وهي الشديدة الهبوب .) بهشىكىان ده فه رموون : زوربه توندى بايه کە هەلى کرد .
(وقيل : الباردة .) وہ وتر اوھ زور زور سارديشه .

(وقيل : هي التي لها صوت .) کاتىك کە باو وباران دىيى صەوتىكى زور ترسناکى هەيە ئىنسان چەنتىك لى ئه ترسى ، بەتاپىه تى لە زستاندا کە هەلدەکا ، بەسەرما و بەنارەحەتى و بە وەصفانە کە باسەن کرد .

إبن كثیر ده فه رموویی : (والحق أنها متصفه بجميع ذلك) ئىمە هەموو ئەو مانايانه کۆدەکەينهوه و دەلىن هەمووى تىدا بwoo ، يانى قەولى موفسirin ئەمە بريتى نىھ لە ئىختلافىك نە ئهوه وانىھ وانىھ وانىھ بەلكو هەمووى تىدا بwoo ، سارد بwoo وە زور شەديد و بەقوهت هەلى کرد وە سەوتىكى زور ترسناکى تىدا بwoo ، (إنها كانت رياحا شديدة قوية؛ لتكون عقوبتم من جنس ما اغتروا به من قواهم) يانى الله تعالى بەوانه دەلى بە جنسى قوهتى خۆنانه هەر لەھە الله تعالى قوهتىكى لە دونيادا بۆ دروست کردن بە با و بەرهشە با لىدان و لە ناوى بردن ، (وكانت باردة شديدة البرد جدا، كقوله تعالى : **بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيةٍ**) وە کو ده فه رموویی : بە بايدىك کەوا صر صر بەماناي زور زور سارد بwoo ، (أي : باردة شديدة) زور سارد بwoo ، (وكانت ذات صوت مزعج) وە سەوتىكى زور ئىزەعاج و ناخوشى هەبwoo ، (ومنه سمي النهر المشهور ببلاد المشرق " صر صرا لقوه صوت جريه .) لە بيلادى مەشريق رووباريکى هەيە پىنى وتر اوھ صر صر لە بەر ئهوهى زور بەتوندى ئەروا سەوتەکەی هاژە هاژىكى زور سەيرى لىوه دىيى .

إبن كثیر ده فه رموویی : (وقوله : **فِي أَيَّامٍ نَّحَسَاتٍ**) أي : متتابعات) هەروه کو الله تعالى ده فه رموویی :

تفسیر سورۃ (فصلت)

لہ سہریہ ک لہ سہر یہ ک ، ئہ وہ یہ کیکہ لہ مانا کانی ئایہ تی (نحسات) وہ ہہ روہ کو اللہ تعالیٰ دھفہ رموویٰ لہ ئایہ تیکیتدا (سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا)^۱ یا نی (متتابع) وہ بہ مانا یہ کیتیریش دیٰ ، ہہ روہ کو اللہ تعالیٰ فہ رموویہ تی : (کقوله (فِي يَوْمٍ نَحْسٌ مُسْتَمِرٌ)^۲ لہ رؤژیکی زور شومی بہ ردہ و امدا ، (أی : ابتدئوا بهذا العذاب فی یوم نحس علیهم ، واستمر بهم هذا النحس سبع ليال وثمانیة أيام) لہ رؤژیکی زور ناہم موار و نارہ حہت و ناخوشی و نہ گہبہ تی و شومیدا بؤیان هات بہ ردہ و امی لہ سہریان رویشت حہوت شہو و ہہ شت رؤژ بہ ردہ و ام بوو (حتی أبادهم عن آخرهم) ہہ تاوہ کو ہہ موسیان لہ ناو چون وہ موسی ئیبادہ کرد (واتصل بهم خزی الدنيا بعد اذاب الآخرة) سہ رشوری دونیا لہ گھل عہزادی ئاخیرہ ت یہ کیان گرت لہ دونیادا لہ و عہزادی دا رؤیشن بُو عالہ می بہ رزخ و لہ ویش بہ ردہ و امی لہ عہزادان . (ولهذا قال تعالیٰ : (لَنْدِيقَهُمْ عَذَابُ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى ۖ) ہر لہ بہر ئہ مہیہ اللہ تعالیٰ فہ رموویہ تی : بُو ئہ وہی بہ وان بچیزین لہ عہزادی سہ رشوری و ئیهانہ کھر لہ دونیادا وہ عہزادی ئاخیرہ تیش بُو ئہ وان سہ رشور کھر تر و ئیهانہ کھر ترہ بؤیان ، ([أی] [أی] أشد خزیا لهم) یا نی لہ خراپتر عہزادی ئاخیرہ ت لہ عہزادی دونیا ئیهانہ کھر ترہ .

(وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ) أی : فی الآخری (لہ رؤژی قیامہ تدا کھس نیہ سہریان بخات ، (کما لم ينصروا في الدنيا) ہہ روہ کو چوں لہ دونیادا کھس نہ بوو کھوا رزگاریان بکات بہہ مان شیوہ لہ ئاخیرہ تیشدا کھس نیہ سہریان بخات و رزگاریان بکات ، وہ کو لہ ئایہ تیکیتدا اللہ تعالیٰ دھفہ رموویٰ : (وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقِ) ^۳ کھس نیہ دیفاعیان لی بکات وہ کھس نیہ ئہ و عہزاد و عقوبہ یان لی دوور خاتھو و بیان پاریزی لی (یقیم العذاب ویدرا عنهم النکال .) تاوہ کو لہ عہزاد بیان پاریزی لہ و عقوبہ دووریان بخاتھو وہ کھس نیہ .

وَأَمَّا ثَمُودٌ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُنُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
(۱۷)

ابن کثیر دھفہ رموویٰ :
(وقوله : (وَأَمَّا ثَمُودٌ فَهَدَيْنَاهُمْ) قال ابن عباس ، وأبو العالية ، وسعيد بن جبير ، وقتادة ، والسدی ،

۱: سورۃ الحاقة ، آیہ ۷:

۲: سورۃ القمر ، آیہ ۱۹ :

۳: سورۃ غافر ، آیہ ۲۱:

تفسیر سوره (فصلت)

وابن زید : بینا لهم .) (فَهَدَيْنَاهُمْ دهربارهی ئەم ئایه‌ته ئەبن عەباس و ئەبو العالیة و سەعیدی کورى جوپىر و قەتاھە و السدى و ئابن زید (رەزا و رەحمة‌تى الله تعالى يان لى بىت) فەرمۇۋيانە : يانى (بینا لهم) بۆيان روونكرايەوە .

وه كۈوتەمان هيدايەت دوو هيدايەتى ظاھير و بەيان وە هيدايەتى قەلبي و تەوفيق . هيدايەتى قەلبي و تەوفيقى تەنها بەدەستى الله تعالى يە و وە هيدايەتى ظاھير و بەيان الله تعالى لەقورئاندا ناردوویەتى بەپىغەمبەراندا (عليهم الصلاة والسلام) وە ئىشى پىغەمبەر و زانايان ئەوهىد بۆ ئەو خەلکەي روونبىكەنەوە و واضحى بکەن و بەيانى بکەن ، بۆيە ئەللى : (بینا لهم) .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهُرْمُوْيى : (وَقَالَ الْشَّوْرِيُّ : دَعُونَاهُمْ .) ثَوْرِي فَهُرْمُوْيى : بَانْگَهُوا زَمَانَ كَرْدَنْ ، تَهْ بَعْهَنْ بَانْگَهُوا زَأْرَ بَوْ ئَهُو بَهْيَانَهُ .

(فَاسْتَحْجُبُوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى) بەلام ئەوان چيان ھەلبىزارد و چيان پى خۆش بۇو ؟ بەكۈيىر رۆيىشتەن وە بەكۈيىرانە رىيگە گرتەن نەك لەسەر هيدايەت بەلكو لەسەر بېرۇبروای پرو پو چى خۆيان ، (أىي : بىصرناهم ، و بینا لهم) ئىيمە چاوساغمان كردن و بۆشمان روونكىرنەوە ، (ووپىخنا لەم الحق على لسان نبىيەم صالح - صلى الله عليه وسلم - فحالفوھ و كذبوبە) لەسەر زمانى پىغەمبەر صالح (عليه السلام) رىيگە بى راستەنان نىشاندان بەلام ئەوان پىچەوانەي ئەو جولانەوە و وە بەدرۇيان زانى ، (وعقرۇ ناقە الله التي جعلها آية وعلامة على صدق نبىيەم) الله تعالى بۆ پىغەمبەر صالح حوشترىكى نارد كە كردى بەعەلامەت بەمۇعجىزە ئەوان داوايان كردىبوو وە پىغەمبەر صالح و تى مەيكۈژن كەچى ئەوان كوشتىيان و لەناويان برد ، الله تعالى ش سزا و عەزابى بۆناردن .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهُرْمُوْيى : (فَأَخَذَتُهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُوَنِ) أىي : بعث الله عليهم صيحة ورجفة وذلا و هوانا و عذابا و نکالا (الله تعالى سزا بۆناردن (صيحة) دەنگىكى زۆر گەورە لەگەل ھەورە بروسکە كەدا ھات ولیدان (ورجفة) زەۋى لەزىر قاچياندا لەرزى وە زەللىكى كردن و ئىيھانەي كردن وە عەزاب و قوهتىكى زۆرى بەسەردا باراندىن ، (بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) أىي : من التكذيب والجحود . ئەوان الله و پىغەمبەرە كەيان (عليهم الصلاة والسلام) بەدرۇيان خستەوە وە الله تعالى ش ئەو سزا يەي بۆ ناردىن .

وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (١٨)

ابن کثیر ده فه رمویی :

((وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ) ای : من بین اظهارهم) ئیماندارانمان رزگارکردن وه تووشی سزامان نه کردن ، (لم یمسهم سوء) هیچ ناره حه تیه ک تووشی ئیمانداران نه بتوو ، (ولا نالهم من ذلك ضرر) و هیچ زده ریک توشیان نه بتوو ، (بل نجاهم الله مع نبیهم صالح [علیه السلام] بایمانهم ، و تقواهم لله ، عز وجل .) به لکو الله تعالی لھ گھل پیغامبر صالح (علیه السلام) ئیماندارانی رزگارد به ئیمانه که یان و به ته قوا که یان .

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٩) حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٠) وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لَمْ شَهَدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةً وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١) وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مَّا تَعْمَلُونَ (٢٢) وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَادُكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِّنَ الْخَاسِرِينَ (٢٣) فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوَى لَهُمْ ۖ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ (٢٤)

مانای ئایه ته کان :

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٩)

له رۆزیکدا که دووژمنانی الله تعالی کۆئه کرینه وه و زیندوو ئه کرینه وه و حەشرئه کرین وله مهیدانی مه حشر رائه گیرین وه کۆئه کرینه وه و بۇناو ئاگردا ئەبرین (إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ).

(يُوزَعُونَ) یانی چی؟ کاتیک به کومدل هەر ھەموویان بەری ئە کرین مەلائیکە تە کان يە کەم و کوتاییان رائه گرن بە يە کە و بېرىنە ناو دۆزەخ یانی پیش و پاش ناكەن (يُوزَعُونَ) یانی يە کەم و ئاخیریان پېیکە وه کۆئه کرینه وه و بۇناو ئاگریان ئە بەن .

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٠)

الله تعالی ده فه رمویی : (حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا) کاتیک کە دىن بۇ لاي ئاگرى دۆزەخ (شَهَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) تە بەن له و رۆزهدا کە رۆزى پرسىنە وه و رۆزى حىسابە ئەوان ئەلین : ئىمە شتى وامان نه کرد وە ، الله تبارک و تعالی دەميان دائەخات وە گۈچىکە یان و

تفسیر سوره (فصلت)

چاویانیش وه پیسته کانیان شایه‌تی له سه‌ریان ئەدەن بهو کرده وانه‌ی که کرد وویانه .
ئەوان ئینکاری ئەکەن له ویدا ، کاتیک ئەلین : **وَاللَّهُ مَهْلَكٌ كَيْفَ كَانَ شَتِي زِيَادِيَانُ لَهُ سَهْرٌ ئَيْمَه نُوسِيُوه ،**
دەلین : وامان نه کرد وه ! دەلین : خۆمان ئەزانین بهحالی خۆمان شتى وامان نه کرد وه ! ! الله تعالی
دەمیان دائەخات بەلام گویچە کانیان و چاویان و پیسته کانیان شایه‌تیان له سه‌ر ئەدەن له وکاته‌دا ، واتا
خۆيان شایه‌تی له سه‌رخۆيان ئەدەن بهبى زمان .
ئینجا دواى ئەمە دەلین :

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهَدْتُمْ عَلَيْنَا ۝ قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۲۱)

الله تعالی فەرمۇویەتی : (**وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهَدْتُمْ عَلَيْنَا ۝**) رووئەکەنە پیستى خۆيان بەلاشەی
خۆيان ئەلین : بۆ شایه‌تیان له سه‌ر ئیمەدا خۆ ئیمە له بەر ئیوه وامان کرد بۆئەوهى ئیوه سزا وەرنەگرن ،
يانى بەخۆيان ئەلین : بەدەست و چاو و قاچ و گیانى خۆيان ئەلین : بۆ شایه‌تیان له سه‌ر ئیمە دا بۆ
واتان کرد خۆ ئیمە هەموومان ئەسوتىن لاشەکە ئەچىتە ئاگەر وە ئیمە له بەر خاترى ئیوه وامان کرد
لە دونيا ! يانى کاتى کە وتمان ئیمە نەمان کرد وه !

الله تعالی دەفەرمۇویى : (**قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ**) ئەوان وەلاميان ئەدەنەوە و قسە ئەکەن
، ئە و دەست و گیان و چاوهى تو دېتە قسە کردن و پىت ئەلنى ئەگەر له و رۆژەدا ئینکارى بکەی ! ئەلى
: خوا ئیمە ھینايە قسە کردن وە کو ھەموو شىتىكى ھیناوهە قسە کردن ، (**وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ**) ئیوه نەبوون و ھېچ نەبوون الله تعالی ئیوهى دروست کرد وە بۆلای ئەويش دەگەرینە وە .

لە بەر ئە و دەبىت ئاگاداربىن شتىك بکەن کە له رۆزى قيامەت لىيى بەرپرسىار نەبن و سەرۋوشۇر نەبن ،
وە ئەگەر بىت و خراپە ئەنجام بدهن شایه‌تىش نەدەن له سه‌ر خوتان بە زمان گيانتان و لاشەتان لىتان
دېتە سەر زمان و شایه‌تىان له سه‌ر ئەدا .

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مَّا تَعَمَّلُونَ (٢٢)

الله تعالى دفه رمووئی : کاتیک که ئیوه کرده و ناشرینه کانتان ئەنجام ئەدا خۆتان له خەلک حەشار ئەدا بەدار و دیوار تاوه کو خەلک نەтан بىنى بەلام هەستان نەئە کرد کەوا دەست و چاو و قاچ و گیانتانی خۆتان شایه تیتان له سەر ئەدا ؟ ئیوه ئەتا نەتوانی لهوانى بشارنه وە ؟! يانى ئەگەر تو توانیت له خەلکی بشاریته وە تاوانە کانت گومانى واشت ھەبوو کە الله تعالى ئاگای لە تو نیه ئەی دەست و گویت و چاوت له گەلت نەبوو توانیت لهوانى بشاریته وە ؟! نەخیز نەت توانی لهوانى بشاریته وە .

ئەم ئايەتە زۆر زۆر ترسانە کە ئاگادارین خۆشە ویستانم با ھەموو کاتیک خۆمان بەم ئايەتە وریابکەينە وە ، ھەركاتیک کە وتنىنە غەفلەت و جەھلات لە وەی کەوا ئىنسان تاوانیک ئەنجام ئەدا ، ئاگادارین ئە و کەسە تو شى جەھلات ئەبىت ، لە بەر ئە وەی گەورەي الله تعالى لە بىرئەچىتە وە ، بەلام با وریابیت دەست و چاو و قاچ و گیانى لە گەلدىا يە وانە دینە زمانلىيى ، باشە ئەچىتە بۇ ھەر شوئىتىك ئەی لە گەلتدا نیه ؟! ئە توانى بەبى دەست و چاو و قاچ و گیانى برۇيى ؟! بەبى پىستى لەشت ئە توانى برۇيى ؟! يانى بەبى ئەندامە کانى لەشت ئە توانى بچى ئە و گوناھە ئەنجام بدهىت ؟

دەی تو تەئە کىد و دلينا يە بە ئە و لە رۆزى قيامەت شایه تىت له سەر ئەدا ، الله تعالى بزانە چ نمونە يە کى بۇ ئىمەھە ھىنایە وە ، لەو پەرى بەلاغە تدا ئەم ئايە تانە کە باس دەکات بۇ ئە وەی کەوا کارمان تى بکات لەھەر کارىتىکى ناشرین و فاجر و فاسقانە (الله تعالى بمان پارىزىي) بە تەنها بىت ياخود لە گەل خەلکىدا بىت ھىچ جىاوازىيە کى نىھ لاشەت لە گەلتدا يە و شایه تىت له سەر ئەدا ، يانى وە کو چى وا يە ؟ بلىن ؛ ئە وە کامىرە يە کى تە صويرت بە سەرە وە يە لە گەلت دايە برۇيى بۇ ھەر شوئىت ئە کات، بچى بۇ ھەر شوئىتىك وىنەت ئە گرىيى ، ئە گەر شتىتىكى وادابىنىي چى ئە كەيت ؟! تو لەو پەرى موراقە بەدا ناپىت !!

پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دفه رمووئىي : (الإحسان أن تعبد الله كأنك تراه، فإن لم تكن تراه فإنه يراك) ^۱ ئىنجا لەھەمۇرى گەورە تر ئە وە يە كە تو گەورەي الله تعالى بە بىرخۆت بەھىنېتە وە ، خۆ ئە گەر لە بىريشت چۈويە وە تو ئەبىت الله تعالى بىيىت ئاگاداربە بەم شىۋىيە عىيادەت بکە بەم شىۋىيە بەھىنە بەرچاوى خۆت ، ئە گەر تو شى جەھەلات بۇوي نە گەيىشتىتە ئە و مەرتە بە يە كە مەرتە بە يىحسانە بۇ يە لە وکاتەدا ئاگاداربە الله تعالى ئە تىبىنى ، ھە تاوه کو ئە گەر ئە وەشت لە ياد نە بۇو ئاگاداربە ئە وەشت

۱: ورد في صحيح مسلم عن عمر ابن الخطاب: في حديث جبريل الطويل وفيه: فأخبرني عن الإحسان؟

تفسير سورة (فصلت)

لە بىرچۇويە وە لاشە كەي خۆت شايە تىت لە سەر ئەدا لە رۆزى قيامەت الله تعالى پەنامان بىدا الله تعالى لېيان خۆش بىت.

ئىنجا ئەفه رموۋىي : ئىوه خۆتان حەشار نەئدا لهەدە دەست وچاو و پىستى لاشەتان شايمەتىان
لەسەر ئەدا ؟! ئىوه لەخەلک خۆتان ئەشارەدەوە ! بەلام لەوان خۆتان نەئەشارەدەوە (ولۇك ظەننۇمْ أَنَّ اللَّهَ
لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مَّا تَعْمَلُونَ) ئىوه گومانى خراپتان ھەبوو واتان ئەزانى كەوا ئىوه زۆربەي ئەو كارانەي كە
ئەيىكەن اللە تعالىي ئاڭايلى ئىي نېه .

وَذِلْكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي ظَنَّتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصَبَّهُتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٢٣)
الله تعالى دهه رمویی : (وَذِلْكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي ظَنَّتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ) ئه و بوجونه خراپهی که ههتان بwoo
ئه و ظهن و گومانه خراپهی که ههتان بwoo ئاگاتان له الله تعالى نه بwoo ، يان کهوا واگومانتان ئه برد که
الله تعالى ئاگای ليتانا نيه ئه و بwoo کهوا توشي هه لاکه تى کردن ، (أَرْدَاكُمْ) ياني توشي هه لاکتیان کردن
توشي خه سارهت مهندی کردن ، (فَأَصَبَّهُتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ) بویه ئیوه له خه سارهت مهندان ئیستا .

فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوَى لَهُمْ ۖ وَإِنْ يَسْتَعْتَبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ (٢٤)

الله تعالیٰ دھفرموموئی : (فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوَى لَهُمْ ۖ) جا ئےوانہ بو جھهندم ئیتر ، صہبر ئهگری له سهر ئاگر ئے وہ مہنزلگای تؤیہ ، کئی صہبری پیئی ئهگیریئی ! ئهی ئهگه ر صہبر نه گریت و داوای چی بکھی ؟ (وَإِنْ يَسْتَعْتَبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ)

(يَسْتَعْتَبُوا) یانی: ئیعتزار بکھن داوا بکھن لہ الله تعالیٰ کہ وا بیان گھرینتھوہ بو دونیا تاوه کو عہمه لی باش بکھن ، تا تو شی ئه و دوا روژہ ناخوشہ نہ بن الله تعالیٰ دھفرموموئی : لیيان قبول ناکریی وہ نہ عوزریان لی قبول ئه کریی وہ نہ ئہ شگھرینہ وہ بو دونیا (الله تعالیٰ پہ نامان بدا)

ابن کثیر ده فه رم وی :

وَيَوْمَ يُحَشِّرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٩)

(يقول تعالى : **(وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ**) و رؤژهی کهوا دووژمنانی الله تعالی (أی : اذکر لهؤلاء المشركين يوم يحشرون إلى النار) لهو رؤژهدا کوده کرینهوه و بو ئاگری دۆزخ

ئەبرىن .

(يۇزَعُونَ)أى : تجمع الزبانية أولهم على آخرهم)زەبانىيە بىرىتىيە لەمەلائىكەى جەھەنەم ، يەكەم و كۆتاييان كۆدەكانەوە بەيەكەوه وبەكۆمەل ئەيانبات نەوهەك تاخىر بىن.

(كما قال تعالى : (وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وِرَدًا)^١ ئىمە كافران و تاونباران و موشريكىن و سەتكاران ئەمانە بەرىنى ئەكرين و رىك ئەخرين بۇ جەھەنەم بەتۈننیويەتى ، (وِرَدًا)ياني (أى : عطاشا .).

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٠)

إبن كثیر دەفرمۇسى :

(وقوله : (حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا) أى : وقفوا عليها) كاتىك دىنە سەر ئاگر ، (شَهَدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) أى : بأشغالهم مما قدموه وأخروه) اۋاتا گىانيان ھەمووى بەگۆيچىكەيان و چاويان و پېستيان شايەتىان لەسەر ئەدا بەھەموو ئەعمالەكانيان بەوهى كە كردويانە لە يەكەم و ئاخىرى كارەكانيان ، (لا يكتىم منه حرف .) يەك حەرفىلى ناشاردىتەوە ھەمووى باس دەكرىي .

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١)

إبن كثیر دەفرمۇسى :

((وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ) بەخۆيان ئەلىن : بۇ شايەتىان لەسەر دايىن ، (أى : لاموا أعضاءهم وجلودهم) لۆمەى جەستە و پېستە كانيانى خۆيان ئەكەن (حىن شەدوا عليهم) كاتى كە شايەتىان لەسەر ئەدەن ، (فەندى ذلك أجباتهم الأعضاء) لەوكاتەدا ئەندامە كانى گىانيان ئەلىن : **قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ**) أى : فەرلا يخالف ولا يمانع ، (وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) اللە تبارك وتعالى ئىمەي هىنایە قىسىمەن ئەو اللە يەى كە بەھىچ شىۋەيەك ھىچ ناتوانى موخالەفەي بکەن ، اللە تعالى فەرمۇسى : قىسىمەن ئىمەش قىسىمان كەن ، اللە تعالى دەمى ئىۋەي داھىست و

١: سورە مریم ، آیە: ٨٦.

تفسیر سوره (فصلت)

زمانی ئیوه‌ی گرت به لام ئیمه‌ی هینایه قسه، ئیمه‌ش به قسه‌ی خواه خومان ئەکەین، بەلی کردومنه، وە بولای ئە و ئیمه ئە گەرینه وە.

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ رِوَايَةِ تِيكَانَ بَوْدَهْيَنِي لَهُ ئِيمَامِ الْحَافِظِ إِنَّ كُورِيَّا بَوْ بَهْ كَرِيَ الْبَرَازَ دَوَهَ كَهْ حَدِيَّشَ كَهْ حَمَسَهْ نَهَ وَ ئِيمَامِ مُوسَى لِمَ وَنَهَ سَائِبِي رِوَايَةِ تِيانَ كَرِدوهَ لَهُ ئَنَهَسِي كُورِيَ مَالِيَكَوَهَ (رِهْزا وَ رِهْحَمَهْ تَيِّنَ اللَّهُ تَعَالَى يَانَ لَيِّ بَيْتَ) دَهْ فَرَمَوْيَيْ : (ضَحْكَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ذَاتُ يَوْمٍ وَتَبَسَّمَ) پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) پَيْيَ كَهْ نَيِّ وَ زَهْرَدَهْ خَنَهْ گَرْتَيْ .

(فقال : " أَلَا تَسْأَلُونِي عَنْ أَيِّ شَيْءٍ ضَحْكَتْ ؟) پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَمَوْيَيْ : نَابِرِسَنْ بَهْ چَى پَيْكَهْ نَيِّمَ منْ ؟

" (قالوا : يا رسول الله من أى شيء ضحكت ؟) فَرَمَوْيَيْانَ : ئَهِي پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَهْ چَى پَيْكَهْ نَيِّتَ ؟

(قال : " عجبت من مجادلة العبد ربه يوم القيمة) پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَمَوْيَيْ : سَهْرَمَ سُورَمَا لَهْ وَتَوْيَرِى بَهْ نَدِيَهْ كَهْ لَگَهْ لَپَهْ رَوَهْ دَگَارِي خَويِي لَهْ رَوْزَى قِيَامَهْ .

(يقول : أَيِّ رَبِّي) دَهْ فَهْ رَمَوْوَهْ : ئَهِي پَهْ رَوَهْ دَگَارِمَ (أَلِيسَ وَعَدْتَنِي أَلَا تَظْلِمُنِي ؟) تَوْ وَهَ عَدْتَ بَهْ مَنْ نَهْ دَا كَهْ وَا زَوْلَمَ لَيِّ نَهْ كَهْ ئِي ؟ !

(قال : بَلِي) اللَّهُ تَبارَكَ وَتَعَالَى فَرَمَوْيَيْ : بَهْ لِي منْ زَوْلَمَ نَاكَمَ .

(فيقول : فَإِنِّي لَا أَقْبَلُ عَلَيْ شَاهِدًا إِلَّا مِنْ نَفْسِي .) بَهْ نَدِهْ كَهْ دَهْ فَهْ رَمَوْيَيْ : مَنْ نَامَهْ وَيَتْ كَهْ سَشَاهِيْ تِيمَ لَهْ سَهْرَ بَدَا كَهْ تَوْ ئَهَوْهَتْ كَرِدوهَ وَ ئَهَوْهَتْ كَرِدوهَ بَهْ لَكُو خَوْمَ وَادَهْ لَيِّمَ خَوْمَ دَهْ لَيِّمَ كَهْ وَا كَرِدوهَ مَيَانَ نَهْ كَرِدوهَ ، تَهْ بَعْهَنَ بَهْ زَمَانَ ئَهَوْهَمَ كَرِدوهَ ، ئَهِلِيَّ : عَهْ دَلَ ئَهَوْهَيَهَ كَهْ تَوْ خَوْمَ بَهْ شَاهِيْتَ بَگَرِيَ ، ئَهَمَهَ لَهْ لَلَّا يِ ئَهَوْ وَايَهَ .

(فيقول اللَّهُ تَبارَكَ وَتَعَالَى : أَوْ لَيْسَ كَفَى بِي شَهِيدًا) اللَّهُ تَبارَكَ وَتَعَالَى دَهْ فَهْ رَمَوْيَيْ : مَنْ بَهْ سَنِيمَ كَهْ وَا بَيْمَهْ شَاهِيْدَ لَهْ سَهْرَتْ ! مَنْ رَاسْتَگَوْ نَيِّمَ ؟ ! كَيِ لَهْ مَنْ رَاسْتَگَوْ تَرَهَ ؟ ! (وَبِالْمَلَائِكَةِ الْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ ؟) ئَهِي چَوْنَ رَازِي نَابِي بَهْ مَهْ لَائِيَكَهْ تَهْ كَانِمَ كَهْ ئَهَمَانَهَ زَوْلَمَ نَاكَهَنَ وَ هَمَوْ شَتَهْ كَانِيَانَ بَهْ جَوَانِي نَوْسِيَهَ لَهْ سَهْرَتَانَ وَ ئَهَمَانَهَ بَهْ رِيزَنَ وَهْ نَوْسَهْ رَيَهَ هَمَوْ تَاوَانَهَ كَانِتَانَهَ بَهْ چَاكَهَ وَ خَراَپَهَ .

(قال : فَيَرِدُ هَذَا الْكَلَامُ مَرَارًا " .) بَهْ نَدِهْ كَهْ دَهْ فَهْ رَمَوْيَيْ : گَوَيِّي نَاگَرَيِّي وَ دَهْ لَيِّتَ : نَهْ خَيْرَ ، هَمَانَ كَهْ لَامَيْ خَوْيَي دَوْوَبَارَهَ دَهْ كَاتَهَ وَهَ ئَهِلِيَّتَ : هَرَ ئَهِ بَيْتَ لَهْ خَوْمَ بَيْتَ .

(قال : " فَيَخْتَمُ عَلَيْ فِيهِ) پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَهْ فَهْ رَمَوْيَيْ : اللَّهُ تَعَالَى زَمَانَى

ئەگری و خەتم ئەدا له زمانى و لال دەبىن ، (وتتكلم أركانه بما كان يعمل)
گیانى دىيته قسە كردن ئەلى لە خۆت ئەويى ؟ باشه با دەست و قاچ و گوئى و پىستت ھەمووی بىتە
قسە كردن ،

(فيقول : بعدا لكن وسحقا ، عنكى كنت أجادل " .) دفه رمۇون : ھەى لەناوچن و ھەى دوورىن لىم
دەست وقاچ و چاو و گیانە كەم من لەبەر خاترى ئىيەم موجادەلەيم كرد تاوه كۆئىوھ توشى عەزاب
نەبن ئىستا ئىيە شايەتىتان لەسەر من دا ؟ ! (الله تعالى پەنامان بدا) .

كەواتە : كەس بە فرييات ناكە ويى تەنانەت لاشەى خۆت نەبىت ئاگادارىن ، باشه ئەگەر لاشەى خۆت
بە فرييات نەكە ويى ! پاسەوانە كەت بە فرييات ئەكە ويى ! ؟ سكرتېرە كەت بە فرييات ئەكە ويى ؟ ! يان سەرۋەك
ھىزبە كەت بە فرييات ئەكە ويى يان جوندىيە كانت و چەكە كانت ؟ ! يان دۆلارە كانت ؟ ! ولا تە كەت و
مولکايەتىھە كەت ؟ ! دلنيابە هيچى فەرييات ناكە ويى بۆيە بى عەقل مەبە رووبكەرە الله تعالى خۆت
بە فريايى خۆت ناكە ويى .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّى : إِنْ ئَهْبَى حَاتَمَ فَهَرَمُوْيَّةَ تِى : ئَهْبُو مُوسَا (رِهْزا وَ رِهْحَمَةَ تِى اللَّهُ تَعَالَى يَان لَى
بَيْتَ) فَهَرَمُوْيَّةَ تِى : (وَيَدْعُى الْكَافِرُ وَالْمَنَافِقُ لِلْحِسَابِ) كَافِرُ وَ مُونَافِقُ بُوْ حِسَابُ بَانِگُ ئَهْ كَرِينُ ، ()
فَيَعْرُضُ عَلَيْهِ رَبِّهِ - عَزُّ وَجَلُ - عَمَلَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَمَمَهُ لَهُ كَانَى خَوْيَى پِىيْ نِيشَانُ ئَهْ دَاتَهُ وَ (فِي جَهَدٍ) ئَهْ لَيْتُ
: مَنْ نَهَمْ كَرْدَوَهُ ، (وَيَقُولُ : أَيْ رَبُّ ، وَعَزْتَكَ لَقَدْ كَتَبَ عَلَيْهِ هَذَا الْمَلَكُ مَا لَمْ أَعْمَلْ !) خَوَايَه بَهْ عِيزَهَ تِى تَوْ
ئَهُو مَهْ لَائِيكَيِه شَتِيَّكَى لَهَسَرْ مَنْ نُوسِيَّوْهُ مَنِيشُ نَهَمْ كَرْدَوَهُ (الله أَكْبَرُ لَهُ وَ درْقَيِه) .

(فيقول له الملك) مەلائىكە كەته پىن دەلى : (أَمَا عَمِلْتَ كَذَا ، فِي يَوْمِ كَذَا ، فِي مَكَانِ كَذَا ؟) چۆن نەت
كردوه ئەو كارەت كردوه له و رۆزە له و شوينەش ئەم كارەت ئەكرد ؟ !
(فيقول : لا وعزتك ، أى رب ما عملته) دفه رمۇويى : نا بە عِيزَهَ تِى تَوْ ئَهِي خَوَايَه مَنْ كَارِي وَام نَهَ كَرْدَوَه
.

(قال] فإذا فعل ذلك) دفه رمۇويى : كاتى كە ئەم قسە يە دەكا (ختم على فيه) زمانى خەتمى لى

١ : ثم رواه هو وابن أبي حاتم ، من حديث أبي عامر الأسدى ، عن الثوري ، عن عبيد المكتب ، عن فضيل بن عمرو ، عن الشعبي ثم قال : " لا نعلم رواه عن أنس غير الشعبي " . وقد أخرجه مسلم والنسائي جميعاً عن أبي بكر بن أبي النضر ، عن أبي النضر ، عن عبيد الله بن عبد الرحمن الأشعري ، عن الثوري به . ثم قال النسائي : " لا أعلم أحداً رواه عن الثوري غير الأشعري " . وليس كما قال كما رأيت ، والله أعلم .

تفسير سورة (فصلت)

ئەدریی گیانی دیتە قسە كردن .

(قال الأشعري) ئه بو موساي ئه شعهري ده فه رمووي : (فإني لأحسب أول ما ينطق منه فخذه اليمني).
من وا له پيش چاوم دائنه نيم كه وا يه كم شتيلك كه وا ديتنه قسه کردن رانی راستیه تی شایه تی له سه ری
ئه دا.

تَهْبِطُ مِنْهُنَّا إِلَيْهِمْ وَتَشَهِّدُ أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ^۱) كَوَاةَهُ ئَهْ عَضَائِهَ كَانَى گِيَانَ هَهْ مُورَى دِيَتَه قَسَهَ كَرَدَنْ
گُويچَكَه وَ چَاوَ وَ پِيَسَتَه كَانِيَانَ كَرَدَ، بَهْ لَامَ لَهْ ئَايَهَ تَهَ كَانَى سُورَهَتَى يِسَ باَسَى (الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ
تَهْ بَعْهَنَ ئَايَهَ تَهَ مَانَ هَهَ يِهَ اللَّهُ تَعَالَى باَسَى كَرَدَوَهَ كَهَوَ دَهَفَهَ رَمَوَيَّى : لَهُمْ ئَايَهَ تَانَهَى سُوهَتَى فَصَلتَ باَسَى
اللهُ تَعَالَى پَهْ نَامَانَ بَداً .

إبن كثیر حمدیتیکترمان بۇ دەھینى لە الحافظى ئەبو يەعلاوه ئەویش لە ئەبى سەعیدى كورى خودریيەوە (رەزا و رەحمةتى الله تعالى يانلى بىت) دەفرمۇوئى^۲ : پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇویەتى : (إذا كان يوم القيمة عرف الكافر بعمله) رۆزى قيامەت دىت بە كافر دەوتىرىي ئەوە كارەكانته ! هەمۇوى كارەكانى ئەخريتىنە وە بەرچاۋ وە ئەيناسىتىنە وە ، (فجحد وخاصم) ئەللى شتى وام نەكىدۇ و موجادەلە ئەكەت .

(فیقال : هؤلاء جیرانک ، يشهدون عليك ؟) پی ده فه رموویی : ئه وه جیرانه کانته شایه تى ئه دهن لە سەرت ؟

(فیقول : کذبوا .) ده فه رمو ویه : درو ئه کهن .

فیقول : أهلك [و] عشیرتك ؟) پی ده و تریی : ئەوه عەشیرەت و ئەھلە كەت شایەتى لە سەرت ئەدەن
كەتە و ابەوي و اۋات كە دوھ ؟!

(فیقول : کذیوا .) دده رموموئی : ئەوانیش درۆ ئەکەن .

فیقول : احلفو فیحلفون(دهه رمومویی) : سویند بخون ئه وانیش سویند ئه خون ، (ثم یصتمهم الله وتشهد عليهم ألسنتهم ، ويدخلهم النار " . دواتر الله تعالیٰ بی دهندگیان ئه کات زمانیان بو خوبی دیته قسه کردن و دهليت بهلى وات کردوه ، ئه زمانه که دهلي وام نه کردوه هه ربوخویی زمانه که دیته قسه کردن و دهليت : بهلى وات کردوه !! الله تعالیٰ دهیخاته ناو دوزه خ ئه کسه.

إِنَّ كُثِيرَ رِيَوَايَةِ تِيكِيْرِمَانَ بُوْدَهْهِينِيَّ لِهِ إِنَّهُ بِهِ حَاتَهْ مَهْوَهُ ئَهْ وَيِشْ دَهِ يِكِيْرِيْتَهُوَهُ لِهِ إِنَّ عَهْ باسْ كَهْ بَهْ

٦٥ : سورة يس ، آية :

۲ : اسناد کهی ضعیفہ .

إبن الأزرق (پهزا و په حمه تى الله تعالى يان لى بيت) وتوه : (إن يوم القيمة يأتي على الناس منه حين لا ينطقون ولا يعتذرون ولا يتكلمون حتى يؤذن لهم) له رؤژى قيامهت کاتیک دیئى به سەرخەلکیدا کەوا نەقسەئەکەن و نەئەتوانى عوزرىيئەوە بەھىچ شىۋازىك وب لهەيچ بارىكەوە ناتوانى قىسەبىكەن هەتاوهە كۈنىز ئەدرىن ، (ثم يؤذن لهم فيختصمون) دواتر ئىزىن ئەدرىن و ئەکەونە موجادەلە .

(فيجدد الجاحد بشركه بالله)ئەو كەسەى كە شەريکى بۇ الله تعالى قىرار داوه ئەلى من شتى وام نەكردوھ ، (فيحلفون له كما يحلفون لكم)سويند بە الله دەخۇن چۇن سويند ئەخۇن ئىستا كە دەلىن ئاواو ئاوا ئەوانىش لەرۇژى قيامەتدا سويند بە خوا دەخۇن ، (فيبعث الله عليهم حين يجحدون شهداء من أنفسهم ، جلودهم وأبصارهم وأيديهم وأرجلهم ، ويختتم على أفواههم ، ثم يفتح لهم الأفواه فتخاصم الجوارح) ئەلى : لهو رۆزەدا گيان و پىستيان و قاچيان و دەستە كانيان و ھەموو لاشەيان ئەکەويتە قىسە كىردن و زمانيان ئەبەرسىرىي و شايەتىان لەسەر ئەدەن ، (ثم يفتح لهم الأفواه) دواتر دەميان ئەكىرىتەوە و بەرەلا ئەبىت و قىسەئەکەن (فتخاصم الجوارح) دەست ئەکەن بە قىسە كىردن و موجادەلە لە گەل جوارىحە كانى خۇيان لە گەل چوار پەلى خۇيان دەلىن : بۇشايدەتىت لەسەردايىن ؟ (، فتقول) ئەوانىش دەلىن : (أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةً وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) فتقر الألسنة بعد الجحود .) زمانە كان لە دواى ئىنكارى كىردن ئىنجا ئىقرار ئەکەن و ئەوانىش دەلىن : بەلى وابو .

إبن كثیر رىوايەتىكىترمان بۇ دەھىنلى لە إبن ئەبى حاتەمەوە ئەويش دەگىرتەوە لە ئەبو رافيعەوە كە كونىيەكى إبو الحسنە (پهزا و په حمه تى الله تعالى يان لى بيت) دەلىت : (وصف رجلا جحد -) كابرایەكى وەصف كرد كە ئىنكارى ئەكىردى كەوا شتى وام نەكردوھ ، (قال : فيشير الله إلى لسانه) فەرمۇسى : الله تعالى ئىشارەت ئەدا بە زمانى ، (فيربو في فمه حتى يملأه) يانى کاتىك كە ئىنسانە كە ئەلى من وام نەكردوھ الله تعالى بە زمانى ئەلى : گەورە بە گەورە بە ھەتا ئەتوقىي دەمى ھەر ھەموو پر دەبىت لە زمان واتا قىسە بۇ ناكىرىي ، تۆ ئەگەر زمانت گەورەبىت و ھەلبواسى قىسەت بۇ ناكىرىي ، ئەوە ختمە كە يە بە حىساب ، (فلا يستطيع أن ينطق بكلمة) ناتوانى يەك كەلىمە قىسە بکات .

(ثم يقول لآرابە كالها) دواتر بە ئەندامە كانى لاشەي ئەلىت : (تكلمي واشهدى عليه .) بىنە قىسە كىردن دەست وچاو و گوئى و پىستە كان و قاچە كان ھەموو و شايەتى بدهن ، (فيشهد عليه سمعه وبصره وجلدە ، وفرجه ويداه ورجلاه) ھەر ھەموو ئەعضائە كانى گيانى دىئە قىسە كىردن و شايەتى لەسەر ئەدەن لە گوئىيە كانى و چاوه كانى و دەستە كانى و قاچە كانى و عەورەتى پىستە كە ئەلىن : (صنعنا ،

تفسیر سوره (فصلت)

عملنا ، فعلنا . ئەری والله كردمان ، هەرچیتان نوسیوھ وایه .

إِبْنُ كَثِيرَ دَهْرَمُووْيَى : (وَقَدْ تَقْدَمَ أَحَادِيثُ كَثِيرَةٍ ، وَآثَارٌ عِنْدَ قُولَهُ تَعَالَى فِي سُورَةِ يَسٰ) بَكْهَرِيْنَهُوَهُ
سُورَهُتَى يَسٰ لَهُئَايَهُتَى (الْيَوْمَ نَخْتَمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشَهِّدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)
ئەوهندەمان باس كردوه (بما أَغْنَى عن إِعادَتِهِ هَاهَا .) پېتىست ناكا لىرە دووبارەي بکەينەوه .

إِبْنُ كَثِيرَ رِيَوَايَهُتِيْكِيْرَمَانَ بَوْ دَهْهِينَى لَهُ إِبْنُ ئَهْبَى حَاتَهَمَهُوَهُ دَهْكَيْرَتَهُوَهُ لَهُ جَابَرِيَ كُورِيَ عَبْدَاللهُ (رِهْزَا و
رِهْحَمَهُتِيَ اللَّهُ تَعَالَى يَانَ لَى بَيْتَ) دَهْرَمُووْيَى : (لَمَا رَجَعَ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَهَا جَرَةُ
الْبَحْرِ) ئَهْوَانَهُى كَهُ لَهُ مَهْ كَكَهُ هِيجَرَهُتِيَ حَهْبَهَشَهُى يَهْ كَهْمُ وَ دَوْوَهَمِيَانَ كَرَدَ چَوْنَ بَوْ حَهْبَهَشَهُ تَهْبَعَنَ
لَهْبَحَرَهُوَهُ رُؤِيَشَتُوُنَ وَهُوكَ روُونَهُ بَحْرُ الأَحْمَرُ لَهُنْيَوَانَ حِيَجَازُ وَ حَهْبَهَشَدَايَهُ ، كَهُ رُؤِيَشَتُنَ وَ گَهْرَانَهُوَهُ
كَهُ گَهْرَانَهُوَهُ هَنْدِيْكِشَتِيَانَ كَهُ بَيْنَيَ بَوْ لَهُنَاوَ حَهْبَهَشَدَا گَيْرَايَنَهُوَهُ .

(أَلَا تَحْدُثُونَ بِأَعْجَيْبِ مَا رَأَيْتُمْ بِأَرْضِ الْحَبْشَةِ؟) پېغەمبەرى خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَهْرَمُووْيَى :
ئَايَا شَتِيَكَ نَاگَيْرَنَهُوَهُ لَهُ وَشَتَهُ عَهْ جَائِيَبَانَهُى كَهُ لَهُ ئَهْرَزِيَ حَهْبَهَشَدَا بَيْنَوَتَانَهُ ؟

(فَقَالَ فَتِيَّةُ مِنْهُمْ) هَنْدِيْكَ لَهُ وَ گَهْنَجَانَهُ وَتِيَانَ : (بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ) بَهْلَى ئَهْيَ پېغەمبەرى خوا (صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ، وَتِيَانَ : (يَبِنَا نَحْنُ جَلْوَسٌ إِذْ مَرَتْ عَلَيْنَا عَجَوزٌ مِنْ عَجَائِزِ رَهَابِيْنَهُمْ) ئَيْمَهُ دَانِيَشْتِبُوُوْنَ لَهُ
حَهْبَهَشَهُ پِيرَى ژَنِيَكَ بَهْلَامَنْدا تَى پَهْرِيَ لَهُرُوْبَانَهُ كَانَى ئَهْوَانَ ، (تَحْمَلُ عَلَى رَأْسَهَا قَلَةُ مِنْ
مَاءِ) كَوْپَهُلَيِّكَ ئَاوِي بَهْسَهْرَ سَهْرِيَهُوَهُ بَوْ وَ هَلَى گَرْتِبُوُو وَ ئَهْرَوْيِشَتُ ، (فَمَرَتْ بَفْتَى مِنْهُمْ) بَهْلَايَ
گَهْنَجِيَكَدا رُؤِيَشَتُ (فَجَعَلَ إِحْدَى يَدِيهِ بَيْنَ كَتْفَيْهَا) گَهْنَجَهُ كَهُ لَهُ دَوَاوَهُ دَهْسَتَى بَهْپَشَتِي پِيرَهُژَنَهُ كَهُوَهُ نَا وَ
پَالِيَّكَى پِيَوَنَا ، (ثُمَّ دَفَعَهَا فَخَرَتْ عَلَى رَكْبَتِيْهَا) پِيرَهُژَنَهُ كَهُ كَهُوَتْ بَهْسَهْرَدَهُمْ وَ چَوْكَدا ، (فَانْكَسَرَتْ قَلْتَهَا
.) قُولَهُ كَهُ شَكَا .

(فَلِمَا ارْتَفَعَتِ النَّفَقَتِ إِلَيْهِ فَقَالَتِ) كَهُهَلْسَاهِيَهُوَهُ وَ روْيَى كَرَدَهُ گَهْنَجَهُ كَهُ وَ پَيْنِيَ وَتُ : (سُوفَ تَعْلَمُ يَا غَدَرُ
، إِذَا وَضَعَ اللَّهُ الْكَرْسِيَ ، وَجَمَعَ الْأُولَئِينَ وَالآخِرِينَ) هَى نَيَاكَى پَهْيَانَ شَكِيْنَ (غَدَرُ)^۲ ، ئَهْزَانِيَتْ كَاتِيَكَ
كَهُ اللَّهُ تَعَالَى كَوْرَسِيَ دَانَا لَهُرْوَزِي قِيَامَهُتَدا بَوْ مَحْكَمَهُى خَهْلَكَ (وَجَمَعَ الْأُولَئِينَ وَالآخِرِينَ) خَهْلَكَى
هَمُوُي كَوْكَرَدَهُوَهُ وَ لَهُسَهْرَهَتَاوَهُ تَاكَوْتَايِي كَوْكَرَدَهُوَهُ ، (وَتَكَلَّمَتِ الْأَيْدِيَ وَالْأَرْجُلَ بِمَا كَانُوا

۱ : سوره يَسٰ ، آيَهُ ۶۵ :

۲ : يَانِي ئَهِي نَيَاكَى

تفسیر سوره (فصلت)

یکسپون) ئەو رۆژە دەست و قاچ دىئىه قىسىم كىرىن بەو كارانەى كە هەركەسىك ئەنجامى داوه ،، (فسوف تعلم كىف أمري وأمرك عنده غدا ؟) ئىنجا ئەزانى لەرۆژى قيامەت لەنیوان من و توّدا لەبەر دەمى الله تعالى دا چۆن دەبىت ئەوكاتە ؟ !

تبەعەن لېرەدا ئىن كىشىربۇيە ئەمە دەھىنى چونكە باسى (وتكلمت الأيدي والأرجل) شايەتى دەست وقاچە كانى تىدا يە .

(قال : يقول رسول الله - صلى الله عليه وسلم -) دەفه رموۋىي : پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇۋىي : (صدقت [و] صدقت) راست دەكا ئەو ئافرەتە ، (كيف يقدس الله قوما لا يؤخذ لضعفهم من شدیدهم ؟ " .) چۆن الله تعالى كەسانىتكى بەپاڭى دەھىلىتەوە كەوا ئەگەر بىتتو زولم لەزەعىف و لەلاؤز و بى دەسەلات كرا حەقى بۇ نەسەنرېت ؟ لەوانەى كەوا بەدەسەلاتن .

إبن كثیر دەفه رموۋىي : (هذا حديث غريب من هذا الوجه . ورواه ابن أبي الدنيا في كتاب الأحوال : أخبرنا إسحاق بن إبراهيم قال : أخبرنا يحيى بن سليم ، به) ئەم حەدىشە لەريوايەتى ئىن ئەبى حاتم ضعفى تىدا يە و غەرېبە بهم وەجهە بەلام بەھۆى هاتنى رىوايەتە كەوە لە ئىن ئەبى الدینا يەكتريان بەقوھت كردۇوھ و حەدىشە كە بۇھتە حسن الغيره .

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مَّا تَعْمَلُونَ (٢٢)

إبن كثیر دەفه رموۋىي :

(وقوله : وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ) ئىيۇھ خۆتان لەئىمە حەشار نەئەدا ، يانى ئىيۇھ كاتىيك كە تاوانە كاتىنان ئەنجام ئەدا ئەمە دەست وقاچە كان پىيان ئەلىن :

خۆتان لەدەست و قاچتان پىيى حەشارنەئەدرا ، ئىيۇھ ئەچۈون خۆتان لەخەلکى حەشارئەدا بۇ ئەوهى نەتان بىينىن بەلام نەتان ئەزانى كە ئىمە ئەتان بىينىن ئىيۇھ خۆتان لەئىمە نەشاردۇتەوە .

(أى : تقول لهم الأعضاء والجلود) ئەندامە كانى گىان و پىست پىيان ئەلىن : (حين يلومونها على الشهادة عليهم) بۆچى ئىيۇھ شايەتىتان لەسەر ئىمەدا ئەوانىش پىيان ئەلىن : (ما كنتم تتكتمون منا الذي كنتم تفعلونه) ئىيۇھ هيچتان لەئىمە شاردەوە تاوه كو ئىمە شايەتىتان لەسەر نەدەين هەموو شتىكتان بەبەرچاوى ئىمەوە نەئە كرد ئەرى ؟ ! ئىمە چۆن شايەتى نەدەين بەسەرتانەوە بەلكو ئىمە بەراسى ئەرۇين

(بل کنتم تجاهرون الله بالکفر والمعاصي) ئیوه کوفر و تاوانه کانتان به ئاشکرا ئەنجام ئەدا ، (ولا تبالون منه في زعمكم) ئیوه خواتان بەلاوه گرینگ نەبۇو ، وەك ئەمرۆكە ئەبىنин ئەو ھەموو كەسە ئەكۈزۈي ئەو ھەموو مالە ئەدزرىي وە ئەو ھەموو زولە ئەكىيى وە ئەو ھەموو شىركە ئەكىيى وە ئەو ھەموو بى دەبىيە بە الله تعالى و يېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەكىيى هيچ بەخەيالىاندا نايەت ، جا ئەلى : ئیوه خواتان بە خەيالىدا نەدەھات ئىيمەتان چۆن بەخەيالىدا نەدەھات ، رۆزىك لەرۆزان بىرېكەنەوە بلىن : دەست و قاچ و چاو و سەرم شايەتىم لەسەر ئەدا ئیوه خواتان بەخەيالىدا نەدەھات ، (لأنكم كنتم لا تعتقدون أنه يعلم جميع أفعالكم) ئىيامىتان وانەبۇو كە الله تعالى لەھەموو كارىكدا شارەزايىھ چى ئەكەن و چى ناكەن !!

ھەر لەبر ئەوهىيە الله تعالى دەفەرمۇويى : (ولهذا قال : **(وَلِكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مَا تَعْمَلُونَ**) گومان و ظەنى خراپى واتان ھەبۇو كە الله تعالى لەزۇربەى كارەکانتان بى ئاگايە (**وَذُلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ**) جا ئەو گومانە خراپە واى ليىكىرىدىن كەوا ئیوهى توشى ئەو ھەلاكەت و خراپەيە و خەسارەت مەندىيەي جەھەنەم و عەزابەي كرد كە تىدا دەژىن .

(أي : هذا الظن الفاسد) ئەو گومانە خراپە (وهو اعتقادكم أن الله لا يعلم كثيراً مما ت عملون) كە خوا زۇربەى كارەکانتان نازانى ؟! (هو الذي أتلفكم وأرداكم عند ربكم) ئەوهىيە كە ئیوهى توشى ھەلاكەت و مال ویرانى و سەرگەردانى و ئەو عەزابەي كردىن ، (**فَأَضَبْحَتْمُ مِنَ الْخَاسِرِينَ**) أي : في موافق القيامة خسرتم أنفسكم وأهليكم .) تەبعەن كە ئەلى أهلىكىم ، مەبەستى ئەو مال و مندالەي كە وەك ئەوان شوينى ئەوان كەوتۇون نەك ئەو مال و مندالەي كە ئىنكاريان لى كردىن .

إبن كثیر ریوایەتیکیمان بۇ دەھینى لە ئىمامى ئەحمدەدە دەگىرتەوە لە عبد الله كورى مەسعودەوە (پەزا و رەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) دەفەرمۇويى : (كنت مستترا بأسثار الكعبة) عبد الله كورى مەسعود چونكە لەسابقين بۇو ئەلىت : من لەمەككەدا خۆم پىچابۇويەوە بە پەرددى كەعبەوە (فجاء ثلاثة نفر) سى كەس هاتن يانى لە كافرەكان ،

(قرشىي ، وختناه ثقفييان - أو ثقفيي وختناه قرشيان) سى كەس هاتن جا لىرەدا لەم ریوایەتەي ئىيام ئەحمدە باس دەكەت واديارە شەكىك ھەيە لەراویەكان ئەلى : وتنى يان قورىشىيەك بۇوە واتا خەلکى قورىش وە دووشى لە گەل بۇون شەقە فى بۇون ئەم دووانە ئەلى : (ختناه) .

ختن ، ئەمە لە زمانى عەرەبىدا ھەركەسىكە كەلايەنى خىزاتانەوە وە كۆ باوكى وەك براى يانى خەزورت

تفسیر سوره (فصلت)

یان کوره خه زورت یانی ژن برات ، یاخود میردی کچت یان میردی خوشکت زاوات یانی ئەمانه له عەرەبیدا پىيان ئەوتلىقى ختن.

واتا پىاۋىك قورىشى بولۇ دوو زاواكەرى يان خه زورى يان کوره خه زورى له گەلیدا بولۇ ، ئەمانه كە بىنىن (كثير شحم بطونهم) قەل و بۇون و سكىيان زۆر زل بولۇ (قليل فقه قلوبهم) به لام تىگەيشتن و عىلىميان زۆر كەم بولۇ .

زانىيان ئاماژە بە و دەكەن زۆربەرى ئەوانەرى كەوا بەم شىۋازە بن عەقليان كەمە يانى عەقليان له سكىياندا يە بەردەۋامى خەرىكى خواردىن .

(فتكلموا بكلام لم أسمعه) قىسىم كىيان كرد من گويم لىنى نە بولۇ ، (فقال أحدهم) يە كىيکيان وتنى : (أترون أن الله يسمع كلامنا هذا ؟) ئايا ئەبنىن كە الله تعالى گوپىسىتى قىسى ئىمە بىت ئىستا ؟ خوا بىپىسىتى ئەم قسانەرى ئىمە ؟

(فقال الآخر : إنما إذا رفعنا أصواتنا سمعه ،) يە كىيکيان وتنى : ئەگەر ئىمە دەنگ بە رزب كەينە و دەپىپىسىتى ، (وإذا لم نرفعه لم يسمعه) بەس ئەگەر بە چې قىسى بکەين ناپىپىسىتى .

(فقال الآخر : إن سمع منه شيئاً سمعه كله .) ئەويتريان وتنى : ئەگەر بە چې يان شتىكى لىنى بىپىسىتى ئەوھە مۇوى دەپىپىسىتى ، ئەگەر هەر شتىك لە قىسى كانمان بىپىسىتى چ بە بەرزى بىي خايد بە بىي بە رزى بىت ئەوھە رەمە مۇوى دەپىپىسىتى ، واتا ئەگەر بە دەنگى بە رز قىسى بکەين ئەوھە بە دەنگى نزمىش ئەپىپىسىتى .

(قال : فذكرت ذلك للنبي - صلى الله عليه وسلم -) دەفرمۇويي : منىش هاتم بۆ پىغەمبەرى خوام (صلى الله عليه وسلم) م گىرايە و (فأنزل الله عز وجل) الله تعالى ئەم ئايەتە نارده خوارە و فەرمۇوي : (وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرِّونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ) إلى قوله : (مِنَ الْخَاسِرِينَ) ^۱.

إبن كثير رىوايەتىكىترمان بۆ دەھىنى لە ئىمامى عبدالرازاقە و ئەوپىش لە بەھزى كورى حە كىمە و ئەوپىش لە باوكىيە و ئەوپىش لە باپىرييە و (رەزا و رەحمة تى الله تعالى يان لىنى بىت) لە پىغەمبەرە و (صلى الله عليه وسلم) و (لەسەر ئەم ئايەتە فەرمۇويي : (إِنَّكُمْ تَدْعُونَ مَفْدُومًا عَلَى أَفْوَاهِكُمْ بِالْفَدَامِ) رۆزى قيامەت ئىيە جُلُودُكُمْ).

١: وکذا رواه الترمذى عن هناد ، عن أبي معاوية ، بإسناده نحوه . وأخرجه أحمد ومسلم والترمذى أيضا ، من حديث سفيان الثورى ، عن الأعمش ، عن عمارة بن عمير ، عن وهب بن ربيعة ، عن عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - بنحوه . ورواوه البخارى ومسلم أيضا ، من حديث السفياين ، عن منصور ، عن مجاهد ، عن أبي عمر عبد الله بن سخيرة ، عن ابن مسعود به .

بانگ ئەکرین دەمتنان ھەلپىچراوه.

كەليمەى (فدام) لە زمانى عەرەبىدا يانى ئەوهى كە ئەخرييته سەر دەم كە تىيى ئەپىچرىت.
ئىيۇھ دەمتنان ھەلپىچراوه تەوه و دەمتنان بەستراوه ، (فأُولُ شَيْءٍ يَبْيَنُ عَنْ أَحَدِكُمْ فَخَذْهُ وَكَفْهُ " .) يە كەم
شىتىك كەوا شايەتىتان لە سەر ئەدا و حالتان بەيان ئەكا لە هەركەسىيڭ لە ئىيۇھ رانىيەتى لە گەل بەرى
دەستييەتى . اللّٰهُ تَعَالٰى پەنامان بدا .

وَذِلِكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي ظَنَّتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِّنَ الْخَاسِرِينَ (۲۳)

إبن كثير دەفەرمۇسى :

(قال عمر : وتلا الحسن) مەعمەر دەفەرمۇسى : حەسەن ئەم ئايەتەى خويىندهوه (وَذِلِكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي
ظَنَّتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ) ئەو گومانە خراپەى كە بە اللّٰهُ تَعَالٰى تان برد كە وتنان نازانى ئىيۇھ چى ئەكەن ئەوه
ئەو گومانە بۇو كەواى ليكىردىن توشى هيلاكتان بكا.

(ثم قال : قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - :) پاشان فەرمۇسى : پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه
وسلم) فەرمۇسى : (قال الله تعالى) الله تعالى فەرمۇۋىتى يانى حەديثە كە قودسييە : (أَنَا مَعَ عَبْدِي
عِنْدَ ظَنْهِ بِيِّ ، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي) من لە گەل عەبدە كە خۆم چۆن گومانم پىي بەرىت ، يانى ئەگەر
بلىت اللّٰهُ تَعَالٰى أَرْحَمَ الرَّحْمَنَ لِيْمَ خَوْشَ دَهْبَيْتَ وَ رَجَائِي بَهِ اللّٰهُ تَعَالٰى هَبَيْتَ خَوْبَيِي جَوَانِ بَكَاتَ ئَهُوَهُ
الله تعالى لە گەلەتى ، وَهُ ئَهُ گەرِيشَ بَهِ پِيَچَهَ وَانَهُ بَيْتَ ئَهُوَهُ لَهُ گەلِيْ نَابِيَتَ ، وَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى دَهْفَرِمُوْتى :
من لە گەلیم هەتا داوا لە من بكا و دوعا بکات و بپارىتەوه ، يانى لە كەسىتەر داوا نەکات .

(دعانى) ئەمە بۆ ئەھلى شىرك و ظەلات پېيان ئەلین : بەسە داوا كەرتىنان لە غەيرى الله تعالى داوا بکەن
لە الله تعالى لە گەلتاندا يە و ئەگەر داواشى لى نەكەن ئەوه لە گەلتاندا نىيە .

(ثم افتر الحسن ينظر في هذا) افتر ، بەمانى ئەوهىيە : چاوه کانى و پىلى چاوى كز كردوو و نوقانى و
بىرى كردهوه لە بابهەتكە دواتر فەرمۇسى : (فقال : أَلَا إِنَّمَا عَمَلَ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ ظُنُونِهِمْ بِرَبِّهِمْ)
فەرمۇسى : بزانن كارى خەلکى لە سەر ئەندازەي بۆچۈونىيانە لە بەرامبەر الله تبارك وتعالى كە چۆن
بىت لە گەليان ، (فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَأَحْسَنَ الظُّنُونَ بِرَبِّهِ فَأَحْسَنَ الْعَمَلِ) ئىنسانى بروادار كاتىك كە گومانى
باش بە الله تعالى دەبات ئەو كەسانەيە كەوا كارى باش ئەنجام ئەدەن ، تەبعەن تۆ ئەگەر بىت و
لە كارى خراپدا بىت بە بەرددەوامى ئەترىسى كەوا الله تعالى سزات بدا وە ئەگەر كارى باشىشت ئەنجام
دا سىقەت وايە كە الله تبارك وتعالى إن شاء الله لىت قبول ئەكەن وە گومانى باشت بە الله تعالى هەيە

وه الله تعالى به رحم و میهره بانه به به نده مسلمانه کانی .

یانی ئىنسانى مسلمان بە بەردە وامى گومانى باشى بە الله تعالى هە يە لە بەر ئە وەي کارى باش ئەنجام ئەدا وە الله تعالى ش پاداشتى باشيان ئەدانەوە .

(وأما الكافر والمنافق فأساءا الظن بالله فأساءا العمل .) بەلام كافر و مونافيق چونكە گومانى خراپيان بە الله تعالى هە يە بروايان بە الله تعالى نىھ كارى خراپيش ئەنجام ئەدەن .

(ثم قال : قال الله تعالى) پاشان ئەم ئايەتهى خويىندەوە : (وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرِونَ أَن يَشَهَّدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ) إلى قوله : (وَذُلِّكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي ظَنَنتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصَبَّحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ).

إبن كثير ريوایه تېکمان بۇ دەھىئىنى له ئىمامى ئەممە دەوە ئە وېش دەگىرتەوە لە جاپەرەوە (رەزاو رەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) دە فەرمۇسى : پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : (لا يموتن أحد منكم إلا وهو يحسن بالله الظن) ھىچ يە كىك لە تېيۈھ نە مرىت إلا بە باشى گومان بە الله خۆيى بەرىت كەوا الله بە رەحم و میهره بانه و لىپى خۆش دە بىت ، (فإن قوما قد أرداهم سوء ظنهم بالله) چونكە كەسانىڭ ھە بون كەوا گومانى خراپيان وايان لېكىرن كەوا توشى ھە لاکەت و خەسارەت مەندى دواتر ئەم ئايەتهى خويىندەوە (فقال الله تعالى : (وَذُلِّكُمْ ظَنْكُمُ الَّذِي ظَنَنتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصَبَّحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ)^۱ .

فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَتْوَى لَهُمْ ۝ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ (٢٤)
إبن كثير دە فەرمۇسى :

(وقوله : (فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَتْوَى لَهُمْ ۝ وَإِن يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ) أي : سواء عليهم أصبروا أم لم يصبروا هم في النار) كەيفى خۆيانە صەبر بگىن و ئارام بگىن لەو جەھەنەمە يان ئارام نەگىن ئەوان لە ئاگىرى دۆزە خىدان ، (لا مەيد لەم عنە ، ولا خروج لەم منها) بەھىچ شىۋەيە كىتەر نايەنە دەرەوە جارىكىتىر ، (وإن طلبوا أن يستعتبوا وبيدوا أعدارا فما لهم أعدار) ھە تائەگەر بىتۇ داواى ئە وە بکەن كە الله تعالى يانلى رازى بىت وە الله تعالى عوزرىيان قبول بکات وە بگەرپىنه و بۇ دونيا بۇ ئە وەي عەمەلى باش ئەنجام بىدەن ئەمانە بەھىچ شىۋەيە كە الله تعالى لېيان وەرناگىرىي ، ولا تقال لهم عثرات .) ھىچ ئەو هەلانەي كە كەردىيانە الله تعالى لاي نابات وە لە سەريان حىساب ئە كات .

إبن كثير دە فەرمۇسى : (قال ابن جرير : ومعنى قوله : (وَإِن يَسْتَعْتِبُوا) ئەمە يانى چى ؟ يانى (أىي :

۱ : بۇ خۇرى صەھىخە بەلام بەم إسنادە ضەعيفە.

تفسیر سوره (فصلت)

یسائلوا الرجعة إلی الدنيا) ههندیک له ئەھلی تەفسیر ئەلین : ئەگەر عوزر بىنەوە وە هەندىکىتىرىش دەلین ئەگەر داوا بىكەن بىگەر بىنەوە بۇ دونيا ، تەبعەن هەر دوو ماناکە راستە چونكە عوزر دەھىنەوە بۇ ئەوهى بىگەر بىنەوە بۇ دونيا (فلا جواب لهم) ھىچ جوابىكىان نىھ و جوابىان نادرىتەوە يانى به قىسىم ناكرىت ، وە كۆ الله تعالى له ئايەتىكىتىدا دەفەرمۇويى : (كَلَّا ۝ إِنَّهَا كَلْمَةٌ هُوَ قَاتِلُهَا ۝)^۱ بۆخوت وتت . (قال : وهذا كقوله تعالى إخبارا عنهم) دەفەرمۇويى : وە كۆ ئەيەتەى كە الله تعالى هەوالمان پىنى دەدا : (قَالُوا رَبَّنَا غَلَبْتُ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ)^۲ لەرۆزى قيامەت دەلین : خوايە بەراستى چى زال بۇو بەرسەماندا ؟ ! (شِقْوَتُنَا) يانى لهزە و ئەھوا و بۆچۈون و ئارەزۈوه كانمان زال بۇو بەرسەماندا بەقىسىم تۆمان نەكىد ئىيمە كەسانىكى گومرا و سەرلىشواو بۇوين بەراستى .

جا بۇيە بەھەموو كەسيك ئەلین : لەسەر ئەم رووی زەمینە وەك كەسيك كەوا شوين كەوتەى پىغەمبەرى خوابىن (صلى الله عليه وسلم) كە علېمى ئەو بىگەينىن بەخەلکى پىيان ئەلین : ئاگاتان لەخوتان بىت با ئەورۇزەتان بەرسەردا نەيت ! كە ئىيمە پىيتان ئەلین : وەرن ئىمان بەھىنەن و بىگەر بىنەوە بۇلای الله تعالى هەتاوه كۆ ئەم قسانە نەكەن ، كەپىيتان ئەلین : شوين ئارەزۈوه كانمان مەكەون ئىۋە مەلین : كەيفى خۆمانە ئەو ئازادىيە چۆن ئەبى ئازادى تاك رىڭرىبى لى بىكىرى ! ئاخىر له و رۆزەدا تو بۆخوت ئەلىت : ئەلى خوايە ئازادىيە كەم زالبۇو بەرسەرمدا ! خوايە لهزەت و هەوا و ئارەزۈوه كەم زال بۇو بەرسەرمدا بەراستى سەرلىشواو بۇوم خوت ئىعتراف دەكەيت دواتر ، جا پىش ئەوهى توشى ئەو رۆزە بىت ئىستا بىگەر يېرەوە .

(رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ)^۳ يارەبى لەم ئاگەر دەرمان بىكە ئەگەر گەراینەوە جارىكىتى ئەوھ ئىيمە بەراستى سەمكارىن ، لەوكاتەدا الله تعالى پىيان دەفەرمۇويى : كە بەرەحم و مىھەربانە كە لەويىدا رەحىمەتى بۇ كافران ناجولىتى پىيان دەلىت : (قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونَ)^۴ بىمېنەوە لەو عەزابەدا قىسىم لەگەل مەكەن زمان مەجولىنەوە و باس مەكەن بەھىچ شىۋاژىك ، يانى سەرەرای ئەو ئىش و ئازارە و عەزابە لەگەل ئەوهشدا ئىش و ئازارى مەعنەوېش كە الله تعالى يان لى رەنجاوە قەت نابى قىسىم لەگەل الله تعالى بىكەن . (الله تعالى لېيان خوش بىت).

۱: سوره المؤمنون ، آية : ۱۰۰ .

۲: سوره المؤمنون ، آية : ۱۰۶ :

۳: سوره المؤمنون ، آية : ۱۰۷ :

۴: سوره المؤمنون ، آية : ۱۰۸ .

﴿ وَقَيَضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَرَزَّيْنَا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴾ (٢٥) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهُدَا الْقُرْآنَ وَالْغُوا فِيهِ لَعْلَكُمْ تَغْلِبُونَ ﴾ (٢٦) فَلَنُذَاقُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ (٢٧) ذُلْكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ التَّارِكِ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴾ (٢٨) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا اللَّذِينَ أَضَلَّنَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُنَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴾ (٢٩)

مانای ئایەتە کان :

﴿ وَقَيَضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَرَزَّيْنَا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴾ (٢٥)

الله تعالى دەفرمۇسى : (وَقَيَضْنَا) ئاماڭىدەمان كىدوھو و داماڭناوه بۆيان بۆ كى ؟ بۆ مجرمەن و بۆ كاپرىن وە بۆ بى بپرواكان چى مان ئاماڭىدە كىدوھو ؟ ! (وَقَيَضْنَا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ) بۆيان ئەرازىنەوە چ تىك بىدەن لەشە يطانە كان و لەئىنسانە كان ، (فَرَزَّيْنَا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ) بۆيان ئەرازىنەوە چ سەرلىشوابى لەدونيادا چ سەرلىشوابى لەبى بپروابۇون لەعەقىدەدا لە بوارى ئاخىرەتدا ، واتا لەدونيادا شەھەوات و شوبوھاتىان بۆ ئەرازىنەوە وە توشى گوناھ و دەرچۈون لەفرمانە كانى الله تعالى دەكەن وەلەبارەي ئاخىرەتىشەوە (وَمَا خَلْفَهُمْ) ئىمانيان بى ناھىلەن وايىان لى ئەكەن كەۋاشك و گومان بخەنە ناو دلىانەوە لەئاخىرەت وە كاپرىن بە رۇژى دوايى (فَرَزَّيْنَا لَهُمْ) بۆيان ئەرازىنەوە كارە خراپەكانيان ئەوانەيى كەۋا سەربارەت بەدونيا بىت لەشويىن كەوتىنى كارە خراپەكانيان ئارەزوھە كانيان بۆ پەسەند دەكەن هەتاوهە كوشىنى بکەون ، وەھەر وەھا ئىمان و عەقىدەشىيان پى تىك ئەدەن و توشى گومرايى و ظەلالەتىان ئەكەن كافريان ئەكەن و ئىمانيان پى ناھىلەن .

(وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ) الله تعالى دەفرمۇسى : كەليمەي عەزاب لەسەرئەوان بەتهئە كىد تەحقيق ئەبىت وە الله تعالى سزايان ئەدات و ئەيانخاتە ناو دۆزەخەوە لەگەل كۆمەلانى ئەو كەسانەيى كە لەپىش ئەواندا لەجنه كان و لەئىنسانە كان كە بى بپروابۇون (إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ) بەراستى ئەوانە سەعادەتى دونيا و ئاخىرەتىان لەخۇيان تىك دا و دۆران و الله تعالى توشى عەزابى هەتا هەتاييان ئەكات .

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهُدًا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعْلَكُمْ تَغْلِبُونَ (٢٦)

الله تعالی دهه رمووی : (وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهُدًا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ) کافره کان له زهمانی پیغه مبهدا (صلی الله علیه وسلم) لهه موو زهمانی کیشدا ئیستا وله داهاتو وشدا به برد و ام له قورئانی پیروز مه و قیفیکی هه تا بلی خراپیان هه يه که نایه لن خه لک گویی لی بگریی ، بهه موو و هسیله يه ک ئه به نه ریگر له بیستنی قورئان وه له کار کردن به قورئان لهوهی ئینسان که بیرون بروا وه کو قورئان وابیت وه له سه ر فه رمایشتی قورئان بروات ، بویه له کاتی خویدا که پیغه مبهرا (صلی الله علیه وسلم) ئهی خوینده وه ئه وان ئه یانکرد به گاله گال و هو سه و هاوار بو ئه وهی که س گویی لی نه بیت ، وک بلی ته شویشیان ئه خسته سه ر قیرائتی پیغه مبهرا (صلی الله علیه وسلم).

ته بعنه ئه وه يه کیکه له وه سیله کان وه و هسیله تر زور زوره (لَا تَسْمَعُوا لِهُدًا الْقُرْآنِ) واتا ئهی خه لکینه برواتان به و عه قیده يه نه بیت که له قورئاندا هه يه وه کار مه کهن به وهی که له قورئاندا هه يه ، یاخود خو دوور خسته وه له فه رمایشته کانی قورئان.

وه ئه و وسیلانه که وا ئه مرؤش ده یانبینین له هینانه کایهی ئه و بیرو بروا و دیموکراتیه و لیبرالیت و وته نیهت و قومایه تی و هه رچیتر که له دوایدا دیت که ئه مانه هه مووی پیچه وانهی فه رمایشته کهی الله تعالی له قورئانی پیروزدا که خه لکی هه مووی بهره و یه کخوا په رستی ده بات وه خه لکیش ئه کات به دوو به شه وه :

۱- بروا داران .

۲- بی بروایان .

قورئان بهم شیوه يه ده کات ، به لام هه رچی نه یاری قورئان هه يه ده لیت : نه خیر گویی له وه مه گرن با خه لکی له سه ر ئه ساسی دین جیانه بیته وه ، به لام بوخویان دین ئه ساسیکی تر دائه ریژن که ئه ساسه که یان هه تا بلی بی بنه ماشه وه له سه ر بناغهی قه و ماشه تی واتا به س فه و مه کهی خوم تر هه مووی قه و مه کانیتر هیچ نین وه له سه ر بناغهی نیشتمان ئیتر نیشتمانه کانیتر هیچ نین وه له سه ر بناغه کانیتر چینایه تی به س کابرا يه ک ئه گه ر دهوله مهند بیت به دهست پاکی و به عه ره قی ناو چوانی پاره په یا بکات که الله تعالی ریگهی داوه ئه وان دژایه تی ئه کهن ئه لین : نه خیر ئه بیت ئیمه إلا فه قیر دهست بین نابیت دهوله مهند دهست بین بورجوازیه و فه قیره کان ، یانی ئه م بناغه هه مووی ئی ئینسانه لاواز و بی علمه کانه دای ئه نین بوخویان وه ئه بیت خه لکی پی یه وه پا بهند بیت به س الله تعالی که ئیمه دروست کرد و کان هه مووی له سه ر ئه ساسی ئیمان ئه کات به دوو به شه وه بویه

تفسیر سوره (فصلت)

بروادار و بین بروا ئەوهیان پى باش و پەسەند نىيە، بۆيە ئەلین نەخىر گۆيى لە قورئان مەگرن ، وە قورئان جى بەجى مەكەن (وَالْغُوا فِيهِ) يانى بىكەن بەهاوار و ھۆسە وە بىكەن بەفيكە لىدان و دەنگە دەنگ با كەس گۆيى لە قورئانە نەبىت وە بىكەن بە غەلبە غەلب ، يانى مەبەستە كە ئەوهىدە كە گۆيى نەدەيتە قورئان لە بەرچى ؟

(لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ) بەلكو ئىتوھ زال دەبن بەسەر پىغەمبەر و دينەكەى (صلى الله عليه وسلم) وە زال ئەبن بەسەر مۇسلماناندا ، ناھىلەن مۇسلمانان بەھىچ شىيۋەيەك دينەكەيان بەرن بەرىۋە لە سەر ئەساسى قورئان ، ئەمە نەريتىانە هەتاوه کو روژى قيامەت ، بۆيە ئەبىت مۇسلمان زۆر بەعىزەتە وە قورئانەكەى خۆيى بخويىنېتە وە ئەبىت قورئانەكەى بەبەردەۋامى لە بەردەستى بىت وەھەرچى بناغەيەك كە قورئان داي راشتوھ ئەبىت تو بەرگرى لى بکەيت و ئەبىت بلاوى بکەيتە وە ئەبىت بەھىچ جۆرىك شەرم نەكەيت لەھىچ جۆرە كەسىك بەھەر ناوىكەوە ھەر بناغەيە كىتىر دابىزىزلىپى چونكە بناغە كانى ئەوان ھەمووى پوچ و بەتالە .

فَلَنَدِيقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَا الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٧)

الله تعالى دەفرەمۇوېي : (فَلَنَدِيقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا) الله تعالى دەفرەمۇوېي: ئەو كافرانە كوا وادەكەن ناھىلەن خەلکى گۆيى لە قورئان بىگرىي وە ناھىلەن خەلکى لە سەر نەخشى قورئان بروأ ئىمە چىان پىي ئەچىزىن ؟ (عَذَابًا شَدِيدًا) سزاى زۆر زۆر بە ئازار وە زۆر توند .

لەوانەيە تو بلى ئەمرۇ ئەوان دەسەلاتيان بە دەستە وە يە سزامان ئەدەن ! بەس ئىمە با بىزانىن عەزابى كى بەھىزىز و بە قوەترە ؟ ئايا عەزابى الله تعالى بە قوەت ترە بۇ ئەوان يان عەزابى ئەوان بۇ مۇسلمانان ؟! ئىمە سەرنج بەدەن فېرۇھون كە ويستى ساھىرە كان عەزاب بىدا چى پىي وتن ؟! وتنى هەلتان ئەواسىم بەدار خورمادا وە دەست و قاچتان ئەبرەمە وە واتان لى ئەكەم و واتان لى ئەكەم !! ئەى ئەوان چىان وتن ؟! وتنىان : ئىمە خوامان هەلبىزاردە و تو هەلنىابىزىرەن تو هەر دونىيات بە دەستە وە يە دونىای ئىمەت بە دەستە وە يە لە ناومان بەرە ئىمە خوای خۆمان ناگۇرینە وە بە تو ، پاشان وتنىان : (وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى) ^۱ الله تعالى لە تو باشتەرە ئە فېرۇعون وە ئەگەر ئىمە لە عەزاب بىرسىن وە عەزابە كەى الله تعالى باقى ترە نەك ئەوهى تو ! تو چەنېيك عەزابمان بە دەھى ئەوه تەواو ئەبىت بەس عەزابى الله تعالى تەواو بۇنى بۇ نىيە و

۱: سورە طە ، ایة : ٧٣ .

تهواو نایبت .

ئەمرۆ كەسانىك ھەن لەعەزابى دۇنيا ئەترىسن بەداخەوھ ئەلىت : كاكە حەق مەلى عەزابت ئەدەن و ئەتخەنە سجنەوھ و وات لى ئەكەن و وات لى ئەكەن دواتر نويزىش ناكەي و رۆزۈوش ناگرىي دواتر ھەموو شتىك تەرك ئەكەيت ! ئەوه ئىمان زەعيفە كان توشى ئەحوالەتانه ئەبن ئەوانەن كە تامى ئىمانيان نەكردوھ ، ئەوانەي كە تامى ئىمانيان كردوھ وھ كو نۇمنەي بىلالەكان (پەزا و پەحمدەتى الله تعالى يان لى بىت) گوېي نادەنە عەزاب چونكە ئەلىن : (وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى)^۱ الله تعالى له ئىوه باشترە ئەي كافران ، (أَبْقَى)^۲ يانى عەزابى الله تعالى باقييە ئى ئىوه باقى نىھ چەن سالىش عەزابمان بدهن ئەوه ھەر تەهاو ئەبىت كۆتايى دېت بەمەردنمان بەس ئى الله تعالى تەهاو نایبت .

كەواتە ئىيمە چۆن ئەبىت عەزابى الله تعالى و عەزابى ئەوان وھ كو يەك سەير بکەين ! ئەگەر ئىيمە مەعصييەتى الله تعالى بکەين ئەوه عەزابى ئە و بەردەۋامە بەس ئەگەر ئىيمە مەعصييەتى ئىوه بکەين عەزابى ئىوه چەن وختىكە و تەهاو ئەبىت ، بۆيە ئەبىت مۇسلمان ئازابىت ، مۇسلمان ئەبىت لەبەرامبەر ھەلگىرنى دىن و دۇنيا كەيدا ئاگاى لەم ئايەتە بىت كە دەفەرمۇسى : (فَلَنَذِيقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَهُمْ أَسْوَاً الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ) ئەوه الله تعالى ھەرەشە لەوانە ئەكەت ، الله تعالى پىيان ئەلىت : ئەبىت عەزابىكى زۆر شەديد و بەھىزتان بەدەين وھ ئەبىت سزاتان بەدەين كام كارەي كە زۆر ناشرينى و كردوتanh لەبەرامبەرتان يېھىنەن و عەزابى بەئىش و شەدىدىتان لەسەرى بەدەين .

ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخَلْدُ ۖ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (۲۸)
الله تعالى دەفەرمۇسى : (ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ) بىزانن كەوا دوورىمنانى الله تعالى عەزابە كەيان ئاگرە وھ ئاگرىش گەورەترين عەزابە باش بىزانن ، يانى ھىچ عەزابىك وھ كو ئاگر ئەۋەندە سوو ناباتە ناو دلى ئىنسانە وھ (لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخَلْدُ ۖ) هەتا ھەتايىھ شەتىدا ئەژىن وھ ئاگرىيان لى كەم ناکرىيەت وھ ، الله تعالى لەئايەتىكىترا دەفەرمۇسى : (فَذُوقُوا فَلْنَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا)^۱ هەتا ھەتايىھ بۆتان زىاد ئەكەين ، (جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ) ئەوه جەزا و تولەي ئەوهەيە ئىوه بەئايەتە كانى ئىيمە ئىنكارى ئەكەن وھ نايسەلمىن وھ بىرواي يېن ناكەن .

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذِينِ أَخْلَلُنَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْأَسْفَلِينَ

۱: سورة طه ، آية : ۷۳

۲: سورة النساء ، آية : ۳۰

(۲۹)

الله تعالیٰ ده فه رمومویی : (وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا اللَّذِينَ أَضَلَّنَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ) کافره کان له ناو جهه نه مدا ئینجا ئه لین : ته بهرا ئه کهن لهو که سانه‌ی که وا توشی گومرا بیان کرد وون له جنه کان و له ئینسانه کان ، ئه لین : خوایه پیشانمان بده ئه وانه‌ی له جنۆکه کان و له ئینسانه کان که وا ئیمه‌یان توشی گومرا بیان کرد ، ته بعدن له سه رووی هه موویانه‌وه کی یه ؟ شه یطانه ، پاشان کی له ئینسانه کان که تاوانی داهیینی قابیلی کوری ئادهم کاتیک که وا براکه‌ی خویی کوشت ، جا ئه هلی ته فسیر ئه لین : ئه لین خوایه شه یطان و قابیلمان بوهیینه با بیخه‌ینه به رقاچمانه‌وه ، ئه مه به شیک له ئه هلی ته فسیر و ده فه رمومون ، به عامیش ئه توانین بلین : هه ر جونه‌ک و ئینسانیک که ئینسان توشی گومرا بیان بکات ئه و که سه داوا ئه کات له ناو جهه نه مدا که الله تعالیٰ بھیینیتہ بھردھمی تاوه کو (نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَفْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ) ئه لین : خوایه بیان هینه دهیان خه‌ینه ژیر پیلاوه کانمان وه ژیر قاچه کانمانه‌وه له به ر چی ؟ (لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ) بو ئه وهی بچنه خواری خواری ئاگری دۆزه خه‌وه .

ئیمه‌ش پییان ئه لین : ئا به وانه‌ی که له سه ر کوفر گومرا بیان ده رون پیش ئه وهی وابلین له جهه نه مدا و هر دن ئیستا وابلین وه په شیمان ببنه وه بلین ئه و جنۆکه و ئینسانه‌ی که سه رمان لی تیک ئه دهن با ئیستا بیان خه‌ینه ژیر قاچمانه‌وه ئیستا سودی هه یه ئه وکاته سودی نیه ، وه هه ر که سیک دهیه ویت ریگه‌ی راست بگریی با هه رشیک له غه‌یری الله تعالیٰ یه بیخاته ژیر پیلاوه کانیه‌وه وه کو پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموموی : له و تاری مائتا ویدا باسی کرد و فه رموموی : هه رشیک له ئموری جاهیله‌ته ئه و دتا له ژیر قاچه کانمایه ، ته او ئموری جاهیله‌یت نه ما و کاتیک که پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) بالا دهستی به دهست هینا له مه ککه و فه تحی مه ککه کرد وه له پاشان حجی مائتا وی کرد و جزیره‌ی عه ره‌بی فه تح کرد فه رموموی نایت له ئموری جاهیله‌ت بکولنه‌وه سه ری بخه‌ن و ئه و نه ریتانه جی به جی بکه ن جاریکیتر وه من له پیش هه مووتانه وه ئموری جاهیله‌تم خسته ژیر قاچه کانمه‌وه .

وه با ئیمه ئه مرۆ وای لی بکهین با ئیمه ئه مرۆ عه قیده که مان که عه قیده‌ی ته وحید و یه کخوا په رستیه به رزی بکهینه وه وه عه قیده‌ی شیرک و گومرا بیان به هه موو جۆره کانیه‌وه بخه‌ینه ژیر پیلاوه کانمانه‌وه ، قهینا با خه لک قسه بکات کیشه نیه وه له خه لکی مه ترسن وه عه زابی خه لکی ناگاته عه زابی فیرعه‌ون و ئه و طاغوتانه‌ی که له مه ککه دا پیغه‌مبه‌ری و ئه صحابه کانیان ئه زیه‌ت ئه دا (صلی الله علیه وسلم) هه تا ناگاته حکومه‌تی شیوعی کاتیک که هاتنه سه ر ده سه لاتیان له ناو روسيادا به ملیون موسلمانیان خه لتنانی خوین کرد ! رویشت و برایه‌وه وه عه زابه که ش کوتایی هات ! وه له وانه‌ی ئیستاش ئه بینین که وا

تفسیر سوره (فصلت)

بەزىندۇویەتى خەلکى زىنەدە بەچال ئەکات وە ھەناسەيان لى ئەبرەن وە بەمشارى كارەبايى مiliان لى ئەكەنه وە ! تەواو ئەبىت عەزابەكە وە كۆتايى پىي دىت بەلام لەرۇزى دوايدا بەھەتا ھەتايى لەخۇش ژيانىان بۆ مۇسلمانان وە بەبەھەتا ھەتايى لەعەزاب و ئەشكەنجه و ريسوايى بەردەۋامى اللە تعالى بۆ ئەو كەسانەى كە وايان لېكىردون ئەگەر تەۋىبە نەكەن .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعِيٌّ :

﴿ وَقَيَضْنَا لَهُمْ قُرَأَةً فَرَيَّبُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفُهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴾ ٢٥

(وَقَيَضْنَا) يانى ئىيمە (ھىئەن) ئامادەمان كرد بۆ ئەو كافرانە دۆست و ھاوري بۆ ئەوهى سەريان لى بشىۋىن ، كەواتە كى ئەم كارەدى كردوھ ؟ ! (يىذكىر تعالى آنە هو الذى أضل المشركين) خوايەكە كە اللە يە كە موشىيەكە كانى تووشى گومرايى كرد ، بەلام لەبەرچى ئەبىت ئىيمە بزانىن كەوا اللە تعالى بەبى ھۆ ئەم كارانە ناكات وە حىكمەتى لە كارەكانىدا ھەيە اللە تعالى بەھىچ شىۋەيەك زولم ناكات ، ئاگادارىن نىن لىرىھ لەبابى قەدەردا لىيەن تىك بچىت بلىن اللە كەواتە ئىيمە چى بکەين ! نەخىر بەلكو اللە تعالى زولم لە بەندەكەن ناكات لەبەر ئەم حالەتە تووشى ئەکات .

(وَأَنْ ذَلِكَ بِمُشَيْئَتِهِ وَكُونَهِ وَقْدَرَتِهِ) اللە تعالى لە قورئانى پىرۇزدا كە باسى كار و كرددەوە كانى خۆمانمان بۆ دەکات كە دەفەرمۇويى : هەولدهن باشىن دەفەرمۇويت (لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ)^۱ كى لەئىوه دەيەۋىت رىگەن راست بىگرىت با بىگرىت بەلام دواتر اللە تعالى پىيان دەلىت : (وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ)^۲ ئەگەر اللە تعالى نەيەۋىت كەس ناتوانى رىگەن راست بىگرىت .

بەلام ئاگادارىش بن لەبابى قەدەردا وە كو دووبارەي ئەكەينەوە گشت جارىتك ، اللە تعالى هەمووشىتىكى زانىوھ وە هەمووشىكى نوسىوھ وە بەمەشىئەتى خۆيەتى وە بەخەلقى خۆيەتى ، بەلام بەھىچ شىۋەيەك زولم لە بەندەكانى خۆيى ناكات ، بۆيە ئاگادارىن اللە تعالى ھىچ كاتتىك زولم ناكات بۆيە رىگەن راست بىگە بەر و بىر .

(وَهُوَ الْحَكِيمُ فِي أَفْعَالِهِ) اللە تعالى هەموو كارەكانى حىكمەتى تىدايە وە ھىچ كارىكى بى حىكمەت

۱: سورة التكوير ، آية : ۲۸

۲: سورة التكوير ، آية : ۲۹

تفسیر سوره (فصلت)

نیه ، که کافر ئەخاتە ناو جەھەنەمەو ئەوھ حىكىمەت لەكارەکەيدا ھەيە وە كە مۇسلمان ئەخاتە ناو بەھەشت ئەوھ حىكىمەت لەكارەکەيدا ھەيە ، (بما قيىض لەم من القرناء من شياطين الإنس والجن) بۇي ئامادەكردۇون لەهاوريى و ھاودەم لەشەيطانە كانى ئىنس و جن ، لەوانەيە تو بلىت شەيطانى ئىنس ئەوھ يە كە لەدونيادا ھاوريەتى ئەكەت كە ئەلېت : وەرە با كوفر بکەين وەرە با شىرك بکەين وەرە با زينا بکەين وەرە با فاحىشە بکەين وەرە با تاوان بکەين وە خەلکى رائە كىشن بۇناو رىكخراوه كانى خۆيان و بۇناو كۆمەلە كانى خۆياندا وە لەسەر لەخەلکى تىك ئەدەن .

ئەي ئى جنه كان چىيە ؟ تو وامەزانە كەوا جنه كان و شەيطانە كان دەوريان نىه ! هەروھس وەسەيەكى خراب بىتە دلتەوھ و تو ئىستىجابەي بۇ ئەو وەس وەسەيە بکەيت ئەوھ تو بەقسەي شەيطانت كردۇوھ ، وە لەھەدىتىكدا پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇۋىي : ھەريەك لەئىۋە شەيطانىكى لەگەلدايىھ ، بەلام لەھەمان كاتىشدا پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇۋىي : ھەريەك لەئىۋە مەلائىكەتىكىشى لەگەلدايىھ مەلائىكەتە كە بەبەرەدەوام كارى خىر ئەخاتە دلى .

بۇيە تو ئاگادارى خۆت بە كەكارى شەر دىت بەخەيالىتدا بېرت نىھ كە ئەوھ شەرە ؟ ! لەناو دلتدا پىت نالىت مەكە ئەوھ ھەلەيە ؟ ! لەكەتەدا ھەست بەخۆت ناكەي ؟ ! بەس تو بەقسەي مەلائىكەتە كە ناكەيت و بەقسەي شەيطانە كە ئەكەيت !!

الله تعالى دەفرەرمۇۋىي : (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَن لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ^١)^١ پىيم رانەگەياندى ئەي نەوھى ئادەم وە عەھدم لى وەرنەگرتى كەوا عىيادەت بۇ شەيطان نەكەيت ! ؟ وە عىيادەتى شەيطان بەقسەكەرنىيەتى ، ئەو نايەت دەستت بىگرىي تاوهكە كارەكان بکەيت بەلكو ئەيختە دلتەوھ و تۆش بەقسەي ئەكەيت ، ھەروھكە دايىك و باوكەمان ئادەم و حەوا كە وتى بخۇ لە دارە لەو زىاترى نەوت خۆيان خواردىيان .

الله تعالى دەفرەرمۇۋىي : (فَرَنَاءَ فَزَّيْنَا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ) كارە خراپە كانىيان بۇ رازاندەن وە وە ناشرينىيان بۇ شىرىن كەدن (أي : حسنوا لەم أعمالهم في الماضي ، وبالنسبة إلى المستقبل فلم يروا أنفسهم إلا محسنين) واتا لەرابردوو ولەدەھاتتوو كارە كانىيان بۇ رازاندەن وە ئەوان خۆيان وابىنىيەوە كە ئىنسانى چاکە كارن بەئەنجام دانى ئەو كارە ناشرينانەي كە شەيطان شىرىنى كردۇوھ بۇيان ، (كما قال تعالى : وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضُ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ^٢)^٢ ھەروھكە الله تعالى دەفرەرمۇۋىي :

١: سورة يس ، آية : ٦٠

٢: سورة الزخرف ، آية : ٣٦

تفسیر سوره (فصلت)

هه رکه سیک له ناستی قورئان کویر بیت ئه وو که سه الله تعالی شه یطانیکی بو ئاما ده ئه کات که له گه لیدا بیت وو ها ور تی بیت و به به رده وامی کرده وهی خراپی پی بلیت وو به به رده وامی بوی بر ازینته وو ، بویه وریابن خوش ویستانم زیکری ره حمان بریتیه له قورئان .

إِنَّ الْقِيمَ (رَهْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى لِّي بَيْتٍ) دَهْفَرِمُوْيَيْ : هه رکه سیک دهیه ویی بزانی له گه ل الله تعالی په یوهندی تو ند و توله یاخود نا وو دووره یان نزیک ئه وو با بزانیت له گه ل قورئاندا په یوهندی چونه . جا ئه وهی له قورئان خویی دروخات دهه ئه وو به ته ئه کید شه یطان ها وریه تی ئه وو حوكامانهی که به قورئان کار ناکه ن ئه وو شه یطانیکیان له گه لدایه به به رده وامی بویان ئه رازینه وو ، وو ئه وو خه لکهی که به قورئان ئیش ناکات وو سه ییری قورئان ناکات ئه وو شه یطانی له گه لدایه وو له کار و کرده وه کانی ، ئا پیم بلین : کی له ماله کان هاتوه سه یته رهی کردوه به سه رماندا بلین که وا وره گورانی و موسیقا لیدهن ! ئهی ئه وو خومان نین ؟ ! کی پی و تین وابکهین ئه وو شه یطانه ! کی له ماله کانمانه ! وو هات سه یته ری کرد به سه رماندا وو زن ومنداله کانمانی تاوه کو وو قورئان پوشه نه بن ئه وو شه طان پیی و تین ئیمه ش به قسنه مان کرد !

وو کی له ماله کانماندا سه یته رهی کرد به سه رماندا که هه له کان بکهین و تاوانه کان بکهین له مالی خوتدا ئه وو تو له سه ر شاریع ده لیت : من ده سه لاتم نیه ئهی له مالی خوتدا ؟ ! ئه وو خوت ئه یکهیت . کی ها وریت ؟ ! ئه وو شه یطان بویه ئه بیت ئا گادارین .

بویه ئا گادارین هه موو ئه وو شتanhی که وا ده بیتیه هوی هاتنه ماله وهی شه یطان تو دووربه لیی وو هه ر شتیک ده بیتیه هوی ئه وهی که مه لاییکه بیتیه ماله که ت ئه وو تو لیی نزیک به ، جا ئه وو که سهی که دووربیت له زیکری ره حمان و قورئاندا ئه وه الله تعالی ده فه رموویی : (نُقِيَضُ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ)^۱ واتا ئه بیت ها وریی (وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ)^۲ ئه وو شه یطانانه ریگهی راستیان لی بزر ئه کن وو له سه ریگهی راست وو ستاون نایه لن له سه ری برؤن وو ریگهی چه و تیان بو ئه رازینه وو بویه کافره کانیش وائے زانن که وا ریگهی راستیان گرتوه .

ئادهی پیم بلی ئیستا زوربهی ئه وانهی که غه ییری قورئانیان گرتوه هه ریه که و به بالای ری بازه کهی خویدا هه لدهدا و ئه رازینیتیه وو ئه لیت : ئه وو با شترین ری بازه به لایه وو جوانه و ریگ و پیکه بویه وو ئه زانی مهتدیه ، بویه ئه لیت : ئه وهی له سه ریگهی من نه بیت ئه وو گشتی به تاله ریگا کانیتر وو گالتھی

۱: سوره الزخرف ، آیه : ۳۶

۲: سوره الزخرف ، آیه : ۳۷

بەھەمۇ مەشاعیرى خەلکىتىر دىت ، كەچى لەئەصلدا ئەو بۆخۆيى گومر و گومراكەرىشە ، سەرلىشىۋاوه و خەلکىش توشى سەرلىشىۋاوى ئەكتە .

(وقوله تعالى : **(وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ)** ئەمە يانى چى ؟ يانى تەحقىق ئەبىت بەسەرياندا ئەو قەولە، كامەى ؟ أى : كلمة العذاب ئەو عەزابەى كە الله تبارك و تعالى دىناوە كە ئەبىت ئىنس و جن كە ئەوەى بەقسەى الله تعالى نەكتە بىخاتە جەھەنم ، (كما حق على أمم قد خلت من قبلهم) هەروھە چۆن ئۆمەتە كانى پېشۈش تىپەرين و رۆيىشتەن و بەقسەى الله تعالى يان نەكىد وە الله تعالى توشى سزايى كردن ، (ممن فعل كفعلهم ، من الجن والإنس) ئەوانەى كە ھەمان كارى ئەوانەيان ئەنجام دا له جنۇكە و ئىنسانەكان، (**إِنَّهُمْ كَانُوا حَاسِرِينَ**) أى : استوروا هم وإياهم في الخسار والدمار . ئەمان وئەوان ھاوتان بۇون لەو خەسارەت مەندى و مالۇئىرانىدا وە الله تعالى ئەوانى ھەمۇ توشى عەزاب و سزا كرد .

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهُدَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ (٢٦)

إبن كثیر دەفرەرمۇرىيى :

(وقوله تعالى : **(وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهُدَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ)** أى : تواصوا فيما بينهم ألا يطيعوا للقرآن) لهنىوانى خۆياندا ئامۇزگارى يەكتىرى ئەكەن وە له كۆبۈنەوە و قسە كردنە كانيان وەلەبەيەڭ گەشتىنەكانىدا وە لهانىشتنەكانىادا كە دەلىن : بەقسەى قورئان مەكەن ، (ولا ينقادوا لأوامرە) وە فەرمایىشتنەكانى جى بەجى مەكەن وە له دواى قورئانەوە مەرۇن .

سەيركە ئەمرۇ چى ئەبىستىنەوە ؟ لەسەركىرەكانى كوفر و گومرايى لەھەمۇ قەومىيەك بې ئىستىناء ئەبىستىنەوە دەلىن : ئەمە دىنیيە كە دانىن هەركەسىك بۆخۆيى وە ئىيمە رىبازىترمان هەيە ! يانى گىرینىڭ نادەن بەقورئان و بەدين يانى نايانەوە بەلكو پىيى كافرن ، ئەلىن : كاكە با مەسەلەى دىن نەبىتە كىشە وە دىن نەكەين بەكىشە وە كاكە كىشەمان دىن نىيە ! ، بەداخەوە ئەى ئىيمە كىشەمان چىيە ؟ ئادەدى بىزامىن چ كىشەيە كەن ھەيە ؟ لەدين زىاتىر چ كىشەيە كەن ھەيە ! بۆيە ئەوان ئەلىن : بەقسەى مەكەن . **(وَالْغَوْا فِيهِ)** أى : إذا تلي لا تسمعوا له . ئەگەر خويىرايەوە گوئى بۆ مەگەرن .

إبن كثیر دەفرەرمۇرىيى : كما قال مجاهد : **(وَالْغَوْا فِيهِ)** يعني : بالملائكة والصفير والخليل في المنطق على رسول الله - صلى الله عليه وسلم - إذا قرأ القرآن ، قريش تفعله . ئىمامى موجاھيد دەفرەرمۇرىيى :

ئەم ئايىتە (وَالْغَوْا فِيهِ) واتا : ئىيە كاتىك كە قورئان دەخويىنرىتەوە ئەمە سەركىرە كانى قورىش وايان دەوت (المکاء والصفير) وات فىكە و چەپلە لىدان بىكەن بەفيكە و چەپلە لىدان (والتلخيل في المطق على رسول الله - صلى الله عليه وسلم) بکەونە قىسى هەلجه و مەلەجە و گالە گال و مەھىلىن كەس گوئى لەھىچ شتىك بىت و بىكەن بەلەغۇھ (إذا قرأ القرآن ، قريش تفعله .) ئەگەر يېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) قورئانى بخويىندايە قورىشىيە كان ئاواى ئەكرد .

(وقال الضحاك ، عن ابن عباس : (وَالْغَوْا فِيهِ) عيبوه .) ضەحاك دەفەرمۇوی : ابن عەباس(پەزا و رەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) دەربارە ئەم ئايىتە (وَالْغَوْا فِيهِ) دەيەرمۇو : يانى عەبىيلى دەربىنن ، بلېن ئەوھ چىيە ئەوھ كەي ئايىتە .

وەكۆ ئەمرۆ دەلىن : دەست بىرين وە حشى گەرتىيە چۈن ئەبىت دەستى دز بىردرىت ! ئەلىن : كاكە چۈن وادەكەن ئەوھ مافى ئىنسانە كانە چۈن ئەبىت دەستى بىرن وە ئەمە دژايەتى حقوقى ئىنسانە ئەم قورئانە ئەمە كەي راستە بەلكو ئەمە عەيدارە ! وە چۈن ئەبىت پىاو وزۇن كە كاتىك زينا بکەن بەردەباران بکەن وە چۈن ئەبىت كاتىك كە عەرەقت خوارد دادكارى بىكىي خۇ تو لە كەر نادەي !! بۆيە دىن و عەبىب دارى ئەكەن و تەطعن لە قورئان ئەدەن !!

إبن كثیر دەفەرمۇوی : (وقال قتادة : اجحدوا به ، وأنكروه وعادوه .) قەتاوە (رەحمەتى الله تعالى لى بىت) فەرمۇویەتى : (وَالْغَوْا فِيهِ) يانى بپواي پىيى مەھىنن و ئىنكارى بکەن ، وە دژايەتى بکەن و دوورۇمنايةتى بکەن .

الله تعالى دەفەرمۇوی : (لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ) بۆ ئەوھى سەركەون بەسەر دىنە كە يان بەسەر قورئان و رىبازە كە يان كە ئىسلامە ئا بەم شىيەيە ئەوان هەموو وەسىلەيە كى خۇيان بەكار ئەھىنن .
إبن كثیر دەفەرمۇوی : (هذا حال هؤلاء الجهلة من الكفار ، ومن سلك مسلكهم عند سباع القرآن .)
ئەمە حالى ئەو كافره جاهيل و بىي عەقلانىيە لە كافران ئەوان كە لە كاتى خۇياندا كە دەيانىكەر وە هەركەسىكىش ئەو رىبازە بىگەتە بەر لە كاتى گوئى لە قورئاندا بۇون ، لە كاتىكدا كە قورئان دەوتىتەوە .
تەبعەن لىردا تەنها هەر ئەوندە نىيە تو شەرىتىك قورئان لىپىدەيە بلى گوئىگەرە نەخىر ، بەلكو ئەوھىيە كە تو قورئان شەرح ئەكەي بۆخەلک وە لەسەر خەلکى باسى ئەكەي دەلىت : ئەوھ الله تعالى وادەفەرمۇوی وە لەلايە كىترەوە دەلىن : نەخىر كاكە بەقسەي ئەمە مەكەن .

إبن كثیر دەفەرمۇوی : (وقد أمر الله - سبحانه - عباده المؤمنين بخلاف ذلك) الله تعالى ئەمرى كەردوھ بەندە ئىماندارە كانى بەپىچەوانە ئەمەوھ ، بۆيە الله تعالى دەفەرمۇوی : (فقال : (وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ

تفسیر سوره (فصلت)

فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ^۱) بېپىچەوانەوە الله تعالى دەفەرمۇسى : ئەگەر قورئان خوينرايەوە ئەوە تو گۆيى بۆ رايەل بکە نەك ھەر گۆيت لى بىت بەلكو گۆيى بۆ رايەل بکە وە بازانە چى ئەلىت وە بەقسەى بکە و بى دەنگ بە لهوكاتەدا (لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) ئابەمە الله تعالى رەحمەت بى دەكا ، يانى ئەگەر وانەكەى ئەوە الله تعالى رەحمەت پىنى ناکات .

طاغوتان و كافران گومرايان و گومراكه رانىش ئەلين : نەختىر گۆيى لى مەگرە ئەلين : كەى ئەمرۇ رۆزى ئىسلامەتىيە ! كەى باسى ئەوهىيە كە خەلکى له سەر ئەساسى دىن بکەين بەدوو بەشەوە .

فَلَنَدِيقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (۲۷)

إبن كثیر دەفەرمۇسى :

(ثم قال عز وجل منتمرا للقرآن ومنتقا ممن عاداه من أهل الكفران) الله تعالى قورئان سەرددەخات وە ئىنتقام دەسىننى لەدوومنانى قورئان لەئەھلى كافر (فَلَنَدِيقَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا) ئەوانەي كە كافرن ئا بەم جۆرەن سزاى زۆر بەئازاريان پى ئەچىزىن، (أي في مقابلة ما اعتمدوه في القرآن و عند سماعه) له بەرامبەر ئەوهى كە ئەوان موافقەيان له سەرى كرد و ئەمريايان پى كرد بەوهى كەوا كارى خۆيان جى بەجى بکەن بەوهى كەوا خەلک گۆيى لە قورئان نەگرىيى ، چەند وەسائىلىيکى زۆر ئىمە ئەمرۇ دەبىنин له و شتانەي پەيا بۇوه كە دژايەتى قورئان دەكات وەك ديموكراتىيەت و ليبرالىيەت و وەتهنىت !! شتى تريش ئەمرۇ زىيادبۇوه ئەزانىن خەلکە كە حەزى بەدينە ئەلين : وەرە با زەردەشتىيەنان بۆ بىھىنەوە ئەمجارە بەناوى دينەوە بۆمان دىن ماشاء الله چەن ديندارن !! بەشەرتىيەك خۆيان درۇ ئەكەن و شوين زەردەشتىيەتىش ناكەون والله درۇ ئەكەن ! ئەوهى كەوا زەردەشتىيەتى دروست دەكاتەوە جارييكتىر مەبەستە كەى ئەوهىيە بەس قورئان له ناو بەرىي ئەگەرنا مەبەستى زىندىوو كردنەوە ئەزەردەشتىيەت نىيە ، بۆيە دەلىن : وەرن كاكە هەركەسە و بەدینى خۆيى !

من كەسم بىنييە دەموشتنان گوئitanلىي بويه شىوعى بۆگەنى بىس ديفاع لەيەھودىيەت دەكات ، ئاخىر تو درۇ ئەكەى بۆ ديفاع لەيەھود ئەكەى يەھودىيەت دينىكە خۇتو ئەو دينەت ناوىي پىت بلەن وەرە بىي بەيەھودى دەلىت نامەۋىي !! ، بلەن وەرە بختەينه ناو كەنیسەي يەھودىيەكانەوە وەكۈ ئەوان ئەو عىبادەت بکە با ئىمە سەيرت بکەين وەكۈ ئەھلى كىتابىيەك ساغىر و بى قىمەت جزىيە بەدەي لەدەولەتى

ئیسلامدا لیت رازى ئەبین ئاوا بەمینیتەوە چونکە ئەوە ئایەتى قورئانە (تَّيَعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدِ وَهُمْ صَاغِرُونَ) بەس جەنابت ئەی کەیت ؟ ! نەخیز ئەوەی ناوئى بەس دەیەوئى قورئان دورخاتەوە .

وە یەکیکىت لە وەسىلەكان بىرۇ بىزانە زمانى عەرەبى چى لىھاتووه ئىستاكە ! ؟ زۆربەي گەنچە كانمان عەرەبى نازانى لە بەرچى ؟ لە بەر ئەوەی کە لە عەرەبىدا يەكە سەر لە قورئان ئەدا ، تۆ بىرۇ ئىنگلىزى بىزانە و فەرەنسى بىزانە و فارسى بىزانە و تۈركى بىزانە ئەوەيان لايىن گرىنگە ! وە مەكتەبى بىن گانە بەھىنە ناو ولاتەوە تۆ خەلکى بەس فيرى قورئان مەکە ! ئا بىزانە مەكتەبە كانى عەرەبى چەندىكە لە ولاپدا !! ئەی مەكتەبە بىن گانە كان ؟ ! غايىھە ئامانجە يە لە دوای ئەم شتانەوە ئەمە هەمووی رىگا كان بۆئەوەي قورئان و ئىسلام و دينى الله تعالى لە خەلکى دوور بخەنەوە ئەوە ئایەتە كە يە كە دەفەرمۇقى : (لا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغُوَا فِيهِ)، جا الله تعالى عەزابى گەورەي بۆ ئەوانە ئامادە كردوھ .

الله تعالى دەفەرمۇقى : (وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ) اىي بىش ئەمالەم وسىئ ئەفالەم .) كارە خراپە كانىان ئەھىتىن لەوانەي كەوا ئەنجامىان داوه ئەوە كارە كانتانە و بەوانە عەزابىان ئەدەپ ، وە الله تبارك و تعالى تۆلەيان لىنى ئەسېنیتەوە ، جابۇيە پىيوىستە موسىلەن زىرك بىت بىزانى چ نەخشىيە كى بۆ كىشراوە بۆ ئەوەي كە مندالە كانى لە دەستى بىتتەوە ، ئىستا زۆربەي زۆرى ئەبنىن بەداخەوە كە دىفاع لە ئىسلامىش ئەكەت مندالە كەرى رىك دەم و چاۋ وەك بەچكە يەھودى وايىھە وە ناردویەتىيە مەكتەبىكى بىنگانە ئەلىت : كاكە ئەوە بۆ بىردىتە ئەوئى ؟ ئەلىن : كاكە با ئىنگلىزى بىزانى ئەوە گرىنگە ! لايىن ئىنگلىزى گرىنگە بەس قورئان گرىنگ نىيە !

يان وەرەن بىيان بەنه دەرەوە بۆئەوەي دەرەيان پىسى بىيىن ياخود ئىستا ئەبنىن سى يان شەشى ئامادەي تەواو دەكە دەيىان بەينە دەرەوە بۆئەوەي لە ولاپتى بىنگانە دىراسە تەواو بىكەت بۆ ئەوەي بىانكەن بە بهچكە كافر و لە گەل خۆيان بىيان ھىنەوە ، بۆيە ئاگاداربىن دينى خۆتان مە گۆرنەوە ، دونيا هەمووی ئەروات وە كۆتايى پىيى دىت بەلام قىامەت ئەمېنیتەوە .

ذلک جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۗ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٢٨) وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا اللَّذِينَ أَضَلَّنَا مِنَ الْجِنِّ وَالإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْأَسْفَلِينَ (٢٩)

إبن کثیر ده فه رموویی : (أی بشر أعمالهم وسیء أفعالهم). موژده یان بدیی به کرده وه خویان و به کرده وه خراپه کانی خویان .

إبن کثیر ده فه رموویی : (قال سفيان الثوري عن سلمة بن كهيل عن مالك بن الحchin الفزاری عن أبيه عن علي رضي الله عنه في قوله تعالى " **اللَّذِينَ أَضَلَّا**") ریوایه تمان بو ده هینی له عهلى کوری ئه بی طالیبه وه (پهزا و په حمه تى الله تعالی یان لی بیت) جهه نه میه کان ده لین له جهه نه مدا ئه و دوو که سه کین که ئیمه یان تووشی گومرایی کرد وه (قال إبليس وابن آدم الذي قتل أخيه) إبليس و ئه وه کورهی ناده م که براکهی خویی کوشت ، واتا قابیل که هایلی کوشت .

(وهکذا روی العوفی عن علی رضی الله عنه مثل ذلك) وہ بهم شیوه یهش ئه م ریوایه ته یان گیرا وه ته وه .
إبن کثیر ده فه رموویی : (وقال السدي عن علی رضی الله عنه فإبليس يدعو به كل صاحب شرك) سودی له عهلى کوری ئه بی طالیبه وه (پهزا و په حمه تى الله تعالی یان لی بیت) ده گیرت وه و فه رموویه تی :
هه رکه سیک کوشریک بیت له ناو جهه نه مدا داوا ئه کات ده لیت : إبليس بو بینه با بیخه مه ژیر قاچمه وہ با بیخه مه ژیر پیلاوه کانمه وہ ، (وابن آدم يدعو به كل صاحب كبيرة) بهنی ئاده میش هه مموو ئه وانهی که خاوه نی که بیره ن داوا ئه که ن ئه لین : قابیلان بو بهینه با بیخه ینه ژیر قاچمانه وہ ، چونکه ئه و نه خشنه پیاو کوشتی دانا .

(فإبليس الداعي إلى كل شر من شرك فما دونه) ئبليس له عهنه تی الله تعالی لی بیت بانگه واز که ره بو هه مموو شه ریک له شریک و غهیری شیریک (وابن آدم الأول كما ثبت في الحديث) وہ کوری ئاده می یه کم که قابیله وہ کو له حده دیث ثابت بو وه ئه فه رموویی : (ما قتلت نفس ظلما إلا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها) هیچ که سیک نیه بکوژری و خوینی بریژری له سهر ئه و زه ویه إلا به شیریک له گوناھه که می چوتھه ملی قابیل وہ به شداره تیدا (لأنه أول من سن القتل"). له بھر ئه وهی یه کم که سیکه که وا کوشتی دانا (متفق عليه) .

إبن کثیر ده فه رموویی : (وقولهم " **نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا**") با بیخه ینه ژیر قاچه کانمانه وہ (أی أسفل منا في العذاب) یانی له خوار خومانه وہ بیت له عه زاب بچیته طه به قهی خواره وه خوتان ئه زان جهه نه ده ره کاته (ليکونا أشد عذاباً منا) بو ئه وهی هه ردووکیان له هه مومان زیاتر عه زاب بچیز ، (ولهذا قالوا **لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ**) أی في الدرک الأسفل من النار) با بچنه ده رک واتا پلهی خواره وه ئاگر

(كما تقدم في الأعراف في سؤال الأتباع من الله تعالى أن يعذب قادتهم أضعاف عذابهم) ههروه کو له سوره‌تى الأعراف که داوايان کرد له ئهتاباعه کان ئهوانهی که شوین که وتهی طاغوتە کانن که سه‌رکردانی کوفرن بىيان ئهلىن : الله تعالى دهلىن : بيان هيئه با له ئىمە چەندەھا قات زياتر عەزاب بچىزىن (أن يعذب قادتهم أضعاف عذابهم) واتا شوين که وتوان لهناو جەھەنەمدا به الله تعالى دهلىن : خوايىه سه‌کرده کانمان چەندەھا قات عەزاب بدهى چونك ئهوان وايان له ئىمە کرد .

ئىوه له دونيادا ئىستا هوش بکەنه وە ئىستا وابلىن ئىستا بلېن خوايىه ئهوانهی سه‌رکردهی کوفرن لهنايان بېھى خوايىه ئىستا بايان خەينه ژىر قاچمان ، بەس ئىستا خۆستوتە سەر سەرت ئەۋاتى ھىچ سودى نىھ لە دونيادا مەيان خەنە سەرسەرتان ، خۆيى بە بەرده وامى طاغوتە کان بۇ سەرده کەون ؟ لە سەر شانى خەلکى سەرده کەون ! بۆيە ئەگەر خەلکى نەبن ئەوان سەرناکەون خەلکن ئەوان بەرز ئەکەنه وە ، بۆيە ئەوان لە قيامەتدا و لە جەھەنەمدا ئەلىن : با بىيان خەينه خوارەوە و ژىر قاچمان !! تازە ئىوه و ئەوانىش لە خوارەوەن ، وە کو دەفەرمۇويى : (قال: لِكُلٌ ضَعْفٌ وَلِكُنْ لَا تَعْلَمُونَ^۱) بەلىن ھەمووتان چەندجار و چەند قات عەزابتان بۇ دانراوە بەلام کەس بە کەس نازانى وە ھەر کەس مەشغولە بە عەزابى خۆيە وە .

إِبْرَاهِيمَ كَثِيرَ دَهْ فَرْمَوْيَى : (أَيُّ أَنَّهُ تَعَالَى قَدْ أَعْطَى كُلَّا مِنْهُمْ مَا يَسْتَحْقُهُ مِنَ الْعَذَابِ وَالنَّكَالِ) الله تعالى بەشى ھەمووى داوه لەھەنی کە موستەھەقىھەتى لە سزا و تولە ، (بحسب عملە و إفسادە) بە گویىرە ئىشە کەی و ئە و تىكىدانەی کە عەقىدەی گۆمەلگا و ئىسلامى تىكىدا لەپاك و بىڭەردە و بۇ پىسى و پۇخەلا يەتى شىرك و کوفرو بىع و مەععصىيەتە وە .

ھەروه کو الله تعالى دەفەرمۇويى : (كما قال تعالى : **الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ**).^۲ ئەوانهی کە کافر و بىن باوهەن وە ئەوانهی کە رىي دەگرن لە دينە کەی الله تعالى وە ئەوانهی کە ناهىلەن کە موسىلەن موسىلەنیتى خۆيى بکات ، وە ئەوانهی کە راوه ستاون لە سەر دينى الله تعالى کە ھەر کەسىك برووا لە سەری ئەوا ئەى كۈژن و لەناوى ئەبەن وە تولە ئى ئەکەنه وە سجنى ئەکەن و قىسى ناشرىنى بە دوا دا ئە كەن ئە و جۆرە كەسانە الله تعالى دەفەرمۇويى : (**زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ**) عەزابى کوفره کەيان ئەدەين وە عەزابى ئە وەشىان ئەدەين کە رىگەريان لە دينە کەی الله تعالى گرتۇھ ! ھەر دوو عەزابە کەيان ئەدەين (**بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ**) چونكە ئەوانە فەساد ئەنېنە وە لە سەر زەۋيدا .

۱ : سوره الأعراف ، آية : ۳۸ .

۲ : سوره النحل ، آية : ۸۸ .

تفسیر سوره (فصلت)

ئیمە ئینسانى کافرو ئیماندارمان ھەيە لەوە زیاترمان نىھ بۆيە خەلکى لەئىنس و جن ھەمووی دەبىت لەسەر ئەم ئەساسە دابەش بىكىت نەك لەسەر ئەساسىكىتىدا ، جائەوەي کافرە اللە تعالى بەم شىّوه يە سزاي ئەدا.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزُنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠) نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ (٣١) نُزُلاً مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ (٣٢)
ماناى ئايىتە كان :

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزُنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠)

الله تعالى دەفرەرمۇسى : ئەوانەي كەوا ئەلىن : (ربنا الله) ئەمە بهماناى رب و ئىلاھىش دىيت وە هەركاتىك كەليمەي رب ئەگەر بەتهنها باسکرا ئەوە ماناى ئىلاھىش دەگرىتەوە ، وە ئەگەر ھەردووكىان پىكەوە باسکران ئەوە ھەريە كەى ماناىەكى ھەيە .

رب : بۆخۆي يانى ئەو خوايەي كە ئىمە دروست كردوھ و بەخىومان ئەكات و خاوهەنمانە ، واتا كارەكانى الله تعالى بۆئىمە .

ئىلاھ : يانى خواي پەرسىراو واتا كرده وە كانى ئىمە بۆ الله تعالى له نويز و رۆژو و زەكات و حەج لەسەمع و تاعە و لەبەقسە كردن و لەپەيرەوى لەشەرىعەتە كەى .

جا كەليمەي رب كە لەم ئايىتەدا ھاتووھ ، ئەوانەي كە ئەلىن پەروردگارمان و پەرسىراو امان الله تعالى يە كەسيتەر نىھ فلان و فيسا نىھ ، ئەو رىباز و ئەو رىباز نىھ كافرين بەھەر ھەمووى تەنها بە الله تعالى نەبىت ئەوە يەڭ واتا تەوحيد و يەكخوا پەرسىتى .

(ثُمَّ اسْتَقَامُوا) دواي رىبازى شەرعى الله تعالى يان گرتە بەر و تاعەتى الله تعالى يان كرد و لا يان نەدا وە كو رىبوي ئەولا و ئەولا بىكەن ! بەلكو مستقىم رىگەي راستيان گرت ، تو ھەموو رۆزىك لە نويزە كەتدا دەليت : (اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ) ^۱ خوايە رىگە راستە كەمان نىشان بىدەي يَا الله رىگەي

۱: سورە الفاتحة ، اية : ۶

خوار و راست و چه و تمان نیشان نه دهی و له ریگه راسته که لامان نه دهی بهم لا و ئه ولادا !
 که و اته يه کهم شت ئه بی بزانین و هک موسلمانیک پیش هه مهو شتیک ئه بی بزانی که الله تعالی دروستی
 کردوه وه الله تعالی به خیوی ئه کات وه الله تعالی خاوه نیه تی وه الله تعالی له سه ری داناوه ئه بی هه ر
 ئه و عه بده ئه و خوایه بپه رستی و هدہ بیت به قسیه بکات و سه مع و تاعهی بکات بؤیه نایت ئه و
 به نده يه به قسیه که سیتر بکات ، وه ئه بیت له سه ری عه تی ئه و به رده و ام بیت تاوه کو ده مریت ، نه ک
 رۆزیک بیکات و رۆزیک نه یکات ، نه ک ئه گه ر خوشی بوو باشه وه ئه گه ر ناخوشی بوو واژی لی بھینی
 ! چونکه دینی ئیسلام دینی خوشی و ناخوشیه ، یانی تو له خوشیدا ژیایی یان له ناخوشیدا تو ئه بیت
 ئه و ریبازه بگریته بهر ، جا که سانیک هن که له کاتی خوشیدا ئه بن ئاسایی نویز و رۆزی خوشیان
 ئه کهن و ئه گرن ، به لام کاتیک بو تریئی ئه وهی بچیته مزگه وت ئه یگرن و ئه وهی باسی ئیسلام بکات وای
 لی ئه کهن ئه وه مه عاشه کهی لی ئه برن و له دائیره ده ری ئه کهن هه ره او خوی له ئیسلام و مسلمانان
 داده بربی وه هه ره سه لامیش ناکات ئه لیت : با پیم نه لین : ئیسلامی !! نایی وابین به لکو ئه بیت ئیعتراز
 بکهی به دینه که ته وه بؤیه ئه بیت خوت يه کلا بکهیته وه يا الله ياخود ئه وان !!

(إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ) په روهدگار و دروستکاری و به خیوکه ر خاوه نی ئیمه وه ئه وهی ئیمه سه مع
 و تاعهی بؤ ئه کهین ته نه الله تعالی يه (ثُمَّ اسْتَقَامُوا) وه له سه ری عه تی الله تعالی ئه رون ، ئینجا
 با بزانی مسلمان که خوت ئه لی : من مسلمانم تو ئه بیت ئه مه رجانه تی دابیت ئینجا بزانه تو
 عاقیبه ته که ت چیه ؟

عاقیبه که ت ئه وهیه (تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ) له کاتیکدا که ئه مریی و له کاتیکدا که له قه بردا یه وه
 له کاتیکیشدا که زیندوو ئه بیته وه مه لا ئیکه دیت بولای و بی ده لی (أَلَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزُنُوا) مه ترس وه
 ترس نه بیت له داهاتوو وه ترس نه بیت له عه زابی الله تعالی بهره و بهه شت و بهره و ره زامه ندی الله
 تعالی ده رؤیت وه بهره و مه غفیره تی الله تعالی ده رؤیی بهس بهه رجیک تو له سه ری دینی الله تعالی
 رؤیشتی (أَلَا تَخَافُوا) مه ترسن و له داهاتوو مه ترسن (وَلَا تَحْزُنُوا) له رابردو و تاندا خهم و په ژاره تان
 نه بیت خهمی ئه وهی به جیتان هیشتوو نه بیت ئیوه بیری لی مه که نه وه و خه می بومه خون ئیمه بؤ خومان
 ئه یان پاریزین ئیمه له گه لیانداین چون له گه ل تو دا بووین بهم شیوه یه ش له گه ل ئه واندا ده بین .

(وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ) له وش زیاتر موژده تان ئه دهینی به بهه شت که له بردہ متناندایه (الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ)
 که ئیوه وعدتان پیدرابوو له دونیادا که ئه گه ر ئیوه له سه ره وحید و تاعه برؤن ئه وه بهه شтан ئه دریتی

نَحْنُ أَوْلِياؤْكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ (٣١)

الله تعالی ده فه رموویی : (نَحْنُ أَوْلِياؤْكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ) ئیمه دوستى ئیوه بیوین ئیمه دوستى ئیوین لە دونیادا کە جیتان ھیشت وە له ئاخیرە تیشدا کە بۆیی ئەرۇن له هەر دوو حالتە کە دا ئیمه لە گەل ئیوهدا ئەبین (ولَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ) ھەرچى ئارەزوو ئەکەن له بەھەشىدا بۆ ئیوهیده ، وە ھەرچيتان حەز لیی يە (ولَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ) يانى (ما تطلبون) يانى ھەرچى داوا ئەکەن ئەتادریتى .

نُزْلًا مِّنْ غَفُورِ رَّحِيمٍ (٣٢)

الله تعالی ده فه رموویی : (نزل) يانى میواندارى ، ئەمە میواندارىيە له خوايەکەوە کە لېرەدا دوو ناو لەناوە کانى باس کراوه غفور لە گەل رحیم ،

غفور : يانى ئەو خوايەی کە لېitan خوش دەبىت ، بىگومان ھەر يە كىيڭىل ئەتىمە کە ئەروات بۆ قيامەت بى گوناھ نىھەمە موومان گوناھمان ھەيە ، له واندەيە بىر له وە بىكەيتە وە بلىت ئەبى لە گەل ئەو گوناھانەدا چىم بە سەر بىت ! ؟ الله تعالی ده فه رموویی : (نُزْلًا مِّنْ غَفُورِ رَّحِيمٍ) بەلى : گوناھت ھەبوو بەس الله تعالى لېت خوش بۇوه .

رحیم : نەك ھەر ئەمەندە بەلكو رەحیمشە ، الله تعالی مىھەبانىشە وە لە گەل ئەۋەشىدا بەھەشىشت ئەداتى ، وە خوشىشى پىت نىشان ئەدا ، ئیوه بەرە و بىننىي الله تعالى و بەرە و بىننىي بەھەشت بىرۇن .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُووْيِي :

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠)

(قول تعالى : (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) ئەو كەسانەي کە ئەلېن : پەروردگارمان الله يە وە ئىستاقامەيان ھەيە ، (رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) ئەمە يانى : (أي) : أخلصوا العمل لله ، و عملوا بطاعة الله تعالى على ما شرع الله لهم .) واتا : کارى خۆيان پوخته کرد بۆ الله تعالى و شىركىان نەکرد ، پوخته کردى کار يانى دووركەوتى وە له شىرك .

بۆيە تو نابىت نويز بکەيت و ديموکراتى بىت ! ؟ وە نابىت نويز بکەيت و ئىشترىكى بىت ! ؟ نابى نويز

بکهیت و وتهنی و لیبرالی و قهومی هه رچی کوفر و به رنامه‌ی کوفریه بیت !!
 چونکه ئه مانه هه ممومی له گه‌ل ئیسلامدا دژوارن ، له به رچی دژوارن ؟! با به هله تئ نه گه‌ین بلین : یانی
 چاکه کردن له گدل وتهن و ئه مانه شتیکن له ناو دینه که ماندا هه ممومی با سکراوه ، ئیمه ئه لین : دینی
 الله تعالی هه ممو شتیکی با سکردوه وه ناویشی ناوه ئیسلام ، ئیوه بیستوتانه رؤزیک له رؤزان له
 پیغامبه رانه که هاتون رؤزیک له رؤزان به دینه کانی خویانیان و تبیت القومیة !! یان و تبیتیان
 الديمکراتیة !؟ یان و تبیتیان الدنیاویة !؟ یان العلمانیة !؟ به لکو تنهها و تویانه الاسلام !! ، بؤیه الله تعالی
 ده فه رمومی : (وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ)^۱ غهیری ئیسلام قبول نیه له لای الله تعالی
 هه تاوه کو به ناو دانانیش ، ئیسلام چیه ?

(هو الاستسلام لله بالتوحيد والانقياد له بالطاعة والبراءة من الشرك وأهله) ئه وه ئه و سی خاله‌ی تیدا
 نه یه ته دیی با خویی به مسلمان حیساب نه کات به هیچ شیوازیک ! بؤیه ئه بیت یه کخوا په رست بیت
 ، بؤیه ئه بیت ملکه چ بیت بؤ فه رمانه کانی ، بؤیه ئه بیت به رائه‌ت بکه‌ی و خو بھری بکهیت له هه رچی
 غهیری ئیسلام هه یه ، غهیری ئیسلام هه رچی شتیک هه یه تو ئه بیت به ری بیت لیی ، یانی خوا په رسته
 و نویز بکه و رؤزوو بگره و حج بکه و زیکر بکه له به یانی تاوه کو ئیواره شه و رؤز به س بلی من
 عیلاقه‌ی فلان و فلان نیه تووش وه کو ئه وان کافری ، چونکه الله تعالی فه رمومیه تی : (فَمَنْ يَكْفُرُ
 بِالظَّاغُوتِ وَيَؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى)^۲ ئه بیت به رائه‌ت له طاغوتان بکات و به رائه‌ت
 له وانه ش بکات که طاغوتان ئه په رستن وه ئیمان به الله تعالی بهینی ئینجا ئه و که سه دهستی به لا اله الا
 الله و گرتوه .

بۇنمۇنە با نۇمنە یەكتان بؤ بھینىنە وە : بلی من خوا ئه په رستم به س من عیلاقه‌ی شەيطانىم نیه نالیم (أعوذ
 بالله من الشيطان الرجيم) اوھ دژایه‌تی شەيطان ناکەم ! ئه وه ئه وکاته تو کافری چونکه الله تعالی
 ده فه رمومی : (إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ)^۳
 شەيطان دووژمنه بؤ ئیوه وھیکەن به دووژمن ، هەر ئه وندە نیه بلی دووژمنه به لکو الله تعالی
 ده فه رمومی : بیکەن به دووژمن وە دووژمنا یەتی له گەلدا بکەن ، چونکه شەيطان ئه یەویت حیزبە کەی
 کۆبکاتە وە بەرە و ئاگرى بلىسەداريان بھریت وە شوینکە وتهی شەيطانە کانیش بهم شیوه‌یه .

۱: سوره ال عمران ، آیه : ۸۵

۲: سوره البقرة ، آیه : ۲۵۶

۳: سوره فاطر ، آیه : ۶

بۆیە نابیت تو بلىت من عيلاقهى کافره کانم نيه ، بۆیە زانايان به ئىجىماع دەفرمۇون : ئەوهى کافر کافر نەکات کافره .

کەواتە (أَخْلَصُوا الْعَمَلَ لِلَّهِ) ئەبىن هەموو کاره کان پوخته بکەيت بۆ الله تعالى نابیت بەشى كەسى تىدا بدهىت ، تو خىرىيەك ئەكەيت ئەو خىرە ئەكم ئەوه لەبەر قەومە كەم ئەو خىرە ئەكەم ، يان ئەوه لەبەر نىشتىانە كەم ! نەخىر بەلكو لەبەر الله تعالى ئەو خىرە بکە ، شەرىكىيەك لەگەل الله تعالى بىريار بدهى لەگەل عىيادەتە كدا الله تعالى قبولي ناکات ، تو له ٩٩,٥% بۆ خوابكە ٥%,٠ بۆ خەلکى بکە قبولي نيه الله تعالى (أَنَا أَغْنَى الشَّرْكَاءِ عَنِ الشَّرْكِ) ^١ الله تعالى قەت پىويستى بەشىركى نيه وە هەركەسيك شەرىكىيەك پەيا بکات له كرده و يە كدا الله تعالى ئەوه هەموو كرده وە كانى بەتال ئەكتاوه وە تاوه كو پىغەمبەريش بىت (عليه الصلاة والسلام) ، نە والله ئەگەر بىتتوو هەموو پىغەمبەرانىش بن (عليهم الصلاة والسلام) بۆیە الله تعالى دەفرمۇونى : (وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ^٢ ئەي محمد (صلى الله عليه وسلم) وە حى كراوه بۆتو و بۆ هەموو پىغەمبەرانى پىش تو ئەگەر شەرىكىيەك بۆ الله تعالى قەرار بدهى ئەوه هەموو عەمەلە كانت له نويز و رۆز و جىهاد و هەموو دەدعوه و شەونخونىھى تو تو نەك هەر ئى تو بەتهنها بەلكو ئى هەمووان وە ٩٥٠ سال دەعوه نوح لهناو ئەبات ئەگەر بىتو شەرىكىيەك پەيا بکات بۆ الله تعالى !! ئىمە چىمان هەيە لەچاو ئەوان ؟ ٩٥٠ سال دەعوه كرد ئەلىت : ئەگەر شەرىكىيەك پەيا بکات بۆ الله تعالى بەنۇھى و توھ وە بەئىبراھىمى و توھ وە بە موسا و عيسا و بەھەموو پىغەمبەرانى و توھ ، کەواتە (أَخْلَصُوا الْعَمَلَ لِلَّهِ) زۆر گرینگە بۆیە پىويستە ئىمە شەو و رۆز زمانمان لەسەر تەوحيد و يەكخوا پەرسىتى بىت هەتاوه كو ئەمرىن چونكە ئايەتە كە زۆر ئاسانە ئەلىت : ئەوانەى كە ئەلېن : پەرسىراوى ئىمە الله يە كە لەسەر شەرىعەتە كە ئىمە ئەرۇن ، بەلام ئەمە لەوتەدا ئاسانە بەس وەرە لەسەری برو هەتاوه كو ئەمرىي شەو و رۆز ئەبىت باسى بکەيت بۆ ئەوهى لانەدەيت و ئەم لاو ئەولا نەكەيت ، (وَعَمِلُوا بِطَاعَةَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَى مَا شَرَعَ اللَّهُ لَهُمْ) وە ئىش بکەيت بەتاعەتى الله تعالى ، كەچى ئەمرو ئىش كردن بە تاعەتى الله تعالى حەرامە ! ئەوهى الله تعالى واجبى كردوھ بۆتە حەرام برو لەسەرانسەری ئەم زەمينە ئەزىن رۆزىيەك لەرۆزان بىزام بىرلەوە ئەكەنەوە بىلەن با ئىمە هەولەدەن دىنى ئىسلام سەرخەن با كافران و مونافيقان لهناو بەرين ؟ ! بىر لەوه ئەكەنەوە يان هەركەس بى ئاگايمە لەدینە كە ئىخۆيى ! بەلكو زۆربەي

١ : رواه أَحْمَدَ (٤٢٨/٥) (٢٣٦٨٠)

٢ : سورة الزمر ، آية : ٦٥

تفسیر سوره (فصلت)

زوری خەلکى بىن ئاگايە (وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ)^١ ئەو كەمەشى كەداوا دەكات لەلای
لەلای خەلکى تۆمەتبارە و ناشرينه وە روخساريان ناشرىن ئەكرىيى ، بەھەموو وەسیله يەڭ .

إِبْنُ كَثِيرٍ رِّيَاحِيَةً تِيكَمَانْ بَوْ دَهْ هَيْنِي (زَهْ عَيْفَهُ) لَهُ تِيَامِي الْحَافِظُ يَ كُورِي ئَبْ بُو يَهْ عَلَى مُوسَى لِيَوْسَى
لَهُ ئَنْهَى سَى كُورِي مَالِيَكَهُ وَهُ (رَهْ زَاوْ رَهْ حَمَهُ تِيَ اللهُ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْتَ) دَهْ فَهُ رَمَوْيَى : (قَرَأَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ -
صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ - هَذِهِ الْآيَةَ : إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) پَيْغَمْبَرِي خَوا (صَلَى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَمَ) ئَهْمَ ئَايَتَهِي خَوِينَدَهُو بَهْ سَهْ رَمَانَدَا وَفَهْ رَمَوْيَى : (قَدْ قَالَهَا نَاسٌ ثُمَّ كَفَرُ أَكْثَرُهُمْ) كَهْ سَانِيَكْ
ئَهْ مَهْ يَانْ وَتْ وَتِيَانْ اللهُ خَوَى ئَيْمَهِ يَهْ بَهْ لَامْ زَوْرَبَهِي زَوْرَيَانْ كَافَرْبَوْنَ پَيْيَى ، (فَمَنْ قَالَهَا حَتَّى يَمُوتَ فَقَدْ
اسْتَقَامَ عَلَيْهَا .) ئَهْ وَهِيَ ئَهْ مَهْ بَلِيَّتْ وَهَهَ تَاوَهَ كَوْ مَرَدَنْ لَهْ سَهْ رَى بَهْ رَدَهَوَامْ بَيْتَ ئَهْ وَهِيَ ئَيْسَتَقَامَهِي لَهْ سَهْ
كَرْدَوْهَ .

بَهْ لَامْ وَهِ كَوْ وَتِمَانْ حَدِيثَهِ كَهْ زَهْ عَيْفَهُ .^٢

إِبْنُ كَثِيرٍ رِّيَاحِيَةً تِيكَمَانْ بَوْ دَهْ هَيْنِي لَهُ إِبْنُ جَرِيرٍ وَهِيَ لَهُ دَهْ گِيرَتَهُ وَهِيَ لَهُ سَهْ عِيدَى كُورِي نَهْ مَرَانْ (رَهْ زَا)
وَرَهْ حَمَهُ تِيَ اللهُ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْتَ) دَهْ فَهُ رَمَوْيَى : (قَرَأَتْ عَنْدَ أَبِي بَكْرَ الصَّدِيقِ هَذِهِ الْآيَةَ) ئَهْمَ ئَايَتَهِمْ
خَوِينَدَهُو لَايِ ئَبْ بَكْرِي صَهْ دِيقَ (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) قَالَ : هُمُ الَّذِينَ لَمْ يَشْرُكُوا بِاللهِ
شَيْئًا .) دَهْ فَهُ رَمَوْيَى : ئَهْ وَانَهْ شَهْ رِيَكِيَانْ بَوْ اللهُ تَعَالَى بَرِيَارْ نَهْ دَاوَهَ .

ئَهْ بَيْ بَزَانِيَنْ وَدَهْ رَسْ زَوْرَ دَابِيَّنْ لَهْ سَهْ رَبَابَهَ تِيَ تَهْ وَحِيدَ وَشِيرِكَ بَوْ ئَهْ وَهِيَ بَزَانِيَنْ شِيرِكَ چِيهِ !؟
شِيرِكَ تَهْ نَهَا ئَهْ وَهِيَ بَلِيَ لَهُ گَهْلَ خَوَادَا كَهْ سِيَكِيَّتَهُ ئَهْ وَهِشَ ، شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ تَوْ بَهْ قَسَهِي اللهُ تَعَالَى
ئَهْمَ بَرَوَاهِيَ نَهْ بَوَوَ ، بَهْ لَكُو شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ وَغَهْ يَرِي ئَهْ وَهِشَ ، شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ تَوْ بَهْ قَسَهِي اللهُ تَعَالَى
نَهْ كَهْ بَيْتَ وَبَلِيَّتْ پَيْوِسْتِيَّانَ بَهْ قَوْرَئَانَ نَهْ وَهِيَ وَپَيْوِسْتِيَّانَ بَهْ بَهْ رَنَامَهِ ئَيْسَلَامَ نَهْ خَوْمَانْ بَوْ خَوْمَانَ بَهْ رَنَامَهِ
بَوْ خَوْمَانَ دَائِهِ رِيَّزِيَنْ وَهِ شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ كَهْ دَاوَاهُ لَهْ غَهْ يَرِي اللهُ بَكَهْ بَيْتَ وَهِ شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ كَهْ عَيْيَادَهَتْ بَوْ
غَهْ يَرِي اللهُ تَعَالَى بَكَهْ بَيْتَ وَهِ شِيرِكَ ئَهْ وَهِيَ كَهْ لَهْ غَهْ يَرِي دِينَهِ كَهِي اللهُ بَچِي يَاسَا دَابِيَّتَ .

**إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي
كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠)**

إِبْنُ كَثِيرٍ دَهْ فَهُ رَمَوْيَى : إِبْنُ جَرِيرٍ رِّيَاحِيَةً تِيكَى هِيَنِاوهَ (ثُمَّ رَوَى مِنْ حَدِيثِ الْأَسْوَدِ بْنِ هَلَالٍ قَالَ) لَهُ

١: سورة يوسف ، آية : ١٠٦

٢: وكذا رواه النسائي في تفسيره ، والبزار وابن جرير ، عن عمرو بن علي الفلاس ، عن سلم بن قتيبة ، به . وكذا رواه ابن أبي حاتم ، عن أبيه ، عن الفلاس ، به .

تفسیر سوره (فصلت)

ئەسوھدى کورى هيالل دەفەرمۇيى : ئەبو ئەبکر(پەزا و پەحمدەتى الله تعالى يانلى بىت) فەرمۇيەتى :
چى دەلىن : دەربارەت ئەم ئايەتە (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) ؟

(قال : فَقَالُوا : (رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) من ذنب .) دەفەرمۇيى : و تيان الله پەروەردگارى ئىمەيە وە پەرسىراوى ئىمە الله يە و لەسەر تاعەتە كان روېشتوون وە تاوانىيان ئەنجام نەداوه .

(فقال : لقد حملتموها على غير المحمى) دەفەرمۇيى : ئايەتە كەنان وەڭ خۆيى باس نەكىد ، (فَقَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) فلم يلتفتوا إلى إله غيره .) يانى مەبەستى ئەوهنىيە كە ماناکەي هەروانىيە بەلكو يە كەم خال كە دەبىت لەم ئايەتەدا باس بىكىي بابهتى شىركە ، (فلم يلتفتوا إلى إله غيره .) يانى ئاوريان نەداوهتە وە بۆ ئىلاھىكىتىر يانى بۆ پەرسىراوييكتىر بۆ بەقسە كراوييكتىر وە بۆ كەسىك كە سەمع و تاعەي بىكەن ، يانى كاتىيك الله تعالى فەرمۇيى هەر كەسىك وە كەن الله تعالى نەلىت : ئەوە بۆ خۆيى و توپىتى ، ئەوە سەرى داوه لەبەرد ئىمە بەقسە ناكەين ئەگەر تو بەقسەت كرد ئەوە لەشەيغانە و يان لەھەر ئىنسىكە وە ئەوە تو كردوتە بەخوا تو پەرسىنت بۆ ئەو كردوه ، الله تعالى دەفەرمۇيى : (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌ مُّبِينٌ) حەتمەن پەرسىتى شەيغانە بەقسە كردنى شەيغانە ، وە الله تعالى دەفەرمۇيى : (وَإِنَّ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ) ئەگەر بەقسە يان بىكەن ئىۋە موشىكىن ، فلم يلتفتوا إلى إله غيره . و كذا قال مجاهد ، و عكرمة ، والسدى ، وغير واحد .) كەواتە گەورەترين خال لەئايەتى (فَقَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) تەوحىدە و يەكخوا پەرسىتى ، پاشان هەر كەسە و بەگۈرەتى تونانى خۆيى لەسەر بەرنامەتى الله تعالى دەروا ! ئىمە نالىن خەلکى گوناھ ناكەن بەلكو هەموومان گوناھ ئەكەين لەبەرقى الله تعالى ناوى غفورە تاوه کو لىيان خۆشىتى بەس گوناھ جىا يە لە كوفر وشىركە ، كباير و صغائىر لە گەل كوفر و شىرك و نيفاق جياوازە و گەورەترين تاوان لەبونە وەردا شىركە .

إِبْنُ كَثِيرٍ رِّيَوَاهُ تِيَّكَمَانَ بَوْ دَهْهِينِيَ لَهُ إِبْنُ ئَهْبَى حَاتَهُ مَهْ وَهُ ئَهْوِيشُ لَهُ عِيْكَرَمَهُ وَهُ دَهْ كَيْرَتَهُ وَهُ دَهْ فَهُرِمُوْيِي :
پرسىيار كراوه لە إِبْنِ عَبَاسٍ (پەزا و پەحمدەتى الله تعالى يانلى بىت) (سئل ابن عباس ، رضي الله عنهم : أَيْ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ أَرْخَصُ؟) چ ئايەتىك لەئايەتە كانى الله تعالى لهناو قورئاندا ئاسانە (قال قوله : (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا) فەرمۇيى : ئەم ئايەتە وە تەفسىريشى ئەكەتە وە يانى (على شهادە أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .) ئىستقامە يان لەسەر شەھادەتى لا الله الا الله نەخىر بۆ هەموو شىتكە تەنها بەلى بۆ الله تعالى ، نەخىر بۆ هەموو پەرسىراوييكتە تەنها بەلى بۆ الله تعالى ، نەخىر بۆ پەرسىتى مانگ و

١: سورە يس ، آیە : ٦٠ :

٢: سورە الأنعام ، آیە : ١٢١ :

خۆر وه دار و بەرد ئىبليس و جن وه رىبازى عەمۇزىد بەلكو بەلى تەنها بۆ الله تعالى .

إِبْنُ كَثِيرُ دَفَهِ رَمُوْيَّى : ئىمامى زوھرى فەرمۇيى : (تلا عمر هذه الآية على المنبر) ئىمامى عومەر (رەزا ورەحەمەتى الله تعالى يانلى بىت) ئەم ئايەتە خويىندهو لهسەر مىنبەر (إِنَّ الَّذِينَ قَاتَلُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ أَسْتَقَامُوا) ثم قال : استقاموا - والله - الله بطاعته ، ولم يروغوا روغان الشعالب . واتا : والله ئىيانى لهسەر نەخشەى الله تعالى رؤيشتوون وە لهسەر تاعەتى الله تعالى رؤيشتوون وە كورىي فىلباز راست و چەپيان نەكىد ، ئەوانە فىلبازيان نەكىد وە خۆيان هەلەخەلەتاند وە قەومە كەشيان هەلەخەلەتاند ، بەلكو رىيک و راست لهسەر شەريعەتى الله تعالى رؤيشتوون (ولم يروغوا روغان الشعالب). به فىلبازى رىۋايان ئەوانىش ئەوها فىلبازيان لەخۆيان وەلەقەومە كەپيان نەكىد .

إِبْنُ كَثِيرُ دَفَهِ رَمُوْيَّى : عەلى كورى ئەبى طەلحە لە إِبْنِ عَبَّاسِ وَهُوَ (رەزا ورەحەمەتى الله تعالى يانلى بىت) دەگىرتهوه (قَاتَلُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ أَسْتَقَامُوا) على أداء فرائضه . يانى ئىستقامەيان هەبوو لهسەر ئەنجام دانى فەرزە كان .

ئىستقامە يانى خۆراڭتن يانى لهسەر رؤيشتن لهسەر ئەم رىيگا راستە بەبەردەوام شەو ورۇژ بەبى پچران و ماندوو بۇون لهسەر فەرائىزە كانى الله تعالى .

إِبْنُ كَثِيرُ دَفَهِ رَمُوْيَّى : (وَكَذَا قَالَ قَتَادَةُ، قَالَ : وَكَانَ الْحَسْنُ يَقُولُ) هەرودە كورەتادە دەفەرمۇيى : حەسەن بەصرىي (رەحەمەتى الله تعالى يانلى بىت) فەرمۇيەتى : (اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبُّنَا، فَارْزُقْنَا الْإِسْتِقْدَامَةَ). واتا : ئەى پەرەردگارم تو پەرەردگار و رەبى ئىمەمى يارەبى ئىستقامەمان پىيى بېخشە ، يارەبى لهسەر دىنى تو بىرۇقىن هەتا هەتايىيە ئەو فەزلەمان پىيى بېخشە .

إِبْنُ كَثِيرُ دَفَهِ رَمُوْيَّى : (وَقَالَ أَبُو الْعَالِيَّةُ : (ثُمَّ أَسْتَقَامُوا) أَخْلَصُوا لَهُ الْعَمَلُ وَالدِّينُ). ئەبو العالىي (رەحەمەتى الله تعالى يانلى بىت) فەرمۇيەتى : (ثُمَّ أَسْتَقَامُوا) واتا : كار و دىنى خۆيان پوختە كردەوە بۆ الله تعالى و بەشى كەشيان لى نەدا تەنها بۆ الله تعالى ئىش و كاريان كرد وە لهسەر شەريعەتى الله تعالى رؤيشتن .

تفسیر سوره (فصلت)

إبن كثیر ریوایه تیکمان بۆ دههینی له ئیمام ئەحمدەدەوە ئەویش دەگىرتهوه له عبد الله کورى سوفيانى شەقەفی ئەویش له باوکیه وە (رەزا و رەحمة تى الله تعالى يان لى بىت) كە پیاویک بە پیغەمبەرى خواى (صلى الله عليه وسلم) وەت : (قال : يا رسول الله مرنى بأمر فى الإسلام لا أسأل عنه أحداً بعدك). شتىكم پىتى بلۇن ئەم ئىسلامدا واتا ئامۆژگارىيە كم بکە كەداواي ئامۆژگارى له كەسيتىر نە كەم . (قال : " قل آمنت بالله ، ثم استقم) پیغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : بلۇن ئىمانم بە الله تعالى هىننا پاشان ئىستقامت هەبى و خۆراڭربە و لەسەر دين لامەدە ، وە راست و چەپ مە كە بەملاو بە ولادا بەلكو رېك برق .

(قلت : فما أنتي ؟) فەرمۇسى : خۆم لەچى بىارىزم ؟
(فأوماً إلى لسانه .) پیغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : ئاگادارى زمانت بە زمان دهورى خۆيى دەبىتى خۆشە ويستانم ئاگادارىن لەخىر و لەشهر ئەزمانەيە كە واى كردۇھ خەلکى لەسەر دەم و چاو رابكىشىرى لەرۆزى قيامەتدا (الله پەنامان بدا) ، وەھەر ئەوزمانەشە وات لى دەكەت بىي بەعەبدىيکى صالحى زۆر لەپىش له لاي الله تبارك وتعالى بتخاته ناو فيردۆسە كەيەوە ، جا تو زمانت بۆ خىر بەكار بەھىنە إن شاء الله .

إبن كثیر ریوایه تیکىتىمان بۆ دههینى له ئیمام ئەحمدەدەوە دەگىرتهوه له سوفيانى کورى عبد الله شەقەفیه وە (رەزا و رەحمة تى الله تعالى يان لى بىت) دەفەرمۇسى : (قال : قلت : يا رسول الله ، حدثني بأمر اعتصم به . قال : " قل ربى الله ، ثم استقم ") شتىكم پىتى بلۇن ئەپىتى ئامۆژگارى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەستى پىوه بىگرم و لەسەرىي برق .

پیغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : بلۇن پەروردگار و پەرسىراوى من الله يە دواتر ئىستقامت لەسەر ئەم دينە بکە وە بەرددەۋام بە لەسەرى .
(قلت : يا رسول الله ما أكثر ما تخاف على) دەفەرمۇسى : چى تو ئەترسىنى لەسەر من كەوا خەمت هەبى لەسەر من ؟
(فأخذ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - بطرف لسان نفسه ، ثم قال : " هذا " .) پیغەمبەرى خوا

١ : ورواه النسائي من حديث شعبة ، عن يعلى بن عطاء ، به .

٢ : وهكذا رواه الترمذى وابن ماجه ، من حديث الزهرى ، به . وقال الترمذى : حسن صحيح

تفسير سورة (فصلت)

صلی اللہ علیہ وسلم) زمانی خویی راکیشا و پاشان فه رموموی : ئائے وہ ئاگات له وہ بیت .
ئیوه ئاگادارن ئەم !! با بچینه په رله مان تاوه کو بزانین دینی خوا هه لبزیرین ياخود نا !!
له جیاتی بلین : إلا ئەبیت دینی اللہ تعالی هه لبزیرن به لی و نه خیری ناوی . که چی چوون ریبازی
دیموکراتیان گرتووه وہ کتیب ئەنسن وہ موحاذره ئەدهن و بلاوی ئەکەنه وہ ئەوهش نه تیجهی
دیموکراتیه که تان بینی له جهزائیر و لمیصر چیان لى بسەرهات ، ئەو کەسەی خویی بى عەقل بکات
بەم شیوه یەی لى دیت ، سەیرکەن ئیوه اللہ تعالی دەفه رمومویی : (وَمَنْ يَرْغَبُ عَنِ مُّلَكَةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفَهَ نَفْسَهُ)^٣ ئەوهی لە میلهت و لە دینی پیغەمبەر ئیبراھیم (علیه السلام) کە تەوھید و یەکخوا پەرسەتی
حەزى بى نەکات و لە سەری نەروا إلا ئە و خەکەسە خویی بى عەقل کردوه .
ئەمرۆ وايە ياخود نا ؟! خەلکانی بى عەقل زۆر زۆرن (اللہ تعالی بمان پاریزی لیيان) بە زمانە کانیان
خەلکی وا لى ئەکەن شوین کە وتهی خویانیان بخەن ئەوه چ جای لە عەلمانیەت و لە کوفر و کافرین
ئەوه باسی ئەوان ھەر مەکە ، ئەوهی ئیستا کە جیئی نە قدمانە ئەوانن کە بەناوی ئیسلامە وە قسە ئەکەن
ئەوانە غەبری دینی اللہ تعالی مان بى دەلین .
رۇ ئەم زمانە چ دەوريک ئەبینیت ؟! بە تابیه تى ئەوانەی کەوا بەداخەوە بەناوی دینە وە قسە ئەکەن چۆن
دیموکراتیه تیان کردوه بە لو قمه يە کى ساغ دەرخوارى خویان و شوینکە و توانيان ئەدهن !! وە چۆن
خەلکی تىك ئەدهن ! چۆن بە خەلکی ئەلین : وەرن با مساوە مە بکەین لە سەر دینی اللہ تعالی بە لی و
نە خیر بۇ دینی اللہ تعالی بکەین .

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ رَّمُوْسِيِّ : لَهُ صَهْرِيٌّ مُوْسَلِيمٌ وَالنِّسَائِيُّ لَهُ حَدِيثٌ هِيَشَامِيُّ كُورِيٌّ عَرُوهٌ ئَهْوِيشٌ
لَهُ بَاوِكِيَّهُ وَئَهْوِيشٌ لَهُ سُوفِيَّانِيُّ كُورِيٌّ عَبْدُ اللَّهِ ثَقَهْ فِيهِ وَهُوَ (رَهْزَاوُ رَهْمَهْتِيُّ اللَّهُ تَعَالَى يَانُ لَى
بَيْت) دَهْرَمُوْسِيِّ : (قَلْتَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَلْ لَيِّ فِي الإِسْلَامِ قُولَا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدُكَ .) شَتِيكَمْ بَيْنِ
بَلِّي وَثَامُوْرَگَارِيَّهِ كَمْ بَكَهْ كَهْوَا دَاوا لَهُ كَهْسَ نَهْ كَهْمَ .
(قَالَ : " قَلْ آمَنْتَ بِاللَّهِ ، ثُمَّ اسْتَقَمْ) بِيَغْهَمْبَرِي خَوَا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَهَرَمُوْسِيِّ : بَلِّي ؛ ئِيَّانَمْ بِهِ اللَّهِ
يَهْ پَاشَانَ ئِيْسْتَقَامَهْ بَكَهْ .

سه یرکه ن استقم یانی چی؟ یانی بلی تنهایا قورئان، وه تنهایا حه دیشی صه حیحی پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) وه تنهایا ئهو دینه راسته گه رنا هیچتر، قهول و عهمه ملان تنهایا ئه وه بیت (وذکر تمام

تفسير سورة (فصلت)

الحاديـث .) باقـي حـدـيـثـه كـهـيـترـى باـسـكـرـد لـهـسـهـرـهـوـهـ.

و ه پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) جاریک به جوبرایل دهليت : حهز ئه کهین زوو زوو بین سه ردانمان بکهن . وه جوبرایل فه رموموي : ئىمە بې ئە مرى الله تعالى وە ناتوانىن دابەزىن .

ئىنجا لهوكاتىدا مەلائىكە دائىه بەزىن (تَنَزَّلَ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ) قال مجاهد ، والسدىي ، وزيد بن أسلم ، وابنه : يعنى عند الموت) موجاهيد و السدى و زيدى كورى ئەسلىم و كوره كەى فەرمۇويانە : يانى لە كاتىكدا كە تو ئەمرىبى ، بەمەرجىك تو لەو كەسانە بىت كە يە كخوا پەرسىت بۇوى كە موشىرىك نەبووى كە مونافىق نەبووى ، پېت ئەلىن : (فَأَئِلِّينَ : (أَلَا تَخَافُوا) قال مجاهد ، و عكرمة ، وزيد بن أسلم : ئىي ما تقدمون عليه من أمر الآخرة) موجاهيد و عكريمە و زيدى كورى ئەسلىمە دەفرمۇون : يانى ئالله وھى كە ئىستا دىن بەرە ئاخىرەت لە بەر ئەوھى سەھەرىك و نازانى بەرە و كويى ئەرۋا ، وە ئىنسان كە بەرە و شوينىك برووا و نەزانى بەرە و كويى يە ئەترسى !! بۆيە ئەوان ئەلىن : مەترىن ، (وَلَا تَحْرُنُوا) غەم و پەزارەشتان نەبىت ، غەم و پەزارەش لە سەر رابردۇوه ([أى] على ما خلقتهم من أمر الدنيا ، من ولد وأهل ، و مال أو دين) هېچ خەمتان نەبىت لە ئەمرى دين و دونيا يى رابردۇوتان ئەوانەي كە بە جىتان ھىشتۈون ، ئىيمە چىن !؟ (إِنَا نَخْلُفُكُمْ فِيهِ) ئىيمە جىنىشىنى ئىۋەين لە ويدا وە بۆتان ئەپارىزىن ، يانى ، مال و مندالىان ئەبارىزىن وە دىنى ، مال و مندالىان ئەبارىزىن .

ئەها بزانە صلاح و باشىه تى ئەو كەسە وادەكەت كە مەلايىكە بۇ ئەوانە ئى دوايى خۆشيان خەم خۆر بن بېپيان.

(وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ) موژدهستان ئەدەینى بەو بەھەشتەي كە وەعدتان پىيى دراوه ، (فَيَبْشِرُونَهُم بِذَهَابِ الشَّرِّ وَحْصُولِ الْخَيْرِ .) شهر نەما تەواو ئىتىر مەترىسىن ، ئىتىر هەموو ۋىزانتان كە وەته خىرى ٥٩٥ .

إِنَّ كُثِيرًا مِّنْ رِوَايَاتِكُمْ يَكُونُ مَدَحًى لِّهِ حَدِيثٌ بِرَأْيِهِ وَهُوَ (رَهْزَا وَرَهْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى يَانِ لَى بَيْت) لِهِ كَاتِبٌ مَرْدَنْدَا كَهْ ئِينْسَانِي مُوسَلِمَانَ ئَهْ مَرْبَى رَوْحَه كَهْ چَى لَى دِيْتْ : (إِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَقُولُ لِرُوحِ الْمُؤْمِنِ) مَهْ لَاتِيكَه بَهْ رَوْحَى ئِيمَانْدَارَ ئَهْ لَى : (اخْرُجْ بِأَيْمَانِكَه الرُّوحُ الطَّيِّبُ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ كَيْتَ تَعْمَرِيْنَه ، اخْرُجْ إِلَى

روح وریحان ، ورب غیر غضبان " . وهره دهرهوه ئەی رۆحه پاکە کە له و جەستەیە پاکە کە تۆ ئە و جەستىيەت ئاوهدان كردىبووېدە بە يادى الله تعالىٰ وەرە دەرەوه بۆ خۆشى و بەشارەت و بۆ ئىسراھەت و بۆلای خوايدەك کە لىت تورە نىه .

(وقيل : إن الملائكة تتنزل عليهم يوم خروجهم من قبورهم .) ابن كثير تفسير يكيترمان بۆ دەھىنى و دەفرمۇويى : وەوتراوه ئەم ئايەتە ماناي ئەۋەيە كەوا كەي مەلائىكە دىت بۆلایان لە كاتىكىدا كە زىندۇو ئەبىنە وە لەقەبرە كانىيان . ئەمەش قەولى دووھەم (حکاہ ابن جریر عن ابن عباس ، والسدی .)

إِنَّ كَثِيرًا رَوْيَا يَهُ تِيكَمَانَ بَوْ دَهْهِينَى لَهِ إِنَّ ئَبِى حَاتَهْ مَهَوَهِ ئَهْ وَيِشَ دَهْ كِيرَتَهُوَهِ لَهِ لَهِ جَهَعَفَهَرِى كُورِى سُولِيَّانَهُوَهِ دَهْ لَيْتَ : كَوِيمَ لَهِ لَهْ چَهَنَدَ ئَايَهَتِيكَ بُووَ لَهِ ثَابَتَ سُورَةَتِي (حَمَ السَّجْدَةُ) دَهْ خُوئِنَدَ (حتى بلغ : إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ) هَتَاوَهُ كُو گَهِيشَتَهُ ئَهْمَ ئَايَهَتِهِ (فُوقَ فَقَالَ) وَهَسْتَاوَ وَتِي : (بَلَغْنَا أَنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ حِينَ يَبْعَثُهُ اللَّهُ مِنْ قَبْرِهِ ، يَتَلَاقَاهُ الْمَلَكَانُ اللَّذَانِ كَانَا مَعَهُ فِي الدُّنْيَا) پِيَمانَ گَهِيشَتَهُ لَهْ خَهْبَرَ كَهْوا ئِينَسَانِي ئِيَمانَدارَ كَاتِيكَ كَهْوا اللهُ تعالىٰ زىندۇوی ئەكَاتَهُوَهِ لَهْ كَوْرَهَ كَهْ دَوْمَهَ لَائِيكَ دَيْنَ بَهْرَهِ وَ روْوَى وَ مَوْقاَبَهَ لَهِ دَهْ كَهْنَ وَ ئِيَسْتَقْبَالِي ئَهْ كَهْنَ وَ لَهْ كَهْ لِيدَا بُوونَ ئَهْ وَانَهِ لَهْ دُونِيادَا لَهْ دَيْنَ بَوْ لَايِ ، (فِيَقُولَانَ لَهِ : لَا تَخْفَ وَلَا تَحْزَنْ) پِيَ دَهْ لَيْنَ : نَهْ بَرَسَهِ وَ نَهْ بَهْ زَارَهِ وَ خَمَتَهِ بَهْ بَىِ ، (وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ) موْژَدَه بَيْتَ بَهْ وَ بَهْ هَشَتَهِ كَهْ ئَيْوَهِ وَهَعْتَانَ پِيَ دَرَاوَه .

(قال : فَيَؤْمِنُ اللَّهُ خَوْفَهِ) دَهْ فَرَمَوْيَيِ : اللهُ تعالىٰ ترسَهَ كَهِي نَاهِيلِي ، (ويَقِرُ عَيْنَهِ) وَهِ ئَهْ وَهِيِ پِيَ خۆشَبِيَتَ بَهْ چَاوَ بَيِّنَى دَهْ بَيِّنَى (فَمَا عَظِيمَةٌ يَخْشَى النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا هِيَ لِلْمُؤْمِنِ قَرْةُ عَيْنِ) هِيَچ كَارِيَكَى ناخوش نابىنى وَهِ هَرْچِي شَبِيَكَ دَهْ بَيِّنَى خۆشى بَيِّنَى چَاوِي پِيَوَهِيَ ، (لَمَّا هَدَاهُ اللَّهُ ، وَلَمَّا كَانَ يَعْمَلُ لَهُ فِي الدُّنْيَا) بَهْ ھَوْيِ ئَهْ وَهِيِ كَهْوا اللهُ تعالىٰ هِيدَاَيَتِي دَاوَهُ لَهْ دُونِيادَا وَهِ عَمَهَلِي بَوْ كَرْدَوَه لَهْ دُونِيادَا ئَهْ رَوْشَ شَهْ وَابِي عَمَهَلِهِ كَهِي خَوْيِي وَهَرْدَهَ كَرِيَتَهُوَهِ .

إِنَّ كَثِيرًا دَهْ فَرَمَوْيَيِ : زَيْدِي كُورِى ئَهْ سَلَمَ دَهْ فَرَمَوْيَيِ : (يَبْشِرُونَهُ عَنْدَ مَوْتِهِ ، وَفِي قَبْرِهِ ، وَحِينَ يَبْعَثُ . رَوَاهُ ابْنُ أَبِي حَاتَمٍ) سَهِيرَكَهِنَ چَى دَهْ لَيْتَ : ئَهْمَ ئَايَهَتِهِ مَانَايِ ئَهْ وَهِيِ لَهْ چَ كَاتِيكَدَاهِ (تَنَزَّلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ) يَانِي لَهْ هَرْسَى حَالَتَهَ كَهِيَ ، كَهِئَهْ مَرْيَيِ وَهِ لَهْ نَاوَ قَهْ بَرَهَ كَهِي وَهِ لَهْ كَاتِيكَيَشَدا كَهْ زىندۇو ئَهْ كَرِيَتَهُوَهِ .

إِنَّ كَثِيرًا دَهْ فَرَمَوْيَيِ : (وَهَذَا القَوْلُ يَجْمِعُ الْأَقْوَالَ كَلَاهَا ، وَهُوَ حَسَنٌ جَدًا ، وَهُوَ الْوَاقِعُ .) ئَهْمَ قَهْ وَلَهِي

۱ : ئَهْمَهِ سورَةَتِي فَصْلَتِهِ . بَهِ حَمَ دَهْ دَهْسَتَ پِيَ دَهْ كَاتَ وَهِ سَجَدَهَيَهِ كَيْ تِيلَادَهِيَهِ تِيَّدَادَيَهِ بَقِيهِ وَانَاوَنَراوهِ .

زید هه موو قهوله کانی کۆکرده وه ، يانى ئەگەر بلین : له کاتى مردندا دىن ئەوه بەلى ، وه له کاتى له ناو قەبر ئەوهش ديسانەوه بەلى ، وه له کاتى زيندوو بونەوه ئەوهش ديسان بەلى ، وه دەليت : هەتا بلى قەوليکى چاكە وھ ئەمەش واقيعە .

نَحْنُ أُولِيَاءُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشَتَّهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ (٣١)

إبن كثیر دەفرەرمۇویی :

(وقوله : **نَحْنُ أُولِيَاءُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ**) ئىمە دۆستى ئىيەين له دونيا وله قيامەتدا ، (أىي : تقول الملائكة للمؤمنين عند الاحتضار) له کاتى روح دەركىردىدا مەلايىكە به موسىمان و موحىدە كان دەلين : (نحن كنا أولياءكم) ئىمە دۆستانى ئىيە بۈويىن له دونيادا ، (أىي : قرناءكم في الحياة الدنيا) ھاوريي ئىيە بۈويىن له دونيادا ، (نسدلكم ونوفقكم) ئىمە وامان لى ئەكردن كەوا رىگەى راست بىگرنە بەر وە تەوفيقەن ئەدان ، (ونحفظكم بأمر الله) ئىمە ئىيەمان بەئەمرى الله تعالى ئەپاراست ، (وكذلك نكون معكم في الآخرة نؤنس منكم الوحشة في القبور) ئاواش له ئاخىرەت له گەلتاندا ئەبين وە حشىھەت و ناخوشىھەن ئاخىرەتان له سەر ئاسان ئەكەين ، (وعند النفخة في الصور) له کاتى فوو كردنيش بەكەرەنادا (صور) ، (ونؤمنكم يوم البعث والنشور) وە له رۆزى زيندوو بونەوهش هيمنايەتى و ئەمینايەتىتان پىي ئەبەخشىن له کاتىكدا كە الله تعالى ھەمووان زيندوو ئەكاھەوە ، (ونجاوز بكم الصراط المستقيم) وە له سەر صيراتىش ئىمە تىتان ئەپەرىيىن واتا له گەلتانىن له صيرات يارمەتىتان ئەدەين بۇ پەرىيەوه تاوه کو رزگارتان بىت ، (ونوصلكم إلى جنات النعيم) ئەтан گەينىن بە بەھەشتى بەرددەۋامى پې لە خۆشى .

الله تعالى دەفرەرمۇویی : **(وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشَتَّهِي أَنْفُسُكُمْ)** أىي : في الجنة من جميع ما تختارون مما تشتهيه النفوس (له بەھەشتىدا ھەرچىتان پىي خۆشە ئەتان دەينى ، (وتقرب به العيون).

لېرەدا ئاماژە بەخالىك ئەدم زۆر جار كەسانىك دىن پەنا ئەگرین بە الله تعالى عەيب له قورئان دەرئەھىنن وە عەيب له دىن دەرددەھىنن كەس عەيب ئى تىدا نىھ ، ئەلین : باشە حۆريان بۇ پىاۋ داناوه ئەى چيان بۇ ئافرەت داناوه ؟

تەبعەن ئەم قىسىم ئەو پەرىي بى ئابروویيە ! له بەرجى ؟ له کاتىكدا ئەيە وېي عەيب له قورئان دەرېھىنى ، الله تعالى كەس بى بەش ناكات بازنان ، **(فِيهَا مَا تَشَتَّهِي أَنْفُسُكُمْ)** الله تعالى دەفرەرمۇویی : ھەرچى نەفس پىي خۆشە ئەپىاوان و ژنان تىدايەتى ، بۇيە كەس بى بەش نابىت ، ئەم كەلىمە يە بەسە كاتىك

تفسیر سوره (فصلت)

که تو به رکاری بهینی هیچ شتیک نامینینه و که تو له ویدا پیت خوش بیت و نه بیت، پیویست ناکا بچی پهنا ئه گرین به الله تعالی له بیت ئه ده بیان ئه یانه ویی بلین : (الله تعالی والعياذ بالله ئهها ئافره تان پیاوامان بؤ ئاماذه کردوون له به ههشت !) الله تعالی یه کی له ناوه کانی (الحی) یانی شده رم ، الله تعالی شه رمی هه یه ئه و شه رمه کهی که لا یه قه به خویه وه ، تو چون نالی به کچه کان بلی و هرن پیاوام بؤ ئاماذه کردوون به شوت ئه ده شه رم ئه کهی له وه ، الله تعالی الحی یه ، له بهر ئه وه به لی له دونیادا تو چون کچه که ت به شوو ئه دهیت و هژن بؤ کوره که ت ئه هینی له به هه شتیشدا به هه مان شیوه یه ، چونکه ئه م قسانه زور ئه بیستینه و پهنا ئه گرین به الله تعالی .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ) أَيْ : مَهْمَا طَلَبْتُمْ وَجَدْتُمْ) چی داوا بکهن تیدایه ، شتیک نیه تیدا داوا بکهن و تیدا نه بیت ، (و حضر بین ایدیکم ، [أَيْ] کما اخترتم ، له بهر ده مтан ئاماذه ده بیت چون هه لی بژیرن .

نُزْلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ (۳۲)

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ :

(نُزْلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ) أَيْ : ضيافة وعطاء وإنعاما (واتا میوانداری الله تبارک وتعالی یه وہ به خشینی الله تعالی یه نیعمه تی الله تعالی یه ئهی به هه شتیان . له کی وہ؟ (من غفور لذنبکم) له خوایه کی به خشنده له تاوانه کانتان که لیتان خوش ده بیت ، (رحیم بکم رعوف ، حیث غفر ، وستر ، ورحم ، ولطف) . له خوایه کی ره حیم ، له خوایه ک که میهره بانیه کهی ئه وندہ زوره رهئوفه ، رعوف به مانای : ئه وہ دبیت که زور نه رمو و نیانه له گه ل به ندہ کهی ، (حیث غفر) لی خوشبووه (وستر) وہ گوناھه کانی سه تر کردوه ، (ورحم) و ره حم و میهره بانیان بی به خشیوه (لطف) و له گه لیدا زور نه رم و نیان بووه .

إِنْ كَثِيرٌ رَّيْوَايَه تِيكَانَ بُؤ دَه هِينَيَّ که زه عیفه سنه ده کهی له إِنْ ئه بیت حاته ممهوہ ریوایه ت ده کا له حه دیشی سوقی جه نه واتا بازاری به هه شت لهم ئایه تهدا : (عند قوله تعالى : (وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشَتَّهِي

أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَعُونَ (۳۱) نُزْلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ

(فقال عن سعيد بن المسيب: أنه لقي أبا هريرة [رضي الله عنه] [ده فه رم ویی] : له سه عیدی کوری مه سیبه وہ که وا گه یشتوه به ئه بو هوره یره وه (رہزاو ره حمہ تی الله تعالی یان لی بیت) ده فه رم ویی :

(قال أبو هريرة : نسأل الله أن يجمع بيني وبينك في سوق الجنة .) ئه بو هورهيره پیی وتوه داوا ئه کم له الله تعالى من و تو له بازاری به هشتنا کومان بکاته وه .

(قال سعید : أوفيها سوق ؟) سه عید فه رموویی : وتنی بازار هه یه له بده شت ؟

(قال : نعم) ئه بو هورهيره فه رموویی : به لی ، ئینجا حده دیش که ده هینی و ده فه رموویی : (أخبرني رسول الله - صلی الله علیه وسلم - أن أهل الجنّة إذا دخلوا فيها ، نزلوا بفضل أعمالهم) پیغه مبه رپنی راگه یاند ووم (صلی الله علیه وسلم) ئه هلی به هشتنا کاتیک که ده چنه ناو به هشتنا وه هر که س به گویره کی عهمه له که خوبی ، واتا هه رکه سه و مه نزیله خوبی ئه دریتی ، (فیؤذن لهم في مقدار يوم الجمعة في أيام الدنيا فيزورون الله ، عز وجل) ئینجا ریگه یان پنی ئه دریتی به ئه ندازه رفی جو معه له رفی کانی دونیا که وا زیارتی الله تعالی بکهن تاوه کو بچن بولای الله تعالی ، (ویبرز لهم عرشه) وه عه رشہ کهی الله تعالی دھرئ که ویت ، (ویتبدى لهم في روضة من رياض الجنّة) الله تعالی دھر دھ که ویت له باخیک له باخه کانی به هشتنا ، (وتوضع لهم منابر من نور) وه بو هریه کیک له و به هشتنا نه مینبهریک له نور دائے نریی چه نده ها مینبهر له نور ، (ومنابر من لؤلؤ) وه نابیر و منبهر له لؤلؤ ، (ومنابر من یاقوت ، و منابر من زبرجد ، و منابر من ذهب ، و منابر من فضة) واتا هه ریک ئالله مه عدد نانه و لهم به رده حه جره به نرخانه له مانه مینبهریان بو دروست ده کریی له گه و هه ر و یاقوت و زبرجد و زیر و زیو ، (ویجلس [فيه] أدناهم وما فيهم دنيء على كثبان المسك والكافور) وه دائے نیشی که مترینیان مه نزیله له بده شت وه که مترینیشی تیدا نیه ، له بھر ئه و ده لیتی : که مترینی تیدا نیه چونکه هیچ که سیک لنه شت هه است ناکا به وہی که که می درواه تی ، یانی که کاتیک هه است ده کا به وہی که که مه ، الله تعالی زیادی ئه داتی له ناخی خویدا زیاد ئه بیت ، (ما یرون بأن أصحاب الكراسي بأفضل منهم مجلسا).

(قال أبو هريرة : قلت : يا رسول الله ، وهل نرى ربنا [يوم القيمة] ؟) ئه بو هورهيره ده فه رموویی : وتم ئه پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) ئایا په روهدگاری خومنان ئه بنین له قیامه ت ؟

(قال : " نعم هل تتمارون في رؤية الشمس والقمر ليلة البدر ؟) پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموویی : به لی ، ئایا ئیوه شکتان هه یه له بینینی خورددا له رفیزادا یان مانگی چوارده له شهودا ؟ " قلنا : لا . و تیان : نه خییر .

(قال - صلی الله علیه وسلم - " فكذلك لا تتمارون في رؤية ربكم تعالى) پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رموویی : ئاوه هاش که ستان گومانتان نامینی له رفیزی قیامه ت په روهدگاری خوتان

ئەبىنин ، (ولا يبقى في ذلك المجلس أحد إلا حاضره الله محاصرة) كەس لەو مەجلیسەدا نامىنى ئەوانەى كەوا لەسەر مىنبەرن ئەوانەى كەوا لەسەر تەپۆلەكەى مىسىك و كافروون ، ئەوانە هيچيان نىي إلا الله تعالى محازرەيان لەگەلدا ئەكەت (إلا حاضره الله محاصرة) يانى (إلا خاطبهم الله مخاطبه الله تعالى قسەى لەگەلدا ئەكەت .

ئەمە ئەو حەديثە يە كە دەلىت : هيچ كەسىڭ نىيە لەئىوە إلا لەنیوان الله تعالى و بەندە كەيدا تەرجومان نامىنى و قسەى لەگەلدا دەكەت ، (حتى إنما يقول للرجل منهم) هەتاوە كۈيەك يەك قسەيان لەگەلدا ئەكەت ، (يا فلان بن فلان) پى ئەلى فلان كەس كورى فلان كەس ، (أذنكم يوم عملت كذا وكذا ؟) ئەمە لەبەھەشته ، الله تعالى دەفەرمۇويى : ئايىا لەبىرتە فلان رۆز ئەو گۇناھەت كەد ؟ (يىذكەر ببعض غدراته في الدنيا) بىرى ئەخاتەوە لە گۇناھە كانى لە دونيادا .

(فيقول : أَيُّ رَبٌّ ، أَفْلَمْ تَغْفِرْ لِي ؟) دەفەرمۇويى : ئەى پەروەردگارم ئەى تۆ لەمن خوش نەبوو ؟ و نەتخستمە بەھەشته و بۇ ئەم باسمە لەگەلدا ئەكەيتەوە ؟ !

(فيقول : بلى فبسعة مغفرتي بلغت منزلتك هذه .) الله تعالى دەفەرمۇويى : بەلى وە بەھۆى لېخۆشىبۇنى منه و تۆ گەيشتوتە ئەم پلە يە .

(قال : فبینا هم على ذلك غشیتهم سحابة من فوقهم) دەفەرمۇويى : ئاللهوكاتەدا هەورىك لەسەر سەريانەوە دەبىت دایان ئەپوشىت ، (فأمطرت عليهم طيبا لم يجدوا مثل ريحه شيئاً قط ".) بارانىك بەسەرياندا ئەبارانىكى بۆن خوش ، واتا بۆنەتكى خوش بەسەرياندا ئەبارانىنى شتى وايان هەر بۆن نەكردوھ لەزىيانىاندا .

(قال : ثم يقول ربنا - عز وجل - : قوموا إلى ما أعددت لكم من الكرامة) دەفەرمۇويى : پاشان الله تعالى دەفەرمۇويى : هەستن بۇ ئەو كەرامەتەى من بۇ ئىيۇم داناوه ، (وخذوا ما اشتھيتم ".) بىرۇن چى حەزلى ئەكەن بىبەن بۇخوتان .

(قال : " فنأتى سوقا قد حفت به الملائكة) دەفەرمۇويى : ئەچن بۇ بازارىك مەلاتىكە چوار دەوري بازارەكەى داوه ، (فيها ما لم تنظر العيون إلى مثله) هيچ چاۋىيك وينەى ئەم بازارەى نەبىنيوھ ، (ولم تسمع الآذان) هيچ گوئىكىش بەرگوئى نەكەوتوه بەوينەى ئەو بازارەى كە چەندە خوش و جوانە باسى وەھاى بەگویدا نەكەوتوه (ولم يخطر على القلوب) وە بەدلېشدا نەھاتوه شتى وا .

(قال : فيحمل لنا ما اشتھينا) دەفەرمۇويى : واتا خۆمان شتە كانيش هەلناڭرىن بەلكو بۆمان هەلدەگرن چى حەز بکەين لەگەلماندى ئەيھىنەوە ، (ليس يباع فيه شيء ولا يشتري) ئەمە بەكرين و فرۇشتىنىش نىي

، به لکو هر هله گریت و ئەبىيەتەوە ، (وفي ذلك السوق يلقى أهل الجنة بعضهم بعضاً .) وە لە بازارەدا ئەھلى بەھەشت يەكترى ئەبنىن .

(قال : " فيقبل الرجل ذو المنزلة الرفيعة) ئەبني كەسىك ئەبىنى كەوا كەسىك مەنزىلەئى لە تو گەورەترە و بەرزترە بەھۆى تاعەتىيەوە ، (فيلقى من هو دونه) ئەوھە ئەبىنى كەوا مەنزىلەئى كەمترە ، (وما فيهم دنيء) بەلام كەسىش دنيء نين يانى كەسىشيان كەم حال نين ، كەسيان تىدا نىھ كەوا لەناخى خۇيدا هەست بکا بەھە ئەمەن زىلە كەى زۆر كەمە (فيروعه ما يرى عليه من اللباس) ئەممە ئى كە مەنزىلە كەى كەم ئەوھە ئەبىنتىت كە مەنزىلە كەى بەرزە و پلە و پايەى بەرزە جلە كانى زۆر جوانتر و فاخيرترە بى تاقەت ئەبىت و غەم گىن ئەبىت له و بىنین !! (فما ينقضي آخر حدیثه حتى يتمثل عليه أحسن منه) قىسە كە تەواو نابىت هەتاوه كۆئەم بەرگ و جل و بەرگە كەى له و جوانتر ئەبىت ، (وذلك لأنه لا ينبغي لأحد أن يحزن فيها). چونكە نابىت كەس لەبەھەشتدا غەم بخوا چونكە غەمى تىدا نىھ .

(ثم ننصرف إلى منازلنا) ئى بەم شىۋىدە دىئنەوە بۇناو مال و حالى خۆمان بۆلای ژنه كانمان و حۆرىيە كانمان ، (فيتلقانا أزواجنا) ئىنجا ژنه كانمان ئەوانە ئى كەلەمان بۇون وە لە گەل حۆرىيە كان كە الله تعالى پىى بەخشىون ئەوانە پىشوازىيان لىنى ئەكەن و دەلىن : (فقلن : مرحبا وأهلا بحنا) حب يانى محبوب ، واتا خۆشە ويستە كانمان بەخىر بىنەوە ، (لقد جئت وإن بك من المجال والطيب أفضل ما فارقتنا عليه .) بەراستى ئىستا كە تو روپىشتى و هاتىتەوە ئىستا كەھاتويتەوە ئەو جوانى و ئەو جل و بەرگە ئەو جەمال و بۇنخۆشىيە ئى كە لېتەوە بۇو لېتەوە زۆر زىياتر بۇوە ئىستا زۆر لەو زىياترە كە تو پىش ئەوھى بروپىي پىتەوە بۇو واتا جوانتر بۇنخۆشتەر بۇوى .

(فيقول : إنا جالسنا اليوم ربنا الجبار - عز وجل -) دەفرەرمۇسى : ئىيمە ئەمرۇ لە گەل پەروەردگارى خۆمان دانىشتۇرۇن ، (وبحقنا أن نقلب بمثل ما انقلبنا به ".) وە حەقى خۆمانە كە ئىيمە بىگەرىنە و بە جوانىيە .

ئەم حەديثە وە كۆوتەمان زەعيفە و صەحىح نىھ ئاگادارىن بۇيەش باسماڭ كەر لەشۈيىنەك بىستان و خوپىنتانە وە ئاماڭە پىى بکەن و بلىن ترمذى و إبن ماجە رىوايەتىان كردوھ بەھىز نىھ و زەعيف نىھ . إبن كشىر رىوايەتىكىرمان بۇ دەھىنە لە ئىيام ئەحمدەدەوە كە بەصحيح هاتوھ ئەوپىش دەگىرتەوە لە

١ : وقد رواه الترمذى في "صفة الجنة" من جامعه ، عن محمد بن إسماعيل ، عن هشام بن عمار ، ورواه ابن ماجه عن هشام بن عمار ، به نحوه . ثم قال الترمذى : هذا حديث غريب ، لا نعرفه إلا من هذا الوجه .

ئەنسى کورى مالكەوە(پەزا و پەحمدەتى الله تعالى يانلى بىت) دەفرەرمۇرىي : (من أَحْبَ لِقَاءَ اللَّهِ أَحْبَ اللَّهَ لِقَاءَهُ) ھەركەسىك دىدەنی الله تعالى پىي خۆش بىت ئەوە الله تعالىش دىدەنی ئەوى پىي خۆشە ، ھەركەسىك پىي خۆش بىت بە ديدارى الله تعالى شاد بىت ئەوە الله تعالى ش پىي خۆشە ، (وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ .) وە ھەركەسىكىش پىي ناخۆش بىت الله تعالى بىينى ئەوە الله تعالى ش پىي ناخۆشە ئەو بىينىت .

کە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەمەت، ھاوهەلە بەریزە كانى بىريان بۆ شتىك رۆيىشت ، (. قلنا يا رسول الله كلنا نكره الموت ؟) ئەوان مردن ھاتە بەرچاويان وتيان: ئەى پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئىيمەھە موومان مردىمان پىي ناخۆشە ، كى ھەيە بلى بىرە و پىي خۆش بىت ؟ ! لەبەر ئەوەي ئىتر مردن راوهستانى ھەناسىيە لەزىيان و روح دەرھىنانە زۆر نارەحەتە .

(قال : " ليس ذلك كراهيّة الموت) پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇرىي : بابەتە كە ئەوەي نىيە كە رق لى بۇونى مردن بىت ، (ولكن المؤمن إذا حضر جاءه البشير من الله بما هو صائر إليه) كە ئىنسانى موسىلماڭ كاتى مردىنە كە دېت مەلائىكە مۇژىدە دەر لەلایەن الله تعالى و بۇيى دېت و پىي دەلىت : (بما هو صائر إليه) برو بۆ بەھەشت و بۆ رەزامەندى الله تعالى، ئەويش زۆر خۆشحال دەبىت وە الله تعالى ش خۆشحال دەبىت بەبنىنى ، (فليس شيء أحب إليه من أن يكون قد لقي الله فأحب الله لقاءه) هىچ شتىكى ئەوەندە پىي خۆش نىيە و كە ئەوەي كەوا بەرە و خوايەك دەروا وە بەرە و بەھەشتىكى ھەتاھىتايى وە الله تعالى ش پىي خۆشە ئەم بىت بۆلائى .

(قال : " وإن الفاجر - أو الكافر - إذا حضر جاءه بما هو صائر إليه من الشر - أو : ما يلقى من الشر - فكره لقاء الله) پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇرىي : كابرای كافر و فاجريش مەلائىكە پىي دەلىت : وەرە دەرەوە ئەى رۆحى كافر بۆ تورەي و غەزەبى الله تعالى ! ئەويش زۆرى پىي ناخۆشە وە الله تعالى ش پىي ناخۆشە ئەو بىت بۆلائى ، (فكره لقاء الله فكره الله لقاءه) .^۱ .

۱ : وهذا حديث صحيح ، وقد ورد في الصحيح من غير هذا الوجه .

وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّمَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٣٣) وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاؤُ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ (٣٤) وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍ عَظِيمٍ (٣٥) وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٦)

مانای ئایه تەکان:

وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّمَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٣٣)

الله تعالى دەھرمۇنى : كى وتە باشتىرىكە كەوا بانگەواز ئەكت بۇ يە كخوا پەرسى ؟ وە بانگەواز ئەكت بۇ ئەوهى كەوا تەنها الله تعالى بېرسىرى ، (دَعَا إِلَى اللَّهِ) واتا ئەلى : خەلكىنە فەرمانە كانى الله تعالى جى بهجى بىكەن وە تەنها الله تعالى بەخواى خۆيتان بزانى ! تەنها الله تعالى بەرسىراوی راستەقىنە خۆتان بزانى ، ھەركەسىيىك زىندۇو بىت ياخود مردوو وە ھەرشتىك روح دار بىت يان بىن روح نايىت لەغەيرى الله تعالى بېرسىرى و قىيمەتى پەرسىنى بۇ دابىرى ! چونكە ھەر ھەموو ئەمانە بىرىتىن لە بەندە بۇ الله تعالى وە لەغەيرى الله تعالى ھەمووى مەخلوقە بۇ يە دەبىت خواى خالق بېرسىرى ، واتا خالق نەبىت نايىت بېرسىرى .

واتا ئىمە بەخەلكى ئەلين : ھەركەسىيىك خۆيى لە و ئاستەدا دائەنىيى كەوا سەمع و تاعەى بۇ بىكەن ئەلەغەيرى الله تعالى با بزانىن چيان دروست كردۇ ! ئەنانەت ھەروە كو الله تعالى دەھرمۇنى : با ئەوانە مىشىيىك دروست بىكەن ! ئاتوانى يەك زەرە لەم كەونە دروست بىكەن ! كەواتە خالق دەبىت بېرسىرى ، بۇ يە باشتىرىن كەس وە باشتىرىن وە ئەو كەسەيە و ئەو وەتەيە كە دەليت : الله تعالى بېرسىن ، (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) كەواتە بانگەواز ئەكت بۇ يە كخوا پەرسى .

با ئەمرۇ سەير بىكەين بزانىن بانگەوازەكانى ئەمرۇ لەسەر زەميندا لەرابىدوو و ئىستا وَا داھاتووشدا زۆربەي زۆرى بانگەزە كان بۇ چ شتىكە تاوه كو بېرسىرى ؟ ! بۇ غەيرى الله پەرسىتىيە چونكە الله تعالى لەقورئانى پىرۆزدا دەھرمۇنى : زۆربەي زۆرى خەلک موشىيىكە (يىشىرىن فى عبادە الله تعالى) زۆربەي زۆرى خەلک كافرە ، وە زۆربەي زۆرى خەلک لەحەق لائەدات ، ئىستا ئەگەر تو سەيرى سەرزمەن بىكەيت بلى چەند عەددەن سەرزمىرى بىكەيت ئەوتىرى ٧ مiliارىكە ئەلين نزىكەي مiliارىك و شتىكى مۇسلمانە تەبعەن بەناو ، بزانە لەحەوت مiliارىك و ئەوەندە كەواتە زۆربەي زۆرى كافر و موشىيىكە ، ئىنجا وەرە سەر ئەو مiliار و ئەوەندەش ئەمە تەبعەن وەك وتمان بەناو مۇسلمان ، زۆرجارىش دووبارەي ئەكەينەوە كابرا شیوعى و ماركسى و لینینى و ديموکراتى و وەتەنى و صۆفيە و

تفسیر سوره (فصلت)

دەرویشە و رافیزە يە تەبعەن ئەمانە هيچى لەریزى مۇسلماناندا نىھ ئەمانەش خۆيان بەمۇسلمان حىساب ئەكەن .

كەواتە رووبەررووی ژمارەيە كى هەر زۆر زۆر لە دوورىمنان ئەبىتەوە ! پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) الله تعالى لە قورئاندا پىنى دەلىت : كاتىك كە ئەبىنېت رووبەررووی دوورىمنانىكى زۆر بۇويتەوە دلەنەوايى ئەكەت الله تعالى و دەفەرمۇوپى : (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَيْهِ بَعْضٌ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا^۱) بازىنى ئەى پېغەمبەرە كە ! بازىنى ئەى ئەو كەسەي كە باڭگەواز ئەكەت بۇ يە كخوا پەرسى تۆ لە سەر گول و گولزار دانەنىشتۇرى ! وە تۆ لە سەر ئىسراحت نىت ! بەلكو تۆ لەناو كۆمەلگاي خوت و خەلکىدا بە ئاسودەيى نايىت و ناچىت بەلكو خەلکانىكى زۆر دوزمەنە وە نەك هەر ئىنسانە كان بەلكو جەنە كانىش .

جا لىيەدا بۆمان دەردە كە ويىت (وَمَنْ أَحْسَنْ قُولًا مَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) كى وتنە لە وە باشتىرىكە لە وتنە ئەو كەسەي كە داوا ئەكەت بۇ يە كخوا پەرسى !! يە كەم : ئەممە حەقە .

دووھەميش : ئەممە دوورىمنى زۆر زۆرە .

سى يەميش : خۆراڭتنىش لە سەر ئەم دەعوەيە هەتاوهە كۆ بلى نارە حەتە .
بۇ يە الله تعالى وادەكەت لەو كەسانەي كە دەعوە ئەكەن ثابت بن ، ئەم ئايەتە بۇ خۆي باڭگەواز ئەكەت بۇ ئەوهى ئىنسان ثابت بىت لە سەر دەعوە كەدن وە دەعوە بکات وە باڭگەواز بکات بۇ يە كخوا پەرسى ، بۇ يە هەتاوهە كۆ يە كىيە ئەبىنېتەوە ئەلى : بەس الله تعالى بېھەرسىتە هەزاران ئەبىنېتەوە كەوا غەيرى الله تعالى ت پى ئەپەرسى .

الله تعالى دەفەرمۇوپى : (وَعَمِلَ صَالِحًا) خالى دووھەم ئەوهى كە كەسە كە ئەبىت خۆيى كار بە و دەعوەيە بکات كە خۆيى ئەيکات و ئەيلەيت بۇ يە ئەبىت كرده وە چاك ئەنجام بىدات .

بۇنمۇنە ئەگەر كەسيك باڭ بىدا و بلىت : (حى الصلاه) بۇ خۆشى نويز نەكەت چۈن ئەبىت ! ! كەسيك بلى وەرن ئەى خەلکىنە با الله تعالى بېھەرسىن وە خۆشى الله تعالى بە تەنەنە نەپەرسى چۈن ئەبىت ؟ ! (وَعَمِلَ صَالِحًا) سەير كەن بەھاى عەمەل لە دىنىي ئىسلامدا چەند گەورەيە ! بۇ يە الله تعالى دەفەرمۇوپى : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ^۲) ئەى بىرۋاداران بۇ ئىيە قىسەيەك ئەكەن و نايىبەنە سەر و

۱: سورە الأنعام ، ایة : ۱۱۲ .

۲: سورە الصف ، ایة : ۲ .

تفسیر سوره (فصلت)

جى بەجى ناکەن ، (كَبَرْ مَقْتَأِعِنَدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ^۱) بەراستى غەزبى الله تعالى هەلئەسىنن کاتىك كەوا ئىيۇھ شىتىك بلىن و جى بەجى نەكەن .

ئىنجا وەر سەر مامۆستاياني ئايىنى ! وە وەر سەر بانگەواز خوازان وە وەر سەر ئەمە خەلکەي كە ئەلىت من ئىماندارم ! وەر بازنانين بانگەواز ئەكەت بۇ لاي الله تعالى بەتهنها !! وە وەر بازنانين كار بەو بانگەوازەي ئەكەت كاتىك بانگەوازى بۇ ئەكەت !!

پاشان الله تعالى دەفەرمۇرىي : (وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) قال ، يانى دەلىت ، واتا خەلک تىيى دەگات واتا تەسريح ئەدا بەخۆيى و خۆيى ئاشكرا دەكەت لەلاي خەلکى و دەلىت : من (مِنَ الْمُسْلِمِينَ) من مۇسلمانم وە من تەسلیم بۈوم بە الله تعالى وە من تەسلیم بۈوم بەدينى ئىسلام وە من تەسلیم بۈوم بەفەرمانە كانى الله تعالى وە من تەسلیم نابىم بەفەرمانە كانى الله تعالى .

مۇسلمان كى يە؟

ئەو كەسەيە كەوا يەكخوا پەرسىتە وە لەسەر فەرمانە كانى الله تعالى دەروات وە رەدى ھەموو شىرك و ئەھلى شىرك ئەكەتەوە ، وە خۆيى بەريي ئەكەت لەھەمۇيان ئەوە مۇسلمانە .

بۇيە ئەگەر ئەم سى خالەي تىدا نېيت ئەو ئەو كەسە مۇسلمان نىيە ، بۇيە با ھەمۇمان بەخۆماندا بچىنەوە ، ئاييا يەكخوانان پەرسىتوھ كە الله يە ! ؟ وەوازمان لە خواكانىتەر ھىنناوە ! وە ئاييا بەقسەي الله تعالى مان كردوھ !؟ وە ئاييا بەرين لە ئەھلى شىرك و موشركىن !?

ياخود دەلىن : ئىيمە پەيوەندىيەن يېۋە نىيە !؟ كارمان چىھ بەخەلکىيەوە ! باخۇم باشىم ئىتىر پەيوەندىم بەخەلکىتەرەوە نىيە ! بۇيە نابىت بلەت : پەيوەندىم بەخەلکىيەوە نىيە ، بەلكو دەبىت تو خوت بەريي بکەيت لە كافران و موشىيكان وە لەمونافيقان ، الله تعالى دەفەرمۇرىي : (إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌ فَاتَّخُذُوهُ عَدُوًّا
○ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ) شەيطان دوورزمىتانە وە بىشىكەن بە دوورزمى خوتان ئەو خەلکانىك بانگ ئەكەت بۇ ئەوەي بىكەن بە حىزبى خۆيى بۇ ئەوەي بىن بەھاودەمى لەناو ئاگىرى بلىسەدارى جەھەنەم ، بۇيە تو نابىت بلى من پەيوەندىم بە شەيطانەوە نىيە بەلكو دەبىت بىكەيت بەدوورزمى خوت ، (فَاتَّخُذُوهُ عَدُوًّا) وە ھەرشەيطانىكىتەر ئەبىت تو بىكەيت بە دوورزمى خوت .

جا ئەم ئايەتە زۆر گىنگە كە باسى ئەوەمان بۇ ئەكەت كەوا باشتىرىن وە راستىرىن وە كە كەسىك بانگەواز بکات بۇلاي يەكخوا (إِلَى اللهِ).

۱: سورە الصف ، ایة : ۳.

۲: سورە فاطر ، ایة : ۶.

ئىنجا با (إِلَيْهِ اللَّهُ وَرَدَ بَكَهِينَهُوَ :

الله تعالى نه يوتوه بولای کومهلى فلانى ياخود بولای فلان عالم ، وه يان بولای فلان دهسته ! يان بولای
فلان ولات ! يان بولای فلان قهوم ! يان بولای فلان کهس !

نه خیّر به لکو فه رمومویه تى الله تعالى : (إِلَيْهِ اللَّهُ بَيْتٌ) بُويه ئەبیت بانگەوازه کەمان بولای الله تعالى بیت . ئەمرۆ له سەرانسەری دونیادا ئەبینین کەوا بانگەواز بۆ لای ویست و ئارەزوی شەعب و گەل ئەکریي
بەداخەوه ! هەمووی بە يەك دەنگ ھاوار ئەکات وئەلین : وەرن بابچین بۆ ھەلبژاردن ! ؟ کى
ھەلدە بشیریي ؟! کەسانىك ، ئەو کەسانە ئەلین چى ؟ ھېچيان تىدايە کەوا بلۇ تەنها قورئانم ئەۋىت ؟!
بەبى قورئان ھېچترم ناوىيى ؟! کەسى ساغى ئەوهای تىدايە ! تەحدائە كەم يەك کەسەي ئەوها تىدا
نیه !! . ھەتاوه کو تىدايىت ناتوانى ئەو کارە بکات ! ! تەحدا ئەكەم لە ھەر كۆر و كۆمەلېتكى مەجلىسى
گەل و لەھەر شوينىتكى عالم سەير ئەکەي و كۆر و كۆمەلېتكى تىدايىت تاوه کو بتوان ئەو دينەي الله
تعالى جى بەجى بکەن ! ھەتاوه کو بچنە ئەو پەرلەمانە !! کەئەو کەسانە چەند بە زەحمەت ئەچن وە
لەدواي ئەوهش بۇيان ناکریت بەھیچ شیوھ يەك لەزىر سەقفى قورئاندا حوكمرانى بکەن بەلکو لەزىر
سەقفى دەستورى خەلکىدا حوكمرانى ئەكەن وە ياساي خەلکى جى بەجى ئەكەن ، بُويه ئەمە دەعوه نىه
بولای الله تعالى بەلکو ئەمە دەعوه يە بولای خەلکى .

که واته ئەوهى ئەمرۆ ناونراوه ھەلبىزادن و رىگەي چارەسەر ! ئەمە رىگەي چارەسەر نىيە بەلكو ئەوهى ئەوهىي تۆ بەخەلکى ئەلىت : وەرن بايىن بۇ ئارەزووە كانمان وە وەرن بايىن بۇ ئازادىيە كانمان وە دەلىن : وەرن با بايىن إلا بۇلاي اللە نەبىت ! بۇيە چۈن ئەبىت ئەم بابهە لەسەر ئىمە شارە وە بىت بەداخە وە !! بۇيە ئىستا خەلکانىك ھەيە دەلىن : كاكە ھەر بچىت باشتىرىكە ، ياخود ئەلىن : ھەر بچى فلان كۆمەل بەرزىكە بىته و بەسەر فلان كۆمەلە كەيتى باشتىرىكە !!

باشه ئەوه من هاتم و ئەو كۆمەلەيەم بەرز كردهوه بەسەر ئەو كۆمەلیتىردا بەناوى ئىسلامەوه ! ئايانە توانى دىنى ئىسلام بۇ جى بەجى بکات وەك خۆيى ؟! نەخىر ناتوانى وە بەتەنە كىد ناتوانى .

وه هه مووتان ئەزانن له خياللى ٢٠ سالى رابردوودا دوو تەحرر و بەھۆنە زۆر تاڭ بەسەر جزائير و مىصردا
هات كە ئەگەر بەزۆرى دەنگ بىت و بەدىمۇكراپىتىه درۆزىنە كەى خۆيان بىت ئەوانە خۆ سەركەوتىن ئەى
بۇ نەيان ھېشتنە و ؟ ! بەلكو هەر زوو زىننە بەچالىان كردن ھەر زوو لەباريان بىردى ، لە كاتىكدا
بە راستى لە راستىشدا تۇ سەپىيان بىكەيت ئەوان لەو ماۋەيەى كە لە دەسەلاتىبۈن نەھاتن بىلەن : ئىئىمە

بەس قورئان جى بەجى ئەكەين !! ئەوان رازى بۇون بەياساکە ئەوان كەچى نەيان ھىشت !! چونكە سەيرى ئايەته كە بىكە رۇونە اللە تعالى دەفەرمۇرى : (وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّىٰ تَتَّبَعَ مِلَّتَهُمْ ۝) ^١ تۆ ورد بەرەوە لەم ئايەته ، ئەو بەتۆ رازى نىھ بىت بە ئىسلامەوە نەك ھەر ئەوهندە تۆ دىنە كە خۆشت بەرەلا بکەيت بەلكو دىنە كە خۆشت بەرەلا بکەيت و شوين دىنى ئەوان بکەويت نابىت سەركىدە بىت لەلای ئەوان بەلكو دەبىت شوين كەوتە ئەوان بىت ، سەيرى ئايەته كە بىكە (حتىٰ تَتَّبَعَ مِلَّتَهُمْ ۝) ئەبىت دواكەوتۈرى ئەوان بىت ، يانى دەبىت ئەوان بىكەيت بە قيادە خۆت ، بۆيە يەھود بەھىچ شىۋەيەك ناھىلى تۆ قيادە ئەوان بکەيت وە عملانى چۆن دەھىلىت بەناوى مۇسلمانەوە سەركىدا يەتى علمانى بکەيت مەحالە شتى وا لەبەر ئەوە ئەم خەيالە گەمزەبىيە با مۇسلمانان لەمېشىكى خۆياندا دەرى بەھىن دووشت زىاتر نىھ: كوفر و ئىمانە.

بۆيە اللە تعالى دەفەرمۇرى : (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) ئەى ئەوانە ئەمرق چى ئەكەن ؟ (يدعون إلى ديموكراتية) هەتاوه کو كامە خۆيى بەمۇسلمان ئەزانى !! چ حىزبىكى ئىسلامى ھەيە ئەمرق نەلىت : با شوينى ديموكراتيەت بکەوين بەس پىم بلىن !؟ ھەموسى ئەلى : گەلە كەمان ديموكراتى خوازە ، ئى ھەر ئەوە بەسە لەلای اللە تعالى تاوه کو تۆ كافر بىت ، يانى خوايە من تۆم ناوىت و من رەئى شەعب و گەلم دەوىت ، ئى كە گەل خواي ويسىتوھ كە گەل قورئانى ويسىتوھ كە شەعب هاتووه بلى بەس خوام ئەوىت ھەموسى ئەلىت : ئازادىم ئەوىت ، ئەبىت من لەبەندىا يەتى دەرچەم تۆش ئەلىت : باشە بەسەرچاو من قيادە ئەكەم !! ئاخىر نابىت تۆ قيادە شەعب بکەيت بە ئازادى !.

ئىمە بەندەين و ئازاد نىن اللە تعالى دەفەرمۇرى : (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) ^٢ كەواتە ئەبىت ئىمە ئاگاداربىن و ئەبىت ئىمە عىبادەت بکەين ئەمە دىندارىيە كەيە ، ئەمە يە مۇسلمانىتى ، ئىنجا خەلک گالتەمان پىيەدەكت يان گالتەمان پى ناكات ياخود بەدواكەوتۈمان ئەزانى ئەوە موشكىلە خۆيانە و كىشە ئىمە نىھ ، تەبعەن ھىچ كەسىك نىھ لە گەل كەسىبەرە كەيە ، بەرامبەرە كەيە بەناراست و بەنادرۆست و بە بى عەقل دەزانى ، بۆيە ھىچ كەسىك نىھ لەسەر ئەم زەمینە هەتاوه کو كۆمەلى كوفر لەنيوان خۆياندا !!

تۆ وەرە سەيرى علمانىتى كەن بکە : خۆ ھەموويان لەعلمانىتىدا يەك دەگرنەوە حىزبە علمانىتى كەن ھەموويان لەعلمانىتىدا يەكده گرنەوە تۆ ئىستا گوپىان لى بىگە ھەموسى ئەويتىر بە دز و بەدرۆزن دائەنەنى

١: سورە البقرة ، آیە : ١٢٠ .

٢: سورە البقرة ، آیە : ٢١ .

تفسیر سوره (فصلت)

!! لەپىناوى ئەوهى خۆيى سەركەۋىت ، بۆيە اللە تعالى دەفرمۇوېي : (تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ح) ١ تو وَا ئەزانى كافر ھەمووی يەك دەستەيە ؟! بەلى لەسەر مۇسلمان يەك دەستەيە بەس لەناو خۆياندا پارچە پارچە يە.

كەواتە بابهە كە ئەوهنىيە كاتىك كە عەلمانىيەت بەرز ئەكەنەوە وە كۆ مەنھە جىيك بىيەن بەرىيە و يەك بگرن بۆ نۇمنە وەك مۇسلمان لەراستىدا ئەگەر مۇسلمان راست بکات لەگەل اللە تعالى دا ھەر كەسىك لەھەر شوينىك مۇسلمانىك دىنىي اللە تعالى بەرزىكەتەوە مۇسلمان پىي خۆشە ئەلىت : من لەگەلتىام بەخويىن و بەمال ، بەس عەلمانىيەت وانىيە ئەيدەپەيت خۆيى سەركەۋىت لەبەر ئەوهى لە ئەحزابى جىاواز جىاوازنى ھىچيان حەزناكەن كەسيتريان سەربىكەۋىت بۆيە حەز دەكەن حىزبە كەي خۆيى سەركەۋىت و خۆيى بچىتە پىشەوە ھەتاوە كۆ ھەموو شتىكى لەپىناويدا دائەنىت ھەتاوە كۆ خيانەتىشى لەپىناويدا ئەكەت ، عەلمانىيە كان خيانەتىان بەلاوه زور ئاسايىيە ئىنجا خيانەتى مال بىي ، خيانەتى شەرەف بىت ، خيانەتى دەولەتە كەي بىت ، خيانەتى بەناو نىشتىمانە كەي بىت ، خيانەتى جنسى بىت ، ھەموو خيانەتىك ئەكەت بۆ سەركەوتنى حىزبە كەي خۆيى .

(وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّمَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) كەواتە ئەي مۇسلمانان ئەوانەي ئەتوانەوىي بگەرىئەوە بۆ دىنىي اللە تعالى ، ئەوانەي ئەتانەوىي بىن بەداعى و بىن بەبانگخواز و رابەرایەتى خەلکى بىكەن وەرن تەنها بلىن : اللە نا بۆ كەسيت ، سەيرى پىغەمبەر ئىبراھىم بىكە (عليهم السلام) چى دەفرمۇوېي ؟

اللە تعالى باسى ئە و پىغەمبەرە نازدارەمان بۆ دەكەت و دەلىت : (أَفَ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقُلُونَ) ٢ ئۆف لەدەستان بىت و لەبىي عەقلەتىان بىت لەغەيرى اللە تعالى دەپەرسىن ؟! ئىوه عەقلەتىان نىيە كەس شايىتەي پەرسىن نىيە تەنها اللە تعالى نەبىت وە كەس شايىتەي بەقسە كردن نىيە وەسەمع و تاعەي بۆكردن نىيە وە خۆ بۆ زەليل كردن نىيە تەنها اللە تعالى نەبىت مەخلوق چۆن دەبىت تو خۆتى بۆ زەليل بىكەيت ! مەخلوق مەخلوقە ! بەلكو خالق ئەبىت بېپەرسىتى .

كەواتە دوام لهو كەسانەي كەوا دەنوسن و دەلىن و بلاوكراوهيان هەيە بەتايبەتى لەزروفىكى لەم شىپوهيدا خەلکى ئەخوروشىئىن ھەموو جاريڭىش دووبارە ئەبىتەوە و هيچيشان بەدەست نەھىنداوە لە هەلبىزاردىن و دەنگدانەوە ئەوه ئىمە لەكوردىستان ۲۲ سال هەلبىزاردىن ئەكرىي رۆزىك لەرۆزان

١: سورە الحشر ، آيە : ١٤ .

٢: سورە الأنبياء ، آيە : ٦٧ .

هه لبزاردنی موسلمانیک که کاتیک هاواري بو ئه کات و خه لکی رائه کیشیت هیچ به رووبومی گرت که وا قورئان و حه دیث ببیت به سه رکرده مان ؟! نه خیبر به لکو ئه وه ریگه ئیمه نیه ، ریگه ئیمه ئه وه یه الله تعالی چون پئی و توین ئه و ریگه یه بگرینه بهر بهم شیوه یه ریگه بگرینه بهر . بؤیه بانگه واز ئه کهین له و خه لکه ئه لین : و هرنه سهر ئه و دینه دواى که خه لک تیگه یشت و خه لک زور بولو و خه لک قه ناعه تی هینا خه لک بؤخوی ئه لیت : من کافر و موشریک و ئیستا باقی شته کانیتر باس ناکم چونکه ئیستا زمانی به ناو ئیسلامینی ئیستا هه ر ده لین ک گنه دهل گنه دهل یانی پاره خور و دز ، هیچ کاتیکیش نالین : نا بو که س په رستی و یاسا و مارکس و کافر ئه وانه نالین : چونکه به لایانه وه ئاساییه و برایه تی له لای ئه و باسی دین نیه به س باسی پاره یه ، که چی الله تعالی یه که م شت له قورئاندا که باسی ئه کات (آلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهُ ۚ) که چی خویی سهیری ئه کهیت یه که م شت داوای دیموکراتی ئه کات ئابهم شیوه یه ئه چیتھ پیشه وه ، ئئی نازانی ئه وه کوفر و ضهلاه ته و ئه وه دینه کهیت هه لوه شانده وه .

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۝ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاؤَهُ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ
(٣٤)

الله تعالی ده فه رموویی : (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۝ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ) ته بعنه ئاگادارین حه سنه و سهیئه زور به گشتگیری و هری بگره .
یه که م : حه سنه : ئه مه ئیمانه .
دوووه : سهیئه : کوفره .

که واته کوفر و ئیمان ئه بیت به یه اک ؟! نه خیبر نابیت به یه اک ، حه سنه چاکه کردنه له گه لکیدا وه سهیئه خراپه کردنه له گه لکیدا ، بؤیه ئه بیت به یه اک ؟! نابیت به یه اک ، (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۝) ئیمان و کوفر و هک یه ک نیه ، وه موسلمان و کافر و هک یه ک نیه ، وه چاکه کار و خراپه کار و هک یه ک نیه ، یانی ئاگاداریه الله تعالی روزی قیامه تی هه یه وه محکه مهی هه یه وه ئیمان و ئیمانداران سه رده خات وه کوفر و کافره کان ژیر ده خات ، وه چاکه کاران سه رده خات وه خراپه کاران سزا ئه دات .
پاشان ده فه رموویی : (ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاؤَهُ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ) تو کاتیک خراپه ت له گه لدا ئه کریبی به خراپه جواب مه ده ره وه به لکو به باشه جواب بدده ره وه ، که سیک که هات خراپه کاریت له گه لدا بکات تو زیره ک به مه چو دژایه تیه که ئه وه نده قورس بکه یته وه و به خراپه له گه لیدا

برویی نه خیر به لکو وره چاکه‌ی له‌گه‌لدا بکه ! چاکه یانی چی ؟ یانی لیبوردن پاشان موقابه‌له‌ی مه‌که‌ره‌وه به‌و ئه‌تواره ناشرینانه‌ی که ئه‌و له‌گه‌ل تؤدا ئه‌یکات ! ئه‌گه‌ر تؤ بهم شیوه‌یه بوویت ته‌نانه‌ت یارمه‌تیشی بده ، (فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ) جا ئه‌و که‌سه ئه‌بینیته‌وه که له‌نیوان تؤو ئه‌ودا دووژمنایه‌تی هه‌یه تؤ بهم ره‌فتاره له‌گه‌لیدا ره‌فتارت کرد ئه‌بیت به‌دوستیکی زور زورگه‌رم بوتتو ، ئه‌بیت به‌دوستیک و هاورییک و ره‌فیقیکی هه‌تا بلی گیانی به‌گیانی بوتتو ، چونکه ته‌بیعه‌تی ئینسان وایه ئه‌مه ته‌بعدن بو ئینسانه کانه ئه‌ما بو شه‌یطانه کان وانیه ، بویه ئیستا الله تعالی ده‌فرمومویی : باسی بابه‌تی شه‌یطانمان بو ده‌کات شه‌یطان به‌چاکه‌کردن هیچ کاتیک و‌لام ناداته‌وه به‌لکو له‌گه‌لتدا نایه‌ت بویه زور بو عه‌قلن شه‌یطان په‌رسنه کان یه‌زیدییه کان زور بی عه‌قلن ، چونکه ئه‌وان ده‌لین : با چاکه له‌گه‌ل شه‌یطان بکه‌ین تاوه کو سزامان نه‌دا ، تؤ زور بی عه‌قلی چاکه له‌گه‌ل شه‌یطان ئه‌که‌یت له‌بر ئه‌وه‌ی چاکه له‌گه‌ل شه‌یطان ناکرتی ، شه‌یطان یه‌ک شتی له‌گه‌لدا ئه‌کرتی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّطَانِ الرَّجِيمِ) به‌س ئه‌وه‌نده ، هه‌رچیه‌کی له‌گه‌لدا بکه‌یت زل ئه‌بیت ئه‌و به‌س که‌وتت (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّطَانِ الرَّجِيمِ) بچوک ئه‌بینیته‌وه .

که‌چی ئیستاکه به‌داخه‌وه ئه‌لین : له‌برخاتری دلی برakanian له شه‌یطان په‌رسن مه‌لین : (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّطَانِ الرَّجِيمِ) با دلیان نه‌شکنی ! هه‌ی بی عه‌قل الله تعالی ده‌فرمومویی : تؤ بلی (أَعُوذُ بِاللَّهِ) ئه‌و ده‌لی : تؤ مه‌لی !! ئی باشه ئه‌مه عباده‌ت نیه بو غه‌یری الله تعالی ؟ ته‌نانه‌ت مه‌لامان بینیوه (أَعُوذُ بِاللَّهِ) ای نه‌کردوه له‌قیرائه‌ته که‌ی و‌توبه‌تی برای شه‌یطان په‌رسنم له‌ویدا دانیشتوروه با لیم عاجز نه‌بیت به (بسم الله) ده‌ستی پیکردوه و (أَعُوذُ بِاللَّهِ) ای نه‌کردوه .

ئه‌ها چاکه له‌گه‌ل ئینسانه کان رای ئه‌کیشی به‌وه‌ی که مه‌یل بینیت و له‌گه‌لتدا باش بیت هه‌تاوه کو به‌شیک له زه‌کات دانراوه بو کافر (وَالْمُؤْلَفَةُ قُلُوبُهُمْ) ^۱ له‌بر ئه‌وه‌ی ئه‌م چاکه‌یه ته‌ئسیر ئه‌کاته سه‌ر دله‌که‌ی ، به‌س له‌گه‌ل شه‌یطان ته‌ئسیر ناکات ، بویه بی هیوابه له شه‌یطان .

وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍ عَظِيمٍ (۳۵)

الله تعالی ده‌فرمومویی : (وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا) موفه‌ق نابیت بو ئه‌م ئه‌خلقه جوانه إلا ئه‌و که‌سه نه‌بیت که صه‌بری هه‌بیت .

ئایا ئینسانی موته‌هه‌ویل و زوو توره‌بوو که ده‌ستیکی لی بدهن یه‌کسه‌ر ده‌ست بکا به سزادان ئه‌م

تفسیر سوره (فصلت)

ئەخلاقە جوانە ئىدا دىتە دىيى ؟! نەخىر كەواتە (وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا) واتا موفەق نابىت بۇ ئەم ئەخلاقە جوانە إلە ئە و كەسە نەبىت كە سەبرى ھەيە لە بەرامبەر خراپە كاران ، (وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٌ عَظِيمٌ) وە موفەق نابىت بۇ ئەم ئەخلاقە جوانە بەچاکە رەدى خراپە بەدەيتە وە دەبى خاوهنى پشىكىكى گەورە بىت لە سەعادەتى دونيا و قيامەت .

وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ ۝ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٦)
الله تعالى دەفەرمۇرىي : (وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ) بىزانە الله تعالى چى دەلىت بەرامبەر بە شەيطانە كان ؟

ئەگەر وەس وەسەرى شەيطانت بۇ ھات ؟ يانى چى ئەگەر تو وەس وەسەرى شەيطانت بۇ ھات ؟!
لە كاتىكدا كە تو لە گەل كەسىكى خراپە يەكت لە گەلدا ئەكاد لە كات لە كاتەدا شەيطان دىت و دەلىت : چى خراپە لە گەلدا بىكەوە نمونة جوينىكىت پى ئەدا ئەلىت : چەندە جىنۋېتىرى يېن بىدەوە و لى قبول مەكە !
ھانت ئەدا و فۇوت تى ئەكاد و گەورەت ئەكا تو چۆن رائە وەستى بەرامبەر بەوە پىت ئەلى : تو ترسنۇكى و وايى و اىيى ھەمووى ئەخاتە دلتەوە ، بۆيە ئاگادارىن زۆربەي خەلکى ئەم حالەتە ئىتووش دەبىت ئەمە (نۇرغەكە) يە.

الله تعالى دەفەرمۇرىي : (فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ ۝ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) پەنا بىگەر بە الله تعالى بەراستى الله تبارك و تعالى ئەبىستىت و شارەزايە ، الله تعالى ھەموو قەولىيک ئەبىستى و شارەزاشە بە ھەموو دلىك و ئاكارىك و ھەموو وتارىك و كىدارىك !!

بۆيە ئاگادارى خۆتان بن لە رۆزى قيامەت مەحکەمە دائەنرىي تو چەندىيک صابر بوبىتى ئەوەندە زىاتر الله تعالى پاداشت زىاتر ئەداتەوە ، الله تعالى دەفەرمۇرىي : (إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ) ^۱ حىسابت لە گەل ناكرىي ئەگەر صابر بىت .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْرٌ مَرْوُيٌّ :

وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مَّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٣٣)
(يقول تعالى : (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مَّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) أي : دعا عباد الله إليه) يانى بەندە كانى الله تعالى

^۱ سورة الزمر ، آية : ۱۰ .

بانگ بکه بُو يه كخوا په رستي ، بانگيان نه کات بُو پيغه مبهر(صلی الله علیه وسلم) و پياوچا كان په رستي وه بانگيان نه کات بُو عملانيهت په رستي ، بانگيان نه کات بُو هيج په رستنيك بُو حيزب په رستن وه بُو دايک و باوک په رستي وه بُو خو په رستي ، به لکو بانگيان بکه بُو يه كخوا په رستي وه بانگيان نه کات بُو مانگ و خور په رستي .

(وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّمَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ) أي : وهو في نفسه مهتد بما يقوله) كهواته ده بيت خوشى خوشى کار به و وته يه بکات (وهو في نفسه مهتد) ياني که سه که که ده عوه ده کات ده بى خوشى له خويда له نه فسى خويда ئه وه جى به جى بکات وه ئه وه که ئه يليت جى به جى كرد بيت ، (فنفعه لنفسه ولغيره لازم و متعد) واتا سوده که ي بُو خوشى و بُو غهيرى خوشيه تى ، واتا لازم و متعد يه بُو خوشيه تى وه بُو غهيرى خوشيه تى ئه م خيره ئه روات ، (وليس هو من الذين يأمرؤن بالمعروف ولا يأتونه) لهوانه نيه کهوا ئه مر ده کات به چاكه و خوشى نايکات ، (وينهون عن المنكر ويأتونه) ياخود نه هى بکات له مه نکھر که چى خوشى بيکات بهم شيوه يه نيه ، (بل يأتمر بالخير ويترک الشر) ئه مر به چاكه ده کات وه له سه ر چاكه ئه روات وه چاكه که ش ئه نجام ئه دات و ه ترکي شه ره کان يش ئه کات که الله تعالى ده فه رموويي : مديکهن ، (ويدعو الخلق إلى الخالق تبارك وتعالى) . خلق بانگ ئه کات بُو لاي خالق واتا دروستکراوه کان بانگ ئه کات بُو لاي دروستکار ، چونکه ئه بيت به س دروستکار په رستري ، ئاگاداري ئه م ده سته واژه يه بن به خه لکي بلين کي دا وaman لى ده کات کهوا به قسه ي بکهين و ياساکه ي سه روه رمان بيت بازانيں میشیکی دروست کردوه ؟! بازانيں زره يه کي دروست کردوه ؟! ئاخر تو خالق نيت که ي تو شايسته ئه وه يت کهوا من به قسهت بکهم !؟.

إبن كثير ده فه رموويي : (وهذه عامة في كل من دعا إلى خير) ئينجا ده فه رموويي : ئه م ئايه ته (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) گشتگيره بُو هه موو که سيلک که بانگبىز بيت و داعى بيت و ئيمام بيت له هر که سيلک له هر شوينيكتدا ، له به رچى و اده لىت ؟ له به ر ئه وه که نديك که س هاتوون ئه م ئايه ته يان تاييهت کردوه به بانگ بىز و تويانه: ئه م ئايه ته تاييه ته به بانگبىزانه له وه که بانگ ئه دهن و ئه لين (الله أكبر ، الله أكبر) خه لکي بانگ ئه که ن بُو (حى الصلاه ، حى الفلاح) امه به است له م ئايه ته دا ئه وانه ن ،

إبن كثير ده لىت : (وهذه عامة) ئه مه هه موو ده گريته وه بانگبىز و غهيرى بانگبىز يش ئه گريته وه (في كل من دعا إلى خير، وهو في نفسه مهتد) له ناو خوشيدا کابرايه که هياديته دراوه و وه کو خويي کار به ئايهت و حه ديشه کان ئه کات ، (ورسول الله - صلی الله علیه وسلم - أولى الناس بذلك) ته بعنهن له پييش

تفسیر سوره (فصلت)

هه موویانه و پیغه مبهره (صلی اللہ علیہ وسلم) چونکه به هه موو مانای که لیمه ده عوه کردوه بُو دینی
الله تعالی .

(کما قال محمد بن سیرین ، والسدی ، وعبد الرحمن بن زید بن أسلم . وقيل : المراد بها المؤذنون
الصلحاء) قهولیک هه یه ئه لیت : وتویانه ئه لین : مه بہست پیی بانگبیزه کانه ، (کما ثبت فی صحیح
مسلم) اوه کو له صه حیحی موسیم دا هاتووه : (المؤذنون أطول الناس أعناقا يوم القيمة) بانگبیزه کان
مليان له ملي هه موو که سیک به رزتره له رُوْزِی قیامهت وه گه ردنیان به رزترین گه ردنه .

زانیان له شه رحی فه رمووده که دا دفه رموون : ئیامی نه و هوبی ده لیت ک سه لف و خه لف ئیختلافیان
hee یه له که لیمه (أطول الناس أعناقا) اعناق یانی عنق ، یانی مل ئه ستّی ئینسان ، یانی ئه وان ئه ستّو
به رزن و مل به رزن ، هۆکاره که شی یه ک له وه ئه لین : له رُوْزِی قیامهت که هه موو ئینسانه کان
رائه و هستن له مهیدانی مه حشہ ردا هه موویان له یه ک ریزن ته و هه موو قهربالیغیه ئه بینی ئه مان مليان
به رزه له بہرئه وهی سهیری ره حمہتی الله تعالی ئه کهن له پیش هه موو که سیکیتھو وه ئه وان
موشہ ره فتريکن که وا ره حمہتی الله تعالی بیین ئه وان متطلعن بُو ره حمہتی الله تعالی .

وه یه کیکیتھو ما ناکانی ئه وهی که وا ئه مانه له رُوْزِی قیامه تدا که خه لکی هه مووی تو شی غه رقی عه ره
دق ده بیت ئه وان مليان به رزه و تو شی ئه م غه رقی عه ره قهیه نابن .

وه یه کیکیتھو ما ناکانی ئه وهی : له زمانی عده بیدا ئه گه ر و ترا (أطول الناس أعناقا) یانی سه روكه و
سه یده و گه ورهی ئه و قه و مه یه ، بُو یه ئه لین : مؤذن گه ورهی قه و مه که یه وه ئه وانیش ئه بن به گه ورهی
قه و مه که یان له رُوْزِدا .

چه نده ها مانایتر وارید بووه لهم شیوه یه هه مووشی مانا و موژده خوش بُو ئه م ئومه ته که ده لیت :
مؤذن له بہر ئه وهی کاره که بیتیه له وهی بانگی ئه کات .

با بازیانین مؤذن ده لیت چی ؟

ئه زانی مؤذن ئه لیت چی ؟ بہداخه وه زور بھی مؤذن کان نازانین مانا چیه که دهیلین وہ بہداخیشه وہ
بانگ ئه دریته دهست که سیک که وا نه رنا زانی مانا بانگ چیه ! ئه دریته دهست ئه و که سانهی که وا
گورانی ئه لین ، ئه وانهی که وا ئه یلا وینه وه بله یلا یه ئه لین !! ده نگ خوشیه که یان مه بہسته هیچتریان
مه بہست نیه ! بُو یه نازانن مانا که یه !

ئه و که سهی که بانگ ئه دا ئه لیت : له الله زیاتر گه وره تر نیه لهم که و نه دا و هسہ مع و تاعه بُو که سیتر
نا که م له الله زیاتر نه بیت وہ که س شایستهی په رستن نیه تنهها الله تعالی نه بیت (لا اله الا الله)

و هکس حه قى ئەوهى نادەمى كەوا بېپەرسىرىي لە الله تعالى زىاتر وە كەسىش رابەرى من نىھ لە محمد (صلى الله عليه وسلم) زىاتر .

دەرى با بزانىن بانگ بىزەكان زۆربەيان رابەريان كى يە ؟ ! هەر پىغەمبەر نىھ زۆربەيان (صلى الله عليه وسلم) بەلكو رابەرەكەيان حىزىتىكى عەلمانىيە يان رابەرەكەيان صۇفى و دەروىشىكە يان رابەرەكەيان نەفسى خۆيانە ، بىي بلى پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) وا دەلى ! بەقسەت ناكا ئىيە سەيرى زۆربەرى بانگ بىزەكان بکە رىشيان ھەيە ؟ ! نەخىر ئەگەر تو رابەرەكەت پىغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) بۆريش ناھىلەتە وە كاكە .

ئەگەر رابەرەكەت پىغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) تۆبۇ داوا لەغەيرى الله تعالى ئەكەيت خۆ پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) داواى لەغەيرى الله تعالى زىاتر نەئەكەد ، ئەگەر رابەرەكەت پىغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) بۆ سەردائەنۇنىنى بۇ عەلمانىيەت و لىبرالىيەت و ماركەسييەت و ديموکراتيەت و شىوعى و وەتهنىت و بۇ ئەمرىيىكا و و روسيا و فلان و فيسا !

ئەم بانگە زۆر گەورەيە شىعاري ئە و دينەمانە وە هەموو ماناي دين لەبانگدا كۆبۈتەوە ، كەچى سەير ئەكەيت لەسەرانسەری ولاتاني ئىسلامدا ئەوتىرى بانگە كە بەلام بەداخەوە بەس ئەلفاظە مەعانيە كانى تىدا نەماوه مەضمونەكەى تىدا نەماوه ، بۆيە لىرەدا ئەئىمەتى تەفسىر كە باسى ئەكەن ئەلین : ئەم ئايەتە مەبەست پىي لە بانگبىزانە مەبەست لەوەيە كە ئەگەر بانگبىز ماناکەى بزانى ئەوه بالفعل وايە وە حەدىشەكەش صەھىحى لە صەھىحى موسىلىمدا (المؤذنون أطول الناس أعناقا يوم القيمة) ياخود دەفرەرمۇيى : (وفي السنن مرفوعا : "الإمام ضامن ، والمؤذن مؤتمن) لىرەدا نوسراوه (فارشد الله الأئمة ، وغفر للمؤذنين" . بەلام لە حەدىشەكەدا كە لە سنن إبى داود هاتوھ بە دوعا هاتوھ دەليت : (اللهم أرشد الأئمة وغفر للمؤذنين). واتا : ئىيامى نويزەلەمزگەوت ضامىنە ، ضامىن بەماناي ئەوه نايەت كە غەرامەيان ئەچىتە سەر وە مەسئولە لە نويزە خەلکە كە نەخىر بەلكو بەماناي حىفظ و رىعايەيە يانى ئەو ئىيامە دىت ئەو نويزە بۆئە و خەلکە ئەكات وە نويزەكەيان ئەپارىزىت وە رىعايەتىان ئەكات و فېريان ئەكات ، ئىتىر كە تو لەناو جەماعەت دا بىت خەمى ئەوهەت نىھ كەوا نويزەتلى تىك بچىت چونكە ئىيامە كە هەموو شىتىكت بۇ بەرىۋە دەبات ، (والمؤذن مؤتمن) ئەوهشى بانگ ئەدا موسىلان كەدويانە بەئەمىنى خۆيان ، واتا لەسەر وەقەتكان ، سەير ئەكەيت بەيانى بەتايبەتى ئەبىت ئەو بانگ بىزە لە كاتى خۆيدا بانگ بدا ، سەير ئەكەيت پەيوەندى بە نويزە و رۆژووەوە هەيە ئەگەر بانگە كەى لە كاتى خۆيدا نەبىت ئەوه خەلکە كە نويزە و رۆژووەلى تىك ئەچىت وە ئەو عىيادەتى لى تىك ئەچىت .

که واته ئەم ئەم مىندارى ئەم ئومەتە يە ئەبىت ئاگادار بىت چونكە ئەركىكى گەروھى لەسەر شانە ، ئىنجا
ھەردوللا كەم و كوريان توش دەبىت ياخود نا ؟ ! ئىام و مۇذنىش بەلى توشيان دەبىت ، لەبەر ئەوه
پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇۋىي : خوا يېرىشادى ئىامە كان بىكەيت يارەبى رىنبايان
بىكەيت تاوه كو كارەكەيان بەباشى بەرن بەرىۋە وە يارەبى لە مۇذنە كانىش خۆش بىت ئەگەر هاتوو
ھەلە يە كىان كردىلەپىش و پاش بانگە كەيان دا .^۱

إِنْ كَثِيرٌ هُنْدَىٰ تَهْشِرُ وَ تَهْحَدِيشَانْ بُوْ كَوْدَهْ كَاتَهُوْ لَهْ إِنْ ئَبِى حَاتَمَهُوْ بَهْلَامْ رِيوَايَهُ كَهْ ضَعِيفَه
ئاگاداربىن ئەلىت : إِنْ ئَبِى حَاتَمَ لَهْ حَسَنَى بَهْ صَرِيَّهُوْ دَهْ كَيْرَتَهُوْ لَهْ سَهْ عَدَى كُورَى ئَبِى وَهْ قَاصَهُوْ
(رەزاو پەرەممەتى الله تعالى يانلى بىت) وَتَوْيِيَهُتى : (أَنَّهُ قَالَ : " سَهَامُ الْمُؤْذِنِينَ عَنْدَ اللَّهِ يَوْمُ الْقِيَامَةِ
كَسْهَامُ الْمُجَاهِدِينَ، وَهُوَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ كَالْمُتْشَحَّطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فِي دَمِهِ ".) بانگ بىزەكان چۈن
كاپراى موجاھيد تىرەكەى چەنیك بەها و بەنرخە لەجياد و گۆرەپانى جەنگى نىوان مۇسلمانان
و كافراندا ، ئەويش ئەو الله أكىر بەم شىوازىيە نمونىي ئەم موجاھيدىيە نمونىي سىھامى موجاھىدەنە ،
لەنیوان بانگ و قامەندا ئەم مۇذىنە لەنیۋەندەدا وىنەي كەسىك دەبىنى كەسىك لە غەزادا لەپىناوى
الله تعالى دا پىكىنرا بىت و خوپىناوى بۇوبىت و لەخوپىنە كەى خۆپى بگەوزىت .

كە موجاھيدىك بىينىت لى درابىت لەخوپىندا بگەوزىي چەنیك ئەجريي ھەيە لەلائى الله تعالى ! ئەلى
ئەم مۇذىنەش لەنیوان بانگ و ئىقامەدا ئَا ئەم دەورە دەبىتت .

(قال : وقال ابن مسعود) دەفرەرمۇۋىي : عبد الله كورى مەسعودىش (رەزا و پەرەممەتى الله تعالى لى بىت
فەرمۇۋىيەتى : (لو كىنٰت مۇذنَا مَا بَالِيٰتْ أَلَا أَحْجَ وَلَا أَعْتَمَرَ وَلَا أَجَاهِدَ ".) ئەگەر بانگ بىز بۇومايى
بەدەر بەستەوە نەئەھاتم نەھەجم بکردايە نە عومەرم بکردايە نە جىھادم بکردايە ، يانى ئەوەندە
بانگبىزى ئەجرە كەى گەورەيە .

إِنْ ئَبِى حَاتَمَ دَهْرَمُوْيَيْ : (وَقَالَ عُمَرَ بْنَ الخطَّابَ : لَوْ كَنْتَ مُؤْذِنًا لِكَمْلَ أَمْرِي) ئىامى عومەرى
كورى خەتاب (رەزا و پەرەممەتى الله تعالى يانلى بىت) فەرمۇۋىيەتى : ئەگەر بانگبىز بۇومايى ئىتىر تەواو
ھەمۇ شىتىكم ئىتىر تەواو دامەزرا و رىئىك و پىئىك دەبۇو ھەمۇ شىتىكم تىرۇتەسەل دەبۇو يانى ھەمۇ
عىيادەتە كانم ، (وَمَا بَالِيٰتْ أَلَا أَنْتَصِبَ لِقِيَامَ اللَّيْلِ وَلَا لِصِيَامَ النَّهَارِ) بەدەر دەستەوە نەدەھاتم بەشەو
ھەلسەم بۇ شەو نویز ياخود رۆز بەرۆز و بۇومايى يان نەبۇومايى ، جا دەفرەرمۇۋىي : (سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -
صلى الله عليه وسلم - يَقُولُ) گۆيىم لە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) بۇوه دەيىفەرمۇو : (اللَّهُمَّ

۱ : حەدىتىكى حەسەنە .

اغفر للمؤذنين " ثلاثا) سى جار وتويء تى خوايى له بانگبىزان خوش بيت .

(قال : فقلت : يا رسول الله ده فه رمۇوئى : پىيم و ت : ئەى پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم)، (تركتنا ، ونحن نجتلى على الأذان بالسيوف .) بهم قسىمە وات لىكىرىدىن كەوا به شمشىرى لە يەكترىي بىدەين لەسەر بانگبىزىدا و ھەر كەسە و بلى من بانگ ئەدەم .

(قال : " كلا يا عمر) پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فه رمۇوئى : نەخىر عومەر وانىھ ، (إنه يأتي على الناس زمان يتركون الأذان) رۆزىك دىت بانگ بەجيىدەھىلىن كەس بانگ نادا، بازانىن يىرلەن(يىرلەن) يان چى ؟ ئەلى : (على ضعفائهم) يانى خەلکى وازى لى دەھىنى و دەيدا بە كەسانى لاواز و بىھىز ، بە واتاي ئەو كەسانەى كە بە كەمى سەيريان ئەكرىي ، ئەلىن : ئادەى بىرۇ بانگىك بىدە كاكە !! يانى كەسىكى وانىھ لە مەنلىكى خاوهنى عىيلم و خاوهنى زانىارى بىت بلەن ئادەى فلان كەس بىرۇ بانگىك بىدە !! (وتلك لحوم حرمها الله على النار) پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ده فه رمۇوئى : بەلام ئەو كەسانەى كە بانگ ئەدەن الله تعالى گۆشتە كانىيان حەرام كراوه بە ئاگىر بسوتىنرىي ، كە بىرىتىيە (لحوم المؤذنين " .) گۆشتى بانگبىزان لەسەر ئاگىرى جەھەنەم حەرامە .

إبن ئەبى حاتەم ده فه رمۇوئى : (قال : وقالت عائشة) عائيشە (پەزاو پەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) فه رمۇوئى : (ولهم هذه الآية) ئەمانەى باسماڭ كرد ئەم ئايىتە يان بە دەستە وەيە دەلىليان ئەم ئايىتە يە كە باسى رىز و گەورە بانگبىزان ئەكەن : (**وَمَنْ أَحْسَنْ قُولًا مَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ**) قالت : فهو المؤذن) دايىكان عائيشە (پەزاو پەحمەتى الله تعالى لى بىت) ده فه رمۇوئى : ئەو بانگبىزە كانىن ، (إذا قال : " حى على الصلاة " فقد دعا إلى الله .) كاتىك وتى : وەرن بۆ نويز يانى وەرن بۆلای يەكخوا پەرسى .

جا ئەمە وەك وتمان زەعىفە ئاگادارىن بەس مانا كە يان باس كرد بۆ ئەو وەي بىزانن كەوا زەعىفە .
إبن كثیر ده فه رمۇوئى : (و هكذا قال ابن عمر ، و عكرمة : إنها نزلت في المؤذنين .) إبن عومەر و عكىرمە (پەزاو پەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) بهم شىيە يان و توه : ئەم ئايىتەنە لە حەقى بانگبىزە كاندا هاتوتە خوارەوە .

بەلام إین كثیر رەدد ئەداتە و دواتر باسى ئەكەين .

إبن كثیر ده فه رمۇوئى : (وقد ذكر البغوي عن أبي أمامة الباهلي - رضي الله عنه - أنه قال في قوله : (**وَعَمِلَ صَالِحًا**) قال : يعني صلاة ركعتين بين الأذان والإقامة .) ئىمامى بەغە وەي لە ئەبو ئىمامە بەھالى (پەزاو پەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) دەربارە ئەم ئايىتە (**وَعَمِلَ صَالِحًا**) بهم شىيە يە

تفسیر سوره (فصلت)

ته فسیری کرد و فه رموموی : ئایه ته کهی پیش ئه و بُو بانگبیز به لام ئهم ئایه ته بُو دوورکات نویزی نیوانی بانگ و قامه ته .

إِنْ كَثِيرٌ رَّيْوَا يَهٰ تِيكَام بُو دَهْ هَيْنِي لَهْ ئِيَامِي بَهْ غَهْ وَهِيَه وَهْ ئَهْ وَيِش لَهْ عَبْدُ اللَّهِ كُورِي موغفه له وَه (رَهْ زَا وَرَهْ حَمَهْ تِي اللَّهِ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْت) دَهْ فه رموموی : پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه رمومویه تی : (بین کل اذانین صلاة) لَهْ نیوان هه رد و بانگ که مه به سنتی بانگ و قامه ته دوورکات نویزی سونه ت هه يه ، سئ جار ئه مهی و ت پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) .

(ثم قال في الثالثة: ملن شاء) پاشان فه رموموی : له سئ يه م جار هه رکه سیک بیه ویی ، يانی واجب نیه . لیرهدا ئاماژه به و هه له گه ورده بیه ئه ده بین که وا له سه ر ئهم حه دیشه دا ئه کریی له هه مو و شوینه کان ، که گوایه لَهْ نیوان بانگی يه کم و دووه می جومعه دا خه لک دوورکات نویزی سونه ت ده کا به ده لیلی ئهم حه دیشه ؟!؟!

وَلَام : ئیمه له سه ره تاوه پییان ئه لین : سه ره تا به هیچ شیویه ک لَهْ زَهْ مَهْ نَى پیغه مبه ری خوا دا (صلی اللہ علیہ وسلم) دوو بانگی جومعه نه بیوه ، يه کم هه ر نه بیوه ، ئه وهی که ئیستا دووه مه پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) کاتیک که هاتو ته سه ر مینه ر سه لامی کردوه و پاشان بیلال بانگی داوه و دواتر پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) وتاری داوه له به ر ئه وهی دوو بانگ نه بیوه .

وَهْ لَهْ زَهْ مَانِي ئِيَامِي ئَهْ بُو بَهْ كَرْ وَهْ ئِيَامِي عَوْمَهْر (رَهْ زَاوِرَ رَهْ حَمَهْ تِي اللَّهِ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْت) دَوَوْ بانگ نه بیوه ، بَهْ لَام لَهْ زَهْ مَانِي عَثَمَانْ (رَهْ زَا وَرَهْ حَمَهْ تِي اللَّهِ تَعَالَى لَى بَيْت) بانگی يه که می دانا له بازاری مه دینه نه ک لَهْ نَاوْ مَزَگَهْ وَتَهْ کَه ، کَهْ وَتَهْ ئَهْ مَهْ شَمَولِي ئَهْ بَاهَتَهْ نَاكَاتْ ، بُويه زانیايان دَهْ فه رمومون : قَهْ ولِي صَهْ حَيْح ئه وهی لَهْ جومعه پیشی و تار سونه تیکان نیه به ناوی سونه تی جومعه .

إِنْ كَثِيرٌ رَّيْوَا يَهٰ تِيكَام بُو دَهْ هَيْنِي بَهْ صَهْ حَيْحِي كَهْ دَهْ فه رموموی : (عنه وحدیث الثوری ، عن زید العمی ، عن أَبِي إِيَاسِ معاویة بْنَ قَرَةَ ، عن أَنْسَ بْنَ مَالِكَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ : لَهْ حَدِیثِي ثَهُورِي ئَهْ وَيِش لَهْ زَيْدِي عَهْ مِي لَهْ ئَهْ بَيِي ئِيَاسِي مَهْ عَاوِيَهِي كُورِي قَرَهْ ئَهْ وَيِش لَهْ ئَهْ نَهْ سِي كُورِي مَالِيَكَهُو (رَهْ زَا وَرَهْ حَمَهْ تِي اللَّهِ تَعَالَى يَانْ لَى بَيْت) دَهْ فه رموموی : ثَهُورِي فه رمومویه تی : پیغه مبه ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه رمومویه تی : (الدَّعَاءُ لَا يَرِدُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ) دَوْعَاعَش رَهْتَ نَاكَرِيَتَهُو لَهْ نیوان بانگ و قامه تدا .

بُويه ئاگادار بن ئهم شوینانهی که باسی و هرگتن و قبول بیونی دوعای تیدایه ئینسان لیئی بی ئاگا نه بیت

١ : حدیث صحیح . وقد أخرجه الجماعة في كتابهم

تفسیر سوره (فصلت)

، وه يه کیک له و شوینانه که ئىنسان دوعاى تىدا قبول ده بىت له نیوان بانگ و قامه تدايه ، بؤيە دوعا زۆر بکەن له وکاتەدا .^۱

إِنْ كَثِيرٌ لَهُ پَاشَ ئَهْمَانَهُ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (وَالصَّحِيحُ أَنَّ الْآيَةَ عَامَةٌ فِي الْمُؤْذِنِينَ وَفِي غَيْرِهِمْ) تَهْ صَحِيحٍ تَهْ فَسِيرَهُ كَهْ كَرَد ، ئَهْ لَى : بَهْ لَى صَهْ حَيْحَ وَايَهُ ئَهْمَ ئَايَهَتَهُ لَهْ حَقَّيْ بَانْكِيَّرْ وَغَهْ يَرِيْ بَانْكِيَّرْ يَشِدَّا يَهُ هَهْ مَوْوَانَ دَهْ گَرِيَّتَهُ وَهَهْ رَكَهْ سِيَّكَ بَيْتَ كَهْ وَأَدْعَوْهُ بَكَاتَ بَوْ اللَّهِ تَعَالَى ، ئَيَامَ بَيْتَ خَهْ طَيْبَ بَيْتَ يَاخُودَ دَاعِيَ بَيْتَ ژَنَ بَيْتَ يَاخُودَ پِيَاوَ بَيْتَ گَهْ نَجَ بَيْتَ ئَيْتَرَ پِيرَ بَيْتَ لَهْ هَهْرَ مَهْ كَانِيَكَادَا بَوْ وَيْتَ تَوْ دَهْ عَوْهَتَ كَرَدَ بَوْ اللَّهِ تَعَالَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ ئَهْمَ ئَايَهَتَهُ دَهْ تَكْرِيَّتَهُ وَهَ ، (فَأَمَّا حَالُ نَزْوَلِ هَذِهِ الْآيَةِ) بَهْ لَامَ ئَهْ گَهْرَ تَهْ خَصِيصَيْ بَكَهْ يَنَ تَهْ نَهَا بَهْ بَانْكِيَّرْ آنَهُ وَهَ سَهْ يَرِيْ بَكَهْ ئَيَامَيْ إِنْ كَثِيرَ زَوْرَ وَرَدَهَ ، (فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ الْأَذَانَ مَشْرُوْعَةً بَالْكَلِيلَةِ ؛ لَأَنَّهَا مَكِيَّةً) جَارِيَ سَهْ رَهْ تَهُ كَهْ سَورَهَتَهُ كَهْ سَورَهَتَيْكَيْ مَهْ كَيْيَهُ وَهَ لَهْ مَهْ كَهْشَ بَانْكَ نَهْ بَوْ بَهْ لَكَوْ لَهْ مَهْ دَيْنَهَ بَانْكَ تَهْ شَرِيعَ كَرَا ! كَهْ وَانَهَ تَوْ چَوْنَ ئَايَهَتَيْكَ كَهْ لَهْ مَهْ كَهْ هَاتَوَهُ خَوارَهُوَهُ ئَهْ يَكِيَّهُ هُوكَارِيَ دَابَهْ زِينَ بَوْ شَتِيَّكَ كَهْ وَاهِيَّشْتا هَهْرَ نَهْ هَاتَوَهَ !!

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (وَالْأَذَانُ إِنَّمَا شَرَعَ بِالْمَدِينَةِ بَعْدَ الْهِجْرَةِ) وَاتَّا بَانْكَ لَهْ دَاوَى هِيجَرَهَتَ لَهْ مَهْ دَيْنَهَ تَهْ شَرِيعَ كَرَا (حِينَ أَرَى يَهُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدَ بْنَ عَبْدِ رَبِّهِ الْأَنْصَارِيَّ فِي مَنَامِهِ) كَاتِيَّكَ كَهْ وَاهِيَّ كَهْ دَلِيلَ كُورِيَ زَيْدِيَ كَورِيَ عَبْدَ رَبِّهِيَ ئَهْ نَصَارَى (رِهْزَا وَرِهْ حَمَّهَتِيَ اللَّهُ تَعَالَى لَى بَيْتَ) لَهْ خَهْ وَدَا پَيْيَ وَتَرَا وَبَانْكَى فَيَرْكَرَا ، ئَهْ وَيَشَ بَوْ پَيْغَهَ مَبَهْرَى گَيْرَاهِيَوَهَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (فَقَصَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَأَمْرَهُ أَنْ يَلْقِيَهُ عَلَى بَلَالَ فَإِنَّهُ أَنْدِيَ صَوْتَهَا) ئَهْ وَيَشَ فَهْ رَمُووْيَّ : وَهَرَهَ بَرْوَ بَهْ بَيْلَالَ بَلَى وَفَيْرَى بَكَهَ چَونَكَهَ ئَهْ وَ(أَنْدِيَ صَوْتَهَا) ئَهْ مَهْ يَانِيَ : دَهْ نَكَى بَهْ رَزْتَرَهَ وَهَ دَهْ نَكَشِيَ خَوْشَتَرَ وَ باشْتَرَهَ ، بَهْ مَانَى دَهْ نَكَى (أَحْسَنَ وَأَرْفَعَ) دَيَّتَ بُؤَيِّهَ كَهْ لِيمَهَيِ (نَدِيَ) لَهْ زَمَانِيَ عَهْ رَبِّيَّدَا يَانِيَ : (أَحْسَنَ وَأَرْفَعَ).

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (كَمَا هُوَ مَقْرُرٌ فِي مَوْضِعِهِ، هَهْ رَوَهُ كَوْ لَهْ شَوِيْنَى خَوِيْدَا بَاسْهَانَ كَرْدَوَهَ ، (فَالصَّحِيحُ إِذَا أَنَّهَا عَامَةً) بُؤَيِّهَ صَهْ حَيْحَ ئَهْ وَيَهَ بَلَيْنَ : ئَايَهَتَهُ كَهْ عَامَهَ بَوْ هَهْ مَوْ دَاعِيَهَكَ بَوْ هَهْ مَوْ كَهْ سِيَّكَ كَهْ دَهْ عَوْهَ بَكَاتَ بَوْ دِينِيَ اللَّهِ تَعَالَى

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (كَمَا قَالَ عَبْدُ الرَّزَاقَ ، عَنْ مَعْمَرٍ ، عَنْ حَسَنِ الْبَصْرِيِّ : أَنَّهُ تَلَى هَذِهِ الْآيَةَ :

۱ : إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْتَّرْمِذِيُّ ، وَالنَّسَائِيُّ فِي "الْيَوْمَ وَاللَّيْلَةِ" كَلَّهُمْ مِنْ حَدِيثِ التَّوْرِيِّ ، بَهُ . وَقَالَ التَّرْمِذِيُّ : هَذَا حَدِيثُ حَسَنٍ .) ئَيَامَيِ ئَهْ بَوْ دَاوُدَ وَتَرْمِذِيُّ هَيْنَاءِيَّانَهُ وَهَ نَهَسَائِيَّيِّشَ لَهُ كَيْتَابَهُ كَهُ لَهُ الْيَوْمَ وَاللَّيْلَةَ هَيْنَاءِيَّهَتِي هَهْ مَوْوَيَّانَ لَهُ كَهْ دَيْشَيَ ثَهُورِيَ وَهَ ئَيَامَيِ تَرْمِذِيُّ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : حَدِيشَيَّكَيِ حَهْسَهَنَهَ . (وَرَوَاهُ النَّسَائِيُّ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ سَلِيْمانَ التَّيْمِيِّ ، عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَنْسَ ، بَهُ .).

(وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّمْنَ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) عبدالرزاق له موعله مهروه ئه ويش له حمسه نی به صریه ووه که گوئی لی بولو ئهم ئایه تهی ده خوینده ووه (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِّمْنَ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) فقال : (دھیه رمووی : ئهم که سه (هذا حبیب الله ، هذا ولی الله ، هذا صفوة الله ، هذا خیرة الله ، هذا أحب أهل الأرض إلى الله ، أجاب الله في دعوته ، ودعا الناس إلى ما أجاب الله فيه من دعوته ، وعمل صالحًا في إجابته) ئیتر ئهم وھ صفانه ی کرد حمسه نی به صری که وتهی : ئه و که سه ی که وا ده دعوه ئه کات ئهمه دوست و خوشہ ویستی الله تعالی یه وھ هه لبزاردهی الله تعالی یه وھ باشترين که سیکه له سه رزوه که الله تعالی ھه لبزاردوھ وھ ئهمه که سیکه که وا (أَحَبْ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَى اللَّهِ) خوشہ ویسترين که سی سه رزوه ویه له لای الله تعالی ، ئهمه وھ لامی الله تعالی دایه وھ له بانگه وازه که یدا وھ خه لکی بانگ کرد بؤ ئه وشته که ده بیت وھ لامی الله تعالی پی دریته وھ له بانگه وازه که دا وھ کرده وھ چاکی ئه نجام داوه ، (وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) ، هذا خلیفة الله (وھ ئه لیت : من له مسلمانانام ، ئهمه ئه و که سه یه که الله تعالی جیگوھی که سانیتری پی جینیشین ئه کات له مسلمانانیتر ، یانی ئه و ئه روات ئه ویتر دیت .

ئاگاداربن که کاتیک ده لیت : (إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) ئه بی ئه و که سه خویی یه کلا بکاته وھ له ناو کومه لگاکهی ، ئه بیت خوی ده رخات و بليت من کیم ! نه ک وھ کو ئیستا هه مهو شتیکه نه ک ئه وھی که خویی خاوین بکاته وھ بؤ الله تعالی .

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۝ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاؤَهُ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ
(٣٤)

ابن کثیر ده فه رموویی :
(وقوله : (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۝) آیی : فرق عظیم بین هذه وھذه) وھ کو وتمان حمسه نه و سه یئه کوفر و ئیمانه و چاکه و خراپه یه ، واتا چاکه کردن له گهله خه لکی وھ خراپه کردن له گهله خه لکی ، ئه مانه بھرامبه ره کانی یه کترین .

سه یئه بکه ئیمان له گهله شیرک ، تاعه له گهله مه عصیهت ، چاکه له گهله خراپه ، ئه مانه هه مهووی بھرامبه ره که کترین ، ئه مانه هیچی وھ کو یه کتری وانین وھ فهرقیکی گهوره هه یه له نیوان ئه و دوو

دژوارهدا که واته تو ئەھلى تەوحید بە وە ئەھلى سونە و ئەھلى تاعەبە ، وە ئەھلى شەریک و خراپە و مەعصیەت مەبە .

(ادْفَعْ بِالَّتِيْ هِيَ أَحْسَنُ) ای : من أَسَاءَ إِلَيْكَ فَادْفَعْهُ عَنْكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ) کەسیک خراپە لەگەل تۆدا ئەکات تو بەچاکە وەلامى بەدرەوە ، (کما قال عمر [رضي الله عنه] ما عاقبت من عصى الله فيك بمثل أن تطيع الله فيه .) ھەروھ کو ئىيامى عومەر (رەزا و رەحمەتى الله تعالى لى بىت) دەفرەمۇوئى : ئەگەر بىتەۋىي کەسیک خراپەی لەگەلت كردىپە و تو سزايى بىدە باشترين سزا ئەوهىي تو ئىتىعەي الله تعالى بىكەي کە چاکەي لەگەلدا بىكەي ئەوه باشترين سزا يەتى .

بەتەئە كىد وايە تو کاتىك کەسیک خراپەيەكت لەگەلدا بکات ئەگەر تو ھەر ھېچ نەكەيت و بىن دەنگ بىت دواترىش بەجى بەنيلە ئەو کەسە لەناخىدا با بەدەمىش نەيلىت ئەلىت : سەيرى ئەم کەسە چەند بەئەخلاق بۇو ھېچ قىسى نەكىد منىش چەن بىن ئەدەب بۇوم ئەو ھەممو قىسىيەم پىيى وت ، ھەر ھېچ نەبىت لەناخىدا ئەمە ئەلىت .

ئەي ئەگەر چاکەشى لەگەل كردىي ئەوه ئەوكاتە سەريي شۆر دەبىت ، ئەوه ھەر سەربەرزنا كاتەوە . (وقوله : (فَإِذَا الَّذِيْ يَبْنَى وَبَيْنَهُ عَدَاوَةُ كَائِنَهُ وَلِيُّ حَمِيمٌ) جا ئەگەر ئەو کەسەي لەگەل تۆدا دوورىمنا يەتى ھەيە تو ش ئەو رەفتارەت نواند لەگەلیدا ئەو ئەبىت بەدۆستىك و ھاورييەكى زۆر گەرم و رىك و پىك ، (وَلِيُّ حَمِيمٌ) ابن كثیر دەفرەمۇوئى : (وهو الصديق) يانى ھاورييى ، (أي : إذا أحسنت إلى من أَسَاءَ إِلَيْكَ فَادْفَعْهُ عَنْكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ إِلَى مصافاتك ومحبتك) ئەوه راي دەكىشى بۇ ئەوهى كەوا لەگەل تۆدا ھېچى نەمىنى وە صافى بکات لەگەل تۆدا وە پاشانىش توپى خوش بويت (والحنو عليك ، حتى يصير كأنه ولی لک حمیم) ئەبىت بە ھاورييەكى زۆر رىك و پىك و زۆر دۆست ، (أي : قریب إِلَيْكَ مِن الشفقة عليك والإحسان إِلَيْكَ) . وە زۆر نزىك ئەبىته وە يارمەتىت ئەدا وە خەمى تو ش ئەخوات .

وَمَا يُلَقَّا هَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّا هَا إِلَّا ذُو حَظٌ عَظِيمٌ (٣٥)

إبن كثیر دەفرەمۇوئى :

(ثم قال : (وَمَا يُلَقَّا هَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا) ای : وما يقبل هذه الوصية ويعمل بها إلا من صبر على ذلك) كى ئەمە قبول ئەکات وە كى لەمەدا موفەق ئەبىت ؟ ئەوکەسەي كەوا صەبرى ھەبى و ھەلنهچىت ، (فإِنَّهُ يَشَقُ عَلَى النُّفُوسِ) چونكە بەراستى زۆر قورسە ئەمە ، يانى کەسیک خراپەت لەگەلدا بکات تو چاکەي لەگەلدا بىكەي قورسە يان نا ؟ ! بەلى زۆر زۆريش قورسە ، لەبەر ئەوه کى موفەق دەبىت بۇيى

؟ إِلَّا ئَهُو كَهْسَهِي كَهْصَابِرِ بَيْتٍ .

(وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٌ عَظِيمٌ) أي : ذو نصيب وافر من السعادة في الدنيا والأخرى . (واتا خاوهنى پشکىکى زۆر گەورە له دونيا و قيامهت واتا ئەو كەسەي كە بهشى شىرى بەركەمەت لە سەعادەت و بهختە وەرى دونيا و قيامهت ئەو تەنها ئەو كەسە موفەق دەبىت بۇ ئەمە .

إِبْنُ كَثِيرٍ دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : عَهْلِي كُورِي ئَهْ بَى طَلْحَه لَهْ إِبْنُ عَهْ بَاسِهِ وَهْ (رَهْزَا وَرَهْ حَمَهْ تِي اللَّهُ تَعَالَى يَانِ لَى بَيْتٍ) دَهْ گِيَرْتَهُوَهْ لَهْ تَهْ فَسِيرِي ئَهْمَ ئَايِهِ تَهْ فَهْ رَمُووْيَّهِ تِيْ : (أَمْرُ اللَّهِ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّبْرِ عَنِ الْغَضْبِ) اللَّهُ تَعَالَى ئَهْ مَرْ دَهْ كَا بَهْ ئَيْمَانِ دَارَانْ صَهْ بَرِيَانْ هَهْ بَيْتٍ لَهْ كَاتِي تُورَهْ بَوْنَدَا ، (وَالْحَلْمُ عَنِ الدَّجَهْلِ) لَهْ كَاتِي جَهْلِ وَنَهْ فَامِي وَنَهْ زَانِبِنْدا حَيْلَمِي هَهْ بَى ، لَهْ كَاتِي كَدا كَهْوا جَاهِيلِ وَنَهْ زَانِه كَانْ بَهْ رَامِبَهْ بَرِيَانْ ئَهْ وَهَسْتَنْهُوَهْ بَا ئَهْ وَحَيْلَمِي هَهْ بَيْتٍ ، (وَالْعَفْوُ عَنِ الْإِسَاءَةِ) كَاتِي خَرَابِهِتْ لَهْ گَهْ لَدَا ئَهْ كَهْنَ تَوْ عَهْ فَوُوتْ هَهْ بَى ، (فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصْمَهُمُ اللَّهُ مِنَ الشَّيْطَانِ) ئَهْ گَهْ رَوَابِيَتْ ئَهْ وَهَوَهْ بَهْ تَهْ كَيْدُ اللَّهُ تَعَالَى لَهْ شَيْطَانُ ئَهْ پَارِيزِيَتْ ، چونَكَهْ ئَهْ گَهْ رَوَانِهِ بَيْتٍ ئَهْمَ كَابِرِيَهْ شَبَهْ مَانْ شَيْوَهْ رَهْ دَبَدَاتَهُوَهْ ئَهْ وَهَوَهْ بَهْ تَهْ كَيْدُ ئَهْ كَهْ وَيَتَهْ هَهْ لَهْ وَهْ ، بَوْيَهْ كَهْ كَهْسَهْ هَهْ يَهْ رَهْ دَى دَايِتَهُوَهْ وَنَهْ كَهْ وَيَتَهْ هَهْ لَهْ وَهْ ، خَوْ تَوْ بَوْتَهْ يَهْ وَهَكَ بَهْ رَامِبَهْ رَهْ كَهْتَ وَهَلَامْ بَدَهْ يَتَهُوَهْ وَهَنَهْ بَيْتٍ بَلِيَنْ نَهْ بَيْتٍ لَهْ بَهْرَ ئَهْ وَهِيَ اللَّهُ تَعَالَى دَهْ فَهْ رَمُووْيَّيْ : (فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ) ^١ بَهْ لَامْ (بِمِثْلِ) بَهْ سَ لَهْهَ زَارَدَا لَهْ وَانِهِ يَهْ بَلِيَمْ يَهْ كَ يَانْ دَوْ وَبَمَثْلِ وَهَلَامْ ئَهْ دَاتَهُوَهْ ئَهْ گِيَنَا زَيَاتِرْ وَهَلَامْ ئَهْ دَاتَهُوَهْ ، بَوْيَهْ تَوْشِي چَى دَهْ بَيْتَ كَاتِي كَهْ جَوَيْنِيَكَتْ بَيْنَ ئَهْ دَهْنَ تَوْشِ لَهْ وَكَاتَهَ دَادَهْ جَوَيْنِي بَيْنَ ئَهْ دَهْيَتَهُوَهْ وَشَيْتَ ئَهْ بَيْتَ لَهْ وَكَاتَهَ دَادَهْ عَهْ قَلْ لَهْ دَهْ دَسْتَ ئَهْ دَهْيَتَ خَوْتَ تَوْشِي حَالَهَ تَيِّكَ ئَهْ كَهْ يَتَ سَهِيرَ ئَهْ كَهْ يَتَ عَهْ قَلْ وَصَهْ بَرْ وَحَيْلَمْ وَعَهْ فَوُوتْ هَهْ مَوْ شَتِيَكَتْ بَهْ جَى هَيِشَتْ بَوْيَهْ لَهْ وَانِهِ يَهْ وَهَصْفَتَ بَكَهَنْ بَلِيَنْ چَهْ نَدْ شَيْتَهْ .

كَهْ وَاتَهَ لَهْ وَكَاتَهَ دَادَهْ شَيْطَانُ دَيِّتَهَ نَاوْ گِيَانَتْ وَئِيشِي خَرَابِتَ پَيْ دَهْ كَاتَ .

ئَهِي ئَهْ گَهْ رَتَوْ ئَهْ مَهَتْ پَيِّدا كَرَدْ ؟ بَيْنَ دَهْنَگَ بَوْيَتْ وَچَاكَهَتْ لَهْ گَهْلَ كَهْسَهَ كَهْدَا كَرَدْ ؟ (عَصْمَهُمُ اللَّهُ مِنَ الشَّيْطَانِ ، وَخَضَعَ لَهُمْ عَدُوُهُمْ كَأْنَهُ وَلِي حَمِيمٍ .) اللَّهُ تَعَالَى دَوْوَرْزَمَنَهَ كَهْيَ بُو زَهْلَلِ دَهْ كَاتَ وَهَكَوْ دَوْسَتِيَكَى زَوْرَ دَيِّرِينْ وَخَوْشَهَوِيَسْتَى لَى دَيِّتَ .

وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٦)

ابن کثیر ده فه رموویی :

(وقوله : وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ) آی : إن شیطان الإنس ربما ینخدع بالإحسان إليه (شهیطانی ئىنس کە خراپیت له گەلدا ئەکات واتا ئەو كەسە خراپکارانەی کە خراپیت له گەلدا ئەکەن له ئىنسانە کان تو ئەتوانى هەلى خەلەتىنى بۆ ئەوهى چاکەی له گەل دا بکەی ، تو دېت و پارەی ئەدەيتى و دەعوهتى ئەکەيت ئەوهە تو ھەلت خەلەتەند و شەرەکەی له تو دووركەته وە ، (فاما شیطان الجن فانه لا حيلة فيه إذا وسوس إلا الاستعاذه) بهس شەیطانى جن هيچى له گەلدا ناكىرىي إلا ئىستعاذه نەبىت ، (إلا الاستعاذه بخالقه الذي سلطه عليك) ئەبى پەنا بىگرىي به و خوايەي کە ئەوهشەیطانەی دروست کردوھ و بەسەرتۇدا زالى کردوھ ئەبىت تو دوعا بکەيت و پەنايى پىيى بىگرىت و بلۇ خوايە بەسەرمدا زالى مەکە ، (إذا استعذت بالله ولجأت إليه ، كفه عنك ورد كيده) ئەگەر تو پەنات گىرت به الله تعالى ئەوه الله تعالى ئەو له تو دوور دەخاتە وە .

سورەتى الناس له گەل الفلق له حەدىشى عوقبەی كورى عامردا (رەزا و پەرەحمەتى الله تعالى لى بىت) هاتووھ کە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇويەتى : وينەي ئەو دوو سورەتە ھەر نىھ لە قورئاندا .

ھەموو شى ئەگەر سەير بکەن خۆشە ويستانم پەنا گىرتە به الله تعالى ، له سورەتى الفلق پەنا گىرتە به الله تعالى لەھەموو شەرىيڭ ، سى شەرى باس کرد ، شەرى سحر بازان و شەرى شەو و شەرى حەسودان ، وە له سورەتى الناسدا ھەموو شەرى شەيغانە (الوسواس الخناس) ئەوهى وەس وەسە ئەکات کە تو يادى الله تعالى ناكەيت ، وە ئەگەر يادى الله تعالى ت کرد ئەو ئەروات (الخناس) يانى بىز ئەبىت کە يادى خوا بکەيت ، يانى الله تعالى پەنا ئەگرم بە تو له شەرى شەيغان ، ئەم سورەتەش ھەموو باسى ئەوه يە ، الله تعالى فېرمان ئەکات .

ابن کثیر حەدىشىكان بۆ دەھىنی دەھەرمەرمۇويي : (وقد كان رسول الله - صلى الله عليه وسلم - : إذا قام إلى الصلاة يقول :) ئەگەر ھەلسايە و نويزى بىردايە ، تەبعەن له شەرەتاي قيرائەت مەبەستىيەتى لە دواي الله أكبير تەحرىم لە دواي دواعاي إستفتاح کە دەستى بە قيرائەت بىردايە دەيەرمۇو : (أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم من همزه ونفعه ونفته " .) پەنا ئەگرم بە الله بە پەرسىراوى

راسته قینه مان که وا ئه بیستی و زانایه له و شهیطانه‌ی که وا ده رکراوه له ره حمه‌تی الله تعالی ، الرجیم به‌مانی (المترک عن رحمة الله) (من همزه و نفخه و نفشه^۱) هه مز: بریتیه له شیتی شهیطان وه نه فخ : بریتیه له ته که بوری شهیطان وه نه فشی: بریتیه له قسه‌ی خراپی شهیطان ، يا الله پهنا ده گرم له تو له مانه . ابن کثیر ده رموویی: (وقد قدمنا أن هذا المقام لا نظير له في القرآن إلا في "سورة الأعراف") پیشتر باسان کردوه ئیمه لهم جیگه‌یدا که وا وئنه‌ی ئه م ئایه‌ته نمونه‌ی نیه إلا له سوره‌تی الأعراف نه بیت وه له گهل سوره‌تی المؤمنین که هه ردودو ئایه‌ته که مان بو ده هینی .

الله تعالی ده رموویی: (**خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ**)^۲ الله تعالی به پیغمه بری خوا (صلی الله علیه وسلم) ده رموویی: تو لیبورده به و تو عه فوت هه بی بهرامبه ره به نه زانان و جاهیلان وه به رامبه ره بوانه‌ی که وا خراپه‌ت له گه لدا ئه کهن ، وه به عه فوو ته حامول له گهل خه لکیدا بکه وه به لیبوردن ره فtar له گهل خه لکیدا بکه (**وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ**) یانی (وامر بالمعروف) یانی کار به چاکه بکه (**وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ**) وه تو له گهل جاهیله کاندا تی مه که وه پیشتیان تی بکه ، ئه وان چی ئه لین : با بیلین تو دوورکه وه لیبان ، (**وَأَعْرِضْ**) تو جوابیان مه دده وه و ره دیان مه دده وه ، (**وَإِمَّا يَنْزَغَنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِدْ بِاللَّهِ ۝ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ**)^۳ ته بعدن له وکاته‌دا شهیطان ناهیلیت تو ئه وکاته به ئاسانی بوی ده رچی ، ئا له وکاته‌دا وه س وه سه‌هات تو پیشتیوان ببسته به الله تعالی خوت بپاریزه به الله تعالی وه الله تعالی سه میع و عه لیمه ، یانی قهولی هه مهو که سیک ده بیستی وه شاره‌زایه به کارو کرده‌وهی و دل و ده رونی و ده ره‌وهی هه مهو که سیک .

ابن کثیر ئایه تیکیترمان بو ده هینی (وفي سورة المؤمنين عند قوله) الله تعالی ده رموویی: (**ادْفِعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّةَ ۝ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ**)^۴ واتا تو خراپه و سهیه‌ی خه لکی پال پیوه‌نی و وازی لی بهینه ، به چی ؟ یانی به رامبه ره بخراپه‌یه چ مو عامه‌له‌یه ک ده که ؟ ! (**بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ**) کاتیک خراپه‌ت له گه لدا ئه کا تو به چاکه وه لامی بدده وه (**نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ**) الله تعالی ده رموویت : ئیمه ئه زانین که وا ئه وانه چ شیرکیک و چ به دروخه‌یه وه یه کیان هه یه وه ئه زانین چ وه صفیکی شیرکیان هه یه ، (**وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ**)^۵ تو بلی خوایه من پهنا ئه گرم له تو له شیتی شهیطان وه

۱: سورة الأعراف ، آیة : ۱۹۹

۲: سورة الأعراف ، آیة : ۲۰۰

۳: سورة المؤمنون ، آیة : ۹۶

۴: سورة المؤمنون ، آیة : ۹۷

تفسیر سوره (فصلت)

له و هس و هسه‌ی شهیطان ، (وَأَعْوُذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ)^۱ خوایه من پهنا ئه گرم له تو که ئاماذه بن له کاتی کرده وه کانم ، چونکه ئاماذه ده بیت شهیطان له و کاته‌دا الله تعالی ده فه رموویی : (أَن يَحْضُرُونِ) له هه مهو شتیکدا حازر ده بی له خواردن و له خواردن‌وه ، هه تاوه کو له سه رجی کردن له گه خیزانه که‌ت ، بؤیه تو ده بیت بلی : خوایه من پهنا ئه گرم به تو له شهیطان وه يا الله شهیطانمان لی دوور بخه‌ره وه وه هه تاوه کو ئه و منداله‌ی که پیمان ئه به خشی شهیطانی لی دوور بخه‌ره وه یاره‌بی .

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ (۳۷) فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾ (۳۸) وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَائِسَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَرَّتْ وَرَبَّتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۳۹)

مانای ئایه‌ته کان :

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ (۳۷)

الله تعالی ده فه رموویی : له بله‌گه کانی گه وره‌ی و قودره‌تی الله تعالی بریتیه له شه و و رۆژ ، سه‌یر بکهن ده فه رموویی : (اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ) وه کو له طیفه‌یه ک باس ده که‌ین ژماردنی کات له دینی ئیسلامدا له پیشنه‌وه به شه و دهست پیی ده کات بؤیه ئاگادارین ئه لین : شه و ئینجا رۆژ ، بونمونه ئهم شه و شه‌وی شه‌مه‌یه چونکه بیانیه که‌ی شه‌مه‌یه ، بله‌ام گه ر بچی له خه‌لکی بپرسی ده لین : شه‌وی جومعه‌یه ، بؤیه له لای کافر و عه‌لمانی وايه وه له لای ئه وروپا و ئه مریکا وايه ، بهس لای مسلمان ناییت واییت بله‌کو شه و له پیشدايه بله‌کو شه و له دوايدايه شه و مان ئه روات و رۆژ به دواي دیت ، له بھر ئه وه له کاتی رۆژرو گرتن سه‌یر بکهن له کاتی مانگ بینین له کویی وه حیساب ئه کریی له مه‌غريب حیساب ئه کریی له مه‌غريبه وه بانگت بینی ئیتر ئه م شه وه يه که م شه وه وه رۆژه که شی يه که م رۆژه بهم شیوه‌یه يه .

بؤیه الله تعالی ده فه رموویی : (وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَن يَذَكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا)^۲ لیره‌ش ده لیت : (جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ) واتا شه و و رۆژمان به دواي يه کدا هینا بؤ که سانیک که بیانه‌ویت

۱ : سوره المؤمنون ، ایة : ۹۸

۲ : سوره الفرقان ، ایة : ۶۲

يادی الله تعالیٰ بکهن ، هه تاوه کو ههندیک له ئه هلی ته فسیر ده لین : ئه گهر عیباده تی شه ووت له دهست ده رچوو به هوی نه خوشی ياخود بيرچونه وه ئه وه له کاتی رۆژدا بیگیره وه ، ياخود ئه گهر له رۆژدا لە بيرت چوو ئه وه له شهودا بیگیره وه بهم شیوه يه .

الله تعالیٰ ده فه رموویی : (وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ) زور گهوره به شه و رۆز باش بزانه ، ئه گهر شه و رۆز نه بیت له حه یاتی ئیمه دا هه م Woo ژیانمان لى تیک ئه چیت ، تو سهیری بکه ئه گهر هه م Woo رۆز بایه خه لک سه ری لى ده شیوا ياخود نا ؟! يان با هه م Woo شه و بایه خه لک سه ری لى ده شیوا يان نا ؟! چون سه ری لى ده شیوا ؟

سه بير ئه که کی نه یده زانی چون بچی بو مالی که س و که کی بچیت بو کار و ئیشی و که کی بخه ویت ، له واندیه ئه گهر شه و بیت تو کاتیک دابنی بو ئیسراحت که چی خه لکیتر بلین : نه خییر ئیستا کاتی خه وی نیه بـ لکو کاتی ئیشیه تی ، سه ردانی ده کا که چی تو ده لى من له خه ودام تو چی ئه که کی لیره !! بـ س کاتیک که شه و ورۆز دانراوه هه م Woo کاته کان ئه زانری .

الله تعالیٰ ده فه رموویی : (وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ) خور و مانگیش الله تعالیٰ که دیناوه له بـ لگه گهروه کانی الله تعالیٰ يه ئه و هه م Woo سوده بـ ئیمه ده گه يه نئ لە ژماردنی مانگ کان که بـ مانگ ئه يان ژمیرین و شه و رۆزیش که به هوی خوره وه ئه زانی چونه ، (لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ) سهیری بـ که ن ئه ها (اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ) چه نیک بـ سودن بو ئیمه يانی ئه گهر که سیک بـ بـ کاته وه بو پـ پـ رستنیان بلیت : خور و مانگ چه نیک بـ سوده بو ئیمه با ئیمه بـ پـ رستن ! نه خییر ئه وانه چه نیک بـ سودیش بن نابی بـ پـ رستنین بـ لکو ئه وانه مـ خلوقی الله تعالیٰ ن بـ ویه ئه بـ بت خالقی ئه مـ ان بـ پـ رستنی ، (لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقُوكُمْ) ئیوه ئه و مانگ و خوره مـ پـ رستن بـ لکو خالقی ئه و مانگ و خوره بـ پـ رستن (إِنْ كُنْتُمْ إِيَاهُ تَعْبُدُونَ) ئه گهر ئیوه عیبادهت بو الله تعالیٰ ئه کـ ن ئه وه خوای ئه وان بـ پـ رستن و دروستکراوی ئه وان بـ پـ رستن .

فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾

الله تعالیٰ ده فه رموویی : (فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا) ئه گـ ر به قـ سـ يـ ان نـ کـ رـ دـ وـ ئـ سـ تـ کـ بـ اـ رـ يـ اـ يـ اـ وـ تـ يـ اـ وـ شـ ، يـ اـ خـ وـ دـ بـ قـ سـ يـ خـ وـ وـ غـ يـ رـ اـ اللـ شـ دـ کـ يـ نـ ، يـ اـ خـ وـ دـ بـ قـ سـ يـ خـ وـ نـ اـ کـ يـ نـ تـ نـ هـ بـ هـ بـ قـ سـ يـ غـ يـ رـ اـ اللـ تعالـیـ شـ ، يـ اـ خـ وـ دـ بـ قـ سـ يـ خـ وـ وـ غـ يـ رـ اـ اللـ شـ دـ کـ يـ نـ ، يـ اـ خـ وـ دـ بـ قـ سـ يـ خـ وـ نـ اـ کـ يـ نـ تـ نـ هـ بـ هـ بـ قـ سـ يـ غـ يـ رـ اـ اللـ تعالـیـ خـ وـ اـ کـ يـ نـ (فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾) ئـ هـ وـ مـ هـ لـ اـ ئـ کـ اـ نـ هـ کـ

له لای الله تعالی ن بهشه و و بهروز ته سبیحات ئه کهن ، یانی ههر ئه لین : الله تعالی خاوینه له شه ریک و له عهیب و له زولم وه الله گه روهمانه و په رستراوی راسته قینه مانه ، (سبحان الله) یانی الله تعالی پاکه له هه مهو عه بیتیک و هه مهو شیرکیک وه له هه مهو زولیکیش ، (وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ) وه هیچ کاتیکیش بیزار نابن .

یانی الله تعالی به خه لکه کان ده لی : ئه گه ر تو عباده ت بوق الله تعالی ناکهیت ئه و الله تعالی دهوله مهنده و پیویستی به عباده تی تو نیه ، ئه و عه بدانهی تو که مه لائیکتن که ژماره یان زور زوره وه ئاسمان بستیکی تیدا نه ماوه مه لائیکهی تیدا نه بیت هه ر حه وت طه به قهی ئاسمان که ژماره یان الله تعالی نه بیت که سیتر نازانی ئه وانه هه مهو یان له ته سبیحات و له عباده تی الله تعالی ن که الله پیویستی به وانیش نیه .

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَائِشَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّ وَرَبَّتْ ۝ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمْحِيَ الْمَوْتَىٰ ۝ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۳۹)

الله تعالی ده فه رمویی : (وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَائِشَةً) له یه کیکیتر له به لگه و قودره ته کانی الله تعالی ئه ویه که تو ئه م زه ویه ده بینیت که وا خاشعه ، یانی مات ، واتا مردوه ، زه ویه کی وشك و مردوو بیهینه به رچاوی خوت ئه و خاشعه ، به مانای مات دیت بی حه رکه و بی جوله یه ، به س ئه گه ر هاتنوو (فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ) ئه گه ر ئاومان به سه ردا باراند به سه ریدا ئه و زه ویه وشك و ماته چی به سه ر دیت به سه ریدا ؟ (اهْتَزَّ) را ده زیت تو شی له رینه و ده بیت (وَرَبَّتْ) وه الله تعالی پری ده کات له به روبووم وه پری ئه کات له زه راعه ت وه پری ئه کات له باخ و بیستان ، (إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمْحِيَ الْمَوْتَىٰ) جا الله تعالی ده فه رمویی : ئه م زه ویه مردوه مان بوق ئه وها زیندوو کردنه وه ئه و خواهی که ئه وهی تو انی ئه و هه ر ئه و خواهی ئه تو انی کاتیک که تو مردی زیندوو ت بکاته وه .

واتا ده لیلیکی حسی ئه هینیتیه به رچاوی تو کاتیک تو ده لیت : من بروم به زیندوو بوونه وه نیه ، ئه ها به چاوی خوت ئه بینی که وا ئه و زه ویه وشكه زیندوو بوویه وه که واته تو ش زیندوو ئه بیته وه (إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمْحِيَ الْمَوْتَىٰ) بیویه ئه مه ئه لیت : له بھر ئه وهی کافران ده لین : بروم امان نیه که وا مردوو زیندوو بیته وه ، با زیندوو ئه بیته وه تو زه وی نایبی که وا مردوو و زیندوو ئه بیته وه ! ئی تو ش بهم شیوه یه زیندوو ده بیته وه (إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) الله تعالی ده سه لاتی به سه ر هه مهو شتیکدا هه یه .

ابن کثیر ده فه رمومی :

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ
إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانَكُمْ تَعْبُدُونَ (٤٥) (٣٧) (٥٨:٤٥)

(يقول تعالى من بها خلقه على قدرته العظيمة) الله تعالى سرهنجي خله کی راده کیشی و ئاگاداريان ئه کاته و به وهی کهوا قودره تیکی زور گه ورهی هه یه ، (وأنه الذي لا نظير له وأنه على ما يشاء قادر) الله تعالى وینهی نیه له قودرهت و دهسه لاتدا وه به هه مهو شتیکیش دهسه لاتی هه یه الله تعالى .

(وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ) أَيْ : أَنَّهُ خَلَقَ اللَّيْلَ بِظَلَامِهِ ، وَالنَّهَارَ بِضَيَّاهِهِ) اللَّهُ تَعَالَى شَهْوَى دَرُوْسَتْ كَرَدَ بِهِ تَارِيْكَايَهِ كَهْيَ وَهُوَ رَوْزَى دَرُوْسَتْ كَرَدَ بِهِ رُوُونَاكَايَهِ كَهْيَ ، (وَهُمَا مَتَعَاقِبَانِ لَا يَقْرَآنِ) يَانِي دِيْنَ بِهِ دَوَائِي يَهِ كَدَا وَنَاوَهَسْتَنِ وَقَهْرَارَ نَاگَرَنِ وَرَانَاوَهَسْتَنِ هَهْتَاوَهَ كَوَ رَوْزَى قِيَامَهَ ، (وَالشَّمْسُ وَنُورُهَا وَإِشْرَاقُهَا ، وَالْقَمَرُ وَضَيَّاهُهُ وَتَقْدِيرُ مَنَازِلِهِ فِي فَلَكِهِ ، وَالْخَلْفَاصُ سَيِّرَهُ فِي سَمَاءِهِ ؛ لِيَعْرِفَ بِالْخَلْفَاصِ سَيِّرَهُ وَسَيِّرَ الشَّمْسِ مَقَادِيرَ الْلَّيْلِ وَالنَّهَارِ) اللَّهُ تَعَالَى ئَهْمَانَهِيَ كَهْ هَمُوُويَ دَرُوْسَتْ كَرَدَوَهُ خَوْرَ بِهِ نُورَوَ گَزْنَگَ وَرَوْشَنَايَهِ كَهْيَ وَمَانِگَ بِهِوَ شَهْوَقَهِ جَوَانَهِيَ بِهِوَ ضَيَّاهَهِ جَوَانَهِيَ ، وَهُوَ بِهِمْ شَيْوهِيَهِ بَچُوكَ ئَهْبَيْتَ وَگَهْوَهِ ئَهْبَيْتَ وَهُوَ بَچُوكَ ئَهْبَيْتَهِ وَهُوَ بَچُوكَ ئَهْهَوَهِيَ كَاتَهِ كَانَ بَزَانِرِيَ ، وَهُوَ خَوْرِيَشِيَ وَالِّيَ كَرَدَوَهُ بَوْ ئَهْهَوَهِيَ شَهْوَهِ وَرَوْزَ بَزَانِرِيَ ، وَهُوَ مَانِگِيشِيَ بَوْ ئَهْهَوَهِ وَأَيَ لَيَ كَرَدَوَهُ بَوْ ئَهْهَوَهِيَ مَانِگَهِ كَانَ بَزَانِينِ ، ئَيْمَهِ دَوَانِزَهِ مَانِگَمَانِهِيَهِ لَهُ مَوْحِدَهِ رَهَمَهُوَهُ هَهْتَاوَهَ كَوَ ذَى الْحَجَّةِ ، بِهِهَوَى ئَهْمَ مَانِگَهُوَهِ اللَّهُ تَعَالَى ئَهْمَ كَاتَهِ مَانِ پَيَيَ ئَهْنَاسِيَنِيَ ، وَهُوَ هَرَوَهَا دَهْفَرِمُوْيَيِ : (وَالْجَمْعُ وَالشَّهُورُ وَالْأَعْوَامُ) جَوْمَعَهِ كَانَ وَمَانِگَهِ كَانَ وَهَسَالَهِ كَانَ ، (وَيَتَبَيَّنُ بِذَلِكَ حَلُولُ الْحَقُوقِ) هَهْتَاوَهَ كَوَ بَوْ ئَهْهَوَهِيَ بَزَانِي وَهُفَا بِهِلَيْنَتَ بَكَهِيَ بَوْ نَمُونَهِ ئَهْگَهْرَ تَوْ قَهْرَزَتَ دَا بِهِ كَهْسِيَكَ بَوْ مَاوَهِيَ مَانِگِيكَ كَهْ مَانِگَهِ كَهْ تَهْواوَ بَوْ ئَهْزَانِي بَوْ ئَهْهَوَهِيَ حَهْقَهِ كَهْتَ بَوْ بَگَهْرِيَنِيَهِ وَهِ ، (أَوْقَاتُ الْعِبَادَاتِ وَالْمَعَالَمَاتِ) . وَهُوَ عِيَادَهَ وَمَوْعِمَهَ لَاتَى تَوْ بِهِمْ مَانِگَهِيَهِ ، بَوْيِهِ ئَأَكَادَارِبِنِ مُوسَلِمَانَانِ كَاتِي ئَيْمَهِ بِهِسَالِي شَهْمَسِيَ نِيَهِ بِهِلَكُو بِهِسَالِي قَهْمَهَرِيَيِهِ !! اللَّهُ تَعَالَى دَهْفَرِمُوْيَيِ : (إِنَّ عَدََّ الشَّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ) ^۱هُوَ دَوَانِزَهِ مَانِگَهِشِ بِرِيَتِيهِ لَهُ مَوْحِدَهِ رَهَمَ هَهْتَاوَهَ كَوَ ذَى الْحَجَّةِ ، بِهِلَامَ بِهِدَاخَهُوَهِ ئَيْسِتا مُوسَلِمَانَانِ كَاتِي خَوْيَانِ بِهِوَ حِيسَابَ نَاكَهَنِ إِلَهَگَهِرَ رَهَمَهِ زَانِ بَيْتَ يَا خَوْدَ حَهْجَ ، بَوْيِهِ بَيْوِسَتَهِ لَهَسَهَرَمَانِ ئَيْمَهِ عِيَادَاتِ وَمَوْعِمَهَ لَاتَمَانِ هَهْتَاوَهَ كَوَ ئَهَگَهِرَ

وتمان مانگىك نابى به مانگى ئىلول حىسابى بىكەرى ۳۱ و ۳۰ يە كە بەلكو دەبىت تو بەمانگى هيجرى و ئىسلامى حىسابى بىكەيت كە خەلکى بىن دەلىن : مانگى عەرەبى ، وە الله تعالى ش نالىت : مانگى عەرەبى بەلكو دەفرەمۇۋىتى : (إِنَّ عَدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ أَثْنَا عَشَرَ شَهْرًا) ياخود الله تعالى دەفرەمۇۋىتى : (يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلَةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ الْنَّاسِ)^۱ بۆيە الله تعالى نالىت للعرب بەلكو دەفرەمۇۋىت لىناس ، كەواتە مانگى مۇسلمانانە ئاگادارىن ، بۆيە دەلىن : رەمەزان ئى عەرەبە بەتهنها ؟! ذى الحجه ئى عەرەبە بەتهنها ؟! ھەموو مانگە كان ئى ھەموو مۇسلمانانى سەر زەۋىيە .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَرَ رَمَضَانَ (ثم لما كان الشمس والقمر أحسن الأجرام المشاهدة في العالم العلوي والسفلي) مانگ و خۆر لەبەر ئەوهى جوانترىن شىتىكىن كە الله تعالى لەئاسمان دروستى كردوون كە ئەبىزىزىن لەعالمهى علوى سوقلىدا ، ئەلى : (نبە تعالى على أنهم مخلوقات عبدان من عبيده) بۆيە بىزان ئەوانە خوا نىن ، بۆيە كاتىك ھەبوھ خەلکى ئەوانە پەرسىتوھ وھەتاوھ كۆ ئىستاش ھەر ھەيە ، بۆيە الله تعالى دەفرەمۇۋىتى : ئەوانە بەندەن ئەوانە خالق نىن ، (تحت قهره وتسخىره) الله تعالى دەيان ھېنى و دەيان بات .

(فقال : لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانًا تَعْبُدُونَ) ئىۋە سوجىدە مەبەن بۆ خۆر و مانگ بەلكو سوجىدە بەرن بۆ ئەو پەروەردگارەي كە ئەوانى دروست كردوھ ئەگەر ئىۋە الله تعالى دەپەرسىن ، (أي : ولا تشركوا به فما تنفعكم عبادتكم له مع عبادتكم لغيره) ئىۋە ئەگەر الله تعالى بىپەرسىن و عىيادەتىش بۆ ئەوان بىكەن ئەوه ئەوكاتە الله تعالى ئەو عىيادەتە قبول ناكات ، (فإنه لا يغفر أن يشرك به) ئاگادارىھ زۆر كەس وادەزانى پىناسەي ئىماندار وائەكت كەوا ئەلى : بەس الله بناسى !! نەخىر بەم شىيەيە نىيە لەبەر ئەوهى شەيطان لە تو زىاتر الله تعالى دەناسى كەچى ئىماندارىش نىيە و كافرە ، بەلكو ئىماندار ئەو كەسەيە كە سەمع و تاعەي بۆ غەيرى الله تعالى نىيە و تەنها الله تعالى دەپەرسى بۆيە ئەگەر ھاتوو تو الله تعالى ت پەرسى لەگەل ئەوهشدا غەيرى الله تعالى ت پەرسى ئەوه ئەوكاتە تو موشىيكتى نەك ئىماندار .

فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾

ابن کثیر ده فه رموویی :

(**فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا**) ئه گهر ئىستكباريان كرد لە عبيادەت ، (أىي : عن إفراد العبادة له وأبوا إلا أن يشركوا معه غيره) ئه گهر تۆ پىت وت بەس الله تعالى بېرسىتە، ئە ويش وتى نە خىر كا كە چۇن ! ئە ديموكراتىيەت و عەلمانىيەت و باو باپىران و عەشيرەت و قەومىيەت و يان يارسول الله و يا عبدالقادر و ياخود يانە فسم ياخود ئەي پەرلەمان و ئەي ياسا ، (**فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ**) يعنى الملائكة ئەوه بزانى كەوا مەلايىكە تە كان چى ئە كەن ؟

مەلايىكە تە كان ئەلىن : يارسول الله ؟! ياخود يا عبدالقادر ؟! يان دەلىن : پەرلەمان ، ياخود ياساي ئىنسانە كان ؟! نە خىر بەلكو مەلايىكە تە كان ئە وكارە دە كەن (**يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ**) ئەلىن : الله تعالى خاوينە له وەي شەرىكى بۇ پەيا بکەين ، الله تعالى زۇر له وە خاوينىرىكە كەوا ئىيمە بىن ئارەزووە كانى خۆمان جى به جى بکەين ياخود ئازادى خۆمان جى به جى بکەين بىن خۆمان بېرسىتىن بەلكو دە بىت الله تعالى بېرسىتى ، له بەر ئەوه الله تعالى تەھدىدى مەلايىكە دە كات پىيان دەلىت : لە رۆزى قيامەت كەوا ئىيە و توتانە كەوا ئىيمە بېرسىن ؟! ئەلىن : خوايە تۆ ئە زانى نە و الله بەلكو ئەوانە جىنيان پەرسىتو جنه كان پىيان و تون مەلايىكە بېرسىن ئەوانىش بەقسەى جنه كانىان كردوه ئىيمە پەنا ئەگرین بەتۆ لە وەي رازىي بىن ئىيمە كەوا كەسانىتكە لە غەيرى تۆ بېرسىتى .

(**أَيْ : عن إفراد العبادة له وأبوا إلا أن يشركوا معه غيره ، (فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ) يعنى الملائكة ، (يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ** .

(**كَوْلَه (فَإِنْ يَكْفُرُ بِهَا هَوْلَاءِ فَقَدْ وَكَلَنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ)**)^۱ ابن كثیر ئەم ئايەتەي هېينا وە بۇ تەفسىرى ئەم ئايەتە دەلىت : وە كۆ الله تعالى فەرمۇويەتى : ئە گەر ئەم قەومەي تۆ كافر بىت بەم دىنە و بەم قورئان و بەم ئىسلامە ، ئەوه بزانە با كافر بن و با برقۇن وە كەسانىتىر هەن لە ئايەتى سورەتى فصلت باسى مەلايىكەي كرد بەلام لە ئايەتى سورەتى الأنعام باسى (**فَقَدْ وَكَلَنَا بِهَا قَوْمًا**) قەومە كە كى يە ؟ موهاجىر و ئەنصار و هەر كەسيك شوينيان بکەويىي هەتاوه كۆرۈزى قيامەت ، بەفەزلى الله تعالى ئىيمەش دە كەويىنە ناو ئە و كۆمەلە يە بە مەرجىك يە كخوا پەرسىت بن ، الله تعالى دە فەرمۇويىي : (**وَكَلَنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ**) ئەوانە كافر نىن بەم دىن و بەم ئىسلام و بەم قورئانە بەلكو ئىياندارن پىي و يە كخوا پەرسىن (الله تعالى له وانەمان بگىريي)

۱: سورە الأنعام ، آيە : ۸۹ .

إبن كثیر ریوايەتىكمان بۇ دەھينى لە ئىمامى حافىظى ئەبو يەعالاوه ئەويش لە جابرهوھ (پەزا و پەحەمەتى الله تعالى يانلى بىت) دەفرەمۇۋىتى قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - : " لا تسبوا الليل ولا النهار ، ولا الشمس ولا القمر ، ولا الرياح فإنها ترسل رحمة لقوم ، وعداها لقوم " . پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇۋىتى : سەرنجىمان بۇ ئەوه رادەكىشى كەوا ئاگادارى ئەم ئايەتىنەي الله تعالى بىن كە بىرىتىھ له (اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالقَمَرُ) وە با وە دەفرەمۇۋىتى : جوينيان پى مەدەن لەھەر ئەوهى ئەمانە الله تعالى دەيانھىنى و دەيانبات ، بۆيە جويندان بەوانە يانى جوينە كە دەگەرىتىھ وە بۇ الله تعالى والعياذ بالله ، كە تو جوينت دا بەشەمس و بەقەمەر وە بەليل و بەنهار و بەرياح كى ئەوانە هەلدەسورىنى ؟! الله تعالى ،

جا لەھەدىسە كە ھەندىتكەس بەھەلە تىيدەگات كە پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەمۇۋىتى : (لا تسبوا الدهر، فإن الله هو الدهر) دەھەر بەمانى ئەوه نىيە كە الله تعالى زەمانىيە نەخىر بەلكو زەمانە مەخلوقە وە الله تعالى مەخلوق نىيە بەلكو يانى من ھەلى ئەسورىنەم تو جوينى پى مەدە ، يانى ئەوانە خۆم كارەكانى ئەبەم بەرىيە كەس كارى بونەور نابات بەرىيە لەمن زىاتر ئىيە جوينيان پى مەدەن .

لەھەر ئەوه ئاگادىن مەلىئىن : روورەش بىت زەمانە ، يان بەخوا شەۋىتكى و رۆژىيکى قەبىح بۇو ئىيە ئەوشتانە مەلىئىن ، يان بلى ئەوه بايە كى ھەتا بلى پىس بۇو ئىيە ئەوشتانە مەلىئىن .

(لا تسبوا الليل ولا النهار ، ولا الشمس ولا القمر ، ولا الرياح فإنها ترسل رحمة لقوم ، وعداها لقوم ") يانى چى ئەم فەرمۇۋەدەيە ، بەرەحمەت الله تعالى دەينىرىي بۇ قەومىيک وە بەعەزابىش بۇ قەومىيک ؟! يانى ھەلسۈرېنەرە كە ئەلله تعالى يە كەواتە كە تو جوينت پى دا تو جوينت بە پەنا ئەگرین بە ئەلله تعالى بەھەلسۈنېرە كە داوه .

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاسِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ ۝ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمْحِيَ الْمَوْتَىٰ ۝ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٣٩)

إبن كثیر دەفرەمۇۋىتى :

(وقوله : (وَمِنْ آيَاتِهِ) أي : على قدرته على إعادة الموتى) جا كە الله تعالى لەدوايدا فەرمۇۋىتى : (وَمِنْ آيَاتِهِ) مەبەستى ئەوهى لەايەت و بەلگەى ئەوهى كە الله تعالى مەدوو زىندىوو ئەكتەھە (أَنَّكَ تَرَى

الْأَرْضَ حَاسِعَةً)یانی زهوي ئەبىنى بەمات و مەلولىي بەبى جولە لە كاتىكدا كە ئاو نابارىت بەسەريدا ، (أىي : هامدة لا نبات فيها ، بل هي ميتة) يانى بە مردوویەتى ئەبىنى ، تو بە مردوویەتى ئەبىنى ، (فإذا
أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْهَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ) ئەگەر ئاومان بەسەردا باراند دەلەرزىت وە پىر دەبىت لە بەروبۇم ، (أىي : أخرجت من جميل ألوان الزروع والثمار) لە جوانترىن بەرۇبۇم دەردەچىتە دەرەوه لەو زهوييە .
(إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمْحُبِّي الْمَوْتَىٰ) ئەو خوايى كە ئەمە زىندۇو كردهوه بىزان ئەي ئەو كەسانەي كەوا بېرواتان بەزىندۇو كردنەوه نىيە ئىيۋەش ئەوها اللە تعالى مىدوو كەن زىندۇو ئەكاھەوه (إِنَّهُ عَلَىٰ كُلٌّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ) اللە تعالى بەسەر ھەموو شىتىكدا دەسەلاتدارە .

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۚ أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ حَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۝
أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ ۝ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٤٠) **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْدُّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ ۝ وَإِنَّهُ لَكَتَابٌ عَرِيزٌ (٤١)**
لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۝ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (٤٢) **مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ ۝ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ (٤٣)**
ماناي ئايەته كان :

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۚ أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ حَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۝
أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ ۝ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٤٠)

اللە تعالى دەفەرمۇيى : ئەوانە كەوا تانە و تەشر لە ئايەته كانى ئىيمە ئەدەن و بەدرۆيى ئەخەنهو و ئىنكارى لى ئەكەن وە تەحرىفي ئەكەن و واتاكانى ئەگرۇن (**إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ**) ئىلەحاد بەماناي : طعن دىيەت و بەماناي بە درۆخستنەوە دىيەت و بەماناي ئىنكارى دىيەت و بەماناي كافربۇون دىيەت و بەماناي تەحرىف و گۈرانكارى لهواتايەكان دىيەت لە ئايەته كانى اللە تعالى ، كە ئەو مانايى كە اللە تعالى مە بەستىيەتى يان پىغەمبەر (صلى اللە علیه وسلم) خەلکانىك ئەو مانايى دەگۇرن ، جا دەفەرمۇيى : ئەو كەسانەي كە ئاوان بەم شىيۋەيەن وە طعن لە ئايەته كانى ئىيمە ئەدەن (**لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۝**) ئەوانە لە ئىيمە بىز نىن وە لە ئىيمە شاراوه نىن بەلكو ئەوانە دەبىت عيقاب و سزاي خۇيان وەربىگەن ، ئەوانە دەبىت سزا و تۆلەيە كى زۆر بە جەزرەبە وەربىگەن .

(أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ حَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۝) واتا : دواى ئەوهى كە باسى ئەوانەى كرد كە مولحىدىن ، ئايى كافر و مولحىد باشه ؟ ! (**أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ حَيْرٌ**) ئەوهى كەوا مولحىد و كافره و

تفسیر سوره (فصلت)

ئايدى تەكاني ئىمە بەدروق ئەخاتەوە كە ئەخريتە ناو ئاگرەوە ئەمە باشە؟! ئايا حالى ئەم كەسە باشە؟! (أَمْ مَنْ يَأْتِيَ أَمْنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ) يان كەسيك ئىمانى بە دين و قورئانە كەى ئىمە هەبىت ئىماندار بىت و لەرۆزى قيامەت لەحالەتىكدا بىت كە زۆر ئەمین بىت لە عەزاب و سزاى الله تعالى وھ ئەمین بىت لە ئاگرە كەى الله تعالى .

بۇيە لەرۆزى قيامەتدا خەلکان دەبن بەدوو بەش ، بەشىك لەوحەلکانه زۆر زۆر ھىمن و لەسەرخۇ و بەو پەرى ئەمانەوھ الله تعالى تەحاموليان لەگەلدا ئەكەت ، هەمووتان بىستوتانە كەوا پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇويتى : حەوت كۆمەل لەخەلکى لەرۆزى قيامەتدا لەژىر سېبەرى عەرسى خۆياد حەشريان ئەكەت لەو رۆزەي ھىچ سېبەرىك نىھ إلا ئەو سېبەرە نەبىت كە الله تعالى دايىناوه ، كەواتە ئەو كەسانەى كە لەژىر ئەو سېبەرەدان حاليان چۈنە؟! (أَمْنَا) ئەمین .

وھ ئەوانەشى كەوا لەژىر ئەم سېبەرەدا نىن ئەوانە لەناو ئاگردىن الله تعالى پەنامان بدا .

بۇيە الله تعالى دەفەرمۇويتى : حالى ئەم دوو كۆمەلەيە كاميان باشە؟ بانى خەلکىنى ئىۋە كەيفى خۆتانە ، ئەۋەتان كە بىروا دەھىنى بەدينە كەى الله تعالى ئەو بەم شىۋەيە دىنە پېشەوھ و الله تعالى دەيان پارىزىي ، وھ ئەوانەشى كەوا بەم شىۋەيە دەكەن كەوا طعەن لەئايدى تەكان بدەن و بپواى پىن نەكەن و بەدروقى بخەنەوھ و خەلکى لى دووربخەنەوھ ئەو رۆزى قيامەت الله تعالى دەيانخاتە ناو ئاگرى دۆزەخ و عيقابى خۆيەوھ .

جا با ئەو كەسانە ئاگادارىن ئەمرۇ وانەزانى لە الله تعالى شاراونەتەوھ ئەو جۆرە كەسانەى كە دىن بەخەلکى دەلىن : كە لەو سورەتەدا باسمان كرد (لَا تَسْمَعُوا لِهُذَا الْقُرْآنَ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ)^۱ ئەو كۆرۈ كۆمەلانە كە خۆيان ئاماڭە كردوھ بۇ ئەوھى كەوا لەدينى الله تعالى بدەن و مۇسلمانان لەدينى الله تعالى دووربخەنەوھ و نەھىلەن كەوا خەلکى بىت بۇ دىنلى الله تعالى ئەوانە ئەگەرچى ئەگەر لەژىريشەوھ كار بکەن وەلەو لەسەرەوھ زۆر شتىيان كردوھ وھ ئەگەر چى لەژىرەوھ زۆرلىك بکەن ئەوھ لەلائى الله تعالى ناشاردىتەوھ ئەگەرچى لەلائى مۇسلمانان ئەشارەنەوھ جا با ئەو كەسانە ئاگاييان لەخۆيان بىت ،

(لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا) ئەي ئەو كەسەى كە پىلان دائەنلى لەدزى مۇسلمانان تاوه كو مۇسلمانان سەرنە كە ويىن وانەزانى تۆ لە الله تعالى بزرىي؟! بۇيە الله تعالى دەفەرمۇويتى : (أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ^۲) سەيرى ئەم ئايدى تە بکەن بىزانىن ماناى چىيە؟

۱: سورە فصلت ، آیە: ۲۶.

تفسیر سوره (فصلت)

بهداخه وه (اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ^۱) مانای ئه وه نيه که حيز به بمناو ئىسلامىيە کان ئەمرۆ به عەمانىيە کان و بهغە يرى ئەوان دەلىن : کاكە کەيفى خۆتانە حوريەتى ئىعتقداد بۆخۆتان چى دەكەن بىكەن ! دەستيان بەسینگە وه بۆى دەگرن بەرېزە وھ بىكەن ئەلىن : چى دەكەن بۆخۆتان بىكەن ئەوه تا الله تعالى دەفرەمووئى : (مَنْ شَاءَ فَلِبِيوْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلِيَكُفْرُ^۲)^۱ کەيفى خۆته کاكە تو حوريەتى ئىعتقدادت ھە يە !! ئىتمەش دەلىن : کاكە وانىيە الله تعالى کە دەفرەمووئى : (اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ^۳) ئەمەمە هەرەشە يە الله تعالى دەفرەمووئى : ئىتر چى دەكە بکە ئەبىت سزاى خۆت وەرگرىي ئەگەر وەك ئەوه نەكەيت کە الله تعالى پىت ئەلىت .

(إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) الله تعالى بىانە يە بەوە کە ئىپوھ ئەنجامى ئەدەن ، بىنايە لەوەي کەوا ئىپوھ لەوکارانەي کەوا دەيکەن دژى الله و دژى پىغەمبەرە کەي (صلى الله عليه وسلم) و دژى موسىلەن ، وە هەروەها ئەو کەسەشى کەوا چاکە بکات وەلەسەر ئەودىنە برق بۇيە الله تعالى بىنايە لەسەر کارەكت وە بۆت بەرەھەم دەھىنى لە بەھەشتى بەرددەۋامى الله تعالى ت پى دەبەخشىت .

کەواتە (اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ^۴) ئەوه نيه کە تو بىت بەخەلکى بلىت (الحرية الإعتقداد) بۇيە لە ئىسلامدا حوريەتى ئىعتقداد نيه و لە ئىسلامدا الله تعالى دەفرەمووئى : (وَقَاتَلُوْهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً^۵)^۲ ئەگەر حوريەتى ئىعتقداد ببوايە ئەوه ئەوكاتە الله تعالى ئەم ئايەتەي نەدەوت ، الله تعالى بەپىغەمبەر نالىت (صلى الله عليه وسلم) (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَأَغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ^۶)^۳ الله تعالى ئايەتى قىتالى نەدەنارد ئەو کاتە ، وە سورەتى محمد يەك لەناوە كانى ئەوه يە کەپىي دەلىن : سورەتى قىتال ، بۇيە سەير بکەن محمد و قىتال (صلى الله عليه وسلم) .

وە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفرەمووئى : (أَمْرَتْ أَنْ أَقْاتِلَ النَّاسَ)^۷ ئەگەر حوريەتى ئىعتقداد ھەببوايە ئەي (أَقْاتِلَ النَّاسَ) يانى چى ؟.

بەلى پىويستە ئىسلام کەسانىيەك ھەبن دلسۆزى بن ئەو کەسەي لە بەرامبەرى رابوھستى ملى لى بکەن وە إلا ئەوه نەبىت کە الله تعالى ئىستثناءى كردۇھ كەبرىتىيە لە (يەھود و نەصرى و مەجوسى) ئەگەر جزىيەيان دا ، ئەما ئەگەر ئەوانىش جزىيەيان نەدا مليان لى ئەكرىتەوھ ، کەواتە (لا كراھ فى دين)^۸

۱: سورە الكھف ، ایة : ۲۹ .

۲: سورە الأنفال ، ایة : ۳۹ .

۳: سورە التوبە ، ایة : ۷۳ .

۴: هذا الحديث الصحيح قد رواه الشیخان: البخاری ومسلم في الصحيحين من حديث ابن عمر رضي الله تعالى عنهم.

۵: سورە البقرة ، ایة : ۲۵۶ .

تفسیر سوره (فصلت)

به هه له شه رحی مه کهن وه ئەم ئایه ته (لا کراه فی دین) مه بهستی له و يه هودی و نه صرانی و مه جو سانه يه که به زه لیلی و سه رشّوری جزییه ئەدەن بە دەولەتی ئیسلام ، ئە وەش مانای ئە وە نیه کە وا حوريه تى ئىعتقادە بە كە يفی خوت بە لکو پیيان دەلی : تو زه لیل و حە قیریي ، بە لام الله تعالی پیي و تتوين : (تَٰٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنِ يَدِ وَهُمْ صَاغِرُونَ^۱) دەلی جزییه کەی خوت بده بە زه لیلی وه بۆشت نیه تەدە خول بکەی لە ناو موجتە مەعی موسلمانان و سنورە کانى الله تعالی بشكتىنى .
كە چى بەداخە وه ئە مرۆ بە ناوى حیوار و پىكە و ژيان و لىك تىگە يىشتن ئە لىين : هىچ كىشە يە كمان نیه كە سايمەتى ئیسلامى دەلیت : من هىچ كىشە يە كم لە گەل يە هود و نه صارا نیه چەند سالىكە پىكە و ھە ژين !!

ئى توچون كىشەت نیه کە بە خواکەت ئەلى : خواکەت كورى هە يە ! چون كىشەت نیه تو دەلیت : (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ)^۲ دەلی : نا خوا درۆ دە کات و أحد نیه بە لکو سى يە !!! تو چون كىشەت نیه ! توچون كىشەت نیه کە الله تعالی دە فەرمۇپىي : عيسا صەلب نە كراوه ئەوانىش دەلین : نە خىر خوا درۆي كرد بە لکو عيسا صەلب كراوه !! تو چون كىشەت نیه بلىت : خواکەت درۆ دە کا و درۆي كرد كەواتە تو بى عەقل و كە مژھىت و بى عەقلېت و نازانى ئە و دينه کەی خوتە کە الله تعالی چى فەرمۇپىي . تىدا تو چون كىشەت نیه .

الله تعالى کە دە فەرمۇپىي : (أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ)^۳ ئەمە هە رەشە يە بە لام ئەمە لە وکاتانە دايە کە موسلمانان دەولەت و دە سەلاتيان هە يە وە پىپويستىشە بەرە و دەولەت و دە سەلات برووا ، بۆ يە نابىت موسلمان دابنېشى بە زه لیلی بە لکو هە لسى وەك پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) (يَا أَيُّهَا الْمُزَمِّلُ)^۴ (يَا أَيُّهَا الْمُدَثَّرُ)^۵ ئەي ئە وە لە مالە وە خوت دا پوشىوھە لسە كاتى خۇدا پوشىن نیه (قُمْ فَانِدِرُ^۶) (وَرَبِّكَ فَكَبَرُ^۷) (وَثِيَابَكَ فَطَهَرُ^۸) (وَالرُّجْزَ فَاهْجُرُ^۹) (وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ^{۱۰}) (وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرُ^{۱۱}) توش صەبر و ئارام بگە لە وەي ھە رچى دىتە رىت .

بەداخە وه ئە مرۆ سەير بکە چىمان دىتە رىي لە عالەمى بە ناو ئیسلامى دەلین كە عالەمى ئیسلامى بە س بە راستى بە ناو ئیسلامىيە ، ئیسلام كامە يە ؟ ! (إِسْتِسْلَامٌ وَجْهُ اللَّهِ) ئە وە يە کە ئىنقىاد بکەي بۆ الله تعالى وە

۱: سوره التوبه ، اية : ۲۹ .

۲: سوره الإخلاص ، اية : ۱ .

۳: سوره المزمل ، اية : ۱ .

۴: سوره المدثر ، اية : ۱ .

۵: سوره المدثر ، اية : ۷-۲ .

ئیسلام ئەوەیە کەوا رەدى ھەموو شيرىك و موشرييکىن بىكەيتەوە كەچى ئەمرو قبولي دەكات و دەليت قبولە ئەوە كەى رەدە ! ! وَاللَّهُ ئَهْوَى شِيرِيكَ وَمُوشِرِيكِي قبول بىت لەناو پىناسەي ئیسلام ئەچىتە دەرهە ئەوەكەسە ، چونكە ئیسلام بىرىتىيە : (ھو الاستسلام لله بالتوحيد والانقياد له بالطاعة والبراءة من الشرك وأهله) ئەگەر تۆ خوت بەرى نەكەى و الله تۆئەوکاتە بەناو مۇسلمانى چەندىن جارىش بلى من مۇسلمانىم تۆ مۇسلمان نىت بەحەقىقى ، چونكە تۆ لەفزى ئیسلامىيەتە كەت دەليت : لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ نَحْنُ خَيْرٌ بُّو ھەموو شىتىك تەنها بُّو اللَّهُ نَهْ بَيْتٌ كەچى بلىت من قبولە وەك كۆ ئەوە وايە بلى من نالىم : لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بەلى بُّو ھەمووشتىك وە بەلى بُّو خواش ئەوە وەكatah تۆ شيرىكت كرد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَا جَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (٤١)

الله تعالى دەفرمۇوئى : ئەو كەسانەي كەفەرن بەزىكىر يانى بەقورئان ، ئەو كەسانەي كافربون بەقورئان (لَمَا جَاءَهُمْ) كاتىك كە قورئانيان بُو ھات ، كوا خەبەرە كەى ؟ !

زانىيان دەفرمۇون : الله تعالى خەبەرە كەى نەداوه و هەلى گىرتوھ لەبەر ئەوەي لى بى دەنگ بىت ئەبلغىرىكە لە تەھدىدا ، يانى (سيجازوں جزا لايک يصف) جەزا يەك و تۆلەيە كىان لى ئەسىنرىت كە وەصف ناكىرىت وە كۆ الله تعالى دەفرمۇوئى : (فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذَّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ (٢٥) وَلَا يُؤْتَقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ (٢٦)) كەس وەك الله تعالى عەزاب نادا وە كەس وەك الله تعالى دەست و قاچى نابەستىتەوە لەناو ئاگرى جەھەنەمدا بەكۆت و زىنېرىدا وە كۆ الله تعالى دەستىيان ئەبەستىتەوە .

كەواتە ئەو كەسانەي كەوا كافرن بەقورئان كە ئىيمە الله تعالى بەم شىيەيە يان بى دەلى : (لَمَا جَاءَهُمْ) ئايەتە كە وە كۆ وتمان خەبەرە كەى دىيار نىيە بُو ؟

نمۇنەيەك دەھىنинەوە لەقسەي خۆماندا ، كە كەسىك دەلىت : ئەو كارە مە كە ئىنجا تۆ تەھدىدى ئەكەى ئەو كەسەي ئەو ئىشە بکات بى دەنگ ئەبىت ! يانى چى ؟

يانى خۆم ئەزانم چۆن سزاي ئەددەم پىۋىست ناكا بلى عقوبەي ئەددەم چونكە كە بى دەنگ بۇوي بى دەنگىكە ئەبلەغلىرىكە لەوەي باسى سزا كەى بکەيت ، لەبەر ئەوەي الله تعالى دەفرمۇوئى : (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَا جَاءَهُمْ) يانى خوت ھەلگە بُو ئەو پەرى عەزاب .

ئىنجا دەفرمۇوئى : (وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ) ئەم قورئانه بەراستى كىتابىيکى عەزىزە ، عەزىز بەم مانا يە دا كە

باسی ده کهین :

یه کیک له ماناکانی : ئەوه يه کەوا زاللە بەسەر هەموو قىسىيە كدا غالىبە بەسەر هەر هەموو شتىكىدا كەس ناتوانى ئەم قورئانە بېزىنى ، بەقۇھتى حوجەى خۆيى ھەتا ئىستا كەس نەيتوانىيە ئەو قورئانە بەھىچ شىۋەيەك بەدروپخاتەوە ، يەك خالى بلى تاوه كو بلى ھەلەيە كى تىدايە ! ئەوه عەزىزە .

ھەروەها عزيز بەماناي (منع) واتا مانعە لەھەموو عەيىتكى الله تعالىٰ ھىچ عەيىتكى تىدانىيە وە زال بەسەر ھەر ھەموو شتىكىدا ۱۴۰۰ سال ھەتاوه كو ئىستا كەس نەيتوانىيە ھەلەيەك بلى لەم قورئانەدا ھەيە وە كەسيش نەيتوانىيە وەك ئەم قورئانە بېزىنى ، بۆيە بەراستى عزيزە وە بەراستى بەرز و بەرىزە وە رىزدار و شکۆدارە وە خاودانى ئەوه يە كە ئىنسان تەنها و تەنها ئەو بکات بە مەنھەجى حەياتى خۆيى ، وە ئەو كەسە ئەوه نەكەت بەمەنھەجى حەياتى خۆيى بەراستى ئەوه ئەو كەسە خۆيى بى عەقل كردوھ وە كو الله تعالىٰ دەفرەرمۇنى : (وَمَنْ يَرْغَبُ عَنِ الْمَلَأِ إِلَّا مَنْ سَفَهَ نَفْسَهُ)^۱ ئەوهى لەغەيرى قورئان ھەلبىزىرىنى ئەوه ئەو كەسە بى عەقل و گەمزەيە ئەوه الله تعالىٰ وَا دەفرەرمۇنى ! ئىنجا تو وەرە بلى دەي وەرە كاكە كە يەنلىخوتە چى ھەلدەلبىزىرىدىمۇكراتى و ليبراليت و قەومىيەت و عەشيرەتايەتى يان نەفسى خۆت ئەوانە ھەموو گەمزايەتى و بى عەقلائىتى چونكە الله تعالىٰ تەنها حەقى بۆ ئەم كىتابە داناوە (وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ) .

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (۴۲)

لېرەدا كەليمەي (الْبَاطِلُ) ئاگاداربن لەزمانى عەرەبىدا بەچەند ماناڭيەك دىت ، وە ئەو ماناڭيەي كە لەم ئايەتەدا ھاتووه بەماناي (تکذىب)، (لاياتىھ تکذىب من بىن يدىھ ولا من خلفھ) واتا له كتىپەكانى پېشىۋو وە لەدەھاتووشدا ھىچ كىتىپەك نىھ بتوانى ئەم قورئانە بەدروپخاتەوە ، (تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ) ھۆكارەكەشى ئەوه يە كە لەلایەن خوايىك ھاتوتە خوارەوە كە ئەو خوايىھە كەم و حەمىدە .

حەكىم : يانى ھەموو كار و ھەموو وته كانى لەجيگەي خۆيەتى ، وە ئىمەي مۇسلمان لەسەرتاوه كە ئىيائىمان ھەيە بە الله تعالىٰ وە الله تعالىٰ ئەناسىن بەئەسماء و صىفەتە كانى يەك لە ناوه كانى حەكىمە يانى ھەموو ئىشەكانى كار بەجى يە و لەشۈىنى خۆيەتى ، كەواتە ئىمە نايەن بېرسىن ئەرىي حىكىمەتى ئەوه چىھە ئەرى خوا بۆ واى كرد يان بچىن نەقد لە كارەكانى الله تعالىٰ بىگرىن والعياذ بالله وەك

مورته‌ده کانی ئەمرو با هەزار نویز و رۆژووش بکەن ئەلین : واللھ کاکە زولم له ئافرەت کراوه و دینى ئىسلام پیویستى به پیداچوونەوە ھەيي پيویستى بەوە ھەيي قەرارەتە کانى بگۇردرىت ئەمە بۆکاتى خۆرى بويە و بۆ ئىستا نايىت !! اللھ تعالى دەفەرمۇسى : (لَا مَعْقَبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ)^۱ كەس نابىت بەھىچ شىۋەيەك چاو بخشىنىتەوە بە حوكىمى اللھ تعالى ئەوە حوكىمى اللھ تعالى كە ئەرز وئاسمانى دروست كردە ئەوە ھەيمەي دروست كردە و ئەو بەرناમەي بۆ ناردوين ، كواڭە حەكىمە و ئىشە کانى ھەمووى لەشۈپنى خۆيەتى وھ ھەمووى پە لە حىكىمەت ھىچ كارىكى بەبى حىكىمەت نىيە وھ ھىچ گومانىكىشت لەوە نەبىت بۆيە ئەگەر گومانت ھەبىت لەوە ئەوە توڭا فەريت .

حەميدە : يانى لەسر وەزنى مفعول يانى مەممود ، يانى اللھ تعالى سوپاس بۆکراوه ھەمو کارە و ئىشە کانىشى عاقىبەتى مە حەممود ھىچ كار و كردە و ھەيي كى اللھ تعالى ئەوە نىيە كە مە حەممود نەبىت چونكە خۆرى حەميدە ، بۆيە تو ھەموو رۆژىك دەيىت : (إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) لەنە حىاتە كە تدا واتا : خوايە تو سوپاس بۆ كراوى کارە کانى تو ھەمووى ئەوە ھەيي تو سوپاسى تو بکەين لەوەي ئەو بەرناમە جوانەي كە تو بۆ ئىمەت ناردوە وھ جىڭەي ئەوە ھەيي كە ئىمە سوپاست بکەين ، بۆيە اللھ تعالى فېرمان دە كا كەوا بلىن : (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)^۲ ياخود ھەموو حەمد بۆ اللھ تعالى يە .

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ ۝ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عَقَابٍ أَلِيمٍ (۴۳)

اللھ تعالى دەفەرمۇسى : (مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ) اللھ تبارك و تعالى دلنەوايى پېغەمبەر دە كا (صلى اللھ علیه وسلم) ئەفەرمۇسى : راستە بە تو ئەلین : درۆزىن وھ بە تو ئەلین : ساحير و شىيت وھ ئەنواع و ئەشكال قىسى ھىچ و پوچت بى دەلین ، ئەمەي كە بە تو و تراوه (مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ) ئەها بە پېغەمبەرانى پىش توش و تراوه بۆيە غەم مە خۇ ئەمە دلنەوايى كردنە ئەو دلنەوايى پېغەمبەرە ، وھ ھەروھا بەھەمان شىۋەش ئەو كەسى دەعوه دە كا بۆ پېغەمبەرى خوا (صلى اللھ علیه وسلم) بى بەش نابىت لەو و تە و تانە و تەشەرانەي كە لە كۆمەلگادا تووشى دەبىت ، بۆيە بى دەلین : درۆزىن و تىرۇرست و پياو خرآپ ئەنواع و ئەشكال ئىتهاياتى بۆ دەنلىن ، ئىستا بەس موسىلائىك ھەلسى بلى ئەوە !! ھەزار و يەك ئىتهاامي بۆ دروست دەكىرىي ، بۆيە ئەمە ھەر بە ئىمە نەوتراوه بەلكو بەرابر دەۋانىش و تراوه ، ئەمان كۈژن ھەر ئىمە نەكۈژراوين بەلكو رابر دەۋانىش

۱: سورە الرعد ، آیە : ۴۱ .

۲: سورە الفاتحة ، آیە : ۲ .

کوژراون، که واته : (مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِرَسُولِ مِنْ قَبْلِكَ).
 (إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ) ئىنجا بزانه پەروەردگارى تۆ خاوهنى مەغفiroت و ليخۆشبوونە بۇ ئەو كەسەئى كەوا بگەرىتەوە .

ئىنجا بۆيە لىرەوە بەھەموو ئەو كەسانە دەلىن : كەوا سەنگەريان لهىسلام و موسىمانان گرتوه بگەرىنەوە الله تعالى ليخۆشبووە والله هەتاوه كو ئاسمان گوناھت كردىي الله تعالى لىت خوش دەبىت بەدەردەستەوە نايەت مادەم بلى خوايە لىم خۆشە من عەبدى تۆم ، بۆيە با هەتا زووه بگەرىنەوە ، بەتاپەتى ئەوانەتى تەمەنیان بردۇتە سەر وە تەمەنی خۆيان هەموو لەعەلمانىيەتدا بردۇتە سەر تۆ چاوهرى چى ئە كەيت بەس بەمن بلى ؟! تەمەنی حەفتا سالە لەعەلمانىيەتدا و سەرى سېيى كردووە لەدژايەتى خوا و پىيغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) تۆ بەتەمايت چى !! دەبلى خوايە توبە ، با تۆ بىيت بە دەرس بۇ عالەمەتك ، كەچى بەداخەوە شەيطان ناھىليت بگەرىنەوە ، هەتا مردن لەگەلياندا ئەروات لەبەر چى ؟ چونكە ئەوەندە دوورزمىنايەتى دىنیان كردووە پىيغەمبەر موسا (عليه السلام) كاتىك فېرۇنى يىنى ئەوەندە دژايەتى دين و موسىمانان و بەنى ئىسرائىل دەكا وە مندالى سەرئەبرىي بۆيە دوعاى لىكىد و تى : خوايە ھىچ كاتىك ئىمان نەھىنن هەتاوه كو عەزابى تۆ ئەبىن . بالفعل كاتىك كە غەرق بۇو لەئاوه كەدا ئىمانى ھىننا بەلام سودى نەبۇو .

جا ئەمانەش بەم شىيەيەن تەواوه ، بۆيە ئىيمە داوايانلى ئەكەين بگەرىنەوە پىش ئەوەى مەلايىكەي مردن بىيىنى بەچاو چونكە والله ئەبىيىنى رۆحە كەت دەرئەھىنتە دەرەوە دواتر پەشىمان ئەبىتەوە و دەليت : خۆزگە كەسم دواى خۆم نەخستايە وە تەبرا ئەكەم لەھەموو كەسىك كەدواى من كەوتۇو . بۆيە ئىنسانى موسىمان ئىنسانى ئازاو و چاو نەترسە ئەگەر خويىن و مالى خۆشى دابنى وە ئەگەر سەرەوت و سامانى خۆشى هەموو دابنى لەبەر خاترىي الله تعالى وەدەكەت و ترسنۇك نىيە بەم شىيەيە موهاجەى خەلکى دەكەت ، بەلام لەو ئاستەدا كە پىيان دەلىت : ئىيمە نايەن لەبەر ئەوە بەئىوھ دەلىن : مال و سەرەوت و سامان و دەولەتانلى داگىر بکەين بەلكو ئىيمە پىيتان ئەلىن : وەرن با بچىن بۇ بەھەشت ئىوھ دژايەتitan بۇ خوا و پىيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) هەتاکوو كە ؟ كەواتە (لَذُو مَغْفِرَةً) ئەمە مانا كەيەتى .

ئەي ئەگەر نەگەرىتەوە ؟! ئەي هەموو ئەوانەتى كە دژايەتى تەوحيد و يەكخوا پەرسى ئەكەن ئىتىر هەر جۆرىيەك ناوتە و ناوتە هەرشتىكە ، الله تعالى دەفەرمۇوېي : (وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ) خاوهنى عيقاب و تۆلەيە كى زۆر بەئىش و ئازارە ، بۆيە ئاگاتان لەخۆتان بىت .

ابن کثیر ده فه رمومی :

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۖ أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي أَمْنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ اعْمَلُوا مَا شَتَّمْ ۖ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٤٠)

(قوله : **إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا**) ، قال ابن عباس : الإلحاد : وضع الكلام على غير موضعه .) ابن عه باس(رهزاو په حمه‌تی الله تعالی لی بیت) ته فسیری ئهم ئایه‌تەمان بۆ ده کات ده فه رمومیت : که ليمه‌ی ئيلحاد بريتىي له دانانى قسه له جيگه‌ی خویدا نه بیت ، واتا قسه‌يەك به‌غه‌يرى خۆى واتا بکه‌ى وە واتاکه‌ى تېك بدهیت .

ابن کثیر ده فه رمومی : (وقال قنادة وغيره : هو الكفر والعناد .) قنادة و غه‌يرى ئه‌ویش(ره‌حمه‌تی الله تعالی یان لی بیت) ده فه رمومون : (**يُلْحِدُونَ**) یانی ئه‌وه‌ى که کافره وە ئه‌وه‌شى که عینادى ده کات له‌وه‌ى که ئیمان نه هیئنیت .

(وقوله : **لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا**) أي : فيه تهديد شديد) ئه‌وانه له‌ئیمه بزر نین ئه‌وانه ناتوان خویان له‌ئیمه بشارنه‌وه ! کى هه‌یه بتوانی خۆیی له الله تعالی بشارتیه وە ؟ !
ئه‌وانه‌ی که‌وا کافرن بدینى الله تعالی وە ئيلحاد ده‌کەن وە موشریکن و کافرن وە مونافقن ناتوان خویان له الله تعالی بشارنه‌وه ، (ووعید أکيد ، أي : إنه تعالى عالم بمن يلحد في آياته وأسمائه وصفاته) الله تعالی خۆی ئه‌زانى که‌وا کى لائه‌دا ، وەك وتمان گەر که‌لیمه‌ی ئيلحاد بکەین به‌كوردى واتا لادان له حق و لادان له راستى ئىتىر كافربىت ھەر لادانه له حق وە تکذىب بکات لادانه له حق وە ماناکەی بگورى لادانه له حق ، وە ئيلحاد بەچەند ماناکەي كىتريش دىت بۇنمۇنە : ئيلحاد له حەرمەدا بەماناى ويستنى شتى خراپە ئه‌ویش ھەر لادانه له حق ، ئه فه رمومیت : ئه‌وه‌ى له ئایه‌تە كانمان و له ناوه‌كان و له صيفاتە كانمان لادا و ماناى خۆى وە کو خۆیی لېك نەداتەوە یان ماناکەی بگورى وە ياخود کەسيتىرى تىدا بەشدارى تىدا بکات .

بۇنمۇنە له ناوه‌كانى الله تعالى حەكمە تو بیت کەسىكىتىر بکەيت به حەكم وە کو پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) به ئەبو الحكمى و ت ئەبو جەھل ئىمەش پىيى دەلىن ئەبو جەھل چونكە له حق لايدا تو ئەوكاتە حەكم نىت حەكمى راستەقىنە الله تعالى يە ئەبى وە کو ئەو بلىت ، ئەگەر وە کو ئەو نەلىت و نەيكەى ئەو وە تو ئەبو جھليت نەك ئەبو الحكم .

پاشان يە كىكىتىر لە ئەسماء وصيفاتە كانى الله تعالى ئه‌وه‌يە که‌وا (علم الغيب والشهادة) ئەو صۆفى و دەرويستانە که‌وا دەلىن : عبدالقادرى گەيلانى ئاگاى لەھەمۇ دۇنيا يە یان بەدەوى ئاگاى لەھەمۇ

که سیکه که ده چیته میصر و دیتە دەرەوە ياخود هەتا دوايى ،، با چاک بزانن ئەوانە ئىلحاديان لە ئەسەاء و صیفاتى الله تعالىٰ كردوه واتا شەريکان دروست كردوه بۇ الله تعالىٰ له و ناوانەدا .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعَى : (وسیجزیه علی ذلك بالعقوبة والنکال) الله تعالیٰ سزاپی ئەدا و تولەی لى ئەسینیت له سەر ئەوە ، (ولھذا قال : **(أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ** ؟) ئایا که سیک ئابەم چەشىنە بىت بەمولحىدى و بە كافرى و بە موشىرىكى بىت لەرۆزى قيامەت ئەمە باشتىرىكە كەوا بخريتە ناو ئاگرى جەھەنەمەوە يان كەسیک كەوا ئەمین كراوەتەوە لە ئاگرى دۆزەخ و الله تعالىٰ ئەمینى كردوتەوە و بەرەو بەھەشتە كە خۆپى دەپيات .

تەبعەن ئىمە باسماڭ كرد ئە و ئەمینىھ ئەوھىيە كەوا هەر لە وکاتەيى كە ئەمرىيەت مەلايىكە دیتە سەريي و بىيى دەلىت : نەخوف نە حزنى بەھېچ شىۋىيەك لە سەرتان نىيە ئىپوھ .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعَى (أَيْ : أَيْسْتُوْيِي هَذَا وَهَذَا ؟) ئەم دوowanە وەك يەك وان ؟! وە كۆ الله تعالىٰ دەفە رمۇويى : ئایا ئىمە موجريم و موسىلم وەك يەك حىساب بىكەين ؟ بەھېچ شىۋىيەك وەك يەك حىساب ناکریت ، (لا يَسْتُوْيِيَانِ) .

(شىم قال - عز وجل - تهدیدا للکفرة) داوتر الله تعالىٰ تەھدىدى كافران ئەكتەن وە هەر شەيان لى دەكتەن و دەفە رمۇويى : **(أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ** ﴿١﴾) خۆزگە ئەم مامۆستا ئايىنانەي ئەم ئايەتە تەفسىر ئەكەن ئاوا وە كۆ إِنْ كَثِيرٌ تەفسىريان بىردايە ، بىانوتايە ئەمە هەر شەيە خەلکىنە بۆتان ، نەك بلىن : كاکە زۆر ئاسايىھ چى ئەكەن بىكەن بە كە يېنى خۆت !

بە كە يېنى خۆت نىيە ئەگەر بە كە يېنى خۆمان بۇوايە ئەوھە الله تعالىٰ ئىمەي بە عەبد دانە ئەنا .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعَى : (قال مجاهد ، والضحاك ، وعطاء الخراساني : **(أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ** ﴿٢﴾) : وعبد) موجاهيد و ضەحاك و عەطاء خوراسانى دەلىن : ئەمە هەر شەيە ، (، أَيْ : من خير أو شر) يانى تو چاکە ئەكەيت بىكە و خراپە ئەكەيت بىكە ! چاکەت كرد پاداشتە و خراپەشت كرد تولەيە ئەوکاتە ، كەواتە ئەمە هەر شەيە ، (إِنَّهُ عَلِيمٌ بِكُمْ وَبَصِيرٌ بِأَعْمَالِكُمْ) زانايە و بىنايە بەھەمۇ كارە كانتان وە بەھەمۇ و تە كانتان ، ولھذا قال : **(إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ)** هەرچ كارىيەك بىكەن الله تعالىٰ بىنايە پىيى .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَا جَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (٤١)

إبن کثیر ده فه رموویی :

(شم قال : **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَا جَاءَهُمْ**) قال الضحاک ، والسدی ، وقتاده : وهو القرآن) ضه حاک و السدی و قه تاده (ره حمه تی الله تعالی یان لی بیت) ده فه رموون : یانی قورئان ، مه به ستیان ئه و هیه یانی ئه و زیکرهی که باسی کرد (**إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ**) یانی (بالقرانی) ، (**وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ**) آیی : منیع الجناب ، لا يرام آن یأتي أحد بمثله ،) منه نیع ، به مانای مانعه و اتا مانع له و هی که وا هیچ عه یبیکی تیدا بیت وه منه نیع هه موو عه یبیک ئه کات له خویی ، وه به مانای قه ویش دیت یانی زور به هیزه له حوجه و به لگه و بورهانیدا که س ناتوانی ئه م قورئانه بهزینی وه حوجه کهی زور به قوه ته ، وه که س ناتوانی وه ک ئه م قورئانه بھینی .

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۖ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (٤٢)

إبن کثیر ده فه رموویی :

(**لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ**) وه ک وتمان : که لیمهی باطل لیرهدا به مانای ته کذیبه یانی هیچ کیاتیک نیه له پیشه وه به درویی بخاته وه به هیچ شیوه یه ک شتی وaman نیه (**مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ**) ههندیک له زانایان بهم شیوه یه ته فسیری ئه که ن که وا نه له پیش خویی وه نه له دوای خویی کیتاب نیه ئه م قورئانه به درو بخاته وه ، وه ههندیک له ئه هلی عیلم ده لین : به زیاده و به نو قصان وه نه لی کریی وه نه لی که م ئه کریت .

إبن کثیر ده فه رموویی : آیی : ليس للبطلان إلیه سبیل) یانی به رد و خستنه و روونا کاته ئه م ئایه تانه ی قورئان وه که س ناتوانی بیکات ، ته بعنه ئاگا دارین له وانه یه ههندیک که س بلی : ئه و هتا موستشیریقه کان یان فلاں یان فلاں ئه و هتا ئه م ئایه تهی و الی کرد وه و تویه تی وانیه ؟ ! ئه مانه به باطلن به حق نیه ، چونکه تویی راستگو که میک له راستگویان به تو ئه لین : راستگو زورینه ی پیت ئه لین : درو زن له کاتیکدا تو راستگویی ، سهیری پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) بکهن هه تا نه بورو به پیغه مبه رم (صلی الله علیه وسلم) هه ر پییان ئه و ت : (صادق الأمین) که بورو به پیغه مبه ر و تی من پیغه مبه رم (صلی الله علیه وسلم) و تیان : تو درو ئه کهی که چی راستگوشہ هیشتان که چی هه ر پیی ده لین : درو ئه کهی ، یانی ئه وه ناگه یه نی که که سیک شتیکی به درو خسته وه ئه وه نیه بلی ئه وه

تفسیر سوره (فصلت)

موسته شریقه کانیش و کافره کانیش قورئانیان به دروغ خسته و هم ئایه ته بهم شیوه یه نیه ماناکه‌ی !! نا ئه گه ر بزانین راسته به دروغ خسته و هکه یان !؟ نه و الله ئه پهربی به طاله چونکه به دروغ خسته و ه تو ئه بیت بیت بونمونه تو که سیک به دروغ ئه خه یته و ه تو ئه بیت به لگه‌ت هه بیت له سه ر ئه و هی تو به دروغی ئه خه یته و ه ، بونمونه ئه لیت : من ئه و شتم نه کرد و ه . ئه لی : تو دروغ ئه که‌ی ئه مهت کرد و ه ماده م کرد و دیه تی ده تو و ه ره بیسنه لینه (**قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ**)^۱ ئه گه ر به لگه‌ت نه برو ؟! ئه و ه تو دروغ ئه که‌یت ئه و دروغ ناکات .
که و اته به دروغ خسته و ه له سه ر دووبه شه :
یه که م : به دروغ خسته و هی به حه ق .
دووه م : به دروغ خسته و هی به باطل .

ئه و انه که قورئانیان به دروغ خسته و ه به باطل به درویان خسته و ه له سه ر رووی هه موویانه و ه بو جهله پیشوو و ه ئاخیر ئه بو جهله ئیستا هه تاوه کو روزی قیامه تیش ، بؤیه ئه لیت : (لیس للبطلان إلیه سبیل) ته کذیب روونا کاته ئایه ته کانی ، (لأنه منزل من رب العالمین) به لگه‌شی ئه و هیه که له لایه ن په رودگاری صادیقی راستگو هاتوته خواره و هه روه کو الله تعالی ده فرمومویی : (**وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلَ**)^۲ کی له الله تعالی راستگو تره ؟! له لایه ن ئه و ه و هه تاوه خواره و ه چون ئه بی به دروغ بخربیه و ه . (ولهذا قال : (**تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ**) آی : حکیم فی أقواله وأفعاله) الله تعالی هه موو کاره کانی له جیگه‌ی خویه تی و ه حیکمه ت له هه موو قهول و فیعلیکی دایه ، (حید بمعنی محمود) حه مید به مانای مه محمود دیت یانی سوپاس بؤکراوه له سه ر هه موو ئه و فه رمانانی که ناردویه تی و سپاردویه تی به ئیمه که وای لیکردوین پابهند بین به شه ریعه تیکه و ه .

ئیوه سهیری ولاطی مسلمان نیشین بکه ن بزانن کاتیک که قورئان پیاده ئه که ن حورمه ت و حه یا و عیرض و ناموس چه نیک پاریزراوتریکه له به رامبه ر ئه و دهوله تهی که قورئانی تیدا پیاده ناکریت ؟! سهیر ئه که‌ی له ناو گه ره کیکدا سه یاره یه ک دائنه نی له ئیواره هه تاوه کو به یانی به لاته و ه زور ئاساییه له و گه و ره که دا به جی ده هیلی و که سیش دهستی بونابات ، و سهیری جیرانیه تی و دراوستیه تی بکه که ئه م دینه فیری کرد و ه کابرلا له ناخه و ه ئیمانی هه یه ده لی من ده بی حه قی ئه و دراوستیه بیاریز و ه ته عدا ناکاته دراوستیه که‌ی خویی إلا ئه گه ر که سیکی نه فز نزم بیت و ه کو ئه لین : له هه زاراندا چه ند که سیک

۱: سوره البقرة ، آیه : ۱۱۱ .

۲: سوره النساء ، آیه : ۱۲۲ .

هه ده بیت به لام به عام ئه و دینه و ای له ئیمه کردوه چاک بین ، بؤیه به راستی ئه بیت سوپاسی الله تعالیٰ بکهین که دینیکی بؤ ناردوین له حه یوانیهت جیایی کرد و وینه ته و چونکه به راستی ئه گهه رئم دینه مان پیاده نه کرد بدوایه ئه وله لگه ل حه یوانات هیچ جیاوازیه کمان نه بیو ژیانمان و هک ئه وان ده بیو ، الله تعالیٰ ده فه رموویی : (أَوْلَئِكَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ الْأَنْعَامَ بَلْ هُمْ أَصَلُّونَ) ^۱ که واته الله تعالیٰ مه محموده و هسوپاسی ئه کهین له سه رئه و شه ریعه تهی ، (أی : فی جمیع مَا یأمَرُ بِهِ وَینْهی عَنْهِ) له هم موو ئه وشتنهی که ئه مررت پی ده کا بیکهی وه له وشی که نه هیت لی ده کا که وا نه یکهیت ، (الجمیع مَحْمُودَة عواقبه و غایاته .) هه موو کار و وته کانی له کوتا سهیر بکه کاره کانی هه موو جیگهی سوپاسه .

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قُدِّمَ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ (۴۳)

إبن کثیر ده فه رموویی :

(ثم قال : (مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قُدِّمَ قِيلَ لِرَسُولٍ مِّنْ قَبْلِكَ) قال قنادة ، والسدی ، وغيرهما : ما يقال لك من التکذیب إلا كما قد قيل للرسل من قبلك) ئیوه به درو ئه خنه وه بؤیه تو خدم مه خو ئهی محمد (صلی الله علیه وسلم) چونکه پیغمه برانی پیشو تریشیان هه ر بهم شیوه بیه به درو خستو ته وه ، به لام به ناحه ق بووه به حه ق نه بیو وه چونکه تو راستگویت ، (فکما قد کذبت فقد کذبوا) چون تویان به درو خسته وه ئه وانیشیان به درو خستو ته وه ، سهیر که ئه گهه ر تو له مه که ۱۳ سال به درو ئه خریته وه ئه وه نوح (علیهم الصلاة والسلام) ۹۵۰ سال له جیگهی خویی به درو خرایه وه که واته صهبر بگره ، که واته به درو خسته وهی ئه وان ته سییر با له ده عوه کهی تو نه کات .

بؤیه ده بیت ئیمه ش وابین خوشه ویستانم سهیر که ن ، هه ره شه و کوشتن و برين و هه رچی ناخوشی و ده رده سه ریی هه یه له لایه ن کافران و ئهوروپا و ئه مریکا و کلکه کانی ئه یانه ویی به مسلمانانی هه لبه ستن با ئیوه نه ترسیئی چونکه له رابرد وانیش کراوه وه دین برمده دهن بؤ ئه م شتنه ، گهوره ترین کیشیه ئیمه ئه ویی که مولته زیمین به دینه کهی خومانه وه هه ره شه ده کریی لیمان و آئه زان ئیمه جه ریمه مان کردوه ، ئاخر شوین الله تعالیٰ بکه ویی ئه وه جه ریمه یه ؟؟ به لکو ئیوه مجریمن که شوین هه وا و ئاره زووی خوتان که وتون ، به س له ئیستادا مجریم ئه بیت به ئینسانی پاله وان و سه بهرز ، که چی ئینسانی ته قوا کار و له خواترس ئه بیت به مجریم و به پیاو کوز !

إبن کثیر ده فه رموویی : (فکما قد کذبت فقد کذبوا ، وكما صبروا على أذى قومهم لهم ، فاصبر أنت على

تفسیر سوره (فصلت)

اُذى قومك لك .)ئينجا ئهوان صه بريان گرت توش صه بر بگره ، (وهذا اختيار ابن جرير) ئهلىت : ئهم ته فسيره ته فسيرى ابن جريره كه بهم شىيوه يهى ته فسيير كردوه ، (ولم يحك هو ، ولا ابن أبي حاتم غيره). هىچ جورىك له ته فسيير يتريان بۇ ئهم ئايته باس نه كردوه لەمە زياتر .

(وقوله : (إِنَّ رَبَّكَ لَدُوْ مَغْفِرَةً) الله تعالى كه دەفه رموويى : پەروەردگارى تو خاوهنى لىخۇشبوونە (أىي : ملن تاب إلەيە) ئەمە چۈن بلى عەفوا تە دەرىي ئەكتە بۇ خەلکە كەمى ، بۇيە ھەتاوه كەمى تو دژايەتى خوا و پىيغەمبەرى خوا دەكەي (صلى الله عليه وسلم) وە دژايەتى مۇسلمانان دەكەي ؟ ! وەرە تو بگەرىيە و پەشىيان بېھە ! ئەو خالىدى كورى وەلید بەھىئەن بەرچاوتان ھەر كەسىك كە گۇناھە زۆرە ، خالىد لە حودا چى كرد ؟ سەركىدا يەتى هجومىكى كرد و ٧٠ شەھىد لەھە حابە كەوت لە و گۇرەپاندا ھەتاوه كو پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) بىرىندار و ددانى پىرۇزى شكا ، وە فەرمۇويى : كەي قەومىك سەرئەكەون و توشى سەرفرازى ئەبن كە پىيغەمبەرە كەيان بىرىندار بىكەن ، بۇيە ئالە و شەرەدا بەسەر كىدا يەتى خالىد بۇو ! كەچى خالىد دواتر تەوبە ئەكتە و ئەبىت بەكتىي ؟ ئاگادار بن الله تعالى بەدەردەستى گۇناھى بەندە كانى نايەت ئەگەر لە گەل پىيغەمبەرىش شەربىكەي كە تەوبەت كرد ئەو تەواو ، ئەي كىن حەمزە شەھىد كرد ؟ وە حشى كەچى دواتر تەوبە كە ، كەواتە ئىۋەش تەوبە بىكەن .

(وَذُوْ عِقَابٍ أَلِيمٍ) أىي : ملن استمر على كفره ، وطغيانه ، وعناده ، وشقاقه ومخالفته . ئەو كەسەشى بەرده وام بىت لەسەر كوفرو طوغيان و لەسۇر لادانى بۇ بەندايەتى كردنى الله تعالى وە لەعیناد و كەلەرەقىيەتىدا وە حدود بگەرىتە بەر لە گەل الله تعالى دا وە لە موخالەفە كردنى فەرمایشىتە كانى الله تعالى ئەو لەوكاتەدا الله تعالى سزا كەي ئەليمە (الله تعالى بمان پارىزى)

إِنَّ رَبَّكَ لَدُوْ مَغْفِرَةً) قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - : (پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) سەبارەت بەم ئايەتە كە ھاتۆتە خوارەوە و تويەتى : (لولا غفر الله و تجاوزه ما هنا أحدا العيش ، ولو لا وعيده و عقابه لاتكل كل أحد " . ئەگەر عەفۇوى الله تعالى نەبوايە كەس لەم ژيانەدا بەخىر و خۆشى

١ : ئاگادار بن سەعىدى كورى موسى يېپ كە لەتابعىنە ، كەواتە رىوايەتە كە مورسەلە مورسەلېش بەشىكە لە حەديثى زەعيف ، بەلام وە كۆزانىيان دەفه رمۇون : مورسەلى سەعىدى كورى موسى يېپ بەھىزە كەچى لە گەل ئەوهشدا عىلەتىكىتىرى ھەيە رىوايەتە كە كە لە رىوايەتى عەللى كورى زىدە كە دەلىن : ئەو زەعيفه .

نهئهژیا وه ئەگەر بھاتایه وەعیدى الله تعالىٰ و سزاکەی نەبوایه ھەمووکەسیک پالى ئەدایه وە ھېچ ئىشى نەئەکرد.

يانى بە كورتى ماناکەي ئەوهىد ئەگەر عەفۇوی الله تعالىٰ نەبوایه كەس خۆشى لە دۇنيا يە نەئەبىنى ، ئەى ئەگەر ئىعقاپى الله تعالىٰ ش نەبوایه ھەموو كەسیک پالى ئەدایه وە و كەس كارى نەئەكىد . كەواتە ئاگاداربىن دىن لە نیوان دووشىتايە (ترغىب و ترهىب).

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۝ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ۝ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشَفَاءٌ ۝ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمَّى ۝ أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٤٤) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ ۝ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۝ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ (٤٥)

مانا ئايەتە كان :

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۝ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ۝ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشَفَاءٌ ۝ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمَّى ۝ أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٤٤)
الله تعالى دەفرەمۇرىي : (وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا) قورئان بەچى ھاتوتە خوارەوە (بلسان عَرَبِيٌّ مُبِينٌ)
عينادىان كرد يان نا ؟ بەلىن بەلكو و تىيان ئەمە شىعر و جادوھ و ئەمە فىركراوھ ، الله تعالى دەفرەمۇرىي
: ئەگەر ئەمە مان بە أَعْجَمِي بنا رد بايەتە خوارەوە بە عەرەبى نەبوایه يانى پىغەمبەر (صلى الله عليه
وسلم) كە خۆبى عەرەبە و زمانى عەرەبىيە و ئەعجمەمى نازانى بەس قورئانە كە بەغەيرى عەرەبى
بھاتايەتە خوارەوە ، قەومە كە دەيانوت چى ؟!

ئيان وت : (لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۝) ئىمە لە ئەعجمەمى تىنالىگەين باماناي تى بگەين و با بەيانى
بكتات و بەيانى مانا کانى بکەن و با تىيى بگەين (فُصِّلَتْ) بەماناي (بىنت) دىت ، يانى با لەواتاكەي تى
بگەين و لە ئەعجمەمى تى ناگەين ئىمە لە زمانى غەيرى خۆمان تى ناگەين بەم شىۋەيە يان دەوت ، يانى
ئەوندە عينادىن بە عەرەبى بۆيان ئەنېرىي ئەلىن : درۆيە وە بە ئەعجمەمىش بۆيان بنېرىي ئەلىت : ئا خر
تىيى ناگەين هەر لە عينادىدان .

تفسیر سوره (فصلت)

چى ئەلین ؟ ئەلین : (أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ) قورئانىك ئەعجهمى بىت و پىغەمبەرە كەش خۆيى عەرەب بىت چۇن دەبىت شتى وا !! ئەوھ يەكىكە لەماناكانى ، بۆيە ئاگادارىن زانايانى تەفسىر دووماناي ئەمەيان كردوھ ئەوھ يەكىكە لەماناكانى .

يەكىكىتر لەماناكانى كە ئەلین : (أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ) ئىستفهامە تەسىلىي هەمزە كەي تىدايە (أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ) ئايا قورئانىك بەئەعجهمى و پىغەمبەرىكىش بە عەرەبى شتى وا چۇن ئەبىت ؟ ! بەلام لەيەكىكىتر لە قىرائات ھاتووه (أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ) بەبى هەمزەيەكىتير يانى بەبى ئىستفهام ، زانايان دەلین : يەك لەماناكانى ئەوھ يەيانوت : ئەگەر بە ئەعجهمى بمان ناردبايە ھەمووى : ئەيان وە با ھەمووى ئەعجهمى نەبوايە با بەشىكى عەجهمى بۋوايە بەشىكىتىرى عەرەبى بوايە وە عەجهم بۇ عەجهە كان وە عەرەبىش بۇ عەرەبە كان ، تەبعەن ئەمە لەعىنادىاندايە .

الله تعالى دەفرەرمۇنى : (قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ) تو بلى ئەم قورئانە كە الله تعالى ناردويتىيە خوارەوە بۇ ئەو كەسانەي كە بپروايان پىيىھە يەھيدايت دەر و شيفايمە ، ھيدايت دەر بەماناي لە گومرايمى و كوفر وشىركە و بۇ رۇوناكى ئىمان و تەوحيد وە لەبۇچۇونى ئىنسانە كان بۇ رىگە راست ، چۈنكە ئەگەر قورئان نەبوايە ھەركەسە بە كەيفى خۆيى بەرنامەيە كى دائەرشت وە كۆ ئىستا ئېبىنин ، ئەوكاتە ھەركەس شوين ضەلالەت و گومرايمى خۆيى ئەکەوت ، كەواتە ئەم قورئان ھيدايت و رىنمۇوى كەرە بۇ ئەوھى لە گومرايمى دوورمان خاتەوە ، يانى ھەركەسىك شوين ئەم قورئان نەکەۋىت لە گومرايدا ئەزىز ئېتىر بەھەر ناوىكە وە بىت ئەوھى (ھەدى).

(وَشِفَاءٌ) شيفايمە لەزۆر شت ، شيفايمە لەجەھل وە شيفايمە لە خۆشى ھەتاوھ كو نەخۆشى بەدەن بۇيە شيفايمە بۆھەموو ئەوشتانە .

(وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ) ئەوانەي كە ئىمان ناھىين (فِي آذَانِهِمْ وَقُرْآنِ) وەر لەزمانى عەرەبىدا يانى قورسايمى بىستان ئەوھى پىيى دەوتىرىي گۆيىگرانى ئەلىن : لە گۆيىچەياندا گۆيىگرانى ھەيە و نابىستان ، يانى بەماناي ئەوھى حق نابىستان ، نەك گۆيىكەيان ھەر نابىستى بەلكو تەنها حق نابىستان و حقە كە وەرناگىرىنى ، (وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمَىٰ) يانى ئەم قورئانە بۇ ئەوان كويىرن و نابىيىن جا كويىريتى الله تعالى لە قورئاندا لەئايمەتىكىتير بۇمان باس دەكات و دەفرەرمۇنى : (فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ) واتا دلىان كويىرە و دلىان نابىيىستى و تىيى ناگەن .

(أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ) وىنهى ئەمانە وەك كەسىك وايە كە تو لە دوورەوە بانگى بکەيت ! ئايان

تفسیر سوره (فصلت)

ئەو تى دەگات ؟ ! ئەگەر كەسيك زۆر درووبىت لەتو چەند كىلو مەترىك تو ھاوارى بۇ بکەيت ئەو تى دەگات ؟ ! نەخىر تى ناگات ، بۇيە ئەمەش ئاوايىه ، وە كۆلله تعالى لەئايەتىكىتىدا باسى ئەوانەمان بۇ دەگات دەفرەرمۇرى : ئەمە وە كۆئازەل وان ھەتاوه كۆھاوار و قىزەيان لى بکەيت ئەوان ھىچ نابىستن و ھىچ لېت تى ناگات ، مەر و مالت چى تى دەگات ؟ ! بۇيە ئەو قىسى تو تى ناگات .

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ ۖ وَلَوْلَا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ
مُرِيبٌ (٤٥)

الله تعالى دەفرەرمۇرى : (لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ) ئىيمە كىتابىمان دا بەمۇسا كە تەوراتە ، ئاگاداربىن ئەمەش ھەر دلنەوايىھ بۇ پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) كە تەوراتى بۇ ھىينا ئايدا ئەم خەلکە ھەمووى ئىمانى پىنى ھىينا ! نەخىر بەلكو بەشىكىيان كافرييۇن وە بەشىكىشيان ئىماندار ، كەواتە (فَاخْتَلَفَ فِيهِ) يانى ئەم قورئانەش ھەروايىھ حەقىش ھەروايىھ ، كەواتە كەسانىك كە بەرنگارى حەق دەبنەوە وات لى نەگات كە تو حەقە كە بەجىنھەيلى بۇيە ئاگاداربە .

(وَلَوْلَا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ مُرِيبٌ) جا ئەگەر ئەوھ نەبوايىھ كە الله تعالى بۇي ھەلگرتۇون و لەقىامەت و لەويىدا سزايان بىدا ئەوھ ھەمووييانى لەناو ئەبرەد لەدونىادا ، بۇيە الله تعالى مۆلەت ئەدا باش ئاگاداربە ، ئىمھال دەكا بەس ئىمھال ناكا ، الله تعالى مۆلەت ئەدا بەس كەس ئىمھال ناكات ، يانى ئاگاى لى يە ، بۇيە كافر باوا نەزانى كەوا الله تعالى بى ئاگاى ئەۋەتا الله تعالى دەفرەرمۇرى : (لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۚ) .

كەواتە (وَلَوْلَا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ) ئەو كەلىمە يە چى يە ؟ رۆزى قىامەتە لەرۆزى قىامەتدا الله تعالى موحاسىبە ھەمووان ئەگات بۇيە ئەگەر ئەوھ دانەنابايىھ ھەر كەسيك ئىمانى پى نەھىنابايىھ ئەوھ ھەر ھەمووى لەناو ئەبرەد يەكسەر (لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ) ھەر ھەمووييانى لەناو ئەبرەد (وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٌ) ئىنجا ئەم قەومى قورىشە و ئەوانەدى دواى ئەوانەش كە دىن لەبرامبەر ئەم قورئاندا (وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٌ) يانى لەم قورئاندا گومانيان ھەيە .

گومان يانى : لە ۱۰۰% تەئە كىد نىن كەوا بەدرۆخستنەوە كەيان دروستە يانى لە بەدرۆخستنەوە كە ئىخوشىيان گومانيان ھەيە ، ياخود لەئىمان ھىننان بەم قورئانه گومانيان ھەيە يانى بە صەراحت نەھاتۇن بلىن : لە ۱۰۰% بلىن ئىيمە قەناعەتمان وايىھ كە ئەم قورئانه درۆيە چونكە لەدلى خۆياندا ئەسلامىنن .

تو سه یری فیرعهون بکه ئایا سه ماندی یاخود نا؟! (وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا^۱) ، دواتر دلهی ، (لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ) شه که وای لیکردن بیانخاته ناو ریبه یانی گومانهوه .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْرٌ مَرْوُيٌّ :

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ مُطْلِقاً أَعْجَمِيًّا وَعَرَبِيًّا قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْآنٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمَّى أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (۴۴)

(ما ذکر تعالی القرآن وفصاحته وبلاغته ، وإحکامه في لفظه ومعناه) کاتیک که الله تعالی باسی قورئانی بوقیمه کرد که وا فه صاحهٔت و بلاحهٔت و رهوانیزیه کهی چه نیک گهوره و بهریز و بهقهدره وه ئایه‌ته کانی چهند دامه‌زرا و ریک و پیکه و هیچ باطلیک روویان تیناکات وه له‌فز و مانای هه‌تاوه کو بلی جوانه ، (ومع هذا لم يؤمن به المشركون) له‌گهله ئه‌وه‌شد اموشیک ئیمانی پی نه‌هینا ، (نبه على أن كفرهم به كفر عناد وتعنت) ئیشاره‌ت و ئاگاداریان بیئ ئهدا که ئهوان له‌بهر ئه‌وه که‌هه‌یان کردوه چونکه عینادیان کردوه ، الله تعالی دهه‌رمویی : (فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ)^۲ ئهوانه له‌ناخیاندا تو به درق نازانن بهس که بائایه‌ته کانی الله تعالی که جه‌حد و ئینکاری ئه‌کهن ، جه‌حد له‌زمانی عه‌ره‌بی ئه‌وه‌یه که تو بروات به‌بابه‌ته که هه‌یه بهس له‌سر زاره کی ئینکاری ئه‌که‌ی وه‌ک یه‌کیک ئه‌زانی یه‌ک و یه‌ک ده‌کاته دوو بهس ئه‌وه‌دهلی سی که‌چی خوشی ئه‌زانی درو ئه‌کات ، کافریش بهم شیوه‌یه .

(کما قال : (وَأَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ۚ ۱۹۸) فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ^۳) الله تعالی دهه‌رمویی : ئه‌گهله ئه‌هم قورئانه‌مان بناردایه بوقه‌ندیک له‌عجه‌میه کان واتا له‌غه‌یری عه‌ره‌ب ! ئه‌وه ناردي بوقه‌یری عه‌ره‌ب !؟! قورئانیکی عه‌ره‌بی بینیری بوقه‌جه‌میه کان (فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ) ئه‌وه عه‌جه‌میه به‌زمانی عه‌ره‌بی بوقیان بخوینیت‌هه وه و بدهه‌صاحه‌تی عه‌ره‌بی بوقیان بخوینیت‌هه وه (مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ) ئیمانیان پیی نه‌هینا ، که‌له کاتیکدا ئه‌مه دوو موعجیزه دروست ده کا ، موعجیزه یه‌که‌م که که‌لیماته کان خویی موعجیزه‌ن ، دووه‌میش که عه‌جه‌میه‌ک به‌عه‌ره‌بی بیخوینیت‌هه وه .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْرٌ مَرْوُيٌّ : (وَكَذَلِكَ لَوْ أَنْزَلَ الْقُرْآنَ كَلِهِ بِلُغَةِ الْعِجْمِ) هه‌روه‌ها ئه‌گهله هه‌ر هه‌موو قورئان به‌لوغه‌ی عه‌جه‌می بھاتایه خواره‌وه ، (لَقَالُوا عَلَىٰ وَجْهِ التَّعْنُتِ وَالْعَنَادِ) به‌عینادی و به‌کله‌له‌ره‌قی .

۱: سوره النمل ، آیه : ۱۴ .

۲: سوره الأنعام ، آیه : ۳۳ .

۳: سوره الشوری .

تفسیر سوره (فصلت)

دهیانوت : (لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۖ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ۝) ئهیانوت : خۆزگە ئەمە بەعەجهمی نەبوایه وە ماناکەی بۆ ئىمە بەیان کراباپا چۆن ئەبىت پىغەمبەرىك بۆخۆبى عەرەبى بىت و قورئانەکەی عەجهمی بىت !! ؟

(أي : لقالوا : هلا أنزل مفصلا بلغة العرب) ياني خۆزگە بەیان کراباپا بە لوغەی عەرەبى ، ئەوهتا بەعەرەبىش بۆیان بەیان کراوه كەچى هەر باوهرى يېن ناكەن ، (ولأنكروا ذلك و قالوا : أعجمي و عربي ؟) ياني پىغەمبەر خۆبى عەرەبە قورئانەكەش بەعەجهمی هاتوھ چۆن شتى وادەبىت ؟ ! (أي : كيف ينزل كلام أعجمي على مخاطب عربي لا يفهمه .) چۆن كەلامىكى عەجهمى بىت بۆ مخاطبەيىكى عەرەبى كە تىنى نەگات .

إبن كثیر دفه رموویی : (هكذا روی هذا المعنى عن ابن عباس ، ومجاهد ، وعكرمة ، وسعيد بن جبير ، والسدی ، وغيرهم .) ئەمە ماناپە كە إبن عباس و مجاهيد و عيکريمە و سعيدى كورى جوبىر و السدى و عەيرى ئەوانىش باسيان كردوه (رەزاو رەحمەتى الله تعالى يانلى بىت) كە ئەگەر قورئان بەعەجهمی بەهاتايە و بەغەيرى زمانى عەرەبى بەهاتايە و پىغەمبەرە كە بىخويىنايەتە و بۆیان بەو عەجهمیه ئەيانوت : چۆن شتى وادەبىت .

وەمانای دووهمى : وقيل : المراد بقولهم : (لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۖ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ۝) ئەمە بەدوو هەمزە نىيە ، (أي : هلا أنزل بعضها بالأعجمي ، وبعضها بالعربى .) ئەيانوت : (أعجمي و عربي) ئەمانەویي عەجهمی و عەرەبى بىت ، (هذا قول الحسن البصري) ئىمامى حەسەنی بەصرى ئەم شىۋەيەتى تەفسىر كردوه (رەحمەتى الله تعالى لى بىت) .

إبن كثیر دفه رموویی : (وكان يقرؤها كذلك بلا استفهام) ئىمامى حەسەنی بەصرى ئايەتە كەى بەم شىۋەيە دەخويىندەوە دەيىوت (أعجمي) نەك بلى (أَعْجَمِيٌّ) بەلكو خۆبى لە ئەصلدا بەم شىۋەيە يە (أَعْجَمِيٌّ) بەس لەم قيرائەتدا تەنصىلى هەمزە كە ئەكىرى ئەلىت : (أَعْجَمِيٌّ) بەس حەسەنی بەصرى واي نەدەوت بەلكو دەيىوت (أعجمي و عربي) يانى با بىرىكى بەعەرەبى و بەعەجهمى بىت ، (وهو روایة عن سعيد بن جبير وهو في [التعنت و] العناد أبلغ .) يانى ئەمەيان ئەبلەغ ترىكە لەو عىناد و تەكەبۇرەياندا كەوا ئىمانى پىيى ناھىئىن يانى ئەگەر واشبوایه ھەر ئىمانيان پىيى نەدەھىننا .

(ثم قال تعالى : (قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ ۝) تو بلى ئەم قورئانە بۆ ئىمانداران ھىدايەتە واتا رىئمۇيان ئەكات ، واتا ئەو خوايەتى كە ئەوانى دروست كردوه بەرنامەي بۆ ناردون نابىت بەرنامەي

تفسیر سوره (فصلت)

خەلکىت قبول بىكەن ، بۇ يە ئىمە بەرnamە كەسمان قبول نىھ ئى هىچ ئىنسانىك ، ئاگادارى ئەم خالە بن كە چەندجارىك باسمان كردوھ لە قورئانى پىرۆزدا ئەگەر سەرنج بدهى كاتىك كە پىغەمبەران ئەھاتن (عليهم الصلاة والسلام) قەومە كەيان بپروايىان بىن نەدەھىتىن ئەيانوت (بَشَرٌ يَهُدُونَا)^۱ چۈن ئەبىت ئىنسانىك وە كۆ خۆم بروات رىيگە بۆمن دابنى ؟ منىش ئىنسانم تۆش ئىنسانى چ مافىكت بەسەرمەۋەيدە تاوه كۆ تۆ بىيت بە دانەرى ياسا و رىسا بۆمن ؟! تۆ حەقى ئەۋەت نىھ ، ئەمەيان بە پىغەمبەرە كان ئەوت !!

ئاگاداربە ئالەم خالەدا ورده كارىيە كى تىدايە ، ئەگەر ئىمە سەرنج بدهىن كافرانى پىشۇو لەلايەنى كوفره كەيان نا ئىمە وەصفى كوفره كەيان ناكەين كە پىغەمبەرانيان بە درۆخستۇته و چۈنكە ئەوكاتە ئەلىن ؛ ئەگەر پىغەمبەرە كە بۆخۆيى بوايە پىغەمبەر نەبوايە وە الله تعالى نەيناردىبايە ئەوھ قسە كەيان تەواو بۇ چۈن ئىنسانىك هيدايەتى ئىنسانىك بدا چۈنكە ھەموومان ئىنسانىن و رىيگە بۆخۆمان دائەتىن هىچ فەزلىكت نىھ بەسەرمىدا ! ئىمە ئا لەو خالەوھ سەير ئەكەين نەك لايەنى كوفره كەيان ، ئەو كافرانە ئەو سەردەمە زۆر ئاقلىر بۇون لەم ديموكراتى و ليبرالى و ئەو قەوميانە كەوا ئەمرۇ ياسا و دەستور بۆخەلكى دائەتىن وە ئەوانەشى كە قبولي ئەكەن چۈنكە ئەوان ئەيان وت (بَشَرٌ يَهُدُونَا)^۲ يانى ئىنسان ياسامان بۆ دابنى ؟ بە هىچ شىيە يەك قبولي ناكەين ،

جارىكىت باسى ئەكمەوھ تاوه كۆ ھەلە تى نەگەن ، ئەگەر كافره كان ئەوانە ئەھاتن پىغەمبەر نەبۇونايە ئەو قسە يان كردىبايە ئەوھ قسە كەيان تەواو بۇو بەس لەبەر ئەوهى پىغەمبەرەن الله تعالى هيدايەتى ناردەوھ نەخىر وانىيە بەلى لەو ئىنسانە وەردەگرین چۈنكە ئەو ئىنسانە وەحى بۆ ھاتوھ پىغەمبەريش (صلى الله عليه وسلم) خۆيى تەئە كىد لەمە ئەكاتە وە رەروھ كۆ الله تعالى دەفەرمۇيى : (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مُّثْلُكُمْ) كەواتە راستە من ئىنسانىكەم وە كۆ ئىيە وە حەقى ئەوھ نىھ كەوا ياسا بۆ ئىيە دابنېم بەلام (يُوحَى إِلَيَّ)^۳ بە حوجە ئەم ئايەتە ئەبىت ئىيە شوينم بىكەون ، چۈنكە ئى خۆم نىھ وە لە خۆمەوھش نەم ھىنناوه تەنانەت ناتوانم موعجىزە يەك يىش لە خۆمەوھ بەتىنم .

كەواتە ئەگەر كەسىك لە خۆيە وە بۇ ئىمە قبولي بىكەين ؟! نەخىر ، بۇ يە ئەوانە ئەمرۇ كە ئەچن دەستور دائەتىن ئەچنە پەرلەمان و ئەۋشتانە زۆر بى عەقلن ، بۆچى مە جموعە يەك ياسا دابنى ئەبىن .

۱: سورة التغابن ، آية : ۶.

۲: سورة التغابن ، آية : ۶.

۳: سورة الكهف ، آية : ۱۱۰ .

ئەم قىسىم بىسەر ھەموو خەلکىدا فەرز بىت ؟! ئەى باشە خۆتان نالىن : ئازادى ؟! كەوا ئازادى ئەم خەلکە ؟! ئەم خەلکە ئەوهى ناۋىي كە خۆت بۇ دائەنىي ئەى ئەوه نىيە كە خۆت تەعديلى ئەكەى ! دەستور دائەنلىن ھېشتا جى بەجى نەكراوه ئەلىن : تەعديلى ئەكەين ، يانى ئىنسان نقوصانە ، كەواتە ئەبىت إلا خواى ئىنسانە كان رىئنوميان بىكەت (ئەوهى كە خەلقى كردوھ (وَالَّذِي قَدَرَ فَهَدَى) ^۱) كەواتە ئەوهى كەوا خەلق ئەكەت ئەبىت هيدايەت بىدا و رىيگمان بۇ دابىنى نابىت ئەوهى مخلوقە هيدايەت بىدا .

(قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى) (چەند لەسەر ئەم بەدەست ئەمرىكا و ئەوروپا يە و بەدەست ليپرالى و ديموكراتىيە هيدايەتە كە كامەيە ، ئەلەيت : هيدايە كەم بەدەست ئەمرىكا و ئەوروپا يە و بەدەست ليپرالى و ديموكراتىيە و بەدەست ئىنسانىكە ، دىن ئىنسانە كان بەرزىدە كەنەوه و چەپەلەيان بۇ لى ئەدەن باشە تو و ئەوچ جياوازىيەكتان ھەيە ؟ئەى ھەردووكتان ئىنسان نىن ؟! بىكەرە ژۇورەوە كامەي خۆي بەزەعيم ئەزانى نان و ئاوى مەدبى بىزانم ئەتوانى خۆيى بىزىتى ؟ ئەى بى دەسەلات نىيە بەتۆو دەسەلانى وەرگرتۇھ و تۆ بەرزت كردىتەوە ئەگەرنا دەسەلاتى نىيە ، فيرۇھون چ دەسەلاتىكى ھەبوو لەئاوه كەدا ؟! دەبا رىزگارى بىكىدايە ئەو ھەموو نىعمەت و ئەو ھەموو پارەيە ئەو ھەموو كە الله تعالى دەفەرمۇويى : فيرۇھون خاوهنى ئەوتاد بۇو ، ئەوتاد يانى ئەو ھەموو جەيش و قەوهتەي كە ھەبىوو ! توانى خۆيى رىزگار بىكەت ؟ كەچى بەخۆيى جەيشىيەوە لەناو چۈون بۇيە ئاگاداربىن .

(وَشَفَاءٌ ^ط) وەك وەتمان ئەمە شىفای جەھالەتە وە شىفای گۆمانەكان و نەخۆشىيەكان بۇيە شىفە بەعام وەربىگەرە .

إبن كثير دەفەرمۇويى : (أي : قل يا محمد : هذا القرآن لمن آمن به هدى لقلبه وشفاء لما في الصدور من الشكوك والريب) الله تعالى دەيکات بە هيدايەتى قەلب وە دەيکا بە رىيگەي ژيان و ئاخىرەتمان وەھەروھا دەيکا بۇ شىفە بۇ ھەموو ئەوانەي كە لەدلەكاندا ھەيە لە گۆمان و وە ئەشىيات بەشىفا بۇ نەخۆشىيە كانىش .

تەبعەن بۇيە تەئەكيد لە كەليمەي نەخۆشىيەكان ئەكەمەوە وەك وەرقىيەك كە بەركابىت ، إبن القيم (رەحىمەتى الله تعالى لى بىت) دەفەرمۇويى : ئەگەر تو قورئانت وەك روقييە بەكار نەھىنداوە ئەوه تو ھەجري قورئانت كردوھ لەو لا يەنەوە ، يانى كە نەخۆشىبوو فاتىحەيەك بىسەر خۆتدا بخويىنە ياخود سورەتى الناس ياخود الفلق يىك بىسەرخۆتدا بخويىنە وە رجاي ئەوهت ھەبى كە الله تعالى شىفات ئەدا ، ئەمرو خەلکى زۆربەي وازى لەمەھىنداوە و ئەچى بۇلاي دەرزى و دەرمان !! خۆمن نالىم دەرزى و

۱: سورە الأعلی ، آیە : ۳ .

دەرمان بەکار مەھینە بەلام ھەر دكتورە کان خۆیان دەلین : ھەتاوە کو بەکارى نەھینى باشتەرە ، ئەم ئەگەر بلى خوايە تەوكۇلم لەسەر تو كرد ، بچى فاتيحة يەك يان الناس ياخود الفلق بەسەرخۇقتدا بخويتى بۇيە با ئەم قورئانەش بەرزبىكەينەوە لهە لا يەنەوە ، بەلام نەك دەستى خەلکى بىتى بىرىن وە كۆ زۆربەيان كە ئىدىعاي ئەنواز و ئەشكالى پى ئەكەت لە كۆمەلگاى ئەمرۇدا ھەتاوە کو باسى غەيىب زانينىش ئەكەن ئەلین : تو وات لى دىيى و توش وات لى دىيى ! بەناوى ئەوهى كەوا رووقىه ئەكەت خۆى لىكىردوين بەكاھين و جادووگەر .

ئىنجا ئەفەرمۇسى : (وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْءَانِهِمْ) ئەوانەيى كە ئىمان ناھىين گۈييان قورسايى تىدايى و نابىستن ، (أي : لا يفهمون ما فيه) تىنڭەن لەوهى كە تىدايى يەتى ، (وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمَّ) أي : لا يهتدون إلى ما فيه من البيان) هيدايهتى لى وەرناگرن ئەم بەيانەيى كە قورئان كەردويمەتى ئەمان سودى لى وەرناگرن .

(كما قال تعالى : وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا) ئاكاداربن كەليمەي (من القرآن) بۇ تەبعىضى نىيە بلى بەشىك لە قورئان وايە و بەشىكىتى وانىيە بەلكو ھەموو قورئان وايە ، ئىيمە قورئانمان نارده خوارەوە و شىفایە و رەحمەتە بۇ ئىمانداران ، ئەم بۇغەيرى ئىمانداران ؟ ! (وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا) ئەم قورئان بۇ كافر و زالم و مونافiqە كان خەسارەت مەندىيان بۇ زىادە كات ھېچيتىيان بۇ زىاد ناكا جىڭە لە خەسارەت مەندى ، چونكە قورئان بريتىيە لە (حجة لىك او عليك) يان بەلكەيە بۇ تو و پىتى ئەچىتە بەھەشت وەياخود بەلكەلەيە و لەسەرت و پىتى ئەچىتە جەھەنم ، تەبعەن پىغەمبەر محمدىش (صلى الله عليه وسلم) وايە ئاكاداربن (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ) ^۱ كە ئەمە شەرە كەي ئەبىت و بۇخەلکى بکەيت بلەن : (رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ) ئەوهىيە ئەگەر كەشىك قبولي ئەم رەحمەت بکات ! ئەم ئەگەر قبولي نەكەت نەواللە بەھېچ شىۋەيەك پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) رەحمەت نىيە بۇيى ، ئەگەر قبولي نەكەت ئەمە كات ئەمە كەسە عەزاب ئەدرىي ئەم بىغەمبەرە كە پىتى دەلى ئەم بکە ھەرە كۆ خۆيى دەفەرمۇسى : (أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله) ^۲ باشه كوشتن و بىرىن رەحمەت ؟ ! كەواتە ئەوهى بىرواي پىتى بکات رەحمەت ئەوهى بىرواي پىتى نەكەت رەحمەت نىيە .

۱: سورة الإسراء ، آية : ۸۲ .

۲: سورة الأنبياء ، آية : ۱۰۷ .

۳: قد رواه الشيخان: البخاري ومسلم في الصحيحين من حديث ابن عمر رضي الله تعالى عنهم.

الله تعالیٰ (أرحم الرحمين)ه ، بهس بُو کافر نا ، الله تبارک و تعالیٰ تنهها بُو مسلمانان (أرحم الرحمين)ه ، ئاگاداربن وہ که ئەلین بُو کافر نا مەبەستمان مەئاليانه رۆژى قيامەت که ئەيانخاتە جەھەنەم الله تعالیٰ رەحمەتى بُو بەكار دەھىنى ؟! نەخىر .

(أُولَئِكَ يُنَادِونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ) قال مجاهد : يعني بعيدا من قلوبهم .) كەورئانىيان پى ئەلى وە كو ئەوهى کە زۆر درون لىتەوە يانى له تىگەيشتنى دلدا زۆر دوورە و كەسە کە زۆر دوورە ئەو كەسە دلى دوورە لەفەھمى ئەو قورئانە .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعِيٌّ : (قال ابن جرير : معناه : كأن من يخاطبهم يناديهم من مكان بعيد) إِنْ جَرِيرٌ (رَهْ حَمَّهُ تَعْلَى يَانِ لَى بَيْتٍ) فَهَرَمُوعِيٌّ تَى : كاتىك کە تو قىسى لەگەل ئەكەيت و قورئان و دينى بُو باس ئەكەيت هەر گۆيى له تۆ نىھ وە كو ئەوهى کە تو لەو پەريي دونيا و ئەو لەو پەريي دونيا يە هيچ گۆيى لى نىھ ، (لا يفهمون ما يقول .) تى ناگەن لەوهى کە تو ئەيليت .

(قلت : وهذا كقوله تعالى :)إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعِيٌّ : ئەمە وە كو ئەم ئايىته وايه کە الله تعالى دەفەرمۇويي : (وَمَثُلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلَ الَّذِي يَنْعُقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً) صُمْ بُكْمْ عُمِّيْ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ^۱ وينهى كافرەكان (كَمَثَلَ الَّذِي يَنْعُقُ) ينعق يانى واتا (يصحوا) هاوار ئەكات ، وينهى ئەو كەسە کە هاوار دەكات (بِمَا لَا يَسْمَعُ) بەو ئازەلەي کەوا گۆيى له قىسى کەي ئەو نىھ و تىي ناگات ، بُويە کە تو قىسى لەگەل ئازەل بکەيت تى ئەگات ؟! باسى ئەوه ناكەين کە لىي ئەخورىت و دووكەلىمە فير ئەبىت يان له دوو كەلىمە تى ئەگات ئېمە باسى ئەوه ناكەين بەلكو بەعام قىسى لەگەليان بکەيت لەگەل ئازەل تى ئەگات ؟! نەخىر ، بُويە الله تعالى دەفەرمۇويي : ئىۋەش كاتىك قىسى لەگەل كافران ئەكەن ئەوان وە كو ئەو ئازەلەوان و هيچ تى ناگەن (الَّذِي يَنْعُقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً) مەگەر تنهها گۆيى له قىزە قىز و هاوار هاوار بىت هەر تنهها گۆيى له و دەنگە دەنگە بىت (صُمْ بُكْمْ عُمِّيْ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ) واتا ئەوانە كەپن لەئاستى حق كەپن ، راستە لەگۈيچەيدا كەپتى نىھ کە ماناي شت نابىستى بەس حقە كە نابىستى تو هەرچى بُويى باس ئەكەيت ئەو نابىستى (بُكْمْ) يانى لالە ، خۆ زمانى هەيە قىسى پىي بکات بەلام حق نالى (عُمِّيْ) كويىرە ، كويىرە لەئاستى بىنىنى ئايىته كانى الله تعالى ، دلى لەئاستى بىنى ئايىته كانى الله تعالى كويىرە (فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ) وە بىرىش ناكەنەوە تا تۆزىيڭ عەقليان ھەبى و خۆيان له و بى عەقلەيە رزگار بکەن .

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوعِيٌّ : (وقال الصحاك : ينادون يوم القيمة بأشنع أسمائهم .) ضەحاك (رَهْ حَمَّهُ تَعْلَى الله

تفسیر سوره (فصلت)

تعالی يان لى بىت) دەفەرمۇویي : يەكىكىت لە تەفسىرە كانى دەلى : لەرۆژى قىامەت بانگ ئەكرىن بەناشرىنترىن ناوه كانىان .

ئا لېرەدا بەداخەوە ئىمامى إبن كثیر شتىكىان بۇ دەھىينى لە إین ئەبى حاتەمەدە ئىمە ماناى ئەكەين بەس ئايا راستە يان راست نىيە بەراستى ئىتر بۆخۇتان حەكم بن !!

إبن كثیر دەفەرمۇویي : (وقال السدي: كان عمر بن الخطاب [رضي الله عنه] جالسا عند رجل من المسلمين يقضى ، إذ قال : يا لبيكا .) ئىمامى السدى فەرمۇوی : ئىمامى عومەر دانىشتبۇو لەلای كەسيك لەقەزاوه تدا كاتىكى زانى پياوه كە وتنى (يا لبيكا) بەلى لەخزمەتدام بەهاوارىكى گەورە وتنى بەلى لەخزمەتدام (لبيك) يانى لەخزمەتدام .

(. فقال عمر : لم تلبى ؟) ئىمامى عومەر (رەزا و رەحمة تى الله تعالى لى بىت) فەرمۇویي : لەخزمەتى كى دا بۆچى وا ھاوارت كرد بۆچى وتنى لەخزمەتدام ؟ ! (هل رأيت أحداً) كەست بىنىنى ؟ (أو دعاك أحد ؟) كەس بانگى كردى ؟!

(قال : دعاني داع من وراء البحر .) فەرمۇوی : كابرايەك لەو پەرى بەحرەوە منى بانگ كرد .
(فقال عمر: **أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ**) ئەوانە ئەوانن كە لەشويىنى دوورەوە بانگىان لى ئەكريت .
جا ئەگەر مەبەستى ئەوە بىت بەغەبىي بۇوە ئەم شتە خۇ ئەگەر شتىك بىت ئەو گۈپى لىي بۇو بىت و
ئىمامى عومەر گۈپى لى نەبوو بىت شوينە كەش نزىكىش بۇو بى ئەوپىش بلى لەشويىنى دوورەوە بۇو
ئەمە شتىكىتىرە ، بەلام ئايەتە كە خۆبى (أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ) تەفسىرە كە يەمان زانى بەمانى كافر
وەك كەسيك وايە لەشويىنىكى دوورەوە بانگى بکەيت ، يانى نابىستى

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ ۝ وَلَوْلَا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَّ بَيْنَهُمْ ۝ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ (٤٥)

إبن كثیر دەفەرمۇویي :
(وقوله : (وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ ۝) الله تعالى دەفەرمۇویي : ئىمە تەوراتمان دا بە موسا بەلام ئەم قەومە بۇون بە دووبەشەوە ، بەشىك بىرويان پىي هىينا و بەشىكىتىريش بىرويان پىي نەھىينا ، (أىي : كذب وأؤذى) واتا ئەوانە كە بىرويان پىي نەھىينا بەدرۆيان خستەوە و ئەزىزەتىيان دا .

الله تعالى دەفەرمۇویي : (فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ) ^١ بەپىغەمبەرى فەرمۇوە (صلى الله عليه

١: سورة الأحقاف ، آية : ٣٥ .

وسلم) لهشونیکترصه بر بگره و ئارام بگره لهسەر ئەم دەعوه يە وە كو (أولو العزم) زانايان دەفرمۇون : لهسەر قەولى مشھور أولو العزم نوح و ئىبراھىم و موسا و عيسا و محمدە (عليهم الصلاة والسلام) ئەوانە ، ئەوانە هەرھەمۇوان صەبرىان گرت تۆش صەبر بگره .

الله تعالى دەفرمۇويى : (وَلَوْلَا كِلَمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَاماً وَأَجَلٌ مُسَمًّى) ^۱ بتأخير الحساب إلى يوم المعاش) ئەگەر ئەوه نەبوايە كە الله تعالى دينماوه كەوا تأخيرى عەزابە كەيان بکات بۇ رۆزى مەعاد واتا قيامەت ، (لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ) أي : لعجل لهم العذاب) ئەوه عەزابى بۇ پېش ئەخستن و لهناوى ئەبردن ، (بل لَهُمْ موعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مُؤْلَدًا) الله تعالى لهسۈرەتى الكھف دەفرمۇويى : ئەمانە كاتىك هەيە بۇمان داناون بەھېچ شىۋوھېك پەناگەيەك نىيە تاوه كو بۇيى بچىن الله تعالى توشى عەزاب و سزايان ئەکات .

(إِنَّمَا لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ) ئەوانە له قورئان بەشكىن (أي : وما كان تكذيبهم له عن بصيرة منهم لما قالوا) يانى ئەوان بەدرۆخستنەوەيان بۇ قورئان لهسەر چاوشىنى نەبۇو تاوه كو بەلگەي بەھېزيان بهدهستەوە بىت ، (بل كانوا شاكين فيما قالوا) بەلكو شكىيان ھەبۇو لهوهى كەخۆشيان ئەيانوت، ھەردەيان وە والله له وانەيە ئەوه بىت يان ئەوه بىت بۇيە لهسەر قەولىك رانەدەوەستان ، ئەها سەيربىكە دەيانوت : شاعير ئى مادەم تو تەئەكىدى شاعيرە بۇ دەلىت كاھينه !؟ دەيانوت كاھين ! ئەگەر تەئەكىدى كاھينه بۇ دەلىت : مەجنون !؟ دەيانوت مەجنون ! كە دەلىت مەجنون بۇ دەلىت : فيركراوه !؟ نەيان دەزانى بلىن چى ئەوانە خۆشيان گومانيان لهقسە كەى خۆيان ھەبۇو ، (غير محققين لشيء كانوا فيه .) يانى لهسەر قەولىك رانەدەوەستان بلىن : تو ئەوهيت تەواو ئىتىر !.

إِبْنُ كَثِيرَ دَهْ فَهْ رَمُوْيَّى : (أَنَّمَا وَجْهَهُ إِبْنَ جَرِيرَ) ئەمە وجھى إِبْنَ جَرِيرَه (پەحمدەتى الله تعالى لى بىت) بەم شىۋوھېيى تەفسىر كردۇ (وهو محتمل ، والله أعلم .) ئەوهش موحتەمەلە الله تبارك وتعالى زانايان بەھەمۇ ئەو مەبهەستەي كە لەئايەتە كە ھەيەتى .

۱: سورە الشورى ، آیە : ۱۴ .

مَنْ عَمَلَ صَالِحًا فَلَنْفَسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۖ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ (٤٦) ﴿إِلَهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمُلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيْ قَالُوا آذَنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ (٤٧) وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلِ ۖ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيصٍ (٤٨)

مانای ئایه ته کان :

مَنْ عَمَلَ صَالِحًا فَلَنْفَسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۖ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ (٤٦)
الله تعالی ده فه رموویی : (مَنْ عَمَلَ صَالِحًا فَلَنْفَسِهِ) هه رکه سیک کاری باشه ئەنجام بدا وە به قسەی الله تعالی بکات و ئیتاعەی بکات و به مەعصیەتی الله تعالی نەکات وە سەرپیچی نەکات له فه رمانە کانی الله تعالی ئەوه سود و قازانجى ئەو کارهی بۆخۆی ده گەریتەوە (وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا) هه رکه سیکیش پیچە وانەی فه رمايشتە کانی الله تعالی بجولیتەوە و سەرپیچی له فه رمانە کانی پیغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) بکات ئەوه زەرەری ئەو کارهی بۆخۆی ده گەریتەوە وە خۆیی تاوانبار ئەکات وە خۆیی توشى تولەی الله تعالی ئەکات ، (وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ) پەروەردگاری تو ستهم له بەندە کانی ناکات ، واتا ئەگەر چاکەيان کرد چاکەيان هەموو بۆ ئەزمار ئەکات و يەك چاکەيان لى کەم ناکاتەوە وە ئەگەر خراپەيان کرد خراپەيان به زۆر بۆ نانوسريي هەر خراپەيەك بەپىئى خۆيى ئەنوسريي ، بەلكو ئەگەر چاکەيان کرد چاکەکەيان به زۆر بۆ ئەنوسىي يەك بە دە وە هەتا زیاتریش وە ئەگەر خراپەيەشيان کرد خراپەيەك بەرامبەر بە يەك تولە ، لەوانەیە الله تبارک و تعالی خراپەکەشيان بە کەفارات لابات و لیيان خۆشبیت ، کەواتە الله تعالی ستهم له بەندە کانی ناکات .

ئاگاداربن لىرە کەليمەی (ظَلَامٌ) بىرىتى نىيە لە صىغەي مبلاغە ، هەتاوه کو تو بلۇي الله تعالى زۆر ستهم لەعەبده کانی ناکات بە مانای ئەوهى بلۇي کەم ستهم له عەبده کانی ئەکات !؟ بەو مانايە نا ئەم نىسبەتە پىئى ئەوتىرىي (صىغى نصبە) پىئى ناو تىرىي (صىغەي مبلاغە).

إِلَهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمُلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيْ قَالُوا آذَنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ (٤٧)

الله تعالی ده فه رموویی : (إِلَهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ) زانىارى هاتنى رۆزى قيامەت بۆلاي الله تعالى

ئەگەریتەوە وە ھىچ كەسىكى لى ئاگادار نەكردۇھ ، نەھىچ پىغەمبەرىك (عليهم الصلاة والسلام) وە نەھىچ مەلائىكەيەك وە نەھىچ خەلقىك لەخەلقەكانى تەنانەت ھەتاوھ كۆ بۆخۆبى ئەلىت : (أَكَادُ
أَخْفِيهَا)^۱ خەرىكە لەخۆسمى بشارمەوە كەس نازانى كەى رۆزى قيامەت دىت .

ئالىزىشدا گەورەترين بەلگەيە لەسەر رەدانەوە و شوبەت و چەواشەكارەكانى ئەو صۆفى و دەرويىشانەي كە ئەلىن : پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ھەموو شتىكى زانىوھ !! اللە تعالى دەفرەرمۇيى : نەخىر عىلمى ساعە ھىچ كەسىك نايزانى لەعىلمى غەبىھ و تەنها اللە تعالى ئەيزانى ئەوهش حىكمەتىكى تىدايە كە اللە تبارك وتعالى واي كردۇھ و كۆتايى ئەم دونيايەي لەخەلکى شاردۇتەوە .

(وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا) ھەر بەروبومىك لە غىلافەكەى خۆبى كەوا دەرئەچىتە دەرەوە ، يانى ھەر بەروبومىك لەوهى كەوا دەرەدە داوه كە تىدا دروست بويھ كە دىتە دەرەوە ، (وَمَا تَحْمُلُ مِنْ
أُثْنَى) وە ھەر مىيەنې كە يىش چ مندىليك كە حمل دەكا كور بىت ياخود كچ ياخود باشە يان خراب ، يان دەبىت يان نابىت (وَلَا تَضُعُ) داي نانىت (إِلَّا بِعِلْمِهِ) واتا اللە تعالى لەپىشدا زانىارى ھەيە بەھەموو دروستكراوه كانى خۆبى ، پىش ئەوهى بىن اللە تعالى زانىارى پىيان ھەيە ئەمە لەمەسەلەي قەدەردا چەند جارىكەن شى كردىتەوە .

كەسانىك لەوانەيە بېرسن بلىن : ئايا خوا ئاگايى لەئىمە كاتىك لەسکى دايىكەندا ئەوشستانەي كە لەسەر ئوسىوين وە ئاسا بەراسى لەسەر ئىمە ئوسىوھ ؟!
ئىمەش دەلىن : نەك لەسکى دايىكت دا بىت بەلكو كاتىك كە ھەر بۇونەوەر نەبووھ تەنها اللە تعالى ھەبۇھ و ھىچ شتىك نەبووھ ، اللە تعالى زانىوھ تى تو ناوت چىھ و تو كىت و كورى كىي و يان كچىت و بەھەشتى يان جەھەنەمى ئەمە ھەموو بەزانىارى اللە تعالى يە ، واتا اللە تعالى زانىارى كە خۆبى پېيى بىردوھ بە ھەموو دروست كراوه كانى .

(وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِي) اللە تعالى لەرۆزى قيامەتدا بانگى ئەوانە ئەكەت كە شەرىكىيان بۆ اللە تعالى دروست كردۇھ ھەر شىيە شەرىكىك چ زىندۇوان بىت چ مىدووان كەوا ئەو كەسانە ئىتاعە يان تەنها بۆ اللە تعالى نەبوھ بەلكو بۆ اللە و بۆ غەيرى اللە تعالى بويھ بەو شەرىكەنە يان ئەلىت بەو خەلکانە دەلىت : كا شەرىكە كان كە بۆمنتان داناپۇو ؟! يانى پرسىيارە كە بەم شىوازەيە ئەو كەسەي كە لەزىانى دونياي خۆيدا لەغەيرى اللە پەرسىراوېكىتى كردىت بە پەرسىراوې خۆبى چ لەروانگەي عىيادات وە

تفسير سورة (فصلت)

چ له روانگه‌ی رینهایی و هرگتن له روزی قیامه‌ت الله تعالی ده فه‌رمویی : کوان ئهوانه ؟!

باموونه يه لک بهینیه و ه :

ئەو كەسانەي كە ئەلین : يارسول الله هاوار (صلى الله عليه وسلم) يامەلايىكە هاوار ، يامېغەمبەران
هاوار (عليهم الصلاة والسلام) يامشايخ و شىيخ هاوار يان نەزىر و عىبادەتە كانى ئەوانەي بۆ الله تعالى
ئەكرىي نايىت بۆ ئىنسان بىكىرىت ئەوانىش بۆ ئىنسانى ئەكەن ئەمە لەلايەك ، يان ئەوانەي كە رىنمايى
وەرئەگىن بەو رىنمايىي كە ئىنسانە كان دايىناوه لە ديمۇكراٽىت و لىبرالىيەت و قەوممايىتى و چىنمايىتى و
ھەتا داوايى ئەو كەسانەي ئەمانەيان بۆ داناون الله تعالى لە رۆزى قىامەت دەفرەمۇوىيى : كوان
سەرکىرەدە كانتان كوان پەرسىتراوه كانتان ؟ كەوان ئەوانەي كە رىنمايتان لى وەردەگىرنى وە كوا ئەوانەي كە
رېيازان بۆ دائەرشتن وە كەوا ئەوانەي فرييوياندا كەوا شويىنيان بىكەون ؟

قالوا آذنَاكَ مَا مِنَ شَهِيدٍ ئه وانيش ئه لين : ئهى خوای گهوره ئىمە پىمان راگە ياندى به راستى ئه مەرۋ كەس نىه له ئىمە شايەتى بدا كەوا تو شەرىكت هەيە تو بەھېچ شىۋەيەك شەرىكت نىه ، يانى ھەمووى پۇچەل بۇويەوه و ھەمووى بەتال بۇويەوه ، كى ئه توانى لەرۆزى قيامەت سەربەرزىكەتەوە لەئاستى الله تعالى دا وھ كى ئه توانى لەمەيدانى مەحشر ئە و خەلکەي كە لە دونيا شوين خۆبى خستوھ بە گومرايەت و ضەلالى لە وىيى شوين خۆبى بخات و بلى وەرن لە گەل مندابن ئىمە رىپازە كە مان لە قيامەتىشدا ھەر باقىيە وھ بەو رىپازە وھ ئەچىنە فلان شوين و فلان شوين ، كەس ناوىرى لەرۆزەدا لەئاستى الله تعالى تەنانەت دەنگ ھەلبىرى **(فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسَا)**^۱ لە چې زياتر ھېچىتى نابىستى .

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلٍ ۝ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ (٤٨)
الله تعالى ده فه رموویی : (وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلٍ ۝) وانهی که ئه مان ئه يانپه رستن ،
ئاگادارین (يَدْعُونَ) وتمان به مانای داوا لی کردن یان عیادهت بُو کردن وه رینمايی لیوه رگرتن
هه موئه مانه ئه گریته وه (يَدْعُونَ) هه ردoo مانای دوعای مه سئله و عیادهت ئه گریته وه ، جا
ئاگادارین عیاده يانی ملکه چی و خۆزه لیل کردن وه به قسه کردن و رینمايی لیوه رگرتن .

(وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلٍ) بربون و ونبون ئەوانەی کە لەدونيادا ھاواريان بۆ ئەکردن ياخود رىنماييان لىيورده گرتىن کەس خۆيى ناكات بەخاوهنى رىبازەکەي وە هەمووی خۆيى ئەدزىيە وە و ئەشارىتەوە ، (وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ) لىيە (ظَنُّوا) بەماناي (أيقنووا) دىت ، يانى يەقىنيان بۆ دروست

بوو که هیچ په ناگه یه ک نیه له الله تعالی زیاتر ، که واته ئه بیت چی بکنه ؟ ئه بیت بلین : (قَالُوا آذَنَّاكَ مَا مِنًا مِنْ شَهِيدٍ) ئه بیت بلین : به هیچ شیوه یه ک ئیمه شایه تی ئه وه نادهین که وا خوایه کیتر و په رستراویکیتر هه یه له گه ل تودا ، یان که سیک که به قسهی بکریی له گه ل تودا ئهی الله تعالی هه موویان عه بدی تون و که سیش شایسته ئه وه نیه که رینمايان لیوه ربگرین .

ئیمه ش لیرهدا ئه لین : ئیستا با هه موومان بگه رینه وه بولای الله تعالی با رینمايی تنهها له الله تعالی و هربگرین وه ئه و که سهی که ئیمه دروست کردوه با ئیمه به قسهی بکهین وه با به قسهی دروستکراوه کان نه کهین ئه وان وه کو ئیمه دروستکراون بُو ئیمه به قسهیان بکهین ! ! بُو ئه وانه ریازمان بُو دابنین ئه وان چیان له ئیمه زیاتره ! ! ئه وان هیچیان له ئیمه زیاتر نیه .

که واته ده بیت هه مووان ئیستجا به بُو الله تعالی بکهین هه رووه کو الله تعالی ده فه رموویی : (اسْتَجِبُوا لِلَّهِ وَلِرَسُولِ) ^۱ تیوه ئیستجا به بکنه بُو الله تعالی وه بُو پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) وه ولامی الله تعالی و پیغه مبه ره کهی (صلی الله علیه وسلم) بدهنه وه ولامی که سیتر مدهنه وه .

ابن کثیر ده فه رموویی :

مَنْ عَمَلَ صَالِحًا فَلَنْفَسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۖ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ (۶)

(یقول تعالی : (مَنْ عَمَلَ صَالِحًا فَلَنْفَسِهِ) ^۲ آی : إنما يعود نفع ذلك على نفسه) هه رکه سیک کاری باش ئه نجام بدا له جی بھجی کردنی فه رمایشته کانی الله تعالی سود و قازنجی ئه وه بُو خویی ده گه ریته وه ، (وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا) ^۳ آی : إنما يرجع وبال ذلك عليه) ئه و زهره و زیانه که له ئه نجامی به قسهنه کردنی الله تعالی دیت ئه وه بُو خویی ده گه ریته وه ، که به قسهی الله تعالی ناکهیت ئه وه توق ئاگاداربه توق ئه و زهره کهیت وه بُو خوشت ئه گه ریته وه .

(وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ) آی : لا يعقوب أحدا إلا بذنب) الله تعالی عقوبه و سزا هیچ که سیک نادا إلا به تاوان نه بیت ، (ولا يعذب أحدا إلا بعد قيام الحجة عليه ، وإرسال الرسول إلية) . وه هیچ که سیک سزا نادا ئه گه ریتو الله تعالی بھلگهی له سه رئه و که سه دانا بیت و پیش راگه یاند بیت به وهی که کیتاب و پیغه مبه ری بُو ناردوه وه ئه هلی عیلمی ناردوته ناو خه لکه وه که پیشان را بگه یه نی وه هه رکه سیک ئه گه ر

تفسیر سوره (فصلت)

په يامى الله تعالى پىي بىگا تاوانباره ئەگەر ئىستجاپه نەکات ، ئەما ئەگەر په يامه كەى پىي نەگات ئەوه تاوانبار نىه بەلام مۇسلمانىش نىه ئەگەر شىركى كرد بۆيە ئاگاداربىن ، ئەوهى كەوا ئىستجاپه نەکات بۆ الله تبارك وتعالى وە ئەوهى مۇسلمان نەبىت ئەگەر بىتتو په يامى الله تعالى پىي نەگات الله تعالى دەفەرمۇويى : ئەوه ئەو كەسە سزا نادا نەك ئەو كەسە كافر نىه ، بەداخەوە زۆركەس هەيە كە ناوە ناوە گوئىمان لىپى دەبىت كە خۆپى بە دكتور و شارەزا و بە كابرايە كى زانا و دانا لە عەقىدە ئىسلامىدا ئەزانى ئەلى : ئەم قسانەتان لە كۈپى هيپاوا (معدب و غير معدب)!!؟

بەداخەوە با ئەم كەسە بگەرىتەوە بۆ قورئانى پىرۆز لە بەر ئەوهى قورئانى پىرۆز دەفەرمۇويى : (وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبَعَثَ رَسُولًا) ئىمە كەس عەزاب نادەين ، لە بەر ئەوهى بزاھ الله تعالى نافەرمۇويى : ئىمە كەس كافر ناكەين بەلكو دەلىت : ئىمە كەس عەزاب نادەين هەتاوا كەپىغەمبەرى بۆ نەتىرىن چونكە پىش ئەوهى پىغەمبەرى بۆ بىتىرى خۆ ئەو ئىنسانە ئىماندار نىھ كافره ، ئەوه تا مەلىكە سەبەء الله تعالى دەفەرمۇويى : (إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ) ۲ پىش ئەوهى كەوا سولىيان پە يامى بۆ بىتىرى ئەللى مۇسلمان بە ئەگەرنا عەزابت ئەدەم جەشىپ ئەنېرم ھەر دەسەلاتان نەبىت لە سەرىي .

جا ئەوهى كە الله تعالى دەفەرمۇويى : پەروەردگارى تو زولم لە بەندە كانى ناكات ، يانى عەزابيان نادا وە كۆ إین كىشىر دەفەرمۇويى : (وَلَا يعذب أَحَدًا إِلَّا بَعْدِ قِيَامِ الْحِجَةِ عَلَيْهِ) هىچ كەسىپ عەزاب نادا هەتاوا كەپە يامە كە كافره ئەو كەسە ، كە پە يامە كەى بۆ ئەروا پىي ئەلى مۇسلمان بە ئەگەر ئەدەم جەشىپ ئەنېرم ھەر دەسەلاتان نەبىت لە سەرىي .

پرسىيارىك دىئنە ئاراوه ئەى ئەگەر ئەو كەسە كافره حوكى ئەو كەسە چىيە ؟ لە دونىا و قيامەت ؟ ! وەلام : ئەلېن ئەگەر ئەو كەسە لە دونىا مەرد ئىمە مامە لە ئىمە كەسىپ كەپە يامە ئەگەر ئەلېن وە كۆ دوعاي بۆ ناكەين وە نويىزى لە سەر ناكەين وە بە مۇسلمانى نازانىن ئەو كەسە دەگەرىتەوە بۆلاي پەروەردگارى تاقى ئە كاتەوە ھەروە كو لە سە حىحدا هاتووە كەوا لە رۆژى قيامەت الله تعالى ئاگرىكىيان بۆ دە كاتەوە لەوانە ئى كەپە يامە يان پىي نەگەيشتۇوە پېيان ئەلىت : بىرۇنە ناو ئەو ئاگرە ! ئەگەر رۆيىشتەن و ئىطاعە ئەلله تعالى يان نە كرد ئەچنە جەھە نەممەوە .

كەواتە بابەتە ئەلله تعالى يان كەپە يامە يان دەبىت ئەوه ئەچنە بەھەشتەوە ئەگەر نە رۆيىشتەن و ئىطاعە ئەلله تعالى يان نە كرد ئەچنە جەھە نەممەوە .

١: سورة الإسراء ، آية : ١٥ .

٢: سورة التمل ، آية : ٤٣ .

قيام الحجة عليه).

شیخ الاسلام ابن التیمیه (رحمه الله) له مجلدی یه که م له مجموع فتوی دهه رمومویی : (أن الله لا يعذب أحدا إلا بعد إبلاغ الرسالة)^۱ له دوای رساله نهیت ئه و کوفره سزای له سه ر نادرتی ، یانی (هناک کفر غیر معذب علیه) یانی کوفریک هه یه که وا ته عزیسی له سه ر نیه ئه و کوفریه که وا کمه که نه زانیوھ که وا کوفر و پیئی نه گه یشتووه و اتا روزی قیامهت الله تعالی تاقی ئه کاته وه .

﴿إِلَيْهِ يُرْدُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُثْنَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيْ ۖ قَالُوا آذَنَاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ﴾^۲

ابن کثیر دهه رمومویی :

(ثم قال : ﴿إِلَيْهِ يُرْدُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾) أي : لا يعلم ذلك أحد سواه) که س له الله زیاتر که س نازانی که وا که هی روزی قیامهت دیت ! سهیر بکهن (الساعة) له بھر ئه وھی الف لامی پیوه یه له قورئاندا یانی قیامهت ، به لام ئه گھر الف لامی پیوه نه بھو ئه وھی یانی کاتیک له کاته کان .

تبعه ن شه و روز له کون و نویدا کراون به ۲۴ سه عاته وھی یانی شه و روز له کون و نویدا هه رکراوه به ۲۴ سه عاته وھی ، راسته کاتی خویی ئامریک نه بھو وھ کو ئه وھی ئیستا له بھر دهستاندایه به لام له دوای ئه وھی که ئه وھ ئامیره پیا بھو ئیتر کاته کانی جیا کرده وھ به لام له کاتی خویی به ته خمین ئه یانزانی که کاته کانی شه و روزیان ئه کرد به ۲۴ سه عاته وھ .

ابن کثیر دهه رمومویی (کما قال - صلی الله علیه وسلم - وهو سید البشر لجبریل وهو من سادات الملائكة - حين سأله عن الساعة ، فقال : " ما المسئول عنها بأعلم من السائل ") هه روه کو پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) که گھورهی ئینسانه کانه به جو برایلی و ت که گھورهی مه لائیکه ته کانه کاتیک که پرسیاری لی کرد ده باره روزی قیامهت جو برایل پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمومویی : (ما المسئول عنها بأعلم من السائل) ئه وھی که پرسیاری لی کراوه زاناتر نیه به وھی که پرسیاره که ئه کات .

یانی نه منیش و نه تووش نایزانین ، (وکما قال تعالی : ﴿إِلَيْ رَبِّكَ مُنْتَهَا هَا﴾)^۳ هه روه کو الله تعالی دهه رمومویی : زانیاری روزی قیامهت بولای الله تعالی ئه گھریته وھ که س نایزانی .

۱ : (مجموع الفتاوی) (۴۹۳/۱۲)، (۴۹۴)، وانظر (۳۰۸/۱۷) ..

۲ : سورة النازعات ، آیة : ۴۴.

تفسیر سوره (فصلت)

(وَقَالَ (لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ) (لا يُجَلِّيهَا) یانی (لا یظہروها) یانی دھری ناخا ئە و رۆژه نایھینى
إِلَّا اللَّهُ تَعَالَى نَهْبَيْتَ .

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ رَّسُولِنَا مَنْ تَرَكَهُمْ فَلَمْ يَرْجِعُوهُمْ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْشَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا
عِلْمَهُ) أي : الجميع بعلمه (یانی ھەموو شتىك بەزانىاري الله تعالى يە .

وە کو جارىکىتىر باسى ئە كەينە وە له عىلمى قەدەردا ئەبىت باوەرت به چوار روکنى ئەساسى ھەبىت :

۱- الله تعالى ھەموو شتىكى زانيوه پىش ئە وە خەلقى بکات .

۲- پاشان كە خەلقى كرد ھەموو نوسىوەتە وە له الوج المحفوظ .

۳- پاشان ھەموو بە ويست و مەشىئەتى خۆبى ئەبىت .

۴- پاشان الله تعالى ھەموو خۆبى خەلقى كردوه .

كەواتە چوار روکنى ئەساسى لە قەدەردا ئەبىت لە بەرت بىت ، الله تعالى ھەموو شتىكى زانيوه پىش
ئە وە مخلوقات دروست بکات لە بەر ئە وە الله تعالى ھە بۆه كەس نە بۆه وە الله تعالى زانيوه تى
لە كاتەدا كە ھەرچى ئەبىت وە چۈن ئەبىت و چۈن نابىت بە بەھەشتى و جەھەنەمى و بە باش و خراب
وە الله تعالى ھەموو شتىكى زانيوه ، وە ئەم زانىارىيە خۆبى لە دواى ئە وە كە الوج المحفوظى دروست
كىدوه ھەموو لە وىدا نوسىوەتە وە تاوه كو رۇزى قيامەت كە چى رووئەدا تېبعەن ئە وە بە پەنجا ھەزار
سال پىش دروست كەردى مخلوق دروست بکا نوسىویەتىيە وە ، پاشان كە مخلوقات كە دروست بۇون
ھەموو بە مەشىئەت و بە ئىرادەي الله تعالى ئەم كەونە بەرىۋە دەچىت لە بەر ئە وە هيچ شتىك نىيە لە
عىلمى الله تعالى بچىتە دەرەوە الله تعالى لە ھەموو شتىك ئە زانى ،

بۆيە ئاگادار بن الله تعالى پىش ئە وە ئىمە مخلوقى خەلق كردىت ھەموو شتىكى زانيوه .

پاشان ئە فەرمۇرىي : (لا يعزب عن علمه متنقال ذرة في الأرض ولا في السماء .) هيچ شتىك لە عىلمى
الله تعالى بزر نابىت بە ئەندازە يەك زەرەش ، جا ئەگەر زەرە لە زمانى عەرەبىدا بلىن : مېرولەيە كى
بچوکە يان ئە و خالەيە كە لە كاتىكدا تىشكى خۆر لە پەنجەرەيە كى تارىكە وە دىتە ژۇورى ئە و خال
خالانەي كە ئە يىنى ئە و تەپ و توپە ئە و زەرەيە ، ياخود لە وەش بچوکىن بىت ، بۆيە نە لە زەرەي وە
نە لە ئاسمان هيچ شتىك لە عىلمى الله تعالى وەن بىت و لى بى ئاگابىت .

١: سورة الأعراف ، آية : ١٨٧ .

تفسیر سورة (فصلت)

(وقد قال تعالى : **(وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا)**^۱ ئیوه تدبوری ئەم ئایەتە بىكەن خۆشەویستانم ، الله تعالى دەفەرمۇویي : هيچ گەلای دارىيک ناكە ويئە خوارەوە لەوەتەي الله تعالى ئەم بوهەنەورەي دروست كردۇھە تاواھە كورۇزى قيامەت ھەموو بەھار و ھاوين و پايىز و زستانە كان تو سەيرى ئەم چوار فەصلە بىكە چ وەرقەيەك و چ گەلای دارىيک بىكە ويئە خوارەوە لەھەر شويىتىكى ئەم سەر زەمینە لەسەرەتاي دروست بۇونى مخلوقەوە ھەتا رۇزى قيامەت ئەوە الله تعالى عىلىمى پىن ھەيە وئاگايى لى يە .

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ دَهْرِ رَمَادِنَ يَأْتِي مَوْلَانَا مَحَمَّدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَقْدَارٍ^۲ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمَقْدَارٍ^۳ اللَّهُ تَعَالَى أَنْزَلَنَا هَذِهِ الْمِنَاتِرَةَ لِكَمْ يَأْتِي مَنْ يَأْتِي وَلِمَا يَغْيِضُ^۴ الْأَرْحَامُ^۵ وَاتَّا أَنَّهُ مَنْ يَأْتِي مَنْ يَأْتِي كَمْ يَأْتِي مَنْ يَأْتِي وَلِمَا يَغْيِضُ^۶ (تنقص) يانى لەعومرى كەم ئەبىتەوە (وَمَا تَزَدَّادَ)^۷ يانى عمرى تەواو ئەكەت و لەدايىك ئەبىت و دىتە دەرەوە (وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمَقْدَارٍ) ھەموو شىيىك لەلای الله تعالى بەعىلىمى ئەوە وە مىقدار و ئەندازەي بۇ داناوه وە ئەندازە خۆيى ھەيە لەبەرئەوە لەوە دەرناجى كە الله تعالى زانىيەتى .

(وقال تعالى : **وَمَا يُعَمِّرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنَقْصُ مِنْ عُمَرٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ**^۸ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ^۹) هەركەسييىك تەمەنى ھەبىت و زىاد بىت تەمەنى بەسالىدا بچىت إلا ئەو كەسە يان (وَلَا يُنَقْصُ) ھەر كەسييىك عومرى كورت بىت و عومرى كەم بىت نەگاتە ئاستى زىياد لەعومر إلا الله تعالى لە الوج المحفوظ نوسىيەتى (**إِلَّا فِي كِتَابٍ**) الله تعالى لە الوج المحفوظا ئەعمالى ئىمەى ھەموو نوسىيەو تەبعەن ئەمە زۆر گرینگە چونكە بەروبومى ئىمان ئازايەتى بۇ ئىمە دروست ئەكەت لەبەر ئەوەي تو چاو نەترس ئەبىت ئەللىت : مادەم الله تعالى بۇ منى داناوه كە دەبىت إلا لەو كاتەدا بىرم وە إلا تەمەنم ئەوەندە بىت وە كەس ناتوانى لەوە كەمتر و زياترى بکات كەواتە من بۇ حەق نەلېم چونكە مردى من بەدهستى الله تعالى يە بەدهستى كەسيتەوە نىيە ، نەوەك لەمردن بىرسى وە كۈيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) كاتىيىك كەوتى : ئومەتاني كوفر لەسەرتان كۆئەبنەوە وە الله تعالى وەھن لەسەر دلتاندا دروست ئەكەت . فەرمۇويان : ئەي پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) وەھن چىيە ؟

پىيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇویي : (حب الدنيا، وكرابية الموت)^{۱۰} كاتىيىك دونيامان لا

۱: سورة الأنعام ، آية : ۵۹.

۲: سورة الرعد ، آية : ۸.

۳: سورة فاطر ، آية : ۱۱.

۴: [٧٥٣٩] رواه أبو داود (٤٢٩٧)، وأحمد (٥٠٥/٢٧٨). جوَد إسناده الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٢٩٠/٧)، وقال ابن باز في ((مجموع الفتاوى)) (١٠٦/٥): إسناده حسن، وصححه الألباني في ((صحيح سنن أبي داود)) (٤٢٩٧)..

تفسیر سوره (فصلت)

شیرین بوو وه لە مردن ترساین تەواو ئىتىر دۇزمن بە سەرماندا زال ئەبىت ، ئەمروش ئەمروژىيە ئادەتىچ مۇسلمانىكىم بۆ دىنى دۇنياى لاشىرىن نەبىت وە لە مردن نەترسىت چ مۇسلمانىك هەيە إلا كەمىك نەبىت تەنها ئەونەن كە دەيانەويى بۆ الله تعالى بىرىن .
كەواتە گەورەترين ھۆكارى زەللىلى ئىمە ئەوهەيە كە دۇنيامان خۆش دەۋىت لە دەلە كانماندا وە ترسان لە مردىشىن هەيە .

باشه من بۆ بىرسىم لە مردن لە كاتىكدا ئەگەر ئىمە سەير بکەين الله تعالى مردىنى منى لە الوج المحفوظ نوسىيە وە ئەشېپىت تۆ لە وکاتە بىرىي كە دىيارى كراوه وەھىچ كە سېكىش ناتوانى بەھىچ شىيەيەك دەقەيەك يان سانىيەك پېش و پاشى بخا كەواتە ترسان بۆ ھەبىت ئىمە ؟ لە بەر ئەوهەيە ھاوهەلە بە رىزە كان (رەزاو رەحىمەتى الله تعالى يان لى بىت) بەم شىيەيە چونە پېشە وە بۆيە لە ماوهە ۱۳ سالى مەرخەلەي مە كىكەدا ئەوهە بۇو دەولەتى ئىسلاميان لە مەدەنە دروست كرد .

الله تعالى دە فەرمۇۋىيى : (إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ) ئەمە لە لاي الله تعالى زۆر ئاسانە چونكە خۆيى مە خلوق ھەمووى مولكى ئەوهە خۆى دروستى كردوه چۈن نازانى ھەتاوه كو كەى ئەروا يان ھەتاوه كو كەى ناروا .

إبن كثیر دە فەرمۇۋىيى : (وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِي) الله تبارك وتعالى بانگى ئەو كەسانە ئەكەت كەوا شەرىكىيان بۆ الله تعالى پەيا كردوه .

با كەليمە شىرك و شەرىك روونبىكە يەنە و بە باشى :

تۆ وانەزانى كەوا شەرىك پەيا كردن تەنها ئەوهەبىت باوهەرت وايتىت كەوا كە سېكىتىر لە گەل الله تعالى دا دۇنيا دروست كردوه ، يانى ھەتاوه كو كافرانى مە كىكەش وايان نەدەوت ، ھەتاوه كو ئەگەر لېيانات بېرسىيابى ئەويانوت ئەوهە الله تعالى دروستى كردوه ، الله تعالى يە كەوا ئەرز و ئاسانى دروست كردوه ئەوان كېشەيان لەوه نەبۇو ، بەلكو كېشەيان لەوه بۇو كە بەقسەي الله تعالى يان نەئە كرد ، الله تعالى پېيان دە فەرمۇۋىيى : (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) كە مادەم ئەزانى الله ئىيەيى دروست كردوه ئى دروستكار دە بى بەقسەي بىكىيى تۆ چۈن ئەبىت بەقسەي دروستكارو بکەيت ! جا ئەو كەسانە كەوا ھاتۇن لە رىنمايى وەرگرتىن لە غەيرى الله تعالى رىنمايى وەرده گرن ، ياخود عىيادەت بۆ غەيرى الله تعالى ئە كەن پېيان ئەو ترىپى (وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِي) الله تعالى خۆيى بانگىيان ئەكەت كەوان ئەوانەيى كە كردىبووتان بە خوا و ئەتان پەرسىن ! بە عىيارة تېكىتىر كوان ئەوانەيى كە رىنمايان لى وەرده گرتىن ؟ و بە عىيارة تېكىتىر

تفسير سورة (فصلت)

کوان ئەوانەی کە نەزر و چاکە و عىياداتان بۇ ئەنجام ئەدان وە تەوكۈلتان لەسەرى ئەبەست لەغەيرى
الله تعالى ؟! وە کوان ئەوانەی کەوا ھاوارتان بۇ ئەكىردن ؟! وە کوان ئەوانەی کەوا دەستور و
ياساکەتان ئەخستە سەرسەر و ئەتاناوت : كەس لەياسا سەرۋەرتىر و گەورەتر نىيە ؟ وە کوان ئەوانەي
کەوا ياساكانيان نۇسىپۈوە ؟! کوان ؟

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يَعْمَلُونَ مَا يَنْهَا اللَّهُ عَنِ الْمُحْسِنِينَ إِنَّمَا يَنْهَا اللَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْمُنْكَرُ ذَلِكُواْءِيَةٌ وَّالْمُنْكَرُ هُوَ الْفَحْشَاءُ الْمُبِينُ
إِنَّمَا يَنْهَا اللَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْمُنْكَرُ ذَلِكُواْءِيَةٌ وَّالْمُنْكَرُ هُوَ الْفَحْشَاءُ الْمُبِينُ

ئەمروش كە سەير ئەكەين هەمان شتە ئەگەر سەيرى هەر صۆفي و دەرويسيك بکەي بلۇ بۇ ھاوارى پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەكەي ؟! و بۇ ھاوارى عبدالقادري ئەكەي ؟! ئەلەين : چونكە جاھى ھەيدە لەلای الله تعالی وە شەفاعةتى دراوهەتى وە منىش داواى ئەو شەفاعةتە ئەكەم !! ئى ئەوهش ھەمان قىسىم ئەبۇ جەھل بىو .

وہ ہر روحہا لہ لایہ نی حوكمرانیہ وہ نیوہ اللہ تعالیٰ پیٰ و توں کہوا دھبیٰ بھ قسہی من بکھن وہ عیبادت بو من بکھن وہ یاسا و رینیابی له من و ربرگن، ئه وہا اللہ تعالیٰ دھفہ رمومی : (وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) کہچی ئه وان دین حوكمی جاھیلی دین وہ کو اللہ تعالیٰ دھفہ رمومی : (أَفَحُكْمَ الْجَاهِلَةِ يَبْغُونَ) ؟ نیا نیوہ طہ لہبی حوكمی جاھیلیت ئه کھن حوكمی ئنسانہ کان ئه کھن ؟ ! کہ واتھ کھوانہ ؟ ! (قَالُوا آذَنَاك) ای : اعلمناک) ئیمہ پیمان راگھے یاندی ئهی خوایہ (ما مِنَ مِن شہید) ای : لیس أحد منا الیوم یشهد ان معک شریکا ،) کہس له ئیمہ ناتوانی شایہ تی بدا کھوا تو

٤ : سورة المائدة ، آية :

٢: سورة المائدة، آية : ٥٠.

شهريكت هه يه ، والله تو شهريكت نيه ، بهس ئهمانه له دونيادا وايان نه دهوت ئىستا ئهزانن رۆزى قيامه ته له رۆزى قيامه ته ئهوانه ئهوانه ئهوان كردو ويان به شهريكت له دونيادا ئىستا كەسيان ناوېرن سەر بە رز بکە نە وە .

وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلٍ ۝ وَظَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ (٤٨)

إبن كثير دفه رموويي :

(وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلٍ) ئهوانه ئهوان دەيىشدا دەيىان پەرسىن و رېتىمايانلى وەردەگرتىن ئىستا بىزىر بۇون ، (أىي : ذھبوا فلم ينفعوهم) ئهوانه روېشتن و بەسوديان نەھاتن ، (وَظَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ) يەقىنيان هە يە كە هيچ پەناگە يەك نىھ لەغە يېرى الله تعالى زياتر ، (أىي : وظن المشركون يوم القيمة ، وهذا بمعنى اليقين) إبن كثير دفه رموويي : ئەم ظەن نە بەمانى يەقىن دىت ، يانى يەقىنيان بۇ دروست بۇو لە رۆزى قيامه تدا كەس لە الله تعالى زياتر كەس فريايى كەس ناكە ويىت !! (ما لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ) أىي : لا مجيد لهم عن عذاب الله) واتا كەس ناتوانى هەلبىت لە عەزابى الله تعالى وە ناتوانى ئهوانه دەربازىن لە عەزابى الله تعالى ، هەروه كو الله تعالى دفه رموويي : (كقوله تعالى : وَرَأَى الْمُجْرُمُونَ النَّارَ فَظَنُوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرَفًا) ^۱ كافره كان و سته مكاران و مجرىمه كان كاتىك كە ئاگرى دۈزەخ ئەيىنن (فَظَنُوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا) يانى (واقيعون فيها) يەقىنيان بۇ دروست بۇو كە ئەچنە ناوى ئى ! (وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرَفًا) يانى مەكانىكىتىر نىھ بۇي بچن لە وە زياتر (الله تعالى پەنامان بدا .

جا بۇيە داوا ئە كەين لە هەموو كەسىك كە خۆيى بە موسىمان ئهزانى با ئىسلامە تىيە كەى خۆيى ساغ بىكاتەوە كە تو موسىمانى يانى تو تەسلیم بۇوى ئىنسانجا تو بە كى تەسلیم بۇوى بە ئىنسانە كان ياخود بە خواى ئىنسانە كان ؟! ئەگەر تو بە ئىنسانە كان تەسلیم بۇوى ئەو تو كافرى وە ئەگەر بە خواى ئىنسانە كان تەسلیم بۇوى ئەو تو ئەو كاتە يەكخوا پەرسىتى ، كەواتە مەلى بە خواى ئىنسان تەسلیم ئەبىم و وە بە ئىنسانە كانىش تەسلیم ئەبىم ئەو تو ئەو كاتە تو شهريكت پەيا كردوه .

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسُ قَنْوَطٌ (٤٩) وَلَئِنْ أَذْفَنَاهُ رَحْمَةً مِّنَ الْمَاءِ بَعْدَ ضَرَاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَطْنَ السَّاعَةَ قَائِمًا وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَحْسَنَةً فَلَنْبَئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمَلُوا وَلَنْدِيَقَنَهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِظٍ (٥٠) وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ (٥١)

مانای ئايته كان :

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسُ قَنْوَطٌ (٤٩)

الله تعالى ده فه رمووي : ئينسان هيچ کاتيك بیزار نایت له وهى كه وا داوا له الله تعالى بکات که دونيايي بداتى (من دُعَاءِ الْخَيْرِ) به برده وامى ئينسان داواي دونيا ئه کات و ه هيچ کاتيکيش بیزار نایت له دواعاي خير ياني له صيحه ت و لمال له وهى كه وا له دونيادا پيوستى پىي يه تى و ه هر هاوار ئه کات ، به لام (وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ)ئه گهر توشى ناخوشيه ک بوویت و توشى قدهه رىکى ناره حهت بېيت (فَيَئُوسُ قَنْوَطٌ) بى ئوميد و بى هيوا ئه بېيت ، و ه كو ئه وهى هيچ خيرىي نه بىنى بېيت له زيانى خويى و ه ناليت : (إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) ^۱ ناليت من هى خوام و الله تعالى ئهمه بى سه رمندا هىناوه و من صه برى له سه رئه گرم و سوپاسى ئه كم و الله تعالى ئهمه بى به خشىوم و ه سوپاسى ئه كم و ه ئه وهى بى سه ردا هينام من صه برى ئه گرم !! نه خير هيچ کاتيک و اناليت بى لکو ئه ليلت : (فَيَئُوسُ قَنْوَطٌ) بى ئوميدە و بى هيوا يه ئيت ته وا هيچ شتىكىتىري لى به رچاو ناميىنى .

وَلَئِنْ أَذْفَنَاهُ رَحْمَةً مِّنَ الْمَاءِ بَعْدَ ضَرَاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَطْنَ السَّاعَةَ قَائِمًا وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَحْسَنَةً فَلَنْبَئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمَلُوا وَلَنْدِيَقَنَهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِظٍ (٥٠)

الله تعالى ده فه رمووي : (وَلَئِنْ أَذْفَنَاهُ رَحْمَةً مِّنَ الْمَاءِ بَعْدَ ضَرَاءَ) ئه گهر ئيمه نيعمه تى خومانى بدهىنى له دواي ناخوشيه کان که بى سه رىي دېت ئينجا داواي خوشى بويىنинه و زيانىكى خوشگوزه ران و خوشحالى بۆ بره خسینىن ئه و كه سه ئه ليلت : (لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي) ياني نايگەرنىتىه و بۆ الله تعالى ئه و كه سه ده ليلت من بى دهستى خۆم پە يام كرد ئه مه بە توانا و بە مەقدەره تى خۆم ئه مەم دەست كەوت ! ئه و

که سه بهداخه و شوکری خوا ناکات له سه ری ، (وَمَا أَظْنُ السَّاعَةَ قَائِمَةً) نه ک هر ئه ونده به لکو ئاگای له دین و دیانه تیشی نامیینی ئه لیت : رۆزى قیامهت هر نیه ، یانی دونیا توشی ته کبوری ئه کات .
 (وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي) ئه لیت : خۆ ئه گەر بشگەریمە و یانی ئه و که سه گومانی هە یە له زیندوو بونه و یانی یە قینی نیه به رۆزى قیامهت ئه لی : ئه گەر بشگەریمە و بۆ رۆزى قیامهت بولای الله تعالی (إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى) چۆن ئیستا به منی داوه الله تعالی بەم شیوه یەش الله تعالی له رۆزى قیامهت ئه مدادتی ! .

الله تعالی دەفه رموویی : (فَلَنَبْيَئَنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِظٍ) ئیمە له رۆزى قیامه تدا هە ولیان ئە دە بنی و پییان رائە گەیە نین کە وا ئە و کافرانە چیان کرد و ھە موو کوفرو شیرک و سەرلیشیو اوی و ضەلالته و ھە سەر ئە وەش کە وا پییان راگە ياندن و ھە ئیقرارمان پی کردن خۆیان ئە زانن چیان کرد و ھە تاوە کە پییان ئە چیزین لە و عەزابە ناخوشیە کە له رۆزى قیامهت کە دىتەریگە يان توشیيان ئە بیت کە چەند عەزابیکی ھە تاوە کو بلۇ بە ئیش و ئازارە کە بە چەند بە سیو و چەند بە قینە .

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَهُ الشَّرُّ فَدُوْ دُعَاءٌ عَرِيضٌ (٥١)
 الله تعالی دەفه رموویی : (وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ) ئە گەر ئیمە نیعمە تمان دا بە ئىنسان و ھە دەلەمەندمان کرد و صىحەت و لاش ساغىھان دايى چى ئە کات ئەم کە سە ؟ ! له جياتى سوپاسى الله تعالی بکات نا به لکو (أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ) پشت دە کات له عبادەتى الله تعالی و ھە عبادەت ناکات بۆ الله تعالی ئە و کە سە تە کبور ئە کات ، (وَإِذَا مَسَهُ الشَّرُّ فَدُوْ دُعَاءٌ عَرِيضٌ) ئە گەر توشی نارە حەتى بیت دوعا يە کى زۆر دوور و دریز ئە کات بۆ ئە وە رزگارى بیت له نارە حەتى کە .

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَهُ الشَّرُّ فَيَئُوسُ قَنُوطٌ (٤٩)
 ابن كثیر دەفه رموویی :

(يقول تعالی لا يمل الإنسان من دعاء ربه بالخير) ئىنسان ھىچ كاتىك بىزار نابىت له وەی کە داواي لە پەروەردگارى خۆبى بکات له وەی کە خەيرى بىداتى ! ئە و خېرە چىھە ؟ ! (وهو المال و صحة الجسم وغير ذلك) مال و تەندروستى و ھە گەر توشى بە لایه ک ياخود فە قىرىيەك (وإن مسە الشرئە) ئە گەر توشى ناخوشى بىت ، (وهو البلاء أو الفقر) توشى بە لایه ک ياخود فە قىرىيەك

تفسير سورة (فصلت)

ببیت (فَيُؤْسِ فَنُوطُّ) حالی ئەم ئىنسانە بى ئومىدی و بى ھیوايىه (أى يقۇغ فى ذهنە أنه لا يتھياً له بعد هذا خير). ئەچىتە خەيالى ئىتر تەواو جارىكىتەر ئەم كەسە توشى خىر ناپىت.

نایبیت ئىنسان بهم شىوه يه بىت ، تو ئەلیت : ئىمەمى مۇسلمان ئىيىمانمان ھە يە بەقەدەر بە لام چ قەدەر ئىك ؟! سەيرى حەديثە كە بکەن پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمۇسى : (الإِيمَانُ أَنْ تَوَمَّنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكِتَبِهِ وَرَسُلِهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدْرِ خَيْرٍ وَشَرِّهِ) ^۱ كەواتە ئەم ژيانە خىر و شەرى تىدايە الله تعالى ھەردۇوكى بۇ فىتنە و تاقى كردنەوە داناوه خىرت ئەداتى تاوه كۆ بىزانى شوكر ئەكەى !! وە بىزانە بەقسەى الله تعالى ئەكەيت و تەكبور ناتگىرىي وە شەرت تۈوش ئەكەت بۇ ئەوهى بىزانى صەبر ئەگرىي وە بىزانى خۆت بى هيوا ناكەيت بۇ ئەوهى بىزانى تورە ئەبىت تاوه كۆ بىزانى بىزازى دەر ئەبرىي بۇ يە پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمۇسى : (عجباً لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كَلَّهُ لِهِ خَيْرٌ) ^۲ ئىنسان ئىيىندار و بىزادار ئەو كەسە كە ھەمو كارەكانى باشە ئەگەر توشى ھۆشى بىت يان ناخوشى ئەگەر توشى خۆشى بىت سوپاسى الله تعالى ئەكەت ئەوه خىر بۇ ئەو وە ئەگەر توشى ناخوشى بىت صەبر ئەگرىت بىزازى دەرنابىرىي ، الله تعالى دەفەرمۇسى : (إِنَّمَا أَشْكُوْ بَشَّيْ وَحُزْنِيْ إِلَيْ اللهِ) ^۳ چاو ناخەينە سەر ئىنسانە كان كە يارمەتىيان بىدەن بەلكو روو ئەكەينە الله تبارك و تعالى وە بشى حۆزى خۆمان ئەكەين بۇ الله تعالى ، يا الله بەھانماھە وەرە .

بويه ههر پيغه مبه ريک توشى ناره حهتى بوبى له زيانى خويدا سهيرى وته كانيان بکهن راسته و خو داوا
له الله تعالى ئه كهن ئه و پيغه مبه ر موسا (عليهم السلام) ئه و پيغه مبه ر إبراهيم ئه و پيغه مبه ر محمد
(عليهم الصلاة والسلام) و تيانه : (حَسْبَنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)^٤ ياخود ده فه رمۇون : (وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي
وَرَبِّكُمْ أَنَّ تَرْجُمُونِ)^٥ ، كاتى قه رارى كوشتنى موسا (عليه السلام) ده رچوو پييان و ت قه رارى كوشتنى
ده رچوو و تى : من پهنا ئه گرم به الله تعالى ، نايەت بلى و هرن بهنى ئيسرائىل بم شارنه و به خوا فيرعەون
خه رىكه وائەم كوزىيى !! .

١ : متفق عليه.

٢ : رواه مسلم لحديث : وَعَنْ أَبِي يَحْيَى صُهَيْبِ بْنِ سَنَانٍ

٣: سورة يوسف ، آية : ٨٦

٤: سورة ال عمران ، آية : ١٧٣

٥ : سورة الدخان ، آية : ٢٠.

وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هُدَا لِي وَمَا أَظْنُ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّيْ
إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنْبَئْنَاهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنْدِيقَنْهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ (٥٠)

ابن کثیر ده فه رموویی :

(ولَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِّنَ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هُدَا لِي) آی : إذا أصابه خیر ورزق بعد ما كان في شدة ليقولن (أه) گهر توشی خیر و رزق و خوشی نیعه مه تی الله تعالی بیت له دوای ئه وهی که توشی ناره حه تی بووه ئلین : (هذا لی ، إني كنت أستحقه عند ربی) آه مه هی خومه من مسته حه قی ئه وه بووم بؤیه الله تعالی داویه تی به من !! نه وه الله و امه زانه به لکو الله تعالی تاقیت ئه کاته وه .

(وَمَا أَظْنُ السَّاعَةَ قَائِمَةً) له گهل ئه وهدا ده لیت : سهیری کهن ئیوه تماشابکه ن ئه لی : (لَيَقُولَنَّ هُدَا لِي) آه مه هی منه و موسته حه قم یانی که سه که ئه زانی خوا هه یه و الله تعالی ئه مهی داوه تی وه ئه مه ش به ئیستحقاقی خویی ئه زانی به لام له هه مان کاتیشدا (وَمَا أَظْنُ السَّاعَةَ قَائِمَةً) وا گومان ده بات که رؤژی قیامه تی نایه ت ، آی : یکفر بقیام الساعة ، آی : لأجل أنه خول نعمة يفخر ، ويبطئ ، ويکفر) بی برояیه به هاتنی رؤژی قیامه ت نیعه تیکی پیدراوه توشی فه خر و ته کبور و کیبر و کوفر و کافربون بوو .

هه رووه کو الله تعالی ده فه رموویی : (کما قال تعالی : كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغِي (٦) أَنْ رَّاهُ اسْتَغْنَى (٧))^۱ کلا ، یانی (حقا) بھلی وا یه کاتی ئینسان له سنوری بهندایه تی لا ئه دا و سنوری الله تعالی ئه به زینی که بؤی داناوه الله تعالی کهوا ده بیت له بهندایه تی ده رنه چیت ، یانی (إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغِي) کهی له و سنوره ده رده چیت توشی طوغیان ده بیت کهی ؟ ! (أَنْ رَّاهُ اسْتَغْنَى) یانی چی ئه مه ؟ یانی (إذا أبتره الغناء) کاتیک ده ولهمه ندی توشی ته کبوری ئه کات و اه زانی ئیتر بی نیازه له هه مه شتیک له خوا و له به شهر له هه مه شتیک ! ! و اه زانی ئه و ده ولهمه ندی خوییه تی و له خودی خویدا بؤی دروست بووه ئه زینی و هه تا هه تایه و هه تاوه کو سه ر !!

که واته ئاگادارین ده ولهمه ندی ئینسان توشی توغیان ئه کات به ته ئه کید وا یه ئیستا سهیری سه رکرده کان بکه ن چه ند ده ولهمه ندی ئه و هه مه پاره و دو لار و ئه و هه مه قوه ت و هیزه توشی چی کردوون ؟ ! یه کیکیان نیه بلی خوا یه من به ندی توم وبه قسهی تو ئه کهم ! ! هه مه مهی ئه لی نا ئینسان خوامان بؤ چیه ئه چیته بولای ره ئی و بوجونه کانی خویی .

۱: سوره العلق .

(وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ) ای : ولئن کان ثم معاد) ئه لئی ئه گهر هه بیت روژی قیامهت ئه گهر له و دیو روژی قیامهت هه بی (فليحسن إلی ربی) الله تعالی چاکهم له گهل ئه کات چون ئیستا له دونیا پیی داوم لهویش پیم ئهدا ، خه یالی خاوه وا ئه زانی ئیستا لیره که مه لیکه لهویش هه روا ده بیت نه خیر ئیمه ش ده لین خه یالی خاوه ، (کما أحسن إلی في هذه الدار) چون چاکهی له گهل کردم و ه کو دونیای روزگاری خۆماندا ئه وهاش له و قیامه تهدا چاکهم له گهل دا ئه کات ، (یتمنی علی الله ، عز وجل ، مع إسأته العمل وعدم اليقين .) چهند بی عه قله ئه و که سه تەمنای ئه وه ئه کات له الله تعالی که ئه م کاری زۆر خراپی ئه نجام داوه وه ئیمانیشی به روژی قیامهت نیه له گهل ئه وه شدا ئه لئی له روژی قیامهت هه رخوا ئه مدادتی ، دیاره زوربی عه قله له م که سه.

ابن کثیر ده فه رموویی : (قال تعالی : (فَلَنَبْئِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذَاقُنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِظٍ) یتهدد تعالی من کان هذا عمله و اعتقاده بالعقاب والنکال .) الله تعالی ته هدیدی ئه و که سه ئه کات که عه مه لی خراپ ئه نجام ئهدا وه ئیعتقد کوفری هه یه به عیقاب و به توله لیکردن وه له روژی قیامه تدا .

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَهُ الشَّرُّ فَدُوْ دُعَاءٍ عَرِيضٍ (۵۱)

ابن کثیر ده فه رموویی :

(ثم قال : (وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ) ئه گهر ئیمه نیعمه تمان رشت به سه رئنساندا له جیاتی شوکری الله تعالی بکات ئه بینی پشت ئه کات له تاعهت و له وه رگرتني رینمایی له الله تبارک و تعالی وه ئه و که سه ته کبور ئه کات (أی : أعرض عن الطاعة) پشت ئه کات له به قسه کردنی الله تعالی ، (واستکبر عن الانقياد لأوامر الله ، عز وجل) فه رمایشته کانی الله تعالی به ریوه نابات لوت به رزه به قسهی الله تعالی ناکات ، (کقوله تعالی : (فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِ) باس باسی فیرعه ونه له م ئایه تهدا (فتولی بِرُكْنِهِ) یانی مغتر بوو به قوهت و جهیش و هیزه کهی وه توشی غرور بوو وه ته وه لای کرد له تاعهتی الله تعالی ، الله تعالی پیغه مبهه موسای بۆ ده نیزی و پیی ده لئی و هر خوت پاک بکه ره وه !؟ ده لیت : نا من هیزم ھه یه و پاره م ھه یه و توانام ھه یه و ده لئی موسا تو کی هه رنازانی و فه ساحه ت نیه به لکو من خوای دونیام ، باشه تو خوای دونیای ده برق له ئاوه که دا بخنکی بزانم با خوت رزگار بکهی ، والله ی ئه مه ئه نجامی ھه موو فیرعه ونه کانی دونیایه هه تاوه کو روژی قیامهت ئه گهر وه کو ئه و بکه ن.

إِنْ كَثِيرٌ دُفِهَ رَمُوْيَّيْ : (وَإِذَا مَسَهُ الشَّرُّ) ئَهْ كَهْ رَتْشِي نَاخْوشِي بَيْ (أَيْ : الشَّدَّة) تَوْشِي نَارَه حَتَّى كَانَى دُونِيَا بَيْتَ ، (فَذُو دُعَاءِ عَرِيضِ) بَيْنِيُومَانَه ئَهْ وَسْتَه مَكَار وَ فَيْرَعَه وَنَانَهِي رَوْزَگَار هَهْ تَاوَه كَوْ بَهْ هَيْز بَهْ تَوانَا وَ بَهْ مَال بَنْ باسِي اللَّه تَعَالَى نَاكَهَن ، كَهْ نَهْ خَوْش دَهْ كَهْ وَنْ دَهْ لَيْنَ : ئَادَهِي دَوْعَاهِيَان بَوْ بَكَهَن خَيْرَاهِيَان بَوْ بَكَهَن تَاوَه كَوْ خَوْا چَاكَيَان بَكَاتَهَوَه ، (فَذُو دُعَاءِ عَرِيضِ).

إِنْ كَثِيرٌ دُفِهَ رَمُوْيَّيْ : (أَيْ : يَطْلِيلُ الْمَسْأَلَةِ فِي الشَّيْءِ الْوَاحِدِ فَالْكَلَامُ الْعَرِيضُ : مَا طَالَ لِفَظُهُ وَقَلَّ مَعْنَاهُ) يَانِي دَوْعَاهِي زَوْر دَوْرَه وَ دَرِيزَه كَاتَهَوَه ، دَهْ لَيْنَ وَهَرَن وَ خَوْبِي دَوْعَاهُ بَوْ خَوْبِي ئَهْ كَاتَ ، كَهْ لَامِي عَرِيض لَهْ زَمَانِي عَهْ رَبِيدَا يَانِي ئَهْ وَهْ لَهْ فَزَه كَهِي زَوْر دَوْرَه وَ دَرِيزَه بَهْ سَهْ مَانَاشِي كَهْ مَهْ ، (وَالْوَجِيزُ : عَكْسَه) بَهْ لَام الْوَجِيز بَيْچَه وَانَهِي ئَهْ وَهِيَه وَهْ مَانَاهِي زَوْرَه وَهْ لَهْ فَزَه كَهِي كَهْ مَهْ ، (مَا قَلَ وَدَلَ). لَهْ فَزِي كَهْ مَهْ بَهْ لَام مَانَا بَهْ خَشَه .

(وَقَدْ قَالَ تَعَالَى : وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَانْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَهُ)^۱ ئَهْ كَهْ رَئِيسَان تَوْشِي زَهَرَه وَ نَاخْوشِي بَيْتَ اللَّه تَعَالَى دُفِهَ رَمُوْيَّت : دَاوَامَان لَى ئَهْ كَاتَ وَهْ هَانَامَان بَوْئَه بَاتَ بَيْنِجَا تَوْ سَهْ يَرِي ئَهْم سَيْ كَهْ لِيمِيَه بَكَه (لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا) كَهْ ئَهْ مَهْ حَالَه بَوْ فَاعِيلِي دَعَانَا ، وَاتَّا لَهْ كَاتِيكَدا كَهْ ئَهْ وَپَال كَهْ وَتَوَه وَ نَاتَوَانِي هِيج حَهَرَه كَهِيَك بَكَات يَان دَانِيشْتَوَه وَ نَاتَوَانِي هِلْسِيَت يَاخُود بَهْ پَيْوهِيَه وَ نَاتَوَانِي هَنْگَاوِيَك بَنِي ، ئَالَّه وَ كَاتَهَدَا بَهِيَنَه بَهْ رَچَاوِي خَوْت كَهْ سِيَك رَاكْشاوهِي نَاتَوَانِي بَجُولِيَيْ بَوْنَمُونَه كَهْ سِيَك تَوْشِي فَهْ قَهْرَات بَوَوَه ئَهْ تَوَانِي بَجُولِيَيْ !؟ فَهْ قَهْرَاتِي شَكَاوهِه كَهْ سَهْ كَهْ كَهْ وَتَوَه چَي ئَهْ كَات لَهْ وَيَدَا !؟ ئَهْ مَهْ (دَعَانَا لِجَنْبِهِ) يَانِي حَالَه ئَهْ وَ كَهْ سَهْ پَال كَهْ وَتَوَه وَ هِيج مَهْ جَالِي نَهْ ماوه وَ هَهْر دَهْ لَيْ هَاواَر خَوَايِه هَاواَر خَوَايِه ، ئَهِي ئَهْ كَهْ رَهْ بَهْ دَانِيشْتَوَانَه وَهْ بَيْت وَ نَهْ تَوَانِي هِلْسِيَت وَ نَهْ تَوَانِي پَالَكَهْ وَيَت بَهْ هِيج شَيْوازِيَك !؟ (أَوْ قَاعِدًا) هَهْر هَهْ مَان شَت يَان بَهْ پَيْوه رَاوَهْ سَتاوهِه وَ تَوْشِي حَالَه تِيك بَوَوَه نَاتَوَانِي هَنْگَاوِيَك بَنِي بَوْ بَيْشَه وَه (أَوْ قَائِمًا) كَهْ سِيَان هَهِيَه كَهْ تَوْشِي جَهْلَتِه ئَهْ بَيْت بَهْ پَيْوه ئَيْتَر نَهْ ئَهْ تَوَانِي دَانِيشِي وَه نَهْ ئَهْ تَوَانِي پَالَكَهْ وَيَت وَه نَاتَوَانِي هَنْگَاوِيَكِيش بَنِي ئَالَّه وَ كَاتَهَدَا هَاواَر ئَهْ كَات بَيْ دَهْ سَهْ لَات دَهْ بَيْ ئَيْتَر هِيج دَهْ سَهْ لَاتِيَكِي نَيِه ، خَوَايِه خَوَايِه هَاواَرَه .

(فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ) بَهْ لَام كَاتِيك كَهْ ئَهْ وَ نَاخْوشِيَه شَيِّ لَهْ سَهْر لَاه بَهِيَنَ (مَرَّ كَانْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَهُ) بَهْ رَدَه وَام ئَهْ بَيْت لَهْ سَهْر ضَهْ لَاهَت وَ گُومَرَاهِي خَوْبِي وَه كَوْ ئَهْ وَهِيَه كَهْ هِيجَي تَوَش نَهْ بَوَه لَهْ حَهِيَاتِي خَوِيدَا ، وَه حَالَه تِي وَامَان بَيْنِيُومَه ، چَهْ نَد تَوْشِي نَارَه حَتَّى كَانَى رَوْزَگَار بَوَوَيَن ئَهْ لَيْنَ : خَوَايِه بَهْ سَهْ

ئەوەمان لى دووربىخەيتە و ئەبىن بە عەبدىكى صالح ! دواتر وەختىكىان زانىوھە رئاگامان لە خۆمان نەماوه لە عىصيان و لە تاوانە كاندا غەرق بۇونىھە .

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَصْلَى مَمْنُونَ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٢) سَنْرِيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۝ أَوَلَمْ يَكُنْ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٥٣) أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لَّقَاءِ رَبِّهِمْ ۝ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ (٥٤)

ماناى ئايەتكان :

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَصْلَى مَمْنُونَ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٢)

الله تعالى دەفەرمۇسى : تو پىييان بلى ئەپىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئادەمى پىيم بلېن ئەپىغەمبەر بەرامبەر بە ئىسلام و بەرامبەر بە قورئان ئەپىغەمبەر كەساھى كەوا بى بپروان بەرامبەر بە پىغەمبەر كەپىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ، پىييان بلى ئىيە پىيم بلېن : ئەگەر ئەم قورئانە لەلای الله تعالى وەپە ؟ وە بالفعل لەلای الله تعالى وە هاتوھ دوايى ئىيە بى بپروان و ئەلېن ئەمە قسە بەشەرە و قسە خوانىھە ئەمە قسە محمدە (صلى الله عليه وسلم) ئەللى بەستوھ وە فيرىيان كردوھ و ئەفسوناۋى رابىدوھ كانە و ئەيگىرەتە و بۇمان ، ئەگەر واتان كرد ئەتوھ ئەۋاتەھ يېچ كەسىك نىھە وە كو ئىيە سەرلىشىپاو بىت ، واتا ئىيەش و ئەوانەش كە ئەلېن : ئەم قورئانە كەلامى الله تعالى نىھە لە ئىيە سەرلىشىپاو تر نىھە ! لەبەر ئەپە ئىيە لە خىلافيكى زۆر دووردان لەگەل حەقدا ، ئىيە لەبەر كەرامەر حەق جىدىالىك و مناقشە يە كى زۆر ناخەقانە ئەكەن كەوا كاتىك بەم قورئانە كافر ئەبن وەبپروايى پىنى ناھىين و ئەلېن ئەم قورئانە قسە خواي ئىنسانە كان نىھە !!.

ئىيمە ئەگەر سەپەر بکەين خەلکى ئەبىت بەدوو بەشەرە لە قورئانى پىرۇزدا ، ئەوانە ئەپە بپروايىان پىنى كردوھ و لەگەل ئەوانە ئەكەن كەوا بپروايىان پىنى نە كردوھ .

جا ئەوانە ئەپەر بەداخەرە زۆرەي زۆريان خۆيان ئامادە نە كردوھ بۇ ئەپە وەعد و وەعىدە ئەپەر بەداخەرە زۆرەي زۆريان خۆيان ئامادە نە كردوھ ئەپە مال وېران .

سَنْرِيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۝ أَوَلَمْ يَكُنْ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٥٣)

الله تعالى دەفەرمۇسى : (سَنْرِيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ) ئىيمە نىشانى ئەپە كافرانە ئەدەپ ئايەت و بەلگە كانى ئىيمە لەسەر راستىيەتى ئەپە ئەپەر بەداخەرە زۆرەي زۆريان خۆيان ئامادە نە كردوھ ئەپە مال وېران .

بکات ، لهسەر ئەھوی کەوا پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) پىغەمبەرى خوايە و ئەبىت خەلکى بىكەن بەرابەرى خۆيان وە نابىت خەلکى رابەرىكىتىر لە زىياتر ھەلبىزىن ، ئىمە ئەھو ئايەتانە يان نىشان ئەدەين وە ئەھو بەلگانە يان نىشان ئەدەين لهسەر ئەھو کە رۆزى قيامەت دىت وە لهسەر ئەھو ھەموو ھەوالەى کە لهقورئاندا ھاتووه !! چى يان نىشان ئەدەين ؟ ! (آياتنا في الآفاق) كەليمەى (الآفاق) وە كۆزانىيان دەفرمۇون : بىرىتىھ لە فتح و حات و ئەھو سەركەوتنانە موجاھيدانى ئىسلام لە صەحابە و تابعىن و تابعىي تابعىن وەھەتاوھ کو دوايى كەدەستيان بەجيھادەو گرتبوو ئەرۋىشتىن و ئەولاتانە يان ئازادە ئەكرد لهدەستى كافرەكان وە ولاتى ئىسلام رۆز بەررۇز فراوانىن ئەبۇو ئەمە يەكىكە لەو بەلگانە كە سەركەوتنى ئەھو دىنە بەلگەيە لهسەر راستىھەتى ، وە سەركەوتنى موجاھيدانى ئەم دىنە بەلگەيە لهسەر راستىھەتى ئەم قورئانه پىرۇزە ، وە الله تعالى وەعدى داوه کەوا ولاته كان فتح بکريت و بچىتە ئىزىز دەستى موسىلان وە بەدلنيا يەھو ئەمە روويدا وە ئىسلام دەركەوت لهھەموو شارو شارقىچە و ولاتىكدا وە بەسەر ھەموو دىنە كاينىترا .

وەھەروھا الله تبارك وتعالى لهؤايەتانە نىشانى خەلکى ئەدا لهنەفسى خۆياندا كە نەفسى خۆيان جىڭەي ئەھو يە كەوا سەرنجى بەدن ئەھو ھەموو ئەندامانەى كە لهلاشەى ئىنسان ھەيە دەلالەت لەو دەكا كە خۆيى ناتوانى ئەھو كارانە بکات إلا ئەگەر الله تبارك وتعالى ئەم ئەندامانە ھەلنه سورىنى وە لەلايەنى خۆيانە وە بېىن ئەھو تۆ دەست تىدا ھېبى كار ئەكەن ئەھو جىڭەي سەرسورمانى ئىنسانە ئەھو شەعىلىمى تەشرىخدا ئىنسان ئەتowanى لى بىكۈلىتەو سەرەت سۈرىپەت بەرامبەر بەھو ھەموو ئايەتانەى الله تبارك وتعالى كە لە بەدەنى خۆيدا ھەيە ئەھو كەسە ، وە ھەركەستىك سەيرى خۆى بکات سەرى ئەسورىمى لەو ئايەتەگەورانەى الله تعالى كەوا الله تعالى چۆن ئەھو ئىنسانە نىشانى خۆى ئەدا كە چۆن ئەمە لە خۆيە وە بۇوە ! هيچ كاتىك ئەمە لە خۆيە وە نابىت .

(وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ) تا بۆيان دەركەوتى كە ئەم قورئانه حەقە ئەم قورئانه نابىت خەلکى پىسى بىن بىروا بىت ، بەلكو دەبىت بىروا يېلى بېھىنەن وە لەلايەنى الله تعالى وە هاتوتە خوارەوە .

پاشان الله تبارك وتعالى دەفرمۇوئى : (أَوَلَمْ يَكُفِ بِرِبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) بەس نىھ بۆ ئەوان كە الله تعالى خۆيى شايەدى داوه بۆ قورئان كە ئەھو كەلامى خۆيەتى !! بەس نىھ بۆ ئەوان شايەت و مانى الله تعالى لهسەر راستىھەتى قورئان و راستىھەتى پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ، وە ھەروھا بەس نىھ كە الله تعالى لهسەر ھەموو شتىك شايەدە !؟ لهسەر وته و كىدارى ئىنسانە كاينىش ؟ ! وە الله تعالى خۆيى شايەتى داوه كەوا ئەم قورئانه لەلايەنى ئەھو وە ھاتووه ، وە هيچ شتىكىش لهشەدادەتى الله تعالى

تفسیر سوره (فصلت)

گه وره تر نيه ئه وانه ئه وندەيان بەس نيه كه الله تعالى خۆيى شايەتى داوه !؟
 تەبعەن ئەمە زياتر رۈۋەئە كاتە يەھود و نەصارا كە لە كىتابە كانيدا الله تعالى شايەتى داوه كە محمد
 (صلى الله عليه وسلم) حەقە وە كىتابە كەشى حەقە وە ئەوانىش ئەيسەلەين كەوا حەقە ! كەواتە چ
 پېۋىست دە كا كەوا ئىيە كە زانن الله تعالى خۆيى شايەتى داوه ئايا كافىي نيه لەسەر ئەوهى كەوا الله
 تعالى خۆيى شايەتى داوه كەوا ئەم قورئانە حەقە !؟ ئىيە بۇ بىرلەپلىرىنىڭ ئەتكەن !! تەبعەن ئىش و
 كارە كە ئەوان زياتر حەسەد بۇ وە كو باسماڭ كردوه ئەوان پېغەمبەريان چاك ئەناسى (صلى الله عليه
 وسلم) ھەروه كو الله تعالى دەفەرمۇويى : (يَعْرُفُونَ كَمَا يَعْرُفُونَ أَبْنَاءَهُمْ^۱).

الله تعالى دەفەرمۇويى : (أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ^۲) بىزانن ئەم كافرانە گومانىيان ھە يە لە زىندۇو
 بونە وە .

- 1- ئەوانە بىرلەپلىرىنىڭ ئەنەن كەن كەن لە عىيادەتە كانتاندا ، ئەوان ئەوهىان قبول نەئە كرد ئەيانوت :
 وەك چەند جار باسماڭ كردوه كافرە كانى قورىش سى روکنى سەرە كى ھە بۇو لە كوفرە كانىاندا :
 بۇيە پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) پىتى وتن : مادەم ئەزانن كەوا الله
 تعالى ئىيە دىرسەت كردوه دە عەقلتان ھە بىي ئىيە بە قىسى بىكەن و ئىش و كارە كانتان ھەمۇوى بۇ الله
 تعالى بىگەرینە وە ئىيە شەرىيەك پەيامە كەن لە عىيادەتە كانتاندا ، ئەوان ئەوهىان قبول نەئە كرد ئەيانوت :
 (أَجَعَلَ الْأَلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا^۳ إِنَّ هُدَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ^۴).
 - 2- ئەوانە كافرلەپلىرىنىڭ ئەنەن كەن كەن لە ناوياندا دەركەوت وتنى من پېغەمبەرمەن
 ئەوان بە درۆيان خستە وە وتيان : تو پېغەمبەر نيت بەلكو تو شىيت و درۆزن و ساحيرىي وە تو فېرکراوى .
 - 3- ئەوانە كافرلەپلىرىنىڭ ئەنەن كەن كەن لە ناوياندا دەركەوت وتنى من پېغەمبەرمەن
- بۇيە لېرەدا الله تعالى باسى ئەمە مان بۇ دەكەت و دەفەرمۇويى : (أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ) يانى گومان

۱: سورە البقرە ، ایة : ۱۴۶.

۲: سورە ص ، ایة : ۵.

تفسیر سوره (فصلت)

(مَنْ لَقَاءِ رَبِّهِمْ ۝) واتا له به گه يشنى ديدارى الله تعالى ، ئهوان گومانيان هه يه لهوهى كه روژى قيامهت دىت وه به ديدارى الله تعالى ئه گهن !!

الله تعالى ده فه رموويي : (أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ) بزانن كه الله تبارك وتعالي عليم و عيزهت و قوده رتى به هه موو شتيك دهوره داوه و ه هيچ شتيكى لى ناشادر دريته و له زهوي وى له ئاسمانه كان ، و ه الله تعالى عيلمه كه هه تاوه كو بلى به رفراوانه ، و ه الله تعالى ده سه لاتى هه تاوه كو بلى به رفراوانه و ه الله تعالى بالا دهسته به سه ره موو بونه و هردا چونكه بونه و هر خويي دروستى كردوه .

ئيمه ئيانمان وايه كه الله تعالى خويي بوه و هيچ نه بوه پاشان الله تعالى بونه و هردى دروست كردوه و ه ئه و بونه و هرده هه مووی له زير ده سه لاتى خويدا يه تى كه س ناتوانى له و ده سه لاته رزگاري بيت ، بويه ئاگاداربن ئهمه هه مووی هه رهشه يه ئه و كه سه ي كه پشت بكتاه ئهم قورئانه له دهستى الله تعالى رزگاري ناييit .

هه ركه سييك له كه سييك بترسى ليي رائه كات به لام ئه گهر تو له الله تعالى بترسى ئه بيت بولاي بگه رينته و ه وه تو ناتوانى له دهستى رابكه يت ، الله تعالى ده فه رموويي : (فَفِرُّوْ إِلَيْهِ اللَّهِ ۝) رابكه به لام بوكى رابكه بن ؟ ! بولاي الله تعالى ئيوه بولاي الله تعالى رزگارتان ئه بيت بولاي غېرى الله تعالى رزگارتان نابيit .

إِنْ كَثِيرٌ دَهْ فَهْ رَمُوْيَيْ :

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٢)

(يقول تعالى : قل يا محمد لهؤلاء المشركين المكذبين بالقرآن) تو بلى ئهى محمد (صلى الله عليه وسلم) به و موشريكانه و ه به و كه سانهى كه بروايان به قورئان نيه (أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ) هذا القرآن) پىيم بلين : ئه گهر ئهم قورئانه ، (مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ) يانى له لاي خواوه يه هاتوه بerassti ئيوه پىي بى بروان ، (أى : كيف ترون حالكم عند الذي أنزله على رسوله ؟) ده بيت ئيوه حالتان چى بيت له لاي ئه و خواهى كه ناردو يه تىه خواره و ه بولاي پىغه مبهه كه ي (صلى الله عليه وسلم) ، يانى كاتييك قورئان بerasst و دورستى ئيانمان وايه كه الله تعالى ناردو يه تىه هه ركه سييك پىي بروان نه كات و ه پىي بروان بيت ئه بيت ئه و

که سه حالی چون و چی بیت له لای الله تعالی؟! بیهینه به رچاوی خوت هر که سیک بلی ئهم قورئانه درویه رؤژی قیامه ت که الله تعالی زیندووی ئه کاته وه ئه بیت حالی چون بی له به ردہمی الله تعالی دا؟! ابن کثیر ده فرموده: (ولهذا قال : **(مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ)**؟) کی له وه کافتر و سه رلیشیواوتر و کی له وه دوورتریکه له حه قه وه کاتیک که ئه و له گه ل حه قه دا جیاوازی هه یه وه له گه ل حه قه دا موجادله و شیقاق و دووبه ره کی و خوی له جه بهه یه لک داناوه و حه قی له جه بهه یه کیتر داناوه وه له به رامبه ریدا ئه جه نگیت ، ئه وهی له گه ل قورئاندا بجه نگیت وه له گه ل الله تعالی دا بجه نگیت ئه بیت چه نیک سه رلیشیواو بیت ئه و که سه ! (أي : في كفر وعناد و مشاقة للحق ، و مسلك بعيد من الهدى .) که واته ئه و که سه له ناخی کوفر و عیناد به ربهره کانیدایه له گه ل حه قدا وه ریگه به کی گرتوته بدرا که زور دووره له ریگه هیدایت و راستیه وه ، بؤیه پیویسته ئه و جو ره که سانه نه کرینه رابه ر و قدوه و سه رمه شق به لکو پیویسته ریبازیان فریتی بدریت ریباز دوو ریبازه لهم کونه دا سی یه می نیه ، ریبازی خوا وه ریبازی غه یری خوا ، هر که سیک ریبازی الله تعالی بگریت ئه بیت به بی موناقه شه ئایه ته کانی الله تعالی وه حه دیته کانی پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) جی به جی بکات وه ده بیت رازی بیت پیی و ئیمانی پیی هه بیت وه ده بیت ئیقراری پیکات و کاریشی بی ئه نجام بدا ، ئه گه ر وانه کات به داخله وه وه کو وتمان خه لک دوو به شه ، به شیک ئیسنه لمینى وه به شیکیش نایسنه لمینى ، له ناو ئه و که سانه که وا دهیسنه لمینى زوربه هی زوریانی خوبیان بؤ ئاما ده ناکه ن بؤیه پیویسته ئاگاداری ئه وه بین .

گه ر سه یری ئیستا بکه هی که زورینه ده لیت : قورئانه حه قه وه له لایه نی الله تعالی وه هاتوه وه ده لین : بپوام پیی هه یه وه کو دین وه بپوام به محمد هه یه (صلی الله علیه وسلم) به لام ئایا ئه م بپوام بیی بونه به ته نه رزگاری ئه کات ؟!

ئه بی بگه رینه وه بولای موشیکینی قوریش که دهیانوت : ئیمه بپوامان به الله تعالی هه یه ته نانه ت به تاک و ته نهایی و به موخلیصه وه با نگی الله تعالی یان ئه کرد له کاتی ناخوشیه کاندا وه ئایا ئه مه ئه وانی پاراست له وهی که وا له و شیرک و گومراییه که وا تیدا بعون الله تعالی به موشیک حیساییان نه کات ؟! نه خیر که واته نه قواضی ئیسلام زوره تو مه لی بھس ئه وان بپوایان به پیغه مبه ره نه بورو من بپوام به پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) که تو بپووات به پیغه مبه ره ئه وه چاک بزانه یه هودیه کانیش بپوایان به پیغه مبه ره هه بورو به لام به قسے نه ئه کرد وه له ناخیدا ئه یزانی که وا پیغه مبه ره ، وه فیرعه و نیش بپوایان به موسا هه بورو وه له ناخیدا ئه یزانی به لام به قسے نه ئه کرد ، له بھر ئه وه ئاگادارین پشت کردن له تاعه

خوّبی ئىنسان لە دین ئەكادىھە دەرەوە با بپروات پىيىھە بىت ، لەبەر ئەوه زۆربەي جار اللہ تعالیٰ دەفرەرمۇويي لهئا يەته کانى : (كَذَّبَ وَتَوَلََّ) (كَذَّبَ وَتَوَلََّ) يانى تاعەرى نەكىد و پشىتى تىكىرد و واتا بەقسەرى نەكىد ، لەھەر دەرەوە كىدا ئىيان هەلدەوە شىنىتەوە ، ئەگەر تو ئىماندارى بۆ بهدرۆبىي ئەخەيتەوە و تەولى ئەكەى بۆ تو پشت ئەكەيت لە دین ؟! و بۆ بەقسەرى دین ناكەى ؟! و كە ئەوه وايە تو بلى خوايە من ئەزام تو خواتىت بەس بەقسەت ناكەم !! هەر وە كو شەيطان رىك ئەمە نمونەي شەيطانە وە زۆر ئەبىنن لەم جۆرە ئەزانى اللہ هەيە ئىمانىشى هەيە بەس ئەلى بەقسەت ناكەم !! شەيطانىش وابوو بۆيە شەيطان رۆزىك لە رۆزان نەيوتوھ من ئىقرار بە اللہ تعالىٰ ناكەم ! بەلام اللہ تعالىٰ پىيىھە وە سەجده بەرە ئەو وەتى نايىھە !!

ئى جىاوازى چىھە اللہ تعالىٰ دەفرەرمۇويي : دەستى دز بىرە ئەو دەليت : نايىھەم !! جەلد لە عەرق خۆر بەھ ئەو دەليت : نايىھەم ، تو زانى مەھىن رەجم بکە ؟! ئەو دەليت : نايىھەم خۆ وە حشى گەرىتى نىھ !! يانى بەرامبەر بە اللہ تعالىٰ بىزانە چى ئەبىستىن هەمە مووی نەواقضى ئەم ئىمانەيە با ئىمانى بەھەر هەمە شتە كان بىت يەك شت لەم شتانە كە اللہ تعالىٰ دایناوە لەو ئەواميرانە نەقدى لى بىگرىي وە تەكبور بکات لە ئاستىدا رىك وە كو شەيطان وايە و هىچ فەرقىكى نىھ .

سَنْرِيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۝ أَوْلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٥٣)

إبن كثیر دەفرەرمۇويي :

(ثم قال : (سَنْرِيْهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ) واتا پېشانىيان ئەدەين لە داھاتوودا ئايەته کانى خۆمان لە كويىدا ؟! إبن كثیر دەفرەرمۇويي : (أي : سەنظەر لەم دلالاتنا و حججنا على كون القرآن حقا منزلا من عند الله ، عز وجل ، على رسوله - صلى الله عليه وسلم - بدلائل خارجية) بەلگە خارىجىيە كان بە و بەلگانى كەوا لە داھاتوودا دەبىن بەچاوى خۆيان وە بۆيان دەرئەخەين كەوا ئەم قورئانە لە خواوەيە وە هەر وەها بۆيان دەرەدەخەين كەوا خوا حەقه و دین حەقه وە پېغەمبەر حەقه (صلى الله عليه وسلم). إبن كثیر دەفرەرمۇويي : (فِي الْأَفَاقِ) ، من الفتوحات و ظھور الإسلام على الأقاليم وسائر الأديان .) ئە و جىهادەي كە صحابە (پەزا و پەحمدەتى اللہ تعالىٰ يانلى بىت) اوھ فتوحاتىان كرد واتا ولاته كانيان فەتح كرد واتا خەلکيان بەرە و ئىسلام را كىشا وە دلسۆزبۇون بەرامبەر بە و بەنى ئادەمە پېيان وتن :

تفسیر سوره (فصلت)

وهرن خوتان له شيرك و گومرايى خوتان پاك بکنهوه ، وه پيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) کاتىك كه وەفاتى كرد جزىرەى عەربى ھەمووى فەتح كرابوو وھ پىش وەفات كردى جەيشى ئامادە كردىبوو بۇ ئەوهى بۇ رۆما بپروا بەلام وەفاتى كرد كه پىيى دەوترا جەيشى ئوسامە ، وھ دواى وەفاتى ئەبو بکر رانەوهستا بۆيى تەواو كرد وھ عومەر رانەوهستا لەدواى ئەبو بکر بەلكو ئەويش تەواوى كرد وھەروھا عثمان و عەلى (رەزاو دەحەمەتى الله تعالى يانلى بيت) تەوايانان كرد وھ ئەمانە خولەفای راشدینى پيغەمبەرى خوابوون (صلى الله عليه وسلم) نەيانوت : ئىمە تەواو لەجزىرەى عەربى زياتر جىهادە ناكەين بەلكو حدودىك دائەنەن و ناوى ئەننەن جمهوریة الجزيرة العربية !! يان إقلمى الجزيرة العربية يان لەوە زياتر ئىمە پەيوەندىمان نىيە !! نەخىر بەلكو الله تبارك وتعالى بىيى وتۇن : ئەبى بىرۇن بۇ (الْأَفَاقِ) ئەقتاء وھ ئەبىت بىرۇن بۇ ھەموو لايدك وھ دەبىت ناوى الله تعالى بەرز بکرىتەوھ وھ زەۋى ئى الله تعالى يە پارچەيەك نىيە ئى الله تعالى بىت وھ پارچە كەيتىرىي هى خەلکى بىت !! بەلكو ئاۋ و ھەوا و ھەموو شىتىكى ئى الله تعالى يە وھ ئەو كەسەي كە ئاۋ و ھەواي الله تبارك وتعالى ھەلدەمژىي وھ ئەو كەسەي كە لەرۇزى الله تعالى دەخوا ئەبىت ئىعتراف بە الله تعالى بکات ، لەبەر ئەوهى جوندىكەنلى الله تعالى لەسەر زەویدا وھ موجاهيدانى الله تعالى لەسەر زەویدا داوا لە خەلکى ئەكەن وەرنە ناو ئەم ئىسلامە !! بۇ ئەوهى رزگارتان بىت و بەيانى بچىن بۇ بەھەشت وھ ئەم دونيايە جىيگەي بەقا و بەرەۋامى و مانەوه نىيە وھ خوتان مەخەلەتىن بەناز و خۆشى و لەزەته شىرىنيەكەنلى دونيا وھ ئەوه نامىنىتەوھ تاوه كو سەر بەلكو الله تعالى لەناوى ئەبات وھ ئىمە بۇ ئەوه دروست نەكراوين بلەن :

(الوطنية ، القومية) ياخود بلېن چىنايەتى ياخود لېبرالىيەتى ياخود فلانە شتايەتى !!

بەلكو بۇ ئەوه دروستكراوين تاوه كو بلېن : ئىمە بەندەي الله تعالى يەن لەبەر ئەوه ئەرزى ئەرزوی الله تعالى يە وھ بەندەكان بەندەي الله تعالى ن ، الله تعالى دەفرمۇسى : (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ)^۱ بەداخەوھ زۆر عەلمانى نەگبەت هەيە ئەم ئايەتە ئەلىت لەكتى مردندا لەكتىكىدا كە مردوویەكى لى ئەمرىيەت رسالەيەك ئەنسىيەت لەكۆتاپىيە كەيدا ئەلىت : (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) ئىنجا باشە كە ئەوه ئەزانى بۇ ئەوهندە بى عەقلى كە توھى خوايى و بۇ لاي الله تعالى ئەگەرەتەوھ بۇ خوت ئامادە ناكەيت بۆيى !!

ياخود جوين بە صەحابەكان ئەدەن ئەلېن صەحابەكان پياو كۈژن بۇون ! صەحابەكان ھەتكى ئەعراضى ئىمە يان كرد وھ ھەرچى تۆمەت ھەيە دەيلېن بىرۇن قەومىيەكان چ جوينىك بە صەحابەكان ئەدەن !!

^۱ سورة البقرة ، آية : ۱۵۶ .

تفسیر سوره (فصلت)

صه حابه (رەزا و رەحمنەتى الله تعالى يانلى بىت) به قىسى الله تعالى يان كردۇھ و بە قىسى پىيغەمبەرى خوايان كردۇھ (صلى الله عليه وسلم) وە زىيانىان لە خۆيان حەرام كردۇھ لەو بىابانە وە هاتۇن و بلاوبونە تەھە لە سەر زەمیندا بۆ ئەھەنەتى الله تبارك و تعالى تەنها بالا دەست بىت و بېھەستىت وە هىچ طاغوتىكىت نەپەھەستىت لە شەيطانە وە تاوه كۆتايان وە توشى ئەو پەھىنەتى بۇون (الله تعالى جەزاي خىريان بىداتە وە) الله تعالى پلە و پايەيان بەرزبىكانە وە هاتۇن و خەلکىان بەرە و بەھەشت بىردى.

كەچى ئىستا ئەبىنەن جوينىان پى ئەدرىيى بەداخە وە ئەلەن : هاتۇن و ئەرزىان داگىركىدىن وە هاتۇن و هەتكى ئەعراض ئىيمەيان كرد كە ئەمانە ھەمۈمى درق و دەلەسەيە ، ئەوان بۆ ئەھەنەتى تاوه كۆتەكى ئەعراض بىكەن ، بەلكو بۆ ئەھەنەتى تاوه كۆ خەلکى بەرە و ئىسلام بەرن ، ئەھەشى كە كرابىت لەو كەسانە ئەلامى صەحابەيان نەدابىتە وە بەرامبەريان جەنگابىت بلەن ئىيمە كافر ئەبىن و برواناهىن بە ئىسلام الله تعالى خۆيى و توپىتى ئەم تەصەروفانە بىكەن لەگەلياندا ئەمانە ھەمۈمى لەنەھى قورئاندا هاتۇوھ كە ئەوانە بە كۆيلە بىگىرىن و ئەوانە ژنه كانىان دەست گىر بىرىت و بىن كەنیزەكى ئەو صەحابانە .

وە ئايا صەحابە خۆيى ئەم ياسايانە ئەم دانا ؟ ! يان الله تعالى لە قورئاندا دايىاوه ؟ !

كە الله تعالى لە قورئاندا باسى كردۇھ چۈن و توپىتى ژن و پياو بە شوکىدىن و بەزىن ھىننان بە عەقدىيىكى حەلالدا دروستە و بەھەمان شىۋەش ئەمە داناوه ئەگەر دەولەتىكى كۆفر ھەبوو بە رەنگارى ئىسلامى كەن كە ئەوانە ئەشىشە وە لىيان ئەدرىيى بەلام ژن و منداليان ناكۈزۈنى بەلكو بە كۆيلە و بە كەنیزەك ئەگىرىن وە ئەمە قەرارى الله تعالى يە وە زۆر سەيرم دىيى لەو مامۆستا ئايىانە كە بەداخە وە ئەمشتانە ئەشارانە و بە شەرم باسى ئەكەن ئەمە قورئان نىيە كە باسى ئەكەت ؟ ! الله تعالى دەفەرمۇسى : (إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أُوْ مَا مَلَكْتُ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ)^۱ ئەوھە قورئان نىيە كە باسى دەكە بۆ ئىيە شەرم لە وشتانە ئەكەن ؟ !

دەلەن : بەلەن ئەگەر كەسىك نەيە تە پىشە و بۆ دىنىي ئىسلام وە كەسىك رازى نەبىت بە دىنىي ئىسلام ئەگەر يەھودى بۇو يان نەصرانى ياخود مجوسى بۇو و بەھە رازى بۇو لە سەر دىنە كە خۆيى مىننىتە وە و جزىيە بىدا بە سەرسورىي ئەوھە ئەكەتە ئىسلام رىگەلى لى ناگىرىت ، بەلام غەيرى ئەوانە نابىت پىيان ئەلەن : يان مۇسلمان ئەبى يانلىت ئەدرىيى بە كافريتى نابىت بسۈرىتە و بە سەر زەويىدا ، نابىت ژن و مالىك لە بەر دەستى تۆدا بىت و بەرە و جەھە نەميان بەرىت ! باشتىرىن نمونمە جوирە و صەفييە يە(رەزاو

۱ : سورە المؤمنون ، آية : ۶ .

رەحمەتى الله تعالىٰ يان لى بىت) كە هەر دووكىيان كەن زىك بۇون و گىران لە يەھود و ھېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئازادى كردن و كردنى به خىزانى خۆيى ئەوهى شەرم ئەكت لە باسى كردنى ئەوه باباش بزانى كە ئەوه تەنه قوض دەكا لە پېغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم).

إبن كثیر دەھەرمۇویی : (قال مجاهد ، والحسن ، والسدی : وللائل فی أنسھم) موجاھید و حەسەن و سدى فەرمۇویانە : (**وَفِي أَنْفُسِهِمْ**) يانى بەلگە لەناو نەفسى خۆياندا ھەيە كە قورئان حەقە و دین حەقە كە الله تعالىٰ حەقە و قيامەت حەقە ، بزانىن ئەلىن چى : (**وَفِي أَنْفُسِهِمْ**) مەبەستى پى ئەوهەيە دەلىن : لەنەفسى كافرە كان خۆيان بەھە باس دەكا دەلىت : ناگەرېنەوھە ناخى نەفسە كەى خۆيان وەك تەشريعى نەفسە كە خۆيى واتا پارچە پارچە كردنى نەفسى ئىنسان خۆيى وە كۆمەعىدە و جەرگ و ئەممە دلە ئەممە ماناي ئەوه نىيە بەلكو (**وَفِي أَنْفُسِهِمْ**) مەبەستى ئەوهەيە : لەنەفسى كافرە كان (قالوا : وقعة بدر ، وفتح مکة ، ونحو ذلك من الواقع التي حلت بهم) كەواتە (**فِي الْأَقَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ**) لەنەفسى كافرە كان خۆيان دەلىلى تىدايە بۆ ئەوهەي كە الله تعالىٰ راستە وە گەورەيە وە قورئانە كەى و پېغەمبەرە كەى (صلى الله عليه وسلم) راستە ، (نصر الله فيها محدداً وصحبه ، وخذل فيها الباطل وحزبه .) الله تعالىٰ لە وجەنگانەدا چى كرد ؟ پېغەمبەر و ھاورىكاني سەرخىست (صلى الله عليه وسلم) وە باطلى ژىر خىست و حىزبى باطلى توشى ريسوابى و شەرمەزارى كرد . ئەممە يەكىك بۇو لە تەفسىرە كان.

إبن كثیر دەھەرمۇویی : (ويحتمل أن يكون المراد من ذلك ما الإنسان مركب منه وفيه وعليه من المواد والأخلاق والهيئات العجيبة) ئىيحتىبايسە ئەوه بگەيەنىي كەنەفسى خۆمان با سەير بکەين بزانىن لەناخىدا بەدەنە كەمان لەچى دروست بۇوه لەرەگ و رىشال و دەزىلەي خويىن و دەمار و دل و جڭەر و خوبىن و هەتا دوايى ، ئەندامە كان ھەمووى ، (كما هو مبسط في علم التشريح الدال على حكمه الصانع تبارك وتعالى .) لەجيگەي خۆيى كە باس كراوه له عىلەمى تەشريح واتا سەير كردنى بەدەنلى ئىنسان وە پارچە پارچە كردنى وە لىكۆلىنەوھە لەسەر ھەرپارچەيە كى وەك ئىستا بۆ خوتان ئەزانىن عىلەم چەنېك پېشىكە وتوھ لە بوارەوھە وەھەر رۆز لەدواي رۆز زياتر شتىيان بۆ بەدرەدە كە وىت ، (و كذلك ما هو مجبول عليه من الأخلاق المتباعدة ، من حسن وقبح وبين ذلك) وەھەروھە لەنەفسى ئىنسان لە روانگەي ئەخلاق و رەۋشت و ھەلسوكەت و تەسەرۇف جىاوازە ھەيە باشە وە ھەيە خرائى وە ھەشە لە نىوان ئەو دوانەدايە ، (وما هو متصرف فيه تحت الأقدار التي لا يقدر بحوله ، وقوته ، وحيله ، وحذره أن يجوزها ، ولا يتعداها) ھەر وەھە سەيرى خۆشمان بکە كەوا ھەندىك شت ھەيە ناتوانىن لى وە شتە كان لە ژىر دەسەلاتى قەدەردايە بەھېچ شىۋىيەك ناتوانىن دەسەلات و ھېزمان بەسەريدا ھەبى و ھېز و

قودرهت و دهسه لاتت به سه ریدا زال نیه ،

إبن كثير (كما أنسدَه ابن أبي الدنيا في كتابه "التفكير والاعتبار" ، عن شيخه أبي جعفر القرشي :) جالبِرَه دا باسی شیعریکی إین ئه بی الدنیا مان بُو ئه کات (رَه حمَّه تی الله تعالیٰ لی بیت) که يه کیک بووه له زانا کانی سه له فی ئه م ئومه ته (رَه حمَّه تی الله تعالیٰ لی بیت) لهره قائیقدا کتیبیکی زوری هه بووه و اتا له باسی ئه خلاق و سلوك و هک ئه وهی ئینسان چون خویی خاوین بکاته وه چون نه فسی خویی خاوین بکاته وه چون ئه خلاق و ره وشتی وا لی بکات که به رز بیت وه ئینسانیکی پاک و ریک و پیک بیت .

ده فه رموویی :

(وإذا نظرت ترييد معتبرا) ئه گهر تو ئه ته ویت بروانی شتیک عیبره تی لی و هربگری (فانظر إليك ففيك معتبر) سه يری خوت بکه و له خوتدا ئيعتبار هه يه له خوتدا پهند و ئامۆژگاریی هه يه تو سه يری خوت بکه ئه ئی ئینسان !!

(أنت الذي يمسى ويصبح في الدنيا وكل أموره عبر) تو بهيانی و ئیواره ئه که يته وه هه موو حالیک له حالی تو وه هه موو ئیشیک هه موو عیبره ته بُویه سه يری خوت بکه ، (أنت المصرف كان في صغر ثم استقل بشخصك الكبر) تو له مندالیدا به و شیوه يه پهروه رده کراوی وه ته صه روفیان تیدا کردی دوای که گه وره بووی بووی به که سیکی سه ربه خو .

(أنت الذي تنعاه خلقته ينعاه منه الشعر والبشر) تو خيلقه تی خوت داوات لی ئه کات و هاوارت لی ئه کات ته نانه ت پرچه که ت و قزه که ت پیسته که ت هه مووی هاوارت لی ئه کات که ئیمه به ره و چی بیات به ره ئاگر مه مان به به لکو به ره و ره زامه ندی الله تعالیٰ بمان به .

(أنت الذي تعطى وتسلب) توی که پیت ئه به خشیری شتت لی ئه سه نیت (لا ينجيه من أن يسلب الحذر) ئه گهر بیتو حه زهرت لی و هرگیرایه وه واتا خو پاراستنت لی و هرگیرایه وه هیچ شتیک رزگارت ناکا ، واتا ده لین : حه زهر له به رامبه ر قه ده ردا کویر ئه بیت ، ئه گهر قه ده رهات هه تاوه کو ئیواره خوت بیاریزی هیچ سودی نیه هه رئه بیت تو ش بیت .

(أنت الذي لا شيء منه له) توی که هیچ شتیکت هی خوت نیه و هیچ شتیکت هی خوت نیه ، تو ئی کیت ؟ (إنا اللہ) ئی خوانین (وإنا إلیه راجعون) ته بعنه ، (وأحق منه بماله القدر) ماله که ت ئه حقتر کی يه قه ده ری الله تعالیٰ يه واتا به جیی ده هیلی .

جا ئه مه له نه فسی ئینساندا له روانگهی ته ذهبيبی نه فسنه وه باسی کرد له روانگهی ئه خلاق و ره وشتی وه وتمان له لاینه طوبیه که شه وه وک و تمان ئه مه (وَفِي أَنفُسِهِمْ) مانای ئه وه يه .

که واته (وَفِي أَنْفُسِهِمْ) دوو مانای هه لگرت ، مانا ياه کیان یانی له نه فسی کافره کان خویان گه ورهی الله تعالی و سه رخستنی دینه کهی ده لاله ته له نه فسی خویاندا کهوا له به ده ردا چیان لی بنه رهات وه له فه تحی مه ککه دا چیان لی بنه رهات وه ئه وان هیچ ده سه لاتیان نه ما ، وه ئه مه به لگه یه له سه ره ئه وهی که ئه م دینه جل وعلا پیش ئه وهی ئه مه رو و بدا فه رمووی : (لِيُظْهِرُهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) ^۱.

إِنْ كَثِيرٌ دَفَهَ رَمُوْيَّيْ : (وَقُولُهُ تَعَالَى : حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۝ أَوَلَمْ يَكُفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ) ؟ تاوه کو بؤیان ده ریکه ویی که قورئان حقه ، ئایا بنه نیه که الله تعالی خویی شایه تی بدا له سه ره قیه تی قورئان ! ! ؟ (أَيْ : كفى بالله شهیدا على أفعال عباده وأقوالهم) بنه الله تعالی خویی خویی ئاگاداره له سه ره کرد و وتهی به نده کانی چی ئه کهیت و چی ئه لیت وه الله تعالی شایه ده له سه رهی وه هه مووی بو هه لگر تنووی ! له بر ئه وه ئاگاداره و بہر پرسیاری له سه ره هه موو فیعلیک وقه ولیکت (الله تعالی بمان پاریزی) (وهو يشهد) یانی الله تعالی (أنَّ مُحَمَّداً صَادِقًا فِيمَا أَخْبَرَ بِهِ عَنْهُ) الله تعالی خویی شایه تی ئه دا که محمد (صلی الله علیه وسلم) راست ئه کات و راستگوییه له وهی که خه بر ئه دا له الله تعالی و که ده لیت : الله تعالی وای و ت و الله تعالی قورئانه کهی وا هینا و وھییه کهی بهم شیوه یه بو من کرد .

هه روه کو له ئایه تیکیتردا الله تعالی ده فه رموویی : ، کما قال : لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهُدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ^۲ سهیری ئه م ئایه ته بکهین ته فسیره کهی باس بکهین (لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهُدُ) به لام الله تعالی شایه تی ئه دا ، یانی چی ؟ یانی ئه گه ریه هود و غهیری یه هود ئیانیان به تو نه هینا وه شایه تیان به تو نه هینی وه الله تعالی شایه تی ئه دا ، شایه تی له سه ره ئه وه ئه دا که تو رسولی الله تعالی یی (صلی الله علیه وسلم) وه به وهی قورئانه که ت راسته و له لا یه نی الله تعالی وه هاتووه ! وه ناردویه تیه خواره وه به عیلمی خویی وه تو هه لت نه به ستوه وه ته نانه ت به پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) ده لیت : (وَلَوْ تَقَوَّلْ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ (۴۴) لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (۴۵))^۳ ئه گه ر درویه ک به ئیمه وه هه لبه ستیی به زه بر توله ی لی ئه ستیی .

۱: سوره التوبه ، آیه : ۳۳ .

۲: سوره النساء ، آیه : ۱۶۶ .

۳: سوره الحاقة .

تفسير سورة (فصلت)

وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهُدُونَ اللّٰهُ تَعَالٰى دَفَهَ رَمْوَيٰ : لَهُ كُلُّ ئَوْهَدَا كَمَا اللّٰهُ تَعَالٰى بَهْسَهُ كَمَا خَوْبَيِّ شَاهِيَّتِي بَدَا
هَمْمَوْ مَهْلَأِيَّكَهُ تَهْ كَانِيَّشْ شَاهِيَّتِي ئَهْدَهُنْ لَهْ سَهْرَ ئَهْ رَاسْتِيَّهُ تَيَّهُ .

الْأَنَّهُمْ فِي مَرْيَةٍ مِّنْ لَقَاءِ رَبِّهِمْ ۝ الْأَنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ (٥٤)

ابن کثیر ده فه رم وی:

وقوله : (اَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لَّقَاءِ رَبِّهِمْ) واتا بزانن ئهوانه شك و گومانيان هه يه له زيندوو بونه ووه ، سه يري بکهن ئه و شك و گومانه چون بوو ؟!

(أي : في شک من قیام الساعة) گومانیان هه یه له رۆژى قیامهت کە دیت ، (ولهذا لا یتفکرون فيه) هه ر بیریشی لى ناکەنە وە خۆیانیشی بۆ ئاماذه ناکەن ، (ولا یعملون له ، ولا یحذرون منه) کارى بۆ ئەنجام نادەن وە لیشى ناترسن ، (بل هو عندهم هدر) (ھدر) یانى ساقیط و باطل (لا یعېئون به) ھیچ ئەھیمیه تىكى پى نادەن (وهو واقع لا ریب فيه) له کاتىكدا ئەمە هەر دیت ھیچ گومانىكى تىدا نىه (وکائن لا محالة .) رۆژى قیامهت دیت ئە و سەر و ئە و سەری ناویت بۆ یه تەئکید بن له ۱۰۰% رۆژى قیامهت دیت.

إبن كثیر ریوایه تیکمان بُو ده هینی له إبن ئه بی دونیاوه ئه ویش له عومه‌ری کوری عبدالعزیزه وه
 (ره حمه‌تی الله تعالیٰ یان لی بیت) ده فه رمومویی : (أن عمر بن عبد العزیز صعد المنبر) چوه سه ر مینبه ر
 و و تار بدا ، وهك بهداخه وه مامؤستایانی ئایینی ئه مرۆ وتاره کانیان پیچاو پیچی تیدا نه بُو خه لک توشی
 ضه لالهت و گومرایی بی ، وهك ئه وانهی ئه مرۆ که حهق نالین له سه ر مینبه ره کان که وا حهق نه لین ،
 بازانه چ حهقیکی داوه به ده م و چاوى ئه و خه لکه دا !!

دهه رموویی : (فحمد الله وأثنى عليه) سوپاسی الله تعالى کرد ، پاشان (ثم قال : أما بعد) پاشان
فره رموویی : وہ وته کهی دهست پیکردد بهم چهند که لیمه یه ، (أیها الناس ، فیا نی لم أجمعکم لأمر أحدتھ
فیکم ، ولكن فکرت فی هذا الامر الذي أنتم إلیه صائرؤون) ئهی خه لکینه من کوم نه کردنھ وہ بو ئهوهی
شتبیک باس بکھم کهوا دیبھینم لهناوتاندا وہ نه یزانن ، بهلام من بیرم کردهوھ له مهسه لهی ئەم دینه وہ
بیرم کردهوھ له مهسه لهی قیامهت وہ بیرم کردهوھ کهوا ئیوه بهره و قیامهت ئەرۇن (فعلمت) زانیم (أن

تفسیر سوره (فصلت)

المصدق بهذا الأمر أحمق) ئوهى که بيسهلىنى و بليت راسته دينى ئىسلام زوربهتان ئەممەقىن ، (والماڭذب به هالك ثم نزل .) ئوهشى بليت وانىھ و نەيسەلىنى مال ويران وسەر لىشىواو سەرگەردان و لهناو چووه ، وە دواتر دابەزىي لهسەر مىنبەرە کە .

بايزانىن چۇن كەسيك بيسەلىنى ئوه ئەممەقە وە كەسيكىش نەيەلسەمىنى ئوه مال ويران و سەرگەردانە ؟! واتا لەھەردەووكى خەسارەت مەندە ؟!

ئىمامى ئىبن كثیر بۆمان شەرح ئەكت ئەم وتارەي خەلیفە ئىمانداران عومەرى كورى عبدالعزىز بۆ ئوهى لىيان تىك نەچىت مەبەستەكە دەفرەرمۇۋىي : (ومعنى قوله ، رضي الله عنه : "أن المصدق به أحمق ") ماناي ئەو وتنىيەي بىشەواى ئىمانداران كە وتنى ئەو كەسەى كە بپواى بىي دەكت ئوه ئەممەقە ، ئەممەق يانى كەم عەقل ، (أي : لأنه لا يعمل له عمل مثله) چونكە عەمەلى بۆناكات ، دەكريي تۆ بزانى جەھەنم ھەيە و وە بى خەم دابىنىشى ؟! دەكريي تۆ بزانى كەوا الله تعالى سزايدك دەدا هيچ كەسيك سزايى وانادا كەچى تۆ خوايەتى الله تعالى لەسەر ئەم زھوييە نەسەلىنى و ئىمانت بە طاغوت ھەبى ؟! وە معقولە تۆ بپروات بەو ھەبى كە الله تعالى بالا دەستە لە دونيا و قيامەتدا وە هيچ كەسيك وەك ئەو نىھ كەوا سزا و عيقابى ھەبى كەچى تۆ لەغەيرى ئەو بتىرى ؟! ئەي ئەمە ئەممەقىيەت نىھ ؟!

بۆ ئەم ئۆمەتە وای لى ھاتوه ئىستا ؟! ئەم ئۆمەتە ئەو ھەموو بەناو موسىمانە كە ھەيە كەچى سەير ئەكەيت دەولەتىكى نىھ كەچى سەير ئەكەيت حۆكمانىكى نىھ كەچى دەمانەۋىي بە پەرلەمان و بە ديموکراتييەت حۆكمى الله تعالى بگەرييئىنەوە ! ئەي ئەوه ئەممەقىيەت نىھ !! ئەي ئەوه ئەممەقىيەت نىھ كەوا تۆ كار بەم دينە ناكەيت وە وەك خۆيى بېھىنېتەوە و بليت : لا اله الا الله واتا نەخىر بۆ ھەمووان تەنها بەلى بۆ الله تعالى ئەوه ماناي لا اله الا الله يە بە كورتى ، ئادەتى بزانى كى لەپەرلەمان ئەچى قورئان و حەديث جى بەجى ئەكت ھەر لە و كاتەوهى كە چوو ؟! چوار سال بىان خەلەتىن ! چوارىتىر بىان خەلەتىن !! ھەر بەرده وام ئەبىت تاوه كو ئەمرىن ھەتاوه كو ئەمرىن خەلەتىراوين ئەي ئەوه ئەممەقىيەت نىھ !! دينى ئىسلام چۇن بەم شىيەيە دىتەوە .

(لأنه لا يعلم له عمل مثله ، ولا يحذر منه ولا يخاف من هوله) تانەت ئەگەر بىتو ھەرەشمەن لى بىكىت بەگرتىن و بەكوشتن و بەبرىن ئەوهندەمان لا گەورەيە لەعەزابە كەي الله تعالى گەورەتىرىي ئەبىنین !! وە كۆ الله تعالى خۆيى دەفرەرمۇۋىت : (جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ)^۱ كەسى وادىت بە حىسابى

۱: سورة العنكبوت ، آية : ۱۰ .

تفسير سورة (فصلت)

خویی ئیانداریم بۇ ده کات وه ئیسلامەتىم بۇ ده کات هەتاوه کو ئاسايى بىت هەتاوه کو كىيشه نەبىت، كە كىيشه دروست بۇو طاغوتان سەريان بەرز كرده و لىيان دايى، ئېتىر تەواو ئاش بەتالى لى بکەن بۇ ؟ لە بەر سزا !! ئەى سزا يە كەى الله تعالى كە بە پىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەلىت : (يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلَغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغَتِ رِسَالَتُهُ ۚ) ١ رۆزىك نىھ لە حەياتى ئىمەدا كەوا دابىشىن وە رۆزىك نىھ لە حەياتى ئىمەدا كەوا كۆتايى پىى بەھىتىن وە هەتاوه کو ئەمرىن ئەبىت عبادەتى الله تعالى بکەين ، وە گەورە ترین عبادەتىش دەعوەيە بۇ لای الله تعالى هەروھ كە الله تعالى دەفەرمۇسى : (وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مَّمَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ) ٢ تو بلى بى دەنگ بە ، باشە الله تعالى دەلىت : بلى كەچى طاغوت ئەلىت : بى دەنگ بە ! دەوەرە تو بە قىسى كاميان ئە كەيت ! ئەگەر بە قىسى طاغوتانت كرد ئەوه مالت وىران بۇو وە ئەگەر بە قىسى الله تعالى ش ئە كەيت الحمد لله سەر ئەكەويت بە ئىزنى الله تعالى ، بەلام توشى نارەحەتىيە كان ئەبىت ، ئەى ئىۋە نەتان بىستوھ لە صەھىھ موسىلىم كەپىغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇسى : (حفت النار بالشهوات، وحفت الجنة بالماكاره) تو ئەتەويت بەرە و بەھەشت برۇيى ئەتەويت لە سەر گول و گولزار بىرۇيى !؟ بەلكو ئەبىت بە دراک و داردادا بىرۇيى وە تو ئەتەويت زىيانى خۇشى دونيا بېبىتە سەر و بەرە و بەھەشت برۇيى ئى ! نە والله ئەوه بەرە و جەھەنەم ئەتابات ، لە بەر ئەوه تە حمولى دونيا بکەن وە تە حمولى نارەحەتىيە كانى دونيا بکەن ، وەھەمووشتىك وايە ئەو كار و كاسبييە كەوا ئەيکەيت ئەگەر تە حمولى نارەحەتىيە كانى ئەو كارو كاسبييە نە كەيت ئەوهى پارەت دەست ناكەويت ، تو كەيکارى كە ئە كەيت كاتىك ئەتەويت لە كۆتايى رۆزە كەدا ئەجري وەرگرى ، تو ئەو كەيکارىيە نە كەيت تو ئەو پارەت دەست ناكە ويى وە هەمووشتىك وايە لەم دونيا يە بەيە عەمەل نىھ ، دەبرۇ كەيکارى مە كە ئىنجا با پارە وەر بىگرىي ! بىزانە وەستايە كە پىت ئەدا !؟ تو بلى بىرۇام هەيە بە ئىش وە بە زمانىش ئىقارى پى ئە كەم بەس وەستا من ئىشىت بۇ ناكەم ! وەستاش دەلىت : وە الله يەك فلست نادەمىي .

بويه به بى عه مهل نيه ئىمە دزى ئە و مورجىئانە قىسە ئە كەين كە ئەلىن: نە خىر كارىش نە كەى بلۇ ئىيانم ھە يە تەواو ! ئەوانە سەر لە خەلکى تىك ئەدەن ، وە كۆ ئىامى اجرى پىيانت ئەلىت : (العب بھم الشيطان) ۳ ئەوانە شەپطان يارىيان يې، ئە كات . كەواتە چۈن ئە بىت تۇ خۇتى، يې ئاما مادە نە كە يەت .

٦٧ : سورة المائدة ، آية :

٢: سورة فصلت، آية : ٣٣.

٣ : عقائد أئمة السلف ، ص :

إِنَّ كَثِيرَ دُهْفَرَمُوْيَيْ : (لَا نَهْ لَا يَعْمَلُ لَهُ عَمَلٌ مُّثَلُهُ ، وَلَا يَحْذِرُ مِنْهُ وَلَا يَخَافُ مِنْ هُولِهِ ، وَهُوَ مُعَذِّلُ ذَلِكَ مُصْدَقٌ بِهِ) لَهُ كَهْلَ ئَهْ وَهُشَدا ئَهْ يِسَهْ لِيَنِي ئَهْ لِيَتْ : مِنْ ئَهْ يِسَهْ لِيَنِي كَهْ وَا دِينَ رَاسْتَهُ وَ قُورَئَانَ رَاسْتَهُ ، ئَيْوَهْ وَهُرَنَ ئَهْيَ عَمَلَانِي كَانَ ئَهْ وَانَهْ تَانَ كَهْ بِرَوَاتَانَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى نِيَهْ ئَهْ وَهْ ئَيْمَهْ لِيَتَانَ كَهْ رَاوَيْنَ تَهْ وَأَوْ ئَهْ وَانَهْيَ كَهْ ئَهْ لِيَنْ : بِرَوَامَانَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى هَهِيَهْ ئَيْوَهْ لَهْ فَرَقَهِي يِهِ كَهْمَ خَرَابَتَرَنَ چُونَكَهْ ئَيْوَهْ ئَهْ حَمَمَقَنَ وَهْ ئَهْ حَمَمَقَهْ تِيهِ كَهْ تَانَ لَهْ وَهَدَاهِي كَهْ دَهْ لِيَنْ : بِرَوَامَانَ پِيَيْ هَهِيَهْ كَهْ چِي بَهْ قَسَهِي نَاكَمَنَ هَهِرَ رِيَكَ وَهْ كَوْ شَهِيَطَانَ ، شَهِيَطَانَ بِرَوَايَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى هَهِبَوْ وَتَيْ بَهْ قَسْتَ نَاكَهِمَ وَ سَوْجَدَهِي بَوْنَابَهِمَ وَهْ فَهِرَمُوْيَيْ : (أَبَيْ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ)^۱ تَوْ كَهْ وَأَهْ زَانِي بِرَوَاتَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى هَهِيَهْ وَهْ كَوْ زَوْرَ لَهْ وَبَيْ عَهْ قَلَانِي ئَهْ مَرْقَ كَهْ ئَهْ چَنَ دِيَفَاعِيَانَ لَيْ ئَهْ كَهْنَ ئَهْ لِيَنْ : كَاكَهْ ئَهْ وَانَهْ عِيلَمَانِي مِيَانَرَهُونَ !! نَاتَوانِينَ لَهْ ئِيسَلَامِيَانَ دَهْ رِبَكَهِيَنَ چُونَكَهْ ئَهْ لِيَنْ : بِرَوَامَانَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى هَهِيَهْ !!

ئَيْمَهْشَ دَهْ لِيَنْ : ئَهْ بَيْ عَهْ قَلَ ئَهْيَ نَازَانِي كَهْ وَا شَهِيَطَانِشَ بِرَوَايَ بِهِ اللَّهُ تَعَالَى هَهِيَهْ !! ئَهْيَ نَازَانِي كَهْ وَا شَهِيَطَانَ ئَهْ لِيَتْ : (إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ)^۲ تَخْواَچَ عَمَلَانِيَهِكَ وَتَوْيِهِتِي : (إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ) بَهْ وَ عَالَهَمَهِي وَتَوْهْ !! رَوْزَيَكَ لَهْ رَوْزَانَ كَوْيَانَ بَكَهْ نَهُوهَ وَ بَلِيَنْ : خَهْ لَكِينَهِ ئَيْمَهْ لَهْ پَهْ رَوْدَگَارِي جِيهَانِيَانَ ئَهْ تَرسِينَ !! لَهْ كَاتِيَكَدا ئَهْ وَهُشَ بَهْ فَرِيَيَانَ نَاگَاتَ ئَهْ كَهْ رَبِّيَتْ وَ عَهْ مَهْلَنَهِ كَهْنَ .

إِنَّ كَثِيرَ دُهْفَرَمُوْيَيْ : (مَوْقَنْ بُوقَوعَهِ) ئَهْ يِسَهْ لِيَنِي وَهْ يِهْ قِينِيشِي هَهِيَهْ كَهْ وَا دَيَتْ ، (وَهُوَ مُعَذِّلُ ذَلِكَ يَتَهَادِي فِي لَعَبَهِ وَغَفَلَتَهِ وَشَهَوَاتَهِ وَذَنْبَهِ) ئَهْ رَوَالَهَ كَهْمَهِ وَ گَالَتَهِ كَهِي خَوْبِي لَهْ دُونِيَادَا وَ لَهْ بَيْ ئَأَگَايِهِ كَهِي وَ لَهْ شَهَهِ وَاتَهِ كَهِي وَ تَاوَانَهِ كَانِي ، (فَهُوَ أَحْمَقُ بِهَذَا الاعتَبارِ) ئَا بَهْ وَ ئَيْعَتَبَارَهِ ئَهْ حَمَمَقَهِ ئَهْ وَ كَهْ سَهِ نَهُكَ لَهْ بَهِرَ ئَهْ وَهِيَ كَهْ وَا بِرَوَايَ پِيَيْ كَرْدَوَهِ ئَأَگَادَارِبَهِ قَسَهِ كَهِي عَوْمَهِرِي كَورِي عَبْدَالْعَزِيزَتَانَ لَيْ تَيِّكَ نَهْ چِيتَ وَهُكَ ئَيَامِي إِنَّ كَثِيرَ كَهْ وَا شَهِرِي ئَهْ كَاتَ ئَهْ لِيَتْ : مَادَهِمَ خَوْتِي بَوْ ئَامَادَهِ نَاكَهِيَتْ وَهْ عَهْ مَهْلِي بَوْ نَاكَهِيَتْ تَوْ بَهْ وَهِيَهِ قَى ، رِيَكَ وَهِيَهِ ئَهْ وَ قَوْتَابِيَيِهِ كَهْ لَهْ قَوْتَابَخَانَهِ پِيَيْ ئَهْ وَتَرِيَيْ ئَهْ وَهُرَهِ ئَهْ وَ زَوْرَهِ وَهِيَهِ ئَهْ وَسَالَ تَاقِيَكَرْدَنَهِ وَهِيَهِ كَهِي كَرِيَيْ ! ئَهْ وَيِشَ ئَهْ لِيَ : مِنْ ئَهْ زَانِمَ كَهْ وَا مَامَؤُسَتَا هَهِيَهْ وَهِيَهِ مَهْنَهِجَ هَهِيَهْ وَهِيَهِ ئَهْ بَيَتْ بَخَوِيَنِمَ بَهْ سَمَنْ نَاتَوانِمَ بَخَوِيَنِمَ وَ نَاخَوِيَنِمَ !! ئَا يَا كَهْ نَاخَوِيَيَتْ ئَا يَا سَهِرِي سَالَ دَهْرَدَهِ چِيتَ ؟ ! كَهْ وَاتَهِ تَوْ ئَهْ حَمَمَقَى كَهْ لَهْ وَ پَوْلَهِ دَا دَائِهِ نِيَشِي تَوْ بَوْچِي دَانِيَشْتَوْوِي !!

إِنَّ كَثِيرَ دُهْفَرَمُوْيَيْ : (وَالْأَحْمَقُ فِي الْلُّغَةِ : ضَعِيفُ الْعُقْلِ). ئَهْ حَمَمَقَ ئَهْ وَ كَهْ سَهِيَهِ كَهْ وَا عَهْ قَلِي زَهْ عَيْفَ بَيَتْ وَهِيَهِ بَيَرَ نَاكَاتَهِ وَهِيَهِ .

۱: سورة البقرة ، آية : ۳۴.

۲: سورة الحشر ، آية : ۱۶.

تفسیر سوره (فصلت)

إبن كثیر ده فه رمومي : (وقوله : " والمکذب به هالك " هذا واضح ، والله أعلم .) کاتيکيش که ئەلىت : ئەو كەسەر كە بلیت درۆيە خواي چى و پىيغەمبەري چى و قيامەتى چى ئەوه ديارە والله أعلم . هالك ئەمە يانى مال و بىران و سەرگەردانە ئەوه ديارە .

إبن كثیر ده فه رمومي : (نم قال تعالى - مقررا على أنه على كل شيء قدير) الله تعالى ده فه رمومي : من بەسەر ھەمووشتىكدا بەتوانامە و توانام ھەيە ، (وبكل شيء محيط) وە الله تعالى عيلم و قودەرت و عىزەتى بەھەموو شتىك فروانە و ھەيە (وإقامة الساعة لديه يسير سهل عليه) ھىننانى رۆژى قيامەت زۆر ئاسانە له لاي الله تعالى وە گرمان نېھ (تبارك وتعالى).

إبن كثیر ده فه رمومي : **أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ** (بزانن كەوا الله تعالى عيلم و عىزەت و قودەرت و توانانى بەسەر ھەموو شتىكدا بەرفراوانە ، (أى : المخلوقات كلها تحت قهره وفي قبضته) مەخلوقات ھەمووی له زىر دەسەلاتى الله تعالى يە وە كەس ناتوانى كەس سەرى بزوینى لە ئاست الله تعالى دا (وتحت طي علمه ، وهو المتصرف فيها كلها بحكمه ، فما شاء كان وما لم يشأ لم يكن .) ھەمووی له زىر دەسەلاتى الله تعالى دايە وە هەر ھەموو بە حوكى الله تعالى ئەجولىتە وە كە الله تعالى بۆخوي زانيویه تى لە زەلدە ئەمانە كەوا چى ئەكەن وە ئەوهى بىھەويت الله تعالى ئەيکات وە ئەوهى نەيەويت نابىت وە هيچ خوايەك شايستەر پەرسىن نېھ بە حق تەنها الله تعالى نەبىت .

إبن كثیر ده فه رمومي : ([آخر تفسیر سوره فصلت] .) ئەمە كۆتاپى تەفسىرى سورەتى فصلت بۇو (حم ، السجدة) وە كۆ وتمان ئەمە يە كىيکە لەناوە كانى ئەم سورەتە .

(وصلى الله وسلم على نبينا محمد ، وعلى آله وصحبه وسلم)